MB
143.974

EMLÉKKÖNYV

1792–1992

A KECSKEMÉTI
EVANGÉLIKUS GYÜLEKEZET
TÖRTÉNETE

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

EMLÉKKÖNYV

1792–1992

A KECSKEMÉTI EVANGÉLIKUS GYÜLEKEZET TÖRTÉNETE

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

SZERKESZTETTE:

KIS JÁNOS
SZILÁGYI TIBOR

KIADÓ:

EVANGÉLIKUS GYÜLEKEZET
Kecskemét

FELELŐS KIADÓ:

KIS JÁNOS

CÍMLAPGRAFIKA:

DUNSZT ISTVÁN

MB 143.974
ORSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
60.903
1993

ISBN: 963/00/1582/x

Készült: Házinyomda GMK Kecskemét
Felelős vezető: *Fehér Dezső*

Előszó

Irigylem a templomokat. A kecskeméti evangélikus templomot is. Hiteles tanuja a történelemnek, hisz nemcsak az építőkről, az építtetőkről, hanem az azóta eltelt időről, a történelmi változásokról is vall. Nem néma tanu a templom, hanem "beszél", de csak az érti, aki nemcsak "vitette" magát a történelemmel, hanem ismeri a múltat és résztvevője a jelnnek.

Itt van pótólni való. A múlt ismeretében. E könyv ehhez nyújt segítséget. Nemcsak a templomról, az egyházközségről vallanak a sorok, hanem Kecskemét történelméről is. Pontosan arról, amin keresztül mentek az ittélők, s nemcsak az evangélikusok. Ezért, mindenkinek ajánlom e kiadványt.

E templom Ybl Miklós tervei szerint épült. "Kiérdemelte" ez a templom is a "Műemlék" táblát. Sokak félrenevelése azt jelzi ezzel a fogalommal kapcsolatban, hogy régi, olyan, ami fölött eljárt az idő, sőt lejárt mindannak az ideje, ami ott és abban történik. Tévhit, téveszme ez. Számomra ebből a könyvből is kiderül, a műemlék tábla elismerése annak, hogy ami a tervezést és kivitelezést illeti - igényesség. Az épület az ügyhöz méltó legyen Nem lehet Istent sem akárhogy, de akárhol sem tisztelni, Előtte elcsendesedni, Előtte leborulni, Neki hálát adni, Neki új éneket énekelni. A műemlék felirat nem a tartalomról szóló megállapítás, hanem az azóta is renoválók, templom-felújítók, templomot mai követelmények szerinti beruházók méltatása, minősítése. A kecskeméti evangélikus templom nemcsak szép lehetett, hanem ma Kecskemét egyik "ékszerdoboza". A maiak tették azzá. Tehették, mert a régiek ilyet alkottak. Olyan, mint a drágakő, aminek értékét emeli az, hogy hozzáértő csiszolja, műértő kezébe került.

Ami e templomban történik a fenti megállapításoknál is több: istentisztelet. Idejönnek emberek "elcsendesedni énekben, imában". Ennek rendje, liturgiája van. Ez azt is jelenti, hogy a templom viselkedési formát is elvár, sőt követel. Szókincs formáló és gazdagító. Olyan korban jelenik meg e könyv, amikor viselkedésünk elközönségesedett, beszédünk pedig megszegényesedett. Az eltelt évtizedek alatt mindent a meggazdagodásra tettünk fel, s miközben hajtottunk az ezrekért, elveszítettük az egyet. A házasságban is, a családi életben is, de az Egy-házat is elveszítették a legtöbben. Pedig "Krisztus isteni vallásának legszebb alapja szeretet, s kinek kebelében Isten és emberek iránti lángoló forró szeretet nem lakik, az Krisztusnak isteni vallását csak külső formában gyakorolja, de szíve vallást nem ismer." /Deák Ferenc: Gondolatok/

Aki rosszul lát; közelebb lép ahhoz, amit olvasni szerne, aki rosszul hall; közelebb húzódik a hangforráshoz, amit rosszul tanítottak; csak az eredeti szöveg ismerete, olvasása és tanulmányozása teheti helyre. E könyv segít az eredeti feljegyzések közreadásával az ismeretek bővítésében, a léleknemesítésében.

E könyv visszahív a kecskeméti evangélikus templomba: a megkereszteletlent keresztségre, a konfirmálatlant konfirmációra, a tékozló fiút megtérésre, a bűnöst bűnvallára, a bűnvallót megbocsátásra, a máshonnan Kecskemétre költözőt Isten gyülekezetébe, e gyülekezet közösségébe. Amíg a költőt az izgatja, hogy "Ki viszi át a szerelmet?" a síron

túlra, addig ma engem az foglalkoztat, hogy ki és hányan viszik haza a szeretetet, a megbocsátást, a békességet, a jóakaratot, az egymás terhének hordozásához az erőt ? Egyre időszerűbb e kérdés, de még aktuálisabb mindezek gyakorlása.

Kedves Olvasó Testvérem, Kortársam ! Tehát mindenki, aki e könyvet kézbe veszi. Az előszót tovább lehet gondolni, írni és élni, sőt múltat más szempontok szerint rendszerezni /orgona, Luther-palota, oltár, oltárkép, iskola, igehirdetők, tanítók és egyházi tisztségviselők/ attól függően hogy hova, ill. kire helyezzük a hangsúlyt.

A múltat végigolvasva, a jelenben élve Vas István: A Teremtőhöz című írásával fordulok a holnap felé -

Köszönöm, hogy megteremtettél,
Ó, Szeretet, és idetettél,
Hogy csillagok, ködök, hegyek
között ember legyek.

Köszönöm, amit látok,
A teremtett világot,
Hogy még a rossz sem céltalan,
Mindennek jelentése van.

Káposzta Lajos
esperes

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

A kecskeméti ágostai hitvallású evangélikus gyülekezet története

Az evangélikus felekezt megalakulása Kecskeméten a XVI. század első harmadára nyúlik vissza. 1525-ben Budáról jött reformátorok a város összes lakosságát megnyerték Luther Márton tanainak */Laukó, 1882, Sárkány, 1928./*

A mohácsi-vész utáni politikai, gazdasági, erkölcsi helyzet, az ország három részre szakadása, kedvezett a reformáció terjedésének. Mire az 1548-ban megalkotott törvények /5, 11. tc./ a hitújítás elleni intézkedéseket foganatosították volna, már késő volt. A Németországból érkezett diákok, kereskedők - Luther követői - a reformált vallást egyre nagyobb mértékben terjesztették, hirdették az evangéliumot az elkeseredett emberek százezreinek...

Az Ágostai hitvallást követőkről is említettem föllebb, hogy ezek még előbb mint a' Helvét hitvallásuak, mindjárt a' reformatio kezdetével itten elszaporodtak, de azután később ezeknek helyét a helv. hit vallásuak foglalták el annyira, hogy az Ágostaiak itten teljesen sok ideig eltüntek... */Szokolay, 1846. 175.o./*

Itt a mi vidékünkön */Hornyik, 1861./* nevezetesen Budán a fővárosban, még a török uralom előtt a királyi udvarban is terjedtek az evangéliumi tanok. 1564-ben már Debrecenben, Gyulán, Békésen, Mezőtúron, Szegeden, Tolnán, sőt szomszédságunkban Cegléden virágzó egyházközségeit találjuk a megújított vallásnak.

Feltűnőnek mondja *Hornyik*, hogy: "Kecskemétről e tekintetben nincsenek adataink. Legalábbis nem maradtak meg. Pedig a fővárostól egy napi járat távolságban levő s azzal már akkor is a fő országút vonalon közlekedésben álló Kecskemét, a hitújítás terén történtekről jó eleve teljesen értesülve s csak tudásvágyból is azzal megismerkedve ne lett volna."

E kérdésre maga *Hornyik* adja meg a választ, halála után, *1927-ben* megjelent munkájában: "A város legrégibb vallásos följegyzéseit elsöpörték az ellenség dúlásai, újabb följegyzéseit pedig az 1678. évi tűzvész pusztította el." Nem ez volt az egyetlen pusztító tűzvész Kecskeméten. A sok közül csak az 1794, és 1819-ben történteket említjük. De a két világháború következményei is pusztították a várost és a levéltárakat is.

1678-ban sok csapás látogatta meg városunkat. A rossz termés miatt éhínség uralkodott. Majd a pestis szedte halálos áldozatait. Majd a tűzvész végzett óriási pusztítást. A református paplakot felgyújtották. Az egyházi fölszerelések jó része és az anyakönyvek elégtek. A tűz innen átterjedt a barátok temploma szomszédságában volt református fatemplomra, amelyet porrá égetett, majd a barátok templomát is elpusztította, úgy hogy csak a csupasz 4 fala maradt meg. A lakosság házainak jó része szintén a tűz martaléka lett. */BKmL.Va. 7./*

Fölbecsülhetetlen értékű az a református egyház levéltárában megmaradt oklevél, amely egyébként a már említett *Hornyik, 1861.* könyvben is szerepel /225. o. I./: "1564.

Mi kik vagyunk Kecskeméti esküt Bírák és polgárok pápista hitön valók, Tamás Orbán, Végh Páll, Somody Dömötör, Pocz János, Ágoston János, és mind az pápista Körösztyénökkel egygyetömben, adgyuk tuttára mindönöknak ez mi levelünket, kik láttyák és olvassák, hogy az minemű dolgunk volt az Luther Körösztyénökkel az öreg kő Templom felől, egyaránt így egygyesöttünk meg, mind az Város képében, hogy az öreg kő Templomot nekünk engették. Ilyen módon, hogy míglen két felé leszünk, és Valaki ő közülök Törvénnyel keresnéje a Templomot, annak ezör forint kötelést Vetöttünk egymás között. Annak föltötte más szörzésünk ez, hogy eddig való Szó beszéd ez két féle nép között, Szitok és egyéb egymáshoz Való szó, az mind letétetöt, hogy abból senki egymást ne kereshesse, se Törvénnyel se egyéb képpen. Ez szörzésnek és ez dolognak bizonyságára attuk ez mi levelünket, kik az Város pecsétivel meg erössítöttünk. Ez levél Kecskemétön költ Végh Mihály fő Bíró házánál, Husvétnap után való első Szerdán, Tizön egy óra koron Anno Domini 1564." /pecsét/

Hátlapon: "Az Kecskemétiek között Való békösség az Temlom felöll, Anno 1564."

Az oklevélből világosan kitűnik, hogy a város lakossága ekkor már kétfelé szakadt. Az egyeség idejéig közösen használták a régi kőtemplomot, majd csinos fatemplomot építettek maguknak, a kőtemplom mellett. E testvéri szeretetre alapított egyezséget becsülettel meg is állták őseink azután is, amikor 1567-ben a decreceni zsinaton a magyar protestánsok /akkor még Luther követői/ Kálvin rendszerét elfogadva, a Tiszán innen és túl lévő egyházközségek ahhoz rögtön áttérvén, igen valószínű, hogy a kecskeméti protestánsok is elhagyták Luther tanait, s a hazánkban "magyar hit"-nek nevezett helvét hitvallást vették át, mert későbbi oklevelek itt már csak általában katolikus és református felekezetet emlegetnek. */Hornyik, 1861./*

Hosszú idő, több mint két évszázad telt el, mialatt a lutheránusok hitfelekezetének többé nyomai sem maradtak Kecskeméten. Csak annyit tudhatunk, hogyha itt evangélikus családok akartak letelepedni, vagy a református, vagy a katolikus hitfelekezethez kellett csatlakozniuk */Laukó, 1882., Sárkány, 1928./*

Hornyiktól /1927/ tudjuk, hogy a lutheránus felekezet régi temetője... 1778-ban nyittatott.

Ez nem az a temető, amelyet *Szrenkányi Dániel* szűcsmester 100 forintért vett és az evangélikusoknak temetőhelyül adományozott.

Szükség is volt a saját temetőre, hogy a katolikus parochiának kötelezett párbér és stólafizetés terhe alól mentesüljenek, s halottaikat református, protestáns szertartással, saját temetőjükbe temethessék, s református lelkész közreműködésével helyezzék örök nyugalomra. Mindaddig, amíg törvényesen elismert, önálló gyülekezetté nem alakulhatnak, saját lelkészükkel.

Végre hosszú évek, évtizedek során kitartott szívós küzdelem meghozta a gyümölcsét. 1791-ben Pest megye hatóságától engedélyt kaptak arra, hogy templomot építhessenek, papot tarthassanak és szabadon gyakorolhassák vallásukat. Még ebben az évben megvették Tóth István városi szenátor bérházát a város közepén, temlomunk helyén, 3250 rénesi forintokért, melyből csakhamar imaházat, iskolát parochiát alakítottak ki.

Kecskemét város tanácsa is foglalkozott a gyülekezet megalakulásának kérdésével */BKmL. Tjk. 1792.184.sz./:* "... A lutheranusok praedicatort akarnak behozni, ami eránt,

mivel az igenessen az Isten ditsőségének terjesztését veszi czélul a magistartus ellenérzést nem támaszt, ha azt a maguk erejéből hozzák és a várostól semmi segítséget nem várnak. Egyszersmind a 63 lutheranus familia közé becsúszott némely gyülevészekről kik engedélem nélkül jönnek be, kijelenti a tanács, hogy azokat lakosoknak el nem ismeri."

Szokolay Hártó János ezekről a történésekről így ír: "A' 18-dik század' lefolyta alatt ismét kezdettek ide költözött egyes Lutheranus családok mind megtelepedni, mind pedig időről-időre szaporodni. Maria Theresia uralkodása alatt már több ízben kegyelmes meghallgattatásért zörgettek a' királyi thrónusnál az Evangélikusoknak buzgó követeik, név szerint Szakáll János, nemes Horváth János, Rhúz István, Kovácsai Dániel és Kovicsovszky György elsőbb rangú evangélicus család atyák; de ezen lépésüknek nem előbb lett óhajtot sikere mint a' világosodott lelkű ember-barát dicső második József császár és király! Tolerantiale Edictuma nyomán az 1790-diki ország gyülésben hozott törvény czikkely által köz szabad istentisztelet' országszerte lett föl szabadítva. Így 1792-ben rendezett egyházi társulatot alakítanak az evangelicusok is városunkban, a' Tóth Pál /István/ féle fundust megvették, mit később újabb szerzeménnyel növeltek; ezen épület a' még mostan is azon alakban fennálló egyszerű imaház, torony és harangok nélkül így ha halottaiknak harngoztatni akarnak, a' testvér reformátusok' harangjait szokták megszólaltatni a' közel atyafiság jussán, és úgy a' reformátusok halott-hordó kocsijuk teszi meg itt is az utolsó szolgálatot.

De nem példátlan Kecskeméten, hogy bármely keresztény felekezetbeli halottért a' reformátusok és a' katholikusok' főbb tornyaiban egyszerre zúgnak a' harangok...

Ugyan azon nevezett telken épült mind a' régibb, mind közelebb az új és igen csinos paplak és tanítói lak..."

Az imaház, iskola, paplak elkészült, s a buzgó hívek azonnal egy magyar lelkész választására gondoltak. Nagy Pál, Győrben élő teológiai professzort szerették volna meghívni, de nem nyerhették meg. Így aztán a Borsod megyei Arnótról Wenich György lelkészt hívták meg és választották első lekészükül 1792. október 14-én.

Az ünnepi eseményeken az ev. egyház részéről - törvényeink értelmében - részt vett hivatalos kiküldöttként - két lelkész /Pilisről és Szentmártonkátáról/, akik hivatalába beiktatták Wenich Györgyöt.

Az akkori *Magyar Kurir* 127O. lapján közölt kecskeméti levél 1792. szeptember 3O-ára teszi az itteni legelső ág. ev. nyilvános istentiszteletet, de ez bizonyára Wenich próba prédikációja volt.

Az igen meleg hangú levél közli, hogy: "még tökéletességre nem vett templomuk előtt felvert sátor alatt tartatott... Textusul használván Jeremiás XXXIII. 1O-12.-t" Irja még a levelező, hogy: "...a jelenlévő báró Auspitz Generális úr ő nagysága életepárjának, a R. Cath. és Ref. kecskeméti tanácsos uraknak, az áhitatos szerzeteseknek és a külső helyekről összesereglett számos népnek szemeiből örömcseppeket facsarva ki a predicatio..."

A hitfelekezeti türelem és a vallásos szeretet bizonyságul említi még az író, hogy: "... ezen isteni tisztelet első zsengéjén a Ref. Kántor 7 tanuló ifjakkal angyali harmóniával énekelvén, egész a megelégedésig gyönyörködtette a jelenlévőknek füleit..."

1792-ről érdemes megjegyezni, hogy: ..."aratásra hosszan tartó nagy esőzések állván be, a gazdák könnyes szemmel látták gabonáikat rothadni az Alföldön, nyomtatni nem lehe-

tett...". /*Milhoffer*/. Egy másik följegyzés szerint "Ebben az évben itt annyira gyenge szüret volt, hogy a városban nem lehetett még a nyomát sem látni..." /*F.HD.*/

Miután így egyházközséggé alakultak Kecskeméten az evangélikus családok és beiktatták lelkészüket, megalkották az Ekklesia Rendeléseit az Isteni tisztelet körül." E nevezetes szabályzat 12 pontból áll és megállapítja, hogy: "Ezen ev. Ekklesiában az nép az Reformátusoknak harangozásakor fog az isteni tiszteletre összvegyűlni. Az könyörgés mindig csak magyar nyelven Tartatik. Három vasárnapokon egymásután az isteni tisztelet mind délelőtt, mind délután magyarul fog tartani, az negyediken pediglen mindig tótul. Az Német isteni tisztelet pediglen szabad akaratyára hagyattatik Tiszteletes Uramnak." Megszabja ezen rendelet az istentisztelet menetét részletesen, kijelentvén, hogy: ..."az ima fenn szóval éneklés nélkül mondassék!" Továbbá így szól a Rendelés: "Minthogy az magyar Ekklesiák az Zsolnai és Rosenbergi Zsinat által minden isteni tiszteletnél való Zeremoniáktol megszabadítattak, annakokáért mi is ezen szabadsággal élni akarván, egy átaljában zeremoniát nem akarunk szokásban hozni Ekklesiánkban, amelyhez magát Tiszteles Ur alkalmaztatván az Kámzsát, Mózes táblát és a Keresztnek jeleit akrámely alkalmatossággal, mint az babonaságot kerülje. Semmiféle innepek ezen ekklesiában nem tartanak meg, hanem az újesztendő, Nagypéntek, Áldozó Csütörtök és az Sátoros ünnepek is csak 2 napon. Az halottaknál semmiféle tzeremóniával ne éljen a Tiszteletes Ur az éneklésen és az predikáción kívül; s az keresztnek halott előtt való vitele pediglen egy általjában tiltva legyen, hogy vallásunk az által ne csúfoltassék és gyaláztassék."

Hasonlóképpen hozattak meg az Ekklesia Rendelései az Inspektorrul /felügyelő/, a Curátorrul /gondnok/, az Egyházfirul és a papbérről /1811-ben a Predicator úrnak 2OO ft, 4O véka búza, 12 akó bor, 4 öl fa, évenént offertórium, énekes halottaknál 3O kr. predikációs halottaknál 2 ft, házassági esketésnél 2 ft, keresztelés 3O kr volt a fizetése, ill. jövedelme/.

A gyülekezeti élet tehát megkezdődött, éppen úgy, mint a gyermekek iskolai oktatása. 1792-ben már volt tanítójuk, Wenich Sámuel személyében /nem tudható, hogy a lelkésszel milyen rokoni kapcsolatban volt/. Levéltári adatokból tudjuk, hogy az ev. tanító fizetése 1OO rénesforint, ezenfelül temetések, ostyasütés /úrvacsorához/ és minden tanuló után külön díj járandóságból állt." /*BKmL. Va. 37.*/

A XVIII. század utolsó és a XIX. század első tíz évében mintegy 5OO lelket számlált a gyülekezet.

1794. július 1O-én a várost súlyos kár érte. Délelőtt 11 óra tájban a Budai kapunál lévő kovácsműhelyből tűz keletkezett. Három óra leforgása alatt 913 ház és 2O szárazmalom égett a száraz szeles időben, irtózatos szélvész volt. 135O családot tett tönkre. /*Szabó Kálmán*/

De az időjárás sem volt kedvező: "... ezen esztendőben uralkodó Szárazság miatt szükséggel is tetéztetik, felnem kerülvén az elvetett Búzának ötvened része a Tavaszi pedig egy átaljában a Földben veszvén, széna pedig egy kaszavágásnyira való sem termett..." /*Ladányi G.*/

E szörnyű csapások az evangélikus lakosok legnagyobb részét is inségre juttatta, megfosztotta lakásától, házától, jövedelmétől. De Isten segítségével rövid időn belül rendbe-

jöttek. 18O6. februárban ismét házat vett a kicsiny gyülekezet, a már meglévő épületük szomszédságában.

Utaltunk már a város tanácsának szigorú rendelkezésére, amely szerint idegenek betelepedését nem engedélyezték. Mégis, 18O7-ben az "...Evangelica Ecclesia praedicatorát Hajnal Jánost megintti a tanács többszöri panasz után - hogy idegeneket helybeliekkel ne próbáljon a tanács engedélye nélkül /megesketni./" */BKmL. Tjk. 18O7. 175O. sz./* Ez a figyelmeztetés, úgy látszik, nem az első lehetett...

182O-4O között vagyonosodott ismét a gyülekezet. Ekkor vették meg azt a telket, amelyen ma a templom, a Luther-palota és a Banképület áll.

1836-37-ben országos gyűjtésre kértek és kaptak engedélyt az egyházi és világi hatóságoktól. A gyűjtés célja: "...a' kecskeméti ágostai vallásu ecclesia számára építendő templomra 's alapítandó czélszerű nép, 's ipariskolára." A két évben végzett gyűjtés eredménye 986 ft 58 kr lett /összehasonlításul: a XIX. század első évtizedében 3OOO ft-ért telket vettek a már meglévő iskola szomszédságában, a rajta lévő "bérházzal" együtt/.

1842-ben a már fél évszázada szolgáló Hajnal János lelkész mellé segédlelkészről gondoskodott a gyülekezet. Az 1842. február 25-iki közgyűlés kimondta, hogy nekik nem "segéd" kell, hanem "országos pap" azaz olyan lelkipásztor, "aki az itteni 2 nagy egyház jeles papjai mellett megállhason" s az akkor már tiszta magyar ajkú gyülekezetben ékesen hirdesse az örök igét...

185O. december 26-án, karácsony másnapján közgyűlést tartott a kis gyülekezet. Nevezetes időpont volt ez, mert ekkor határozták el a templom építését. Így írta az akkori jegyző, Horváth Ferencz: "A nagy számú egybegyült Egyházatagok közt mindenek előtt érdemleges lelkészünk Tiszt. Czékus Istvány úrnak lelkes beszéde jött szóba melynek folytán Tisztelendő Urunk indítványozá, 's lelket rázólag szívünkbe kötötte, hogy a már roskadozó Templomunk helyett egy új templom építéséről kellőleg gondoskodnunk, annak alapját meg vetnünk, és annak jövendő létéről gondoskodnunk kell, miután a' leg közelebbi katonai összeírás szerint is már Egyházi gyülekezetünk 52O Lelket számol, az már az ő véleménye szerint úgy is elég volna, ha mindenki minden ünnep napokon és vasárnapokon tsak 1 pengőt, a szegényebb sorúak 2 vagy 1 kr-t is az Új Templomnak felépítésére félre tenne azon félre tett összeget neki az Év teltével bevinni szíveskednék, mely összeg kamatra adandó levén Évről Évre szaporodna. Mivég 2 könyvett is lenne készítendő, mellyekbe az adakozók nevei bejegyzendők lennének ezen könyvek egyike az Építendő Egyháznak alapkövei közé berakandó, a másik pedig örök emlékül az Egyház Ládájába beteendő lenne." - "Ezen lelkes tudósítványt t. Czékus Istvány úrnak maga idejében az egész egybe gyűlt hívők lelkök egész erejéből pártolnak - hálás köszönetek jeléül azt az Egyház jegyző könyvében beíratni rendeltetik."

A templom fölépítésével azonban még várni kellett... Részint a gazdasági, részint a politikai helyzet alakulása miatt. A szabadságharc leverése egyházunkat is sújtotta. Kevés írott emlékünk maradt ebből az időből is. Azt tudjuk, hogy Handtel Károly gyógyszerész őrnagyi rangot, Gömöry Frigyes literátus főjegyző honvédszázadosi rangot szerzett a szabadságharc alatt. Mindketten gyülekezetünk felügyelői is voltak. De honvédként is szolgált egyházunk tagjai közül, foglalkozást tekintve: cipész, csizmadia, kézimunkás, köteles, lakatos, szabó, szolga, szűcs és ügyvéd is. */Iványosi-Szabó Tibor/*

Itt említjük meg, hogy Kossúth Lajos 1848. szeptember 25-26-án toborzó körútja során Kecskeméten járt. *Iványosi-Szabó* említetett könyvének 108. oldalán ezeket írja: "...A reformkor kiemelkedő politikusa, Kossuth Lajos ekkor vált igazán népszerűvé, ekkor jött létre közte és a magyar parasztság között az a rendkívül szoros és varázsaltos kapcsolat, amelynek hatása évtizedeken keresztül nem csökkent, hanem csak nőtt. A Kecskeméten őt köszöntő Torkos Károly evangélikus lelkész nem túlzott, amikor így fogalmazott: "A te neved az, mellynek hatására fellelkesül a magyar, Kárpátoktól az Adriáig: a te neved varázserő, melly felébreszt mindent, kiben az élet utolsó szikrája csillog... a te neved az, melly az átkozott Camarillának legsúlyosabb ostora..."

A nevezetes látogatásról *ifj. Bagi László:* Emlékkönyv. c. munkájában a 86. oldalon ez olvasható: "...ismeretlen kezek késő estére fáklyásmenetet rendeztek Kossuth tiszteletére. Mintha városunkra nézve ezen nap, az öröm forrásából fakadt könyáradás napja lett volna, midőn a menetközben ezrekre szaporodott nép a városháza udvarán /mely házban teljhataljú kormánybiztos elhelyezve volt/ megállapodott s Torkos Károly, az ágostai reform. hitvallásuak országhírű helyi lelkésze szívreható jeles búcsúszónoklatát elmondá, Kossuth varázserejű válaszával a jelenvoltak szívét-lelkét lekötvén, csak a haza szeretetét s az iránti hűségét kérte ki, hogy emlékül magával vihesse. Az éljenzést még az éjnek fele sem állítá le, de azért másnap már indulófélben voltunk a Dunához!!"

A szabadságharc után egyházunk is érezte a megtorlást. Pl. 1853. november 20-ai presiteri ülésen ki kellett hirdetni, hogy a "...Reformatio történet tanítása betiltatik..." Vagy: 1855. február 11-én ugyancsak ki kellett hirdetni a "néphimnus" éneklésének rendeleti úton való betiltását. Majd pedig 1856. június 15-én tartott közgyűlésen, amelyen Torkos István lelkészt megválasztották és kinevezték, jelen volt Kégl István, mint ez alkalommal kinevezett cs. és kir. politikai biztos! Egy hónappal később, július 15-én tartott közgyűlésen, amikor a főesperes és két lelkész /Pilisről és Ceglédről/ jelenlétében adták át Torkos István megválasztott lelkésznek az egyház pecsétjét, iratait, stb. Ekkor adták át az új lelkész híványát is. Jelen volt ismét a cs. és kir. politikai biztos, Kégl István is ! De pl. 1858. szeptember 26-i presbiteri ülésen a felügyelő jelentette, hogy az augusztus 15-én tartott közgyűlés érvénytelen, mert nem volt jelen a cs. és kir. politikai biztos... Ugyanekkor jelentette, a felügyelő, hogy "...a jelentkezett tanító csak németül tudott, nem választották meg..."

A súlyos politikai terhek mellett azért volt némi öröm is, hála az isteni gondviselésnek és a város vezetőinek. "1855-ben az ágostai vallású evang. egyházközség iskolájára utalványoztatott 620 Ft..." De még ebben az évben "Az ágostani hitvallású evangéliumi Egyház részére adományozott 30 hold föld ezen két utóbbi kisebb Egyház /evangélikus és görögkeleti/ lelkészei fenntartására, mint parochiális földek szolgáljanak." A város méltányolta a korábbi kérést, s a lelkész használatára kiadta az "egytelek földet" a szikrai járásban, 2 órányi távolságban a várostól. Ezzel a lelkész fizetése, mely az akkor már rohamosan fejlődött igényekhez mérten bizony igen csekély volt, jelentékenyen javult, mert a 28 hold föld 300 ft évi hasznot jelentett.

1856-ban újabb segélyt adott a város azáltal, hogy az iskola fenntartásához s a nagyon is szerényen díjazott tanító fizetésének emeléséhez évi 400 ft-ot adott. "Így azonnal másodtanítói állást lehetett szervezni. 1860-ban isnmét 200 ft évi segélyt nyert az egyház a

várostól. Az így biztosított 6OO ft vagyis új pénzben 62O ft városi segély két tanító fizetésére fordíttatott."

Közben természetesen a templom építés ügyéről sem feledkeztek meg. A hívek véleményét is képviselő presbitérium a lelkész vezetésével napirenden tartotta ezt a feladatot is. 1861. február 25-én tartott presbiteri ülésen a lelkész bejelentette, hogy két nappal korábban, február 23-án pesti kiküldetése alkalmával az építendő templomterv elkészítése érdekében felkereste Ybl Miklós építészt és megnyerte az építendő templom tervezőjeként.

Tudunk kell, hogy Ybl Miklós korának kiemelkedő képességű mérnöke volt. Ma is büszék lehetünk, az országban egyedülálló, különleges szépségű templomunkra. Nem kisebb épületeket tervezett, mint pl. a fóti plébánia templom, a Szt. István-bazilika, a pesti Vámház /ma Közgazdaságtud. Egyetem/, a Várkert-bazár, vagy az Állami Operaház! Ezek a műalkotásai a legjelentősebbek. De a mi kis templomunk is csodálatosan szép és Kecskemét egyik páratlan szépségű épülete. Persze templomunk igazi szépségét és értékét az adja meg, ha az istentiszteleteken tele van Isten igéjére szomjazó hívekkel !

Ybl megígérte az őt fölkereső Torkos István lelkésznek, hogy "nézetünk szerinti alkalmas tervet a legrövidebb idő alatt elklüldi."

Már ezen a presbiteri ülésen /1861. február 25./ lelkész "tüzetes beszéddel" hívta fel a figyelmet az építkezés mielőbbi megkezdésére, különös tekintettel a folyamatban lévő papírpénz bizonytalan állására s több jelen időhöz mért okoknak tekintetébe vételére... Javaslatát, indokait egyhangú lelkesedéssel elfogadták.

Egy hónap múltán, 1861. március 28-án a presbiteri ülésen a lelkész már bemutathatta a kész tervet. A résztvevők véleménye szerint a terv túlzott, arányos kisebbítését javasolták, s a végső döntést a március 3O-ára hirdetett közgyűlésre bízták. Nagy többséggel úgy döntött a közgyűlés, hogy költség kímélés okán negyed résszel csökkenteni kell a méreteket az eredeti forma megtartása mellett.

Az 1861. december 10-iki presbiteri ülésen lelkész bejelentette, hogy az építkezéshez 9000 ft hiányzik. Indítványozták egy "ezüst sorsjáték" megszervezését, amelyhez az egyházi és világi hatóságok engedélye szükséges. A sorsjáték engedélyezése után a megtartott sorsolásból tisztán nyertek 1034 ft összeget s így további gyűjtéshez kértek és kaptak engedélyt. /A sorsjátékon 314 nyereménytárgy volt; ezek: 1 db 12 személyes ezüst étkészlet, 1 db cifra suba, 1 svecji tehén, 1 akó Tokaji bor, 2 db cifraszűr, 1 ezüst cukortartó, 1 egyszemélyes ezüst étkészlet, 1 ezüst varrókészlet, s a többi 1-10 ft értékben kisebb-nagyobb tárgyak./

1862. március 2O-án szükségessé vált a régi oskola-templom és a leányiskola épületének lebontása, hogy a templom építéséhez hozzákezdhessenek. A bontást árverés útján végeztették és a bontott anyagot is így értékesítették. Az orgonát, padokat és egyéb, az egyház értékeit képező tárgyakat a megmaradt épületek /paróchia, iskola-terem/ padlásaira helyezték el. A leánytanulók tanítási helye a fiúk osztályában történt, fölváltva, délelőtt és délután.

Torkos István lelkész indítványozta, hogy az oskola-templomtól kegyeletes búcsút húsvét 2. napján /április 20, 21./ vegyenek. A konfirmálást is az oskola-templomban tartották, húsvét első napján.

Április 27-én Gömöry Frigyes felügyelő bejelentette, hogy a testvér református egyháztól levél érkezett, amelyben örömmel fejezik ki készségüket, a református templom használatára. Éspedig vasárnaponként az ő templomukban közösen, felváltva hirdetik az igét a lelkészek. Sátoros ünnepeken a collégium kis templomát engedték át részünkre istentisztelet és úrvacsoraosztás tartására.

1862. július 9-ére tűzték ki az alapkő ünnepélyes letételét, mint kegyeletes, Istennek hálát adó ünnepélyt. ..."ennek méltóságos emelésére a vidék egyházi és világi urai hívattak meg, akik egyházunk irányába részvéttel viseltettek; meghívandók: Főtisztelendő Székács József super /intendens/, Ntiszt. Czékus István, Torkos Károly és Juhász Ferenc esperes urak. Tisztelendő Zamolyi József, Fördős Lajos, Láng Adolf lelkész urak. Továbbá Görög, izraelita egyházak lelkész urai, Guardián Piaristák igazgató-tanára, Prépost Fektor József, Jiló Lajos Nagy Kőrösi lelkész, Suhajda és Polestni tisztelendő tanár urak, Tdő Tatay András tanár úr, két ref. segédlelkész és Ugrik József kis kőrösi tanító urak. Világiak közül: Jolsovszy Károly, Földváry Gábor, Beniczky Márton, Ivánka Imre, b. Podmaniczky Artúr, Kubinyi Ferenc, Szontágh Kálmán, Dessewffy Ottó, város polgármestere és Bírája, Kiss Miklós, Horváth Döme, Hornyik János, b. Prónay Gábor, Kovács László, Mazanecz Viktor, Ferenczy László, ifj. Forián György, Csilléri Benő, és minden egyházak gondnokai."

Az ünnepség 1862. július 9-én de. 9 órakor kezdődött és programja a következő volt:

"1. Erős várunk nékünk az Isten, karének énekli a dalárda.
2. A helybeli lelkész Torkos István úr imát mond.
3. Nagytiszteletű Torkos Károly úr, orosházi lelkész, s békési esperes szónokol.
4. A fentebbi ének 4-dik versét énekli a dalárda.
5. Nagytiszteletű Juhász Ferenc úr, alberti lelkész s pestmegyei esperes felolvassa az alapba teendő okiratot.
6. Főtisztelendő Czékus József úr, pesti lelkész s bányakerületi Superintendens, az alapkövet felszenteli s helyére illeszti.
7. Az egyházkerületi, esperességi és helybeli egyházi és világi előkelőségek, egymásután a követ megütik.
8. Nagytiszteletű Fördős Lajos úr, helybeli ref. lelkész s egyh. ker. tanácsbíró, zár imát mond.
9. Főtisztelendő Superintendens úr áldással elbocsájtja a gyülekezetet.
10. Hymnus, énekli a dalárda."

Az ünnepségre a szószéket oda állították, ahol ma is áll, ahová Ybl Miklós tervezte.

Az ünnepi ebédet Beretvás Pál fogadós, presbiter adta, személyenként 2 ft-ért. 6 tál ételt, jó bort s pontos szolgálatot adott. Az egyház a savanyúvíz számláját fizette...

A vidékről érkező vendégek elszállásolását a hívek közül többen vállalták. 20 vendéget 9 tanácsos látott el szállással."

A templom falába tett emléklap szövege:

"A' helybeli Lutheranica Egyház új temploma falába tett emléklap. A Teljes Szent Háromságnak Az Atyának Fiú és Szent Lélek Istennek Nevében.

Jelen emléklap tudomására juttassa a késő utódoknak: hogy ezen épületet az Isten dicsőségére s Szent Nevének dicsőítésére és vallási szertartásaink gyakorlására emeltette

a Magyarországban és Pest megyében kebelezett Kecskemét Városi Egyháznak Ágostai Evangelica vallású Közönsége, mely Hetven év előtt viszontagságos körülmények közt alakulván jelenben Hétszáz Keresztény Lelket számít kebelében. Ezen épület első téglája Isten segítségével letétetett Krisztus urunk születése után Ezernyolczszázhatvankettődik évi Május Hónap Hatodik Napján, Húsvét utáni Második Vasárnapra következett Kedden jelen Emléklap ünnepélyes szertartással befalaztatott ugyanazon évi Július hónap Kilenczedik Napján, Pünkösd utánni Negyvenedik Vasárnapra következő Szerdán: Midőn a' Magyarországi Ágostai Evangelica hitvallású Egyháznak Országos Felügyelője volt Tóthprónai és Blattniczai Báró Prónay Gábor; a Kecskeméti Egyházközséget bekebelező Bányakerületi Superintendens Doctor Székács József Pesti Magyar Lelkész, Egyházkerületi felügyelő Cserneki, 's Tarkői Desewfy Ottó; a' Pest megyei Esperesség főesperese Juhász Ferencz Alberti Lelkész; esperességi felügyelő Báró Podmaniczky Ármin; a' Kecskeméti Ágostai Evangelica vallású egyházközség lelkésze Torkos István, Felügyelője Gömöry Frigyes; Gondnoka Hajdú András; az Egyház javainak kezelői ifj.Dukay György és Sántha László. - A' Kecskeméti Egyházközösségek ez időszerinti egyházi és világi Elöljárói: A' rom. cath. Egyház megyéspapja Nagyságos és Főtisztelendő Fektor József Prépost; főgondnoka Bagi László; a nemegyesült Görög Egyház lekésze Tisztelendő Mirkovics Péter; a'Helvéthitvallású Ref. Egyház Lelkésze Nagytiszteletű Fördős Lajos; főgondnoka Nagy Lajos, Kecskemét város Polgármestere Csányi János; Főbírája Nagy Pál. Ezen épület föl-emeltetését bőkezű adakozással elősegítő kebelbeli hívek közül idősebb Dukay György gazdálkodó, ennek idősebb fia ifjabb Dukay György iparos és gazdálkodó, úgy ifjabbik fia Dukay Márton iparos és gazdálkodó, szinte annak veje Sántha László iparos, Sántha Sándor iparos, Handtel Károly gyógyszerész, Hajdú András építőmester, Rhúz Pál városi tisztviselő, Rhúz Mihály gazdálkodó, Molitórisz Károly iparos, Fekete Sándor iparos, Beretvás Pál vendéglős, Kovács István földműves, Gömöry Frigyes ügyvéd, Kucsera János földműves, Bánszky Pál iparos, Fekete Mihály községi gulyás, Kovács János földműves, ifj. Klátik János iparis. özv. Kovácsai Istvánné és más buzgó keresztyén hívek.

Az épület tervét készítette Ybl Miklós pesti építész, ezen terv szerint az Épületet készítik Halász István, Gaál József és Nemcsik Pál Nagy kőrösi építőmesterek.

Kelt Kecskemét, az emléklap letétele napján."

Az építkezés teljes erővel folyt, s már az 1863. február 15-i presbiteri ülésen tárgyalták, hogy: "Ybl Miklós Kecskeméten járt az építkezés ellenőrzésére és megállapította, hogy a templom fedele eltér a tervezettől. Zavart okozott. A presbitérium kéri Ybli Miklós urat, hogy vagy ő, vagy "segédje" részletes vizsgálatot végezzen. A március 4-iki ülésen bejelentik, hogy Ybl Miklós úr "segédje", Zolfay Károly megjelent az ellenőrzésre, s a következő kifogásokat tette: 1, A torony nem a tervrajz szerint készült, az eredeti torony kerüljön föl. 2, A faszerkezet fája nem használható fel a nagyobb torony építésénél. Az új faszerkezet elkészítése kb. 300 ft. 3, A torony párkányzata, a torony gombja vajon a tervrajznak megfelelő-e? A párkányzat és a torony gomb nem a terv szerint készült. A párkányzat kőből faragott, a torony pedig nem 4, hanem 8 szögletes."

Májusban ismét volt műszaki ellenőrzés. A korábbi hibákat javítottnak ítélték. Kifogásolták viszont az ablakokat. Ybl ezeket hatszögletű, ólom kerettel tervezte. De csak fakeretben, négyszögű üvegezéssel készültek...

1863. július 26-án, a templom építése befejezéséhez közeledik. Meg kell oldani még a templom belső feltöltését föld behordással, a törmelék eltakarítását, járda készítését, valamint a kovácsolt vas és famunkák befejezését.

Augusztus 2-án a közgyűlésen ismertették az eddig végzett munkákat és a még elvégzendőket. Így pl. elhatározták, hogy mind a szószék, mind pedig az orgona, a régi állíttassék föl, valamint a templom padlózatának készítéséhez a régi téglákat kell felhasználni, s a régi padokat kell beállítani kijavítva és újramázolva, a rendkívül súlyos gazdasági helyzetre való tekintettel. Ugyancsak elmarad egyelőre az oltár végleges kialakítása is.

Szeptember 13-áig elkészült az építkezés a végelszámolás a kivitelezőkkel.

Az október 18-án tartott közgyűlésen Gömöry Frigyes felügyelő bejelentette, hogy a templom ünnepélyes megnyitására Sárkány Sámuel pilisi lelkészt kérték föl, aki ezt szívesen vállalta. A közgyűlés örömmel fogadta a bejelentést, s megbízta Hajdú András gondnokot és Dukay György pénztárost, hogy "az egyház előtt olyan kedves lelkész úr illő elfogadásáról gondoskodjanak."

November l. "Megható pillanatnak volt az egyház szemtanúja, s lelkesen örömünnepet ült, mert újonnan épült templomában Istenét ki megsegítette a nagy munkában ma mutatá be áldozatát."

"Egy dolgot kért az Úrtól, hogy lakhasson az Úrnak házában életinek minden idején, hogy láthassa az Úrnak szépségét és látogathassa az ő templomát, meghallgatá az Úr beszédét, legyen áldott szent neve.

Az első szónoklatot Tdő' tudós Sárkány Sámuel úr tartá, lelket emelő, megható és kenetteljes volt a beszéd s valóban az egész egyház hívei köz akarata 's kívánalma oda nyilvánult, vajha egyhamar ehez hasonló lelkes papot kaphatna, s e béli kívánalmát abban fejezé ki a közgyűlés, hogy Tdő Sárkány Sámuel pilisi lelkészt most felkéri arra, valjon a kecskeméti papi állomást elfogadni hajlandó lenne-e, - az egyházgyűlés kebeléből azonnal küldöttséget nevezett ki ezen kérdést megtudandó, a küldöttség tagjaiul Rhúz Pál, Dukay György, Hajdú András urak kérettek olyan megbízással, hogy ha Tdő Sárkány Sámuel úr a gyűlés kérésének enged, őtet azonnal mint egyházunk szónokát és lelkészét üdvözöljék." /Nem vállalta. A korábbi lelkész, Torkos István 1863. október 1-jével Budapestre költözött, megvált itteni állomáshelyétől./

"E nap emlékére elhatározta az egyház az oltár építését, melyre hogy a sokat szenvedett pénztár ne terheltessék, a hívek elébe aláírási ív bocsájtatott, mely felhívásnak engedve e nagy napot azzal tették emlékezetessé, hogy egy rövid fél óra alatt 17O ft-ot írtak és fizettek össze."

"Az ünnepélyes templomavatás jobb időre halasztódik."

Mondotta ki a közgyűlés. A jobb idő várása teljesen indokolt volt. Ime néhány följegyzés az 1863. évről:

"...szegény Lakosság ! Alig hogy a zsarnoki hatalom által erszényét kürítette, utána következő 1863. évben az aszály miatt általános terméketlenség..." */Balla J./*

"... A községi közlegelőkön az 1863-ik évi országos terméketlenség miatt megfogyatkozott rideg marhák és a közlegelőkön tartott lábas jószágok száma tetemesen alább szállott..." */BKmL.KGYJK.1865./*

"... az 1863-ik évi terméketlenségből származott élelmi nagy szükség enyhítésére beszerzett gabona maradványából, a tanítóknak ideiglenes fölsegélésére, addigra, még készpénzbeli illetményük legalább részben kiállíttathatnék, az Egyházak rendelkezésére mérsékelt értékben megállapított mennyiség átadassék. ....minden elemi oskolatanító részére 20 véka rozs, a Község rendelkezése alatt lévő gabonából, az illető Egyházi Elöljáróságnak, vékánként 1 ft 20 kr mérsékelt árban kiadatni rendeltetik..." */BKmL.KGYJK. 1866./*

"...Hazánk megzőgazdasága történelmének egyik legsötétebb lapját az 1863-ik év foglalja el..." */Érkövy/*

Felépült szép templomunkról már a korabeli sajtó is megemlékezett. A *Vasárnapi Újság* c. hetilapban már 1862-ben a 388. lapon Gömöry Frigyes felügyelőnk ékes szavakkal és "kőrajz" képpel mutatta be készülő templomunkat.

A *BKmL. /Va. 74./* ide vonatkozó anyagában olvashatjuk, hogy: "Az 1862-63. ban épült evangélikus templom Ybl Miklós tervei szerint. A templom kisméretű, de könnyed és művészi kiképzésű. Kivitelezte: Gaál és Nemcsik."

Entz-Genthon-Szappanos: Kecskemét c. könyvükben, a 130. oldalon írják: "... 1862-63 között öltött testet az evangélikus templom is, Ybl Miklós alkotása. Sajnos a későbbi körülépítés miatt eredeti hatását teljesen elvesztette. Megérdemelné kiszabadítását, mert centrális építménye szokatlan és érdekes, díszítő formái elég gazdagok, csak a négyzeti toronyon ülő fogpiszkáló tornyocska hat komikusan..."

A legilletékesebb szerző, *Ybl Ervin:* Ybl Miklós c. könyvében ezeket írja a 30. oldaltól: "Ybl a 60-as években - úgy látszik - már az ország legjelentősebb építésze. Mindenki vele akar építtetni. Katolikus templomok kegyurai, paloták, kastélyok, bérházak birtokosai mellett a *kecskeméti evangélikus eklézsia* is hozzá fordul temploma érdekében. 1862. július 9-én teszik le alapkövét Székács József szuperintendens megnyitó beszédével.

Négy oldalán egyforma, központi elrendezésű, kereszt alakú építmény, középen kiemelkedő, erőteljes toronnyal. A kereszt sarkait alacsonyabb téregységek töltik ki; így a templom alaprajza négyszögletes. Sarkait támpillérek hangsúlyozzák. Hátsó oldalán három - háromablakos tanács-, illetőleg iskolaterem csatlakozik hozzá külön bejárattal. Romantikáján a román történeti stilus már határozottabban tör át, mint a fóti vagy a cenki egyházon, már inkább históríkus, mint romantikus alkotás. Nyílásai mindenütt félkörívesek, alul az ablakok nyomottabbak és messzebb állnak egymástól, bélletesek; felül a kereszt szárainak végén viszont nyúlánkok a hármas ikerablakok. A középső kimagaslik, hogy a fölötte levő medaillonnal az oromfal síkjához alkalmazkodjék. A saroktéregységek emeleteit szűk kis ablakok törik át. Ívsorok, kis vakárkádok, cikcakk díszek tagolják mindenütt az oldalfalakat, ilyenek díszlenek a négyzettorony ablakai fölött is. Utóbbi oldalán lizénák, /falfelületet tagoló, keskeny, kis kiugrású falsáv/ között három-három ablak, a párkány fölött íves attika. Sátortetejét kis hegyes tornyocska koronázza Vendramin ablakokkal.

Belseje keresztboltos - a torony űr magassága nem érvényesül -, a bordák a kockafejezetes sarokpillérköltegek domború száraiból indulnak ki. A torony alatti téregység a legnagyobb, keresztboltjának metszési pontján kerek nyílás, mint nem egy ősi román, vagy gótikus egyházban. A kereszt szárainak rövid téregységeit öntött vasoszlopokra helyezett emporák vágják ketté. Az alacsonyabb, oldalain egy-egy ablakkal világított, különálló saroktéregységeiknek már csehboltozatuk van. A romantikus, aranyozott díszű szürke már-

ványfestésű oltárt négy pilaszter osztja három részre; középen Krisztus az Olajfák hegyén ábrázoló festmény. Érdekes az oltárt körülvevő rács: egymásba kapcsolódó, romantikus csúcsívek helyett keleti, mohamedán ívek törik át. A rokokó, illetőleg copfstílusú szószék valószínűleg a korábbi fatemplomból származik, az orgona viszont neobarokk.

A kicsiben a kölni St. Martinra emlékeztető épület régebben szabadon állt, később a Takarékpénztár épületével vették körül, így teljesen kikapcsolódott Kecskemét városképéből."

1864. február 21-ikén Margócsy József Losoncról érkezett igazgató-tanárt és segédlelkészt beiktatta új állásába Elefánt Mihály acsai és Láng Adolf szentmártoni lekész, esperességi megbízottak. Ez alkalommal is szóba került a templom ünnepélyes fölszentelése, de a közgyűlés kimondta, hogy: "az egyház jelen körülményei végett ajánlatos volna a jobb jövendőre halasztani, midőn az ily költséges ünnepélyt az egyház könnyebben viselhetné. - Az indítvány helyeseltetett és jobb jövendő reményében a templomi felszentelés elhalasztatott." /Még az előző év súlyos megpróbáltatásait nem viselte el a lakosság./

1866. február 18-án tartott közgyűlésen bejelentette Margócsy József lelkész, hogy az oltár, oltárkép és "oltár sorompó" elkészült. Az oltárképet Frank Károly városi rajztanár ingyen készítette, csak a festék és a vászon árának kifizetését kérte. A közgyűlés köszönetét fejezte ki Frank Károly tanár úrnak, s tiszteletdíjként /a festék és a vászon árának térítésén felül/ 20 ft-ot adományozott.

Az "oltársorompót" az eredeti terv szerint "Oetl pesti vasgyárnok" készítette volna, mint a karzatokat tartó vasoszlopokat, azonban költség kímélési szempontból Mayer András helybeli asztalossal készíttették el a ma is használatos rácsot.

Ekkorra az oltár is elnyerte 1991-ig használt alakját és formáját.

Ugyanezen a közgyűlésen jelentette be Margócsy József lelkész, hogy az irsai gyülekezet megválasztotta lelkészül és elhagyja Kecskemétet. A közgyűlés ezt tudomásul vette és megbízta Gömöry Frigyes felügyelőt és Kressák Pál jegyzőt, hogy Juhász Ferenc esperes urat értesítsék és kérjék föl, hogy március 4-ikére küldjön ki próba szónoklatra egy lelkészt. Március 4-ikén meg is jelent bemutatkozásra és próbaszónoklat tartására Laukó Károly papjelölt, pesti gimnáziumi tanár. A közgyűlés, élve jogával, március 11-ére egy másik lelkész kiküdését is kérte hasonló célból. Ez alkalommal Harsányi Sándor tanító, papjelölt jött ide Orosházáról. Közbevetőleg itt meg kell jegyezni, hogy egyházunk akkori törvénye értelmében a teológiát végzett lelkészeket nem szentelték pappá a teológiai tanulmányaik befejezése után. Ez azért is így történt, mert rendszerint tanítói, vagy tanári diplomát is szereztek, s hogy ne maradjanak állás nélkül, taníthattak valamelyik egyházi iskolában, vagy módosabb családoknál vállalhattak nevelői, magántanítói-, tanári állást. Pappá akkor szentelték, ha valamelyik gyülekezet meghívta bemutatkozásra és próbaszónoklat tartására a papjelöltet. A gyülekezetben jelen lévő két, az illetékes esperes által kiküldött, s valahol az esperesség területén működő lelkész jelen volt a bemutatkozáson és próbaszónoklaton, s a gyülekezet szótöbbséggel lelkészévé választotta a jelentkező, lelkészi diplomával is rendelkező tanítót, vagy tanárt. Ezt követően a gyülekezet és az esperesi hivatal között lefolyt formaságok után a gyülekezet elküldte a "híványt" a megválasztott lelkésznek. Ez a hívány a megválasztott lelkész jogait és kötelességeit tartalmazta.

1850. február 17-én tartott presbiteri ülésen pl. a következőképpen határozták meg a lelkész jövedelmét:

"1. Tisztességes szabad lakás a háznál lévő kisded kerttel
2. készpénzben 24O ft
3. Negyven véka tisztán meg rostált rozs
4. Tíz véka ugyan olyan minőségű árpa / 1 véka kb. 23,2 kg gabona/
5. Tizenkét akó bor helyett minthogy a gyülekezetnek szőlője nem lévén, 20 ft
6. Négy öl tüzi fa, fele kemény, fele puha
7. Elegendő fűteni való szalma
8. ...jár pedig minden anyakönyvi kivonattól 1 ft., keresztelés 24 x, Esketés 2 ft., menyasszony és gyermek ágyas asszony avatásánál 12 x, Temetéstől énekszóval és könyörgéssel 48 x, halotti beszéddel 2 ft
9. Ezekhez fog járulni nyugalmazott lelkész Tdő Hajnal János úr halála után a karácsony, Húsvét és Pünkösd elsőnapi offertórium
10. A Temető melleti kis szőllőnek használata addig, míg a gyülekezet azt is temetővé fordítani kényszerítve nem leend..."

Március 25-én, virágvasárnap volt a választás. A 66 szavazati joggal rendelkező egyháztag közül Laukó Károlyra 32-en, Harsányi Sándorra 29-en szavaztak, öten nem szavaztak.

Ezt követően Laukó Károly lelkész értesítette a gyülekezetet, hogy május 1-2-án jönne Kecskemétre. A beiktatást 6-ára tervezné. A gyülekezet viszont kérte megválasztott lelkészét, "hogy elsején ne jöjjön, mert 1-jén az iparosok vásáron lesznek..." A beiktatást így 6-ára tűzték ki. Az ezt követő ebéden, amit a résztvevők maguk fizettek, a presbiterium "meghívja Fördős Lajos ref.lelkész urat és két segédlelkész urat, kik az egyháznál, lelkész nem léte alkalmával a szükséges fungálást tenni szíveskedtek."

A május 13-iki presbiteri ülésen "Laukó Károly úr meleg szavakkal köszöntötte elnöklete alatt először a presbitériumot. Földváry Gábor felügyelő hasonló meleg szavakkal köszöntötte új lelkészét."

Laukó Károly lelkészi szolgálata gyülekezetünk életében új fejezetet nyitott. Rendíthetetlen hithűsége, kiváló, meggyőző, szívből fakadó szónoklatai csakhamar kis egyházunk keretein kívül is, városszerte köztiszteletet, szeretetet, megbecsülést váltott ki.

1867. május 21-én tartott közgyűlésen egyebek között Laukó Károly lelkész beszámolt egy nagyon kedves eseményről. Förster Hugó cs. és kir. vértesezredbeli százados igen sokszor támogatta az egyház szegény gyermekeit, s ezért jegyzőkönyvi köszönetben részesítették. Legutóbb a konfirmandus gyermekeknek 20 újtestamentumot a zsoltárokkal - adott. És 5 ft ruhasegélyt. Az 1866. évi karácsonyi ünnep alkalmával a fagy által okozott /1866. május 23-24-én nagy fagy, a mindőn a szőlőkkel együtt vetéseink is véképen elfagytak..//*BKmL. KGYJK. 1866.*/ ínséges gyermekek felsegítésére iskolánknak egy valódi öröm estét rendezett, ugyanis: 17 ft-ot adományozott oly czélból, hogy azon a ruhátlan gyermekeknek ruhaneműt vásároltassanak, ez megtörténvén a sz. ünnep estéjén egy nagy karácsonyfát állíttatott fel a tanácsterembe megrakva a kicsinyeknek annyira kedves czukor süteményekkel, dió, alma s más ennivalókkal, úgy hogy a kiosztandó ruhák is a nagy asztalon álló fa alá lettek elhelyezve, midőn közelgett a kitűzött óra, a fára ragasztott apró gyertyácskák meggyújtattak, s a kis seregnép rendben bevonult... /Ez lehetett Kecskemé-

ten az első karácsonyfa/. Olyan örömnapja volt kis növendékeinknek, melyre még sokáig fognak visszaemlékezni. Márciusban még két gyermeket tetőtől talpig felöltöztetett..."

Ugyanezen a közgyűlésen többek indítványozták egy új orgona beszerzését, "mert az eddig használt kicsiny és elpusztult állapotban van, rossz sivító hangja miatt..." Hosszabb távon már nem lehet használni. De "tekintetbe vévén azt, hogy a jelen ínség sújtó időben ugyan a hívek buzgóságát, velük született sz. ihletettségtől átszellemült áldozatra kész lelkesedettséget nem igen lehetne erőltetni, mégis az Egyház a lehető legrövidebb idő alatt újorgona megvételét tűzte ki magának föladatul."

Az új orgona elkészült 1869. húsvétra. /márc. 28-29./ Fazekas János pesti orgonakészítő mester munkája. 1400 ft-ba került. Az egyháztanács fölkérte Baumgartner karmestert, Veszelovszky János és Dömötör Antal, valamint természetesen Kressák Pál saját kántorunkat az orgona műszaki átvételére. "Szakértő bizottság az új orgonát minden tekintetben megvizsgálta és azt mind szerkezetére, mind hangzatosságára mind külcsínje által megfelelőnek találta."

Még ez év szeptember 12-én tartott presbiteri ülésen Laukó Károly lelkész bejelentette, hogy a város a két kis egyháznak /görög és evangélikus/ kérését meghallgatta s a papi földeket a Mária kápolnánál adta ki, 21-21 holdat, az eddigi rossz szikarai földek helyett.

1875-ben az egyház anyagi biztonságát megszilárdították. "A nagykőrösi utczában, a takarékpénztár mellett a díszes két bolthelyiség és kapubejárat építése befejeződött, s a tíz évi adómentességet nyert két új bolt évi 400 ft jövedelmet biztosított. A lelkészlakot felújították, mely építtetése idejétől a 40-es évek elejétől reparálás alá véve soha sem volt." Az udvart csatornázták, nem gyűlik össze a csapadékvíz!" .... 24 hüvelyk belvastagságú földalatti csatorna készült, amely a templomtelek környékéről indulva az aradi utczán futó városi csatonrába nyílik." Az összes épületek /tanya épületek is/ javítására 7000 ft-ot fizettek... egyházunk tagjainak áldozathozatalára egy krajczár sem kéretett ! Legyen áldott emléke a buzgó apáknak, kik oly erős alapot vetettek a fiak és unokák számára..."

1880. február 2-án közgyűlést tartott a gyülekezet. Laukó Károly lelkész úr a tőle megszokott pontos, részletes beszámolót tartott a gyülekezet életéről. Erkölcsileg, lelkiekben gazdagodott az egyház. Az iskolai munka is rendben folyt.. Az egyház épületeiben lévő üzlethelyiségek bérei sokat segítettek. Azonban volt egy igen nagy gondja az egyháznak: az új templomunk állapota. Erről így szól a jelentés: "Most pedig rátérek azon ügy előterjesztésére, mely az évi események közül kiválólag azok közé tartozik, melyeket ezen jelentésem elején aggasztónak jeleztem. Ez a felettébb megpusztult templomunk ügye! Épült a templom 1862/3-ban s az óta lefolyt 17 esztendő ijesztően elég volt arra, hogy begyőződjünk, miszerint nekünk ezen kincsünk, ezen több mint 70 esztendőkön át érlelt vágyunk törekvésünk és nagy áldozataink árán közlelkesedés mellett emelt középületünk hovatovább a legaggasztóbban fenyegető közterhünkké változott ! Mert csak 13 évi itt létem óta, ha felszámítom, már ezideig több mint Kétezer - 2000 forintot kelle fordítanunk annak javítgatására - egy templomnak, melyre legkevesebb 50 évig csak gyönyörködve kellene néznünk ! És miből költöttünk ilyen rövid idő alatt oly nagy összeget új templomunkra ? Közadakozásból vagy kivetésből egy krajczárt sem, hanem mind és mindig a gondosan takarítgatott közvagyonból, a mi pedig nem helyes, sőt törvényeink szerint nem is volna szabad, mert amit apáinktól örököltünk, azt fogyasztani, azon élősködni egyete-

mes egyházi életünk törvényei szerint tilos ! Mi pedig ezt tettük ! De hát tehettünk-e mást? Hiszen különben is csekély számú s általában szegény sorsú egyháztagjaink a végmegerőltetésig áldoztak immár ! Igen, de ha ez így van, ha folyton az ősi vagyonból kell templomunkat s minden egyházi épületeink jókarban tartására költenünk, teljesen jogtalan és alaptalan volna a panasz, hogy nem gyarapodhatunk az anyagiakban. E panaszt, e vádat csak boldogult apáink emelhetnek méltán ellenünk, mert 13 év lefolyása alatt - pedig elég hosszú idő - a jelen élő férfi nemzedék, a rendes csekély párbéren kívül az egyház fenntartása sem kivetés sem közadakozás útján áldozatot nem hozott ! Pedig ennyi év egész új nemzedéket szül, aminthogy, ha megnézzük egyházi adózóink névsorát, abban 1867 óta több, mint 106 új tag van felvéve !

No de mind ezt nem önmagunk elleni vádaskodásból, hanem az igazság érdekében és az eléggé elszomorító de könnyen meg nem válaszolható helyzet megvilágosítására mondottam el!

Tehát templomunk 1879. évben ismét nagy áldozatot követel a közvagyonból ! Igen, abból a közvagyonból, mely a tanácsnak mindig megfontolt és okszerű intézkedéseiből fejlődött oda, hogy az ily meglepő kiadásokat szerencsére fedezheti.

Közgyűlési és tanácsülési többszörös megfontolások és komoly számítások folytán ki lőn mondva, hogy a felettébb megrongált s már veszélyessé vált templomtetőzeten gyökeres javítást kell végrehajtani. Megtörtént ! És e nagy művelet a gondnoki pontos számolás szerint 436 ft-ba kerül ! S hogy mi történt, azt csak azok tudhatják híven, igazán, kik a munkálatoknál kitartó figyelemmel mindig jelen voltak. A négy oldali fülke tetőzete mondhatni csaknem egészen újból készült, kettőről a becsorgás folytán elkorhadt drága fa munkálat is csaknem egészen le vétetett, a bádog részletek részint kijavíttattak, részint újból készíttettek; a cserepezés az egész templomtetőn megforgattatott s a fülkéken pedig mind malterba rakatott le s kőszénkátránnyal be vonatott, úgyszinte a toronynégyszög bádogozása is, melyre pedig csak a múlt évben is 100 ft javítási költség fizettetett. A templom belsejének kirívó foltjai bepuczoltattak és meszeltettek, a torony 12 nagy redőnyzete, hogy a lég madarai be ne járhassanak beléczeztetett, a csatornázat átjavíttatott stb. s mind ezen legnagyobb gond és felügyelet mellett folyt munkálat körül gondnokunk Ugrik Mihály úr mellett kiváló érdemeket szerzett Kressák Pál tanító úr, ki a munkások igazgatása s felügyelete körül fáradhatatlanul szorgalmaskodott.

Hisszük is, hogy e munkálat, mely a legjobb akarattal s a legbehatóbb átgondolás folytán hajtatott végre, hosszú időre megnyugvást hozand Egyházunkra, - de azért meglehet, hogy mégis csalódunk, mert ami alapjában el van hibázva, azon a legjobb javítgatás is meghiúsulhat.

A templom tetejének átjavítására 1879-ben kiadott több, mint 400 ft összeg fedezésére megindított önkéntes adakozás némi eredményt szült ugyan, de a múlt évi közgyűlésben elrendelt kéregetés valószínűleg szükséges leend, hogy a törvény rendelte és szokásos kivetést elkerülhessük. A presbitérium figyelembe véve a nehéz időket, úgy intézkedett, hogy a szabad adakozás ez év őszéig folytattassék s ha teljes eredmény nem mutatkoznék, majd akkor - a nagyobb pénzforgalom idején - rendeltessék be a kéregetés."

Szomorú jelentés ! Hiszen a templomot még nagyon sokszor kellett javítani. A legutolsó, 1991-ben végzett javítás, felújítás körülményeiről e fejezet végén számolunk be.

Mint korábban, a templomépítés során említettük, az Ybl-féle tervtől kényszerből kellett elállni. A nagytorony párkányzatát kőből kifaragva írta elő az építész. Ez a műszaki megoldás eleve kizárta volna a folytonos beázást. Sajnos a már leírt kényszerítő körülmények következményei megbosszulták magukat. Bízzunk Istenben, hogy e mostani alapos javítás, felújítás, eredményes lesz.

De nézzük, hogy írta le egyházi épületeinket, környezetét egy korabeli krónikás /*BKmL. Va.77.*/ "... Az evangélikus egyház földszintes volt, üzletekkel. A papi lakás az udvari épületben volt. A Nagytakarék épület már készen volt. Az Arany János utca részén volt akkor az itcés piac. A gazdasszonyok itt árulták a zsebpénznek valót; kolbászt, tojást, mindent, amiből zsebpénzt lehetett csinálni. Az evang. templom eleje akkor még rácsos kerítéssel volt ellátva."

Érdemes megemlíteni Laukó Károllyal kapcsolatban azt a hírt, amit a *Kecskeméti Lapok* 1881. Március 27-iki száma közölt: "1881. márczius 25-én ritka temetési szertartást végzett az elhunyt Steiner József izraelita polgártársunk végtisztesség tételén. A hiányzó izr. rabbi helyét ugyanis Laukó Károly ev. lelkész tölté be, ki szokott ékesszólásával s szép beszéddel mondott búcsút az elköltözött ifjúnak." Szép példája a testvéri szeretetnek, a vallási türelemnek.

1882. június 16-17-én Szeberényi Gusztáv bányakerületi szuperintendens "canonica visitatio"-t, püspöki látogatást tartott gyülekezetünkben. Az eseményekről a presbitériumi jegyzőkönyvben a következők olvashatók: "A püspök, dr.Szeberényi Gusztáv és kísérete, Láng Adolf főesperes, Melczer Gyula esperességi főjegyző Czegléd felől június 16-án d.e. 10 órai vonattal érkeztek meg. A vonatnál fogadták: Lestár Péter polgármester, Hajagos Illés városi főkapitány, Ugrik Mihály gondnok, ifj. Sántha Sándor és Beretvás Sándor presbyterek. A paplakon, az egyházi elöljárók, férfi és nő egyháztagok s az iskolai gyermekektől környezve a lelkész következő szavakkal üdvözölte a főpásztort és kíséretét:

Főtisztelendő Szuperintendens Úr !

Midőn ősi szokás szerint és egyházkerületünk szabályrendeleteinek értelmében törvényes kíséretével minket meglátogatni, megvizsgálni jött: legyen és legyenek üdvözölve az itteni ág. hitv. evangélikus Egyházközség nevében általam. Hitéletünknek örök fejedelme maradandó főpásztorunk a Jézus azt mondá egykor, gyönyörű hasonlatában: aki a juhoknak aklába az ajtón megyen be, az a juhoknak igaz pásztora s annak megnyitja az ajtót az ajtonálló." Én mint az Úr ezen ev. gyülekezetnek ez idő szerinti ajtónállója, megnyitom a főpásztor és kísérete előtt az ajtót s kérem: jöjjön be, vizsgáljon meg mindent, ítéljen püspöki szigorral, atyai szeretettel. Vizsgálja meg, miként sáfárkodik a gyülekezet az Úrtól reá bízott, az ősöktől és apáktól örökölt szent örökség felett; ítélje meg ha vannak-e itt az evangéliumi hitéletnek jó gyümölcsei, munkálkodunk-e az evangyelium szellemében az Isten országának felépítésén, munkálkodunk-e azon, hogy családainkban és a társadalomban jusson diadalra a tiszta erkölcsi élet, munkálkodunk-e azon, hogy az egyházi és polgári erények fejlesztésével szent egyházunknak és édes hazánknak hű fiakat és hű leányokat neveljünk !"

A püspöki látogatás minden látványosság nélkül zajlott le, a püspök kívánsága szerint. A délelőtti megbeszélés a paplakban folyt le, amelyen a püspök és kísérete, a lelkész, a

felügyelő és a gondok vett részt. Délután került sor a püspöki látogatásra készült beszámoló felolvasására, ezt Laukó Károly végezte.

Másnap, 17-én 9 órakor a templomban istentisztelet kezdődött, a szokásos vasárnapi "rendszerben". A hívek és más felekezek által teljesen megtöltött templomban a püspök és környezete az oltár előtti téren foglalt helyet, köztük a város polgármestere, Lestár Péter is. Laukó Károly lelkész a püspök által korábban kitűzött újszövetségi igéről /1.János II. 15-17./ tartott igehírdetést. Az igehírdetés után a püspök lépett az oltár elé, s a híveket buzdította; legyetek hívek mindhalálig !

Ezt követően az esperességi főjegyző felolvasta az alkalomra készült jegyzőkönyvből a híveket leginkább érdeklő pontokat. Ezzel a püspöki vélemény, bírálat is ismertté vált. Megelégedését fejezte ki a tapasztaltak, látottak, hallottak felől.

Dícséretben részesítette a tanulóifjúság szép éneklését, az egyház nőtagjainak munkáját az oltár és a szószék díszítéséért.

Végül a hitelesített jegyzőkönyvet az "egyházi és világi fők s a város polgármestere aláírták nevüket s kiki a maga hatósági pecsétjével a hitelesítést megerősítette."

Befejezésül a püspök ismét az oltárhoz lépett s az ároni áldással megáldotta a gyülekezetet, s a szokásos záróének "elzengése" után az egybegyűltek "örömmel és megelégedéssel" hagyták el a templomot.

A parochián kedélyesen elköltött ebéd után a vendégek elbúcsúztak s emlékül egy-egy vigárcsokrot kaptak. A püspök pedig azt a vigárkoszorút, amely széles nemzeti szalaggal díszítve istentisztelet alatt a templomot ékesítette...

Öt órakor kocsikra ültek, s a vasútállomásra hajtattak, ahonnan a vendégek Budapestre utaztak.

A szerény külsőségekkel lefolyt püspöklátogatás után az egyház végezte tovább megszokott munkáját.

1891. február 1-jén tartott közgyűlés elhatározta, hogy az orgonát, amely építésétől, tehát 22 év óta nem volt hangolva, hangoltatja, s beépít egy ún. "harmónium" változatot. E munkálatok végzésére 200 ft utalványoztatott.

1891. május 31-edikén presbiteri ülés volt, amelyen - egyebek között Laukó Károly lelkész ünnepélyesen megköszönte az egyháztanácsnak illetve a gyülekezetnek irányába tanusított figyelmét, hogy 25 éves itteni lelkészi szolgálatát megünnepelte. Ez alkalommal az egyház egy értékes, díszes serleget vett, a következő szöveg rávésésével: "Tisztelendő Laukó Károly lelkész úrnak 25 éves papi működése emlékéül a kecskeméti ágost. ev. Egyház hívei. 1891. május hó 6."

Az ünnepély lefolyásáról *az utókor számára* a következők jegyeztetnek fel:

"Május 6-ikán de. 10 óra tájon gyülekezni kezdtek az egyház mindkét nembeli hívei; minthogy az összesereglettek számát az egyh. tanácsterme /a templomépület oltár mögötti része/ be nem fogadhatta volna, a rendezőbizottság az ünnepély megtartását a templomba tette át.

Helyet foglalva a hívek, s miután felállíttattak az egyház csemetéi az iskola növendékei, lelkész úr küldöttség által kéretett meg a megjelenésre.

Lelkész úr és családja ismerősei kíséretében bevonult az Istenházába a számára kijelölt helyet - az oltár előtt egy asztalnál - elfoglalta, mely után az egyh. gondnoka meleg szavakban üdvözölte a szeretett lelkészt, átnyújtá neki az egyház híveinek ajándékát.

Lelkész úr meghatva köszönte meg a számára rendezett ünnepélyt, a szíves megemlékezést, biztosítván az egyházat szeretetéről, buzgalmáról ígéretet tett, hogy főtörekvése az egyház fölvirágoztatása lészen.

Lelkész úr bevégezve az egyház híveit megható beszédét, fogadta az egyház régebbi tanítójának Kressák Pálnak az iskola részéről kifejezett, az ünnepély méltóságához mért üdvözletét.

Lelkész úr erre is szíve melegével felelt, kiemelte, hogy mint eddig úgy ezután is fő gondja leend az egyház veteményes kertjének, az iskolának ápolása.

Ezzel véget ért a hívek szeretetének melegével rendezett ünnepély."

Az 1892. február 7-én tartott közgyűlésen a lelkész beszámolt az 1891. év fontosabb eseményeiről és az 1892. év várható feladatait ismertette.

1891-ben a városi pénztárba befizettek 67 ft 87 kr-t, az Asphalt járda költségeinek törlesztésére /a templom előtti járdáról van szó/. Fizetendő még három részlet.

A Mária kápolna melletti 13 1/2 holdas egyházi földbirtokhoz a beszögellő 2 hold 1390 nöl területű jóminőségű szántóföld Erdélyi Istvántól 825 ft-ért örökáron megvétetett s egyházunkra telekkönyvileg átírván 60 ft évi bérért Ugrik Pál úrnak kiadatott.

Templomunk és egyéb egyházi épületeink tatarozására ebben az évben ismét 221 ft 96 kr fordíttatott...

Idején valónak ítélem jelezni - mondta a lekész - azt is, hogy *egyházunk fennállásának 100 éves fennállás napján e folyó 1892. év október havában leszen.* Hogy megünnepeljük-e és miként ünnepeljük meg e napot, ez iránt intézkedni ezen közgyűlésnek leend teendője, mely a meglévő okiratok szerint ez év október 14-ére esik; kérdi a közgyűléstől, miként óhajtja ezt megünnepelni ?"- Közgyűlés a presbitériumot utasította, hogy ezen emlékezetes ünnepre készítsen javaslatot, s időben terjessze a majd összehívandó közgyűlés elé.

Az 1892. évről szóló számadó közgyűlés megtartásra 1893. február 5-én került sor. Idézet az akkor készült jegyzőkönyvből: "Midőn egyház községünknek ezen századik évzáró és számadó közgyülésén szokásos évi jelentésemet megtenni szerencsém van, mindenek felett a hajdani Israel népének bölcs vezérével Salamonnal szólva forró hálát mondok a mindenható, jóságos Istennek, mert "Mind ez ideig segítségünkre volt nekünk az Úr !" Elődeink, apáink és a jelenben lévő nemzedék, - mindnyájan buzgalommal építettük ugyan szent egyházunkat, de még is hisszük és valljuk, hogy "Ha az úr nem épít, hiába fáradoznak vala az építők !" Áldjuk, imádjuk és kérjük tehát az urat, hogy ne forduljon el tőlünk, legyen segítségül minekünk és a mi utódainkinak ezutánra is mindenkoron !"

..."A lefolyt 1892. esztendő hasonlóan százados elődjére az 1792. évhez, egyházközségünk történésében olyan alapvető munkáról leend nevezetes, amely munkákkal áldást, erőt meríthet és buzdító példát vehet a következő nemzedék!"

..."Rendkívüli közgyűlés volt /1892. április 18-án/ s ez kimondta, hogy a Nagy budai utczán a Séli-féle telken és a városi szabályozás folytán nyerendő utczai fronton egy díszes Bazár még ez évben felépítendő, aminek keresztülvitelével a presbiterium lett megbízva. A presbiterium - jól esik hinnünk sőt látnunk - szerencsével és jó sikerrel oldotta meg

feladatát. Ott áll a szép és czélszerű és igen jövedelmező Bazár épület, melynek építési költségei a gondnoki számadásban vannak feltüntetve. Ugyanezen építkezés /7 kiadott bolthelyiség/ alkalmából templomunk belseje is kimeszeltetett, építésének évétől 1862-től máig először !"...

"Lelkész úr felveti a kérdést, hogy egyházunk immár 100 éves fennállását hogyan ünnepeljük meg ? - Kimondatott, hogy csak a magunk körében, egy hálaadó istentisztelet tartása által, melyre az egyház tagjai külön-külön meghívandók. Az időpont megválasztása a presbiteriumra bízatott."

A szűkszavú közgyűlési jegyzőkönyv mellett érdemes elolvasni a *Kecskeméti Lapok* 1893. február 12-iki számából a részletesebb beszámoló jelentést. Imre: "1893. február 5. A helyi ág. hitv. ev. egyház századik évzáró és számadó közgyűlését 5-kén tartotta meg. A nevezetes gyűlés megnyittatván, lelkész felolvasta évi jelentését, mely rendszerint nagy gonddal s akként van egybeállítva, hogy abból az utónemzedék is tisztán láthatja az egyháznak egy évi történetét. A lelkészi évi jelentés kegyelettel jelzi az egyháznak századik évfordulóját s a hála hangján bölcs Salamonnal: "Mind ez ideig segítségünkre volt nékünk az Isten!" mert hogy a Mispa és Sén, két erős és hatalmas kősziklája /a róm. kath. és ev. reform. nagy egyházak/ között 100 évvel ezelőtt felemelt kisded kő /az ev. egyház/ valóban "Ében Haézer" lett, az érdeme nagyon a buzgó és áldozatkész elődöknek és apáknak is, de mégis, hálaadó hittel valljuk, hogy "Ha az Úr nem építi a házat; hiába fáradoznak vala, akik azt építik."

"Továbbá feltünteti a jelentés az egyetemes ev. egyház múlt évi főbb eredményeit: szól az országos ev. zsinatról, a jótékony gyámintézet áldásos működéséről; ezek után felsorolja a helyi egyházban történteket, s ezek közül különösen kiemelkedik a szerencsés bazárépítés, melyet a kisded egyház 16 ezer forint kiadással kölcsön nélkül hajtott végre s ezzel ismét oly jövedelmi forrást nyitott, mely rendes viszonyok között az egyház jövendőbeli anyagi felvirágoztatásának újabb alapját képezi.

Ezen nagy munka sikeres keresztülvitelénél a tanács és az építkezési bizottság mellett Sántha Lajos gondnok és Kressák Pál tanító fáradhatatlan szorgalmuk által kiváló érdemeket szerezvén, nekik az egyház közgyűlése olykép szavazott jegyzőkönyvi köszönetet, hogy nevük és érdemük tisztelettel s buzgó példaként szóljon az utódnemzedékre át !

A nagy gonddal lelkiismeretes hűséggel vezetett gondnoki évi számadást mely több mint 18 ezer forint bevételt és kiadást mutat, a számvizsgáló bizottság jelentése alapján a közgyűlés köszönettel vette örvendetes tudomásul, úgyszinte azt is, hogy a bazárépítésével kapcsolatban a szomszédos telekviszony a testvér reform. egyházzal a legszebb testvéries úton s módon lett rendezve és kiegyenlítve.

Ezek után következett a tisztújítás. Úgy hozta a kedvező véletlen, hogy az első 100 év leteltével az egyház választottjainak megbízási idejük is lejárt. Gondnokul 6 évi időtartamra újból és pedig egyhangú közfelkiáltással a volt gondnok, Sántha Lajos választatott, a presbiterium is maradt s kiegészíttetett két új taggal, Beretvás Pál és Mayerffy Zoltánnal. De ezen tisztújítást megelőzőleg különösen az által tette közgyűlés nevezetessé a százados évfordulót, hogy kimondta: miszerint a 12 év óta üresedésben volt egyházfelügyelői állást is betölti. Ezen valóban megtisztelő, szép jogokkal és kötelességekkel járó tisztséggel a közgyűlés bizalma Koritsánszky Jánost, a volt tiszteletbeli presbitert, a Miklóstelep nagy-

érdemű igazgatóját bízta meg, azon férfiét, ki itt léte óta, nagy elfoglaltsága mellett is, buzgó tagja és tevékeny tanácsosa az ev. egyháznak. Korintsánszky úr, a feljére irányult közbizalom elől nem tért ki s meghatottan mondá, hogy mint jó protestáns kötelességének ismeri a megtisztelő állást, főként pedig az azzal járó szép és magasztos munkát: az egyház szent ügyeinek szolgálását elfogadni és annak, tehetsége és legjobb akarata szerint, híven megfelelni.

Az ekként megválasztott felügyelő a hivatalos esküt a gyülés színe előtt azonnal letevén, a lelkész meleg szavakkal üdvözölte őt, mint elnöktársat, s rövid, de világos beszédben feltüntette az ev. egyházfelügyelői szép és nagy horderejű intézmény eredetét, annak feladatát, fölséges jogait és kötelmeit.

Evvel a megható aktussal bevégződött volna ugyan a nevezetes közgyűlés, de hogy e százados forduló még inkább örvendetes, megható s a jövő időkre is tanulságos és buzdító legyen, a gondnok felállt s a presbiteriumnak egy oly indítványát jelentette be, amely a lelkészt is érdekelvén, - őt néhány pillanatra - a közgyűlés elhagyására kérte fel. A lelkész távozván, felolvastatott a presbiteriumnak, Gömöry Frigyes ismert tollával feltett azon, valóban megható, szép jegyzőkönyve, mely híven ecsetelvén az egyház szerencsés anyagi helyzetét, felvirágzását, s a 26 évi itt működő, közszeretetben és becsülésben álló lelkésznek elévülhetetlen érdemeit és helyzetét - indítványozta, hogy annak évi pénzilletménye az eddigi 521 forintról 1000 ft-ra emeltessék. Indítványozta továbbá, hogy az 1860 évtől 1872-ig volt sok érdemű rendes tanítónak 10 év óta pedig fáradhatatlan buzgalmú, hívatott hitoktatónak illetménye 100 ft-tal javíttassék !

Közgyűlés a presbiterium indítványát örömmel s nemes fellelkesüléssel tévén magáévá, azt egy akarattal közgyűlési határozattá emelte ! De sőt nem feledkezvén meg hűséges szolgájáról, egyházfiáról sem, annak évi fizetését is megjobbította.

Behívatván a lelkészt, az új elnök-felügyelő /szép első functio!/ meleg hangon adta tudtára a közgyűlés egyhangú határozatát. A mélyen meghatódott lelkész, Laukó Károly úr reá mutatván azon fontos tényezőre, melynek egy ily nagy és nemes elhatározás létrejöttére múlhatatlanul be kellett folyniok, s különösen megnyugodván, azon, hogy mindezt az egyház a hívek nagyobb megterhelése nélkül teheti, melegen megköszönte - manapság bizony ritka kitüntetést.

Ezzel a közgyűlés jól végezvén dolgát, eloszlott."

Eddig a helyi lap beszámolója.

Érdemes itt közölni Kecskemét t.h. város népszámlálási eredményeit az 1892. évről */BKmL. Balla jegyzetek I. 344.o./;*

"... Róm. cath.: 33.231, Görög: 30, Görögkeleti: 58, Ágostai evangélikus 654, Reform.: 12.727, Egyéb keresztény hitfelekezet: 1, Unitárius: 3, Izraelita: 1.789. Összesen: 48.493. A lakott házak száma: 7.533. Terület kat.hold: 151.696."

Kis egyházunk életében az első száz év a gyülekezet erősödésével telt el. Hitéletben is, anyagilag is /bérház vétele, templomépítés, bazárépület építése, szántóföld vásárlás, stb./

Önálló evangélikus iskolánk az 1791/92. tanévtől 1871/72-ig működött, 80 éven át, igen jó eredménnyel /külön fejezetben mutatjuk be iskolánkat/.

Hitüket szerető, áldozatkész őseink megalakították a gyülekezetet. Sok fáradság, lemondás, szívós küzdelem után, de töretlen akaratuk meghozta az eredményt. Isten segít-

ségével ez alatt a száz év alat háromszorosára emelkedett a gyülekezet lélekszáma ! Hogy erősödjön, fejlődjön a kis nyáj, Isten olyan kiváló lelkipásztorokat, tanítókat, felügyelőket, gondnokokat rendelt ide, akik nagy hittel és szeretettel viselték gondját a gyülekezetnek. Áldassék érte az Úr neve !

Az 1895. február 3-án tartott évzáró közgyűlésen Laukó Károly lelkész 1894-ről beszámolva, egyebek között ezeket mondta:

"Hazánk és egyházunk történelmében egyaránt nevezetes, hanemha korszakalkotó esztendő volt ez. Azért jelzem hazánkat és egyházunkat együtt, mert négy százados múlt igazolja, hogy a magyar haza és a magyar protestantizmus sorsa közös. Ha szenevedett az egyik: sínlett, nyögött a másik is; ha a haza ősi alkotmányáról lehullottak a bilincsek: fellendült a lelkiismeret szabadsága is. Fényesen igazolják ezt a legutóbbi nagy események is.

Nemzetünk Mózese ki egyiptomi rabságából szabadította ki a magyart s megnyitotta nemzetének az új határt: a szabadság, testvériség és jogegyenlőség ígéretföldjét, maga, miként hajdan Mózes, nem léphetett be az ígéret földjére, Nebo magaslatán maradt, s lelkét onnan emelte magához az Úr. De hűlt tetemét haza hozta a hálás nemzet s az ország szívében helyezte el ez év április 1-jén.

Városunkban a prot. két egyház együttesen, a reformátusok nagy templomában tartott gyászistentiszteletet ápr. 4-én. Így óhajtotta ezt a városunk lakossága és értelmisége, s így akarta a két testvéregyház közönsége.

A ref. lelkész gyászimát, az ev. lelkész gyászbeszédet mondott.

Ez után a zsidók templomába vonult a gyászló közönség s áhitattal hallgatta meg a derék rabbinak lendületes hazafias szép szónoklatát... A többi templomok csukva maradtak, mert Kossuth eretnek volt ! Igen is Kossuth a szabadság fölkent apostola a lelkiismeret szabadságát valló ev. egyházunk volt tagja. Nem véletelen ez ! A szabad Isten rendelte így!"

Hazánk fennállásának ezer éves fordulója alkalmából országszerte felajánlások, alapítványok születtek abból a célból, hogy a nevezetes milleneumi ünnepségsorozat még emlékezetesebb maradjon. Így történt ez Kecskeméten is, pontosabban evangélikus gyülekezetünkben. A *Kecskeméti Lapok* 1896. február 16-iki számában erről az eseményről így közölt megemlékezést:

"A helybeli ág. ev. hitv. Egyház február 9-én tartotta meg évi számadó közgyűlését, mely alkalommal presbiteriumát is kiegészítette, a felerészben kilépetteket újra megválasztván s a múlt évben meghalt Sántha László tanácsos helyét, a nem rég városunkba költözött Ugrik József egyháztaggal töltötte be.

Ezen gyűlés a kisded egyház történetében örökbecsű emlékezetben marad ! E napon ismét fényes bizonyságát adta szép, jó és nemes iránt való lelkesedésének és áldozatkészségének. Belépett nemzetünk életének második ezredébe oly nemes, emberbaráti határozathozatallal, mely például szolgálhat. Ugyanis egy 30.000 ft-os alapítvány létesítésére kötelezte magát a jelenben és utódjait a jövőben.

Tekintettel azon szomorú állapotra, hogy az egyház papjának hitoktatójának, kántorának s esetleg tanítójának özvegye és árvái, a családfők halálával nyomornak vannak kitéve, ezt megszüntetendő kimondta, hogy egy 30.000 ft-os alapot teremt, melynek kamatait

jövőben az egyházban működött hivatalnokok özvegyei és árvái húznak. Az egyház a tőkét akként véli megteremteni, hogy 1896. év január 1-jétől kezdve évi tiszta jövedelmének 10 százalékát mindig leteszi a nemes célra /ez idő szerint 151 ft-ot/ s mindaddig gyümölcsözteti, míg a kívánt tőkét el nem éri úgy azonban, hogy már 10.000 ft-nál a kiosztást, a szükséghez képest, megkezdi.

Mondanunk sem kell, hogy ezen magasztos eszme az egyház nemesen érző lelkészének Nt. Laukó Károlynak tulajdonítható, ki ezen emberbaráti eszmével régen foglalkozott, el nem árulva nemes intentióját, már 16 év óta, titokban gyűjtögette a jótéteményeket, melyek ez idő szerint 400 ft-ra emelkedtek. Ezen összeg és az egyház pénztárának 1895. évi maradványából 10 százalék = 551 fr teszi az alapot, mely aztán az egyház kötelezett évi adománya, a különféle jótékonyságok, gyűjtések s a majdan következő egyházi hivatalnokoknak évi befizetéseiből Isten segítségével eléri majd a meghatározott 30.000 ft-ot."/a közgyűlés egyhangú szavazattal elfogadta lelkész javaslatát !/

Luther Márton halálának /1546. február 18./ 350-edik évfordulójára következett vasárnapon, 1896. február 23-án, a magyarhoni ág. hitv. evangélikusok összes templomaiban - s így Kecskeméten is - kegyeletes emlék- és hálaünnep tartatott. A helyi ev. lelkész emlékbeszédében ezen kérdésre: "Mi hatással volt és van a Luther által megindított reformáció a népek haladására és jólétének fejlődésére?" ekként felelt: "Ápolta és ápolja, terjesztette és terjeszti az emberi jólét és előhaladásának legfőbb feltételeit, az öntudatos vallásosságon nyugvó erkölcsiséget, - a tudományt, műveltséget, és a szabadságot." Erről a megemlékezésről szintén a *Kecskeméti Lapok* 1896. március 1-jei számából értesültünk.

1896. április 26-iki presbiteri ülésen Laukó Károly tudomására hozza a presbitériumnak, hogy nemzetünk évezredes fennállása alkalmából országosan tartandó hálaadó istentisztelet megtartására a magas minisztérium által május 10-e van kitűzve; ezen felsőbb rendelettel az istentiszteleten a hatóságok megjelenni kötelezettek.

Ugyancsak lelkész úr jelenti, hogy az országosan tartandó istentisztelet megtartása tárgyában tartott püspökeink conferenciájának határozata szerint az ág. ev. egyháznak iskoláiban a növendékekkel május 9-én, az általános istentisztelet pedig a következő napon, május 10-én tartandó meg.

Ezen a magyar nemzetre örökre nevezetes, magas rendeletek folytán lelkész úr bejelenti a gyűlésnek a mi egyházunkban megtartandó, általa egybeállított istentisztelet rendjét; miután ez alkalomra szerzett s a lelkészi hivatalokkal közölt énekek a mi viszonyainkban nem alkalmazhatók: felolvassa az ő szerzeményeit.

Tanácsülés a magasabb rendeleteket s intézkedéseket örvendetesen veszi tudomásul s megnyugszik lelkész úr által összállított istentisztelet rendjében, az énekeket alkalmasnak találván azoknak, valamint az egész istentisztelet rendjének kinyomtatását s a közönség között való kiosztását elrendelni.

Az énekek szövegét, az istentisztelet rendjét *az utókor emlékeztetésére jegyzőkönyvbe bevezetni határozza,* mely is a következő:

A kecskeméti ág. hitv. ev. Egyház istentiszteleti rendje *Magyar hazánk ezeréves* fennállásának hálaünnepélyén, 1896. május hó 10-én de. 8 órakor

1. ének
2. oltári szolgálat
3. Ének. Hymnus 1-ső versszak
4. Predikatió
5. ének
6. Végül a Szózat.

/az 1. és 5. ének szövegét írta Laukó Károly. Az 1. ének dallama: Mind jó amit Isten tészen. Az 5. ének dallama: Tündöklő hajnali csillag./

1. ének szövege:

A kegyelem Istenének
Fel az egek-egébe
Ezrek ajkán zeng az ének:
Örvendezz Árpád népe.
Múlt ezer év
S ím él a nép
Annyi vész s vihar között
Küzdött de meg nem törött.

Mind jó amit Isten tészen
Allejuja, alleluja !
Dicsőség az Istennek !
Kérve-kérünk ég s föld Ura.
Adj jövőt e nemzetnek.
Uj ezer év
És él e nép
Hogyha te léssz őrzője
Ugy lesz boldog jövője.

2. ének szövege:

Mely eddig ápolt, áld a kéz
Magyar ! jövődbe bízva nézz
Az új ezred határán.
Bár törjön rád nyugot, kelet:
Ne félj, az Úr marad veled
S nem árt se kard, se ármány.
Szégyen, legyen
Ha ki honát, ki hű anyát megtagadja.
Maradj velünk népek atyja.

/kiadó a presbitérium/

Az istentisztelet alkalmára az anyagi berendezés a gondnok úrra bízatik, kinek figyelmébe ajánlatik egyházunk ifjúságának segítségül vétele. Ennek kapcsán elrendeltetik: zászlók vásárlása és pedig a templomra egy nagyobb szabású, a paplakra egy és kettő a budai utcai épületre. A lobogók ez év október végéig kitűzve maradnak. Továbbá: az istentisztelet megtartásának ideje és rendje az egyházi elnökség által a polgármesteri hivatal tudomására hozandó s a hívek előtt a templomban kihirdetendő."

Az 1902. évről szóló lelkészi beszámoló ismertette, hogy a presbitérium korábbi utasítása alapján a rossz állapotban lévő torony és templom javítassék ki. A javító munkálat megtörtént. Nagy munka volt ez, mert a templomtetőzet és torony faszerkezetének veszélyes elpusztultsága munkaközben tünt ki, csaknem az összes faszerkezetet új fákkal kellett kicserélni, az elrevült bádog tetőzet helyett pedig horgany és horganyzott vaslemez tetőzet készült. Az összes munkálat 7816 Kor és 37 fillérbe került... Ezen összeget a hívek

megterhelése nélkül, részint az évi jövedelemből, részint a pénzkészletből lehetett kifizetni...

1906. november 13-án tartott presbiteri ülésen Koritsánszky János felügyelő elnök fájó szívvel s mély megindultsággal bejelenti, hogy egyházközségünket pótolhatatlan veszteség érte, mert egyházunk feje, koronája, s mindnyájunk által hőnszeretett s nagyrabecsült lelkész Nt. *Laukó Károly úr f. hó 12-én du. 4 órakor, sok szenvedés után az Úrban csendesen elhúnyt.* Áldott legyen mindörökké közöttünk, a nemes szívű lelkipásztor emléke...

1907. február hónapban megalakult az ev. egyházi énekkar. H. lelkész, Melczer Dezső bejelentette továbbá, hogy az énekkar részére beszerzett egy fisz harmóniumot 400 koronáért, valamint különféle hangjegyeket /kottákat/ 11 koronáért. Presbitérium örömmel vette tudomásul a bejelentést.

1907. március 14-én tartott presbiteri ülésen felügyelő bejelenti, hogy Szeberényi Lajos főesperes úr kéri a presbitériumot, hogy a papi híványt állapítsák meg, a választandó lelkész részére. Presbitérium aként intézkedik, hogy a jelenlegi papi fizetést érintetlenül hagyja s így a lelkész fizetése a következő lesz:

1. Szabad lakás és kert	
2. Készpénz fizetés	2.000 Kor.
3. 20 kat. hold föld haszonélvezete a Mária-kápolna mellett /Tjk. 15/2.I., Tab. 37./	
4. 10 öl fa árában	320 Kor.
5. Rozs beváltási ára	200 Kor.
6. Temetkezési kárpótlás	70 Kor.
7. Irodai átalány	20 Kor.
8. Házassági stóla kárpótlás	60 Kor.
9. Stóla jövedelem összesen	10,58 Kor.
10 Karácsony, Húsvét, Pünkösd I. napján templomi offertórium.	
Összesen kp-ben	2.680,58 Kor.

A lakásra vonatkozólag kimondja presbitérium, hogy a jelenlegi paplakot és kertet, ideiglenesen átadja ugyan a jövendőbeli lekésznek, de azzal a kikötéssel, hogy építkezés esetén /tervezik már a Luther-palota építését/ tartozik az illető lelkész egy más, megfelelő lakást kerttel, vagy kert nélkül elfogadni.

1907. július 5-én Koritsánszky János felügyelő bejelenti a presbitériumnak, hogy július 7-én Nt. Sárkány Béla péteri lelkész próbaszónoklatot tart. Július 14-én pedig Melczer Dezső itteni s. lelkész. A közgyűlésen leadott 150 szavazatból Sárkány Béla 78-at, Melczer Dezső 72-t kapott. Igy 6 szótöbbséggel Sárkány Bélát választotta meg a gyülekezet lelkészévé.

1907. december 6-án tartott presbiteri ülésen felügyelő felkéri az egyháztanácsot, hogy Sárkány Béla lelkész úr f. hó 15-én tartandó beiktatási ünnepélyének rendezése felől intézkedjenek. Egyháztanács a beiktatási ünnepély sorrendjét a következőkben állapítja meg:

1. Délelőtt 10 órakor ünnepélyes istentisztelet, melyre meghívatnak az egyház összes hívei, valamint a helybeli hitfelekezetek, a városi elöljáróság, tanintézetek, különféle egyesületek és körök.
2. Istentisztelet után a küldöttségek fogadása.
3. Délután 1 1/2 órakor közebéd a Beretvás-féle vendéglőben.

A meghívók és tiszteletjegyek szétküldésére, valamint az ünnepély rendezésére egy szükebb bizottság küldetik ki, melynek tagjai. Sárkány Béla lelkész, Mayerfi Zoltán gondnok, Beretvás Pál, Szabadosi Miksa egyh. tanácsosok, Rhúz Béla egyh. jegyző.

Laukó Károly özvegye felajánlotta az egyháznak, hogy férje értékes könyvtárát hajlandó lenne jutányos áron a gyülekezetnek eladni. Az 1908. június 21-i presbitériumi ülésen Sárkány Béla lelkész bejelentette, hogy az özvegy igen jutányos áron, 300 Koronáért hajlandó eladni az igen értékes könyvtárat. Az a kérése, hogy a befolyó 300 Kor. összeget boldogult férje sírkövére adományozhassa. A bejelntéseket a presbitérium örömmel vette tudomásul.

Évtizedek óta okozott gondot a templom fűthetetlensége. Végre, 1908. őszén megszületett a döntés. Építőmesterekkel megvizsgáltatták és elkészíttették a templom fűthetésének lehetőségét. Ezért a munkáért 700 Koronát fizettek. A fűtéshez szükséges kályhákat Gyenes Sándor és Fiai cég útján megrendelték, s amelyek beállítva és hasznavehetőleg átadva 84 Kor. engedménnyel 1.116 Koronába kerültek. Lelkész indítványára a hibás ablakokat kijavíttatták, s az ajtókra vastag függönyöket szereltettek. Ugyanekkor vásároltak 20 q kokszot is.

Ugyanekkor /1908. szeptember 17./ jelentették, hogy Mayerfi Zoltán gondnok az egyház épületeinek és telkének alaprajzát Ottó Sándor városi mérnökkel elkészíttette, hogy a küszöbön álló építkezésnél a teleknek legcélszerűbb kihasználása és a terv elkészítéséhez a telek alaprajza készen álljon a tervező rendelkezésére.

1909. december 5-én tartott presbiteri ülésen szóba került a kerekegyházi egyesült prot. egyház kérése, melyben templomépítési költségek fedezésére adományt kértek. Az egyháztanács 200 Kor. adománnyal járult a kéréshez.

Ugyanekkor a lelkész indítványára új énekjelző táblákat javasoltak a régiek helyett, amelyek a számok kivetésével gyakran kellemetlenséget és zajt okoztak. Az új táblákra egy alkalommal lehet kirakni az istentisztelet alkalmával éneklendő összes számokat.

1910. február 12-én presbitériumi ülés volt, amely a közeljövőben építendő Luther-palotával foglalkozott. Ezen az ülésen megjelent Domby Lajos ref. főgimnáziumi tanár is, aki Mende Valér fiatal műépítészt ajánlotta készülő bérháunk tervezőjének. Ő tervezi egyébként a református Újkollégimot is ! Lelkész felkéri Mende Valér műépítészt nyilatkozzék, hogy az építkezéshez szükséges tervet és költségvetést mily feltételek mellett készíti el ? Műépítész kijelenti, hogy az 1:100-as tervet és költségvetést a Magyar Mérnök és Építész Egylet megállapított dijazásában meghatározott feltételek mellett készíti el. ezek után fökérték Mende Valért, hogy f. év március 31-égi készítse el a terveket.

Lelkész üdvözli az időközben megjelent Kada Elek polgármestert, és bejelenti, hogy egyházunk fölkérésére a polgármester úr elvállalta az építkezési bizottságban való tagságot, s egyben kéri, hogy tegyen meg tőle telhetően mindent, az építkezési ügyek előmozdítása érdekében.

Polgármester úr megtiszteltetésnek veszi a bizalmat, s mindent megtesz ennek érdekében.

1910. április 10-én közgyülést kellett összehívni a bérházépítkezés ügyében. Lelkész röviden rámutatott arra a tényre, hogy az építkezés szándéka nem mai keletű. Ez már boldogult Laukó Károly életében szóba került. A közelmúltban az építkezés megvalósítását egyházunk 1917-re, a reformáció 400. évfordulójának emlékére tervezte. Sürgetőleg jött azonban közbe az a körülmény, hogy még ez évben városunkban több nagyobb épület épül, ahol mindenütt lesznek kiadandó lakások és üzlethelyiségek. /pl. 2 kétemeletes bérház, Népbank, Casinó, Gazdasági Egyesület/. Igy egyházunk jól felfogott érdeke megkívánja, hogy az építkezésben magunkat mások által megelőzni ne engedjük, nehogy ennek következtében az egyházunk által később építendő új épületekben kiadásra kerülő lakások és üzlethelyiségek értékükben veszítsenek.

Mende Valér egy kisebb és egy nagyobb /A és B változat/ épületre készített tervet. Lelkész javasolja a nagyobb, B változat szerint készülő terv megvalósítását. Természetesen hosszú vita folyt a kérdés fölött. Végül a közgyűlés lelkész indítványát elfogadja és határozatilag kimondja, hogy a műépítész a B terv részletrajzainak és költségvetésének elkészítésével megbizatik. Ugyancsak kimondják, hogy a tervek elkészülte után pályázatot hirdetnek a kivitelezésre. A beérkezett ajánlatok közül az egyház Popper Zsigmond budapesti építési vállalkozó ajánlatát fogadta el, azzal a kikötéssel, hogy az egyes munkanemeket helybeli iparosokkal végeztesse. Az építkezési költségek fedezésére az Egyesült Budapesti Takarékpénztártól 50 évi törlesztésre 320.000 Korona amortizációs kölcsönt vettek fel. Az egyház ezen intézkedését az egyházmegyei közgyűlés is jóváhagyta.

Az építkezés útjában volt régi épületeket - üzlethelyiségeket, paplak, melléképületek - sürgősen le kellett bontani. a bontást és a bontott anyag értékesítését árveréssel oldották meg, s ez 5.658 Koronát eredményezett. A törmelékek eltakarítása után - a közeli piactéren már elkészült ideiglenes barakokba az egyház bérlői már beköltözhettek - az építési vállalkozó azonnal hozzákezdhetett az építési munkákhoz. Sajnos, az alapok ásásánál előre nem láthatott nehézségek merültek fel. Az 1,5 m mélyre előirányzott alpokkal ugyanis a rossz talajviszonyok miatt átlag 4 m-re, helyenként 6-7 m-re kellett lemenni, 18 régi kutat kellett bebetonozni. Ezek tetemesen megnövelték a költségeket. A rossz talajviszonyok miatt az épület falait is erősíteni kellett. Az eredetileg terveztt 430-450.000 Korona helyett fél millióval kellett számolni.

Aggodalomra azonban mindannak dacára nincs okunk - mondja a lelkészi beszámoló - mert az épület bérjövedelme nemcsak hogy fedezni fogja a költségeket, de valószínűleg meghozza a régi épület évi 5.000 Korona tiszta jövedelmét is... Jól esik már most jelentenem a közgyűlésnek /1911. február 2./, hogy a lakásokat és az utcai üzlethelyiségeket az előirányzott összegnél magasabb árban adtuk ki, és ugyanezt reméljük a belső üzlethelyiségeknél is, amelyek közül az eddig kiadott 4 üzletnél szintén 600 Koronával magasabb bérösszeget értünk el...

1911. május 25-én tartott rendkívüli közgyűlésen Koritsánszky János felügyelő örömmel jelentette a gyülekezetnek, hogy az egyházmegyei tisztújítás megtörtént, és ennek értelmében Sárkány Béla lelkészünket az egyházmegye főesperesévé választották meg!

Az 1912. február 2-án tartott közgyűlésen főesperesünk beszámolt egyebek között arról, hogy az 1910. év nyarán megkezdett építkezés 1911. első felében zavartalanul folyt. A téli időjárás kedvezett, egyetlen napra sem kellett leállítani a munkát s így legszebb kilátásaink voltak arra nézve, hogyha a szerződésben kikötött július 1-jei határnapra nem is, de augusztus 1-jére teljesen kész állapotban vehetjük át a vállalkozótól bérházunkat... Időközben a belső Luther utcai üzletek /ma Luther köz/ nagyrészét is az előirányzottnál magasabb bérösszegért kiadtuk, úgy hogy csupán 4 üzlethelyiségünk maradt még kiadatlan. Örömmel készülődtünk tehát hozzá, hogy augusztu 1-jén általános elismerést aratott szép új bérpalotánkba beköltözködjünk, amidőn 1911. július hó 8-án éjjel 2 óra 10 perckor megmozdult lábunk alatt a föld, pusztító földrengés rengette meg városunkat, iszonyú recsegés-ropogás töltötte be a levegőt, s a házak falai összerepedezve, a tetők beomolva, a tűzfalak és kémények halomra döntve a pusztítás iszonyú képét tárták szemeink elé, s egy rövid pillanat alatt romhalmazzá lett csak imént még virágzó városunk.

Újonnan épülő bérházunk munkálata már épen a befejezéshez közeledett, amikor a váratlanul jött óriási földrengés érte, amely az épület tűzfalait és a kémények egy részét ledöntötte, más részét annyira megrengette, hogy le kellett bontani és egészen újonnan felfalazni, a magasabb kéményeket vasvázakkal ellátni, a jobboldali lépcsőházat lebontani és újra építeni, s az összes üzleteket és lakásokat újonnan kellett festeni... és minthogy régebbi bazár épületünk és templomunk is kívül-belül megsérült, tavasszal ezeket is rendbe kell hozatnunk.... Az okozott kárra pontos adat még nem ismeretes. Előzetes becslések szerint 50.000 Korona értékű az új bérházra, 30.000 Korona pedig a templomra és egyéb épületeinkre szükséges javítási összeg... Az új épületben okozott károk kijavítása után 1911. december 14-én történt műszaki átvétel a kiküldött bizottsági tagok jelenlétében. A bizottság a házat csekélyebb hiányoktól eltekintve rendben találta. A hiányok pótlását a műszaki tanácsos elrendelte...

Itt kell megjegyeznünk, hogy egyházunk a Luther-palota fölépítésével Kecskemét városát immár egy második gyönyörű és Kecskemét városrendezési és építészeti szempontból is jelentős épülettel gyarapította, szépítette.

A már említett *Entz-Genthon-Szappanos:* Kecskemét c. könyvben a város nevezetes épületei között említi a Luther-palotát is a 66. oldalon: "...Ugyancsak a Szabadság téren épült az evangélikus egyház részére az első, részben háromelemeletes bérház. Áthajtóval az udvari részt is beépítette és az egész földszintet mindenütt üzletekkel látta el..."

Meg kell emlékeznünk a kiváló és nagyon fiatal tervezőről, Mende Valérről, aki nagy buzgalommal, szerettel, művészi érzékkel látott bérházunk tervezéséhez.

Róla az *Akadémiai Kislexikon II. kötet 177. oldalán* /akadémiai Kiadó, Bp. 1990./ olvasható: "Mende Valér /1886-1918./ építész. A kor német és angol építészete, valamint erdélyi /székely és szász/ népi építészet hatott alkotásaira. Főbb művei: Ref. Jogakadémia és Gimnázium - Luther-palota - /Kecskemét, 1911-13./ szálloda /Gyula, 1912./ Agrárbank /Nagyvárad, 1914./ bérházak Nagyváradon és Budapesten."

De most térjünk vissza az 1912. február 2-án tartott közgyűlésre. Idézek Sárkány Béla főesperes beszámolójából: "A földrengés mint említettem templomunkat is megrongálta, de mégis hálás szívvel kell köszönetet mondanunk Istenünknek azon különös kegyelméért, hogy a midőn városunk összes templomai annyira megrongálódtak, hogy közveszélyes voltuk miatt bezáratta azokat a hatóság, mi saját templomunkban imádhattuk tovább is Istenünket, nemcsak, hanem még református testvéreinknek is hajlékot adhattunk templomunk falai között. Csaknem egy féléven át együtt tartottuk istentiszteletnket, egyik vasárnap a református, másik vasárnap a mi egyházunk szertartása szerint dicsőítvén az Urat. Magunk őszintén örültünk, hogy hajlékot adhattunk a hajléktalanoknak, református testvéreink pedig mély hálával ismerték el hozzájuk kimutatott testvéri szeretünket, aminek nemcsak azzal adtak kifejezést, hogy a midőn templomuk elkészült és első ízben sereglettek abban újra össze, az egész presbyterium megjelent nálam a lelkészi hivatalban s ott előttem és egyházunk főgondnoka előtt mondtak köszönetet az élvezett testvéri szeretetért, hanem egyúttal bejelentették s azóta írásban is közölték velünk egyházuk azon nagylelkű határozatát, hogy ezentúl a református főgimnázuimba járó helybeli ág. ev. tanulókat a helybeli ref. tanulókkal egyenlő bánásmódban fogják részesíteni, ami pénzértékben kifejezve annyit jelent, hogy helybeli ev. gyermekeink ezentúl 48 Korona évi tandíj helyett csak 30 Koronát fognak fizetni.

Mai közgyűlésünknek lesz feladata, hogy a református egyháznak ezen nemeslelkű elhatározásáért jegyzőkönyvi köszönetet szavazzon s erről az egyházat kivonat útján értesítse.

A református testvérekkel egyébként ez évben nemcsak közös veszedelem, hanem a közös érdek is szorosabbra fűzött bennünket. Egyházainkon belüli és kívüli okok arra indították a helybeli protestáns egyházak néhány buzgó, lelkes tagját, hogy megalakítsák a Kecskeméti Protestáns Egyesületet. Hogy mit akar ez az egyesület elérni, arra nézve a szervező bizottság adja meg a feleletet."

"Azt akarjuk, hogy vallásos összejövetelek, ismeretterjesztő felolvasások, nemesen szórakoztató estélyek rendezése, jó könyvek olvasása és a gyakorlati érintkezés által hitéletünket erősítsük és fejlesszük, s kivigyük az evangyelium erejét és szellemét a templom falai közül a mindennapi életünkbe is. Azt akarjuk, hogy a Protestáns Egyesület bennünket, akik az Istent a Krisztus tiszta evangyelima szerint imádjuk és tiszteljük, szorosabbra összefűzzön, hitünkhöz s egyházunkhoz való erősebb ragaszkodásra sarkaljon s ébrentartsa bennünk a protestáns öntudatot. Ez egyesülés útján közös munkával felakarjuk kutatni társadalmi és valláserkölcsi életünk számtalan bajait, hogy azokat alkalmas eszközökkel orvosoljuk. Tanáccsal akarunk szolgálni azoknak, akiknek a tanács kell, támogatással és útbaigazítással, akiknek támogatásra és útbaigazításra van szüksége, egyszóval jót cselekedni elsősorban a mi hitünk cselédeivel, ha erőnk engedi, másokkal is. Nem akarunk mi egyebeket támadni, csak védeni a mieinket s megtartani a magunkét. Nem akarjuk mi a felekezeti békét megbontani, nem támadó harcosai, hanem fegyveres őrállói akarunk lenni a szent szövetségnek, mit apáink gályán, máglyán, vérük árán váltottak magukhoz s hagytak mireánk."

"...örömmel kell üdvözölnünk a Protestáns Egyesület megalakítását s ezért kötelessége minden egyházát szerető protestáns embernek, hogy az egyesület tagjai közé belépjen..."

1914. május 3-án tartott presbiteri ülésen felolvasták a református egyház tanácsának az evangélikus egyház tanácsához intézett átiratát, amelyben presbitériumunkat meghívja egyházuk fennállásának 350 éves jubiláris ünnepélyére. - Presbitériumunk a testvéregyház meghívásáért őszinte szívből mond köszönetet s kimondja, hogy az ünnepélyes hálaadó istentiszteleten testületileg részt vesz. A ref. egyházat erről értesíti és felkéri a vezetőséget, hogy az egyháztanács tagjai számára a templomban kellő helyről szíveskedjenek gondoskodni.

1917. október 28-án közgyűlést tartott a gyülekezet a reformáció 400 éves emlékünnepe alkalmából. Szép szavakkal méltatta a nagy ünnep jelentőségét. Rámutatva arra a nagy átalakulásra, amelyet dr. Luther Márton fellépése s 95 tételének a wittenbergi vártemplom ajtajára 1517. évi október hó 31-én történt kiszögezése az egész világon létre hozott. Méltó dolog - mondta - hogy ma, amikor a reformáció zászlaja kitűzésének 400-as emlékét ünnepeljük, hálával adózzunk a népek sorsát bölcsön igazgató Istennek, másrészt pedig koszorút tegyünk lélekben dr. Luther Márton, és reformátor társainak sírjára és magunkba szívjuk azt a felemelő és boldogító szellemet, amelyet áldásos életük emléke még évszázadok múlva is kisugároz... Ezen vallásos melegsétől áthatott lelkes szavak után főesperes-lelkész a következő javaslatot terjeszti a közgyűlés elé: mondja ki a közgyűlés, hogy:

1. az isteni gondviselés iránti mélységes hálával eltelve azon kegyelemért, hogy a reformáció 400-as évfordulóját megérnünk engedte, dr.Luther Mártonnak, a reformáció hős bajnokának emlékét jegyzőkönyben kegyelettel megörökíti, a hitbuzgó ősök dicső példájára hálatelt büszkeséggel tekint, s az apák hitében híven megmaradni a közgyűlés minden egyes tagjának szent kötelességének ismeri.
2. Bízza meg a közgyűlés az egyház lelkészét, hogy az egyházközség történetét keletkezésétől napjainkig, a rendelkezésre álló forrásanyagok alapján írja meg s a munka elkészülte után azt az egyház jegyzőkönyvébe örök emlékezetre jegyezze be s vagy újabb közgyűlés, vagy az istentisztelet keretében főbb vonásokban az egyház híveivel ismertesse meg
3. Határozza el a közgyűlés, hogy a reformáció 400 éves évfordulója emlékére egyházfenntartó alapot létesít, e célra az egyház pénztárából 1.000 koronát megszavaz, s ez alapot évenként legalább 200 korona újabb adománnyal növeli, oly rendeltetéssel, hogy a tőke 100 esztendeig gyümölcsöztessék, ezen idő után a kamatok az egyház fenntartására, vagy amennyiben azt az egyház anyagi helyzete engedi, jótékony célra fordíttassanak.
4. Végül határozza el a közgyűlés, hogy azon egyháztagok neveit, akik a már 4-ik éve dúló világháborúban a haza védelmében hősi halált haltak, a béke helyreállása után, a templom falán elhelyezendő márványtáblán kegyelettel megörökíti." A közgyűlés főesperes-lelkész javaslatait elfogadta.

1918. március 23. Presbitériumi ülés volt, s ezen jelentette a lelkész, hogy az orgonasípok egy részét a hadvezetőség elrekvirálta. Kifizettek értük 579 koronát. Lelkész indítványozta, hogy ezt az összeget helyezzék el a bankban az orgonaalaphoz.

Ugyanezen az ülésen főesperes-lelkész jelenti, hogy az élet és halál Ura f. hó 21-én magához szólította Moór Mórt, az izr. hitközség köztiszteletben állott kiváló főkántorát, akinek végtisztességén az egyháztanács néhány tagjának élén megjelent és a mélyen sújtott család tagjai előtt ev. egyházunk részvétét tomácsolta. Indítványozza, hogy mai tanácsülésünk jegyzőkönyvében örökítsük meg az Úr ezen hűséges szolgájának emlékét, és egyházunk részvétéről úgy a hitközséget, mint a mélyen sújtott családot táviratilag értesítsük.

Az 1919. február 2-án megtartott számadó közgyűlésen Sárkány Béla lelkész-főesperes az elémúlt *1918.* évről nagyon szomorú beszámolót tartott. "...Az üldöztetés szomorú korszaka óta nem volt egyházunk és édes magyar hazánk olyan válságos helyzetben, mint most. Az ötödfél év óta tartó szörnyű világháború, amely annyi szenvedést és gyászt hozott az emberiségre, véget ért ugyan, a fegyverek zaja elnémult, de a gondok melyek lelkünket fogva tartották, nem csak nem múltak el felőlünk, de sőt fokozott mértékben ülik meg lelkünket.

Hazánk sorsa a legszomorúbb képet tárja szemünk elé. Északon és délen, keleten és nyugaton ellenésges érzületű népek vesznek körül, akik mind mélyebben és mélyebben hatolnak be országunk szíve felé, mind nagyobb és nagyobb területet hasítanak le hazánk szent földjéből, elnyomást, gyászt borítva hatalmukba esett honfitársainkra. S ahol ellenség nem tapodja a haza földjét, ott a testvérharc és pártoskodás teszi áldatlanná és kétségbeejtővé a helyzetet." ... "Amilyen gyászos a haza állapota, éppen olyan szomorúak egyházunk közállapotai is. Mintha a protestáns közszellem kialvó félben lenne, az evangélium ereje erőtlenné vált volna az egyház híveiben, olyan fásultság, nemtörődömség, és hitközöny üli meg a lelkeket. Híveink nagyrésze lelkének táplálásával, hitének erősítésével keveset törődik, a világ múló javait többre becsülik a lélek örökkévaló kincsénél. És nemcsak belülről, a közönyös egyházhívek részéről, hanem kívülről is erős megrázkódtatásnak van kitéve egyházunk épülete. A szociáldemokrata mozgalom hatalmas ökölcsapásokat mér reá. A szocialista agitátorok egyik legkedvesebb fegyvere az egyház ellen való izgatás. A vallásoktatást ki akarják küszöbölni az iskolából, hogy ezáltal alapjaiban rázzák meg az egyház épületét. A vallás mindenkinek magánügye, állami pénzből vallási, egyházi célokra semmi sem fordítható, ilyen és ehhez hasonló jelszavakkal izgatnak az egyház ellen, nem gondolva meg, hogy a vallás és az erkölcs együtt jár s ha hitétől, vallásától megfosztják az embert, erkölcse is homokra épült várhoz lesz hasonlóvá, mely a legkisebb fuvallatra rombadől... Minden államnak érdeke, hogy polgárai derék, jellemes, becsületes emberek legyenek, ebben pedig legfontosabb nevelő eszköz: a vallás. A tiszta családi életnek is legbiztosabb alapja a vallásos lélek. Becsületre, kötelességre, erkölcsre nem a tudomány, hanem a vallás tanít ! Nem a rendőr és csendőr szuronya biztosítja a társadalom békéjét, hanem a szívbe írott törvény, a vallásos érzésből fakadó tiszta erkölcs. Akik tehát a vallás ellen küzdenek, tudva vagy tudatlanul, a társadalmi rend felborítását mozdítják elő. Éppen ezért mindnyájunknak szent kötelességünk, hogy védelmére keljünk a létében fenyegetett valláserkölcsi nevelésnek és megőrizzük gyermekeinket apáink hitében..."

Milyen bölcs szavak, és sajnos időszerűségüket még ma sem veszítették el....

1919. május 7-én presbitériumi ülés volt, amelyen megjelent Sárkány Béla főesperes lelkész, Koritsánszky János felügyelő, Kézmárszky Károly gondnok, Albrecht Sándor, Blajsza Sándor, Fehér István, Klátik Károly, Molitórisz Károly, Polsch Sándor, Sántha Lajos, Szabadosi Miksa, Tiringer Ferenc és dr. Wiszkidenszky Dénes egyháztanácsosok, valamint a helyi direktórium kiküldöttje: Sülüs Sándor elvtárs... Lelkész bejelenti, hogy f. év március 22-én megalakult Tanácsköztársaság az egyházat és az államot elválasztotta egymástól és az egyházaktól nemcsak minden támogatást megvont, hanem az egyházak minden ingó és ingatlan vagyonát állami köztulajdonba vette, vagyis elkommunizálta, minek folytán az egyházak további fennállása teljesen a hívek áldozatkészségétől van függővé téve.

A testvér református egyház már megkezdte az egyház újjászervezését s kiküldöttei felkeresik az összes híveket, nyilatkozatot íratva velük alá, hogy egyházuknak továbbra is munkás tagjai lesznek s annak fenntartásához évi önkéntes adománnyal hozzájárulnak.

Minthogy a mi kis egyházunk csak ezer lelket számlál s azoknak egy tekintélyes része nem lakik bent a városban, s így nehezen gondozható, számolni kell azzal az eshetőséggel, hogy ezek az egyház fenntartásához is csak kis mértékben fognak hozzájárulni s az egyház fenntartásának terhe legnagyobbrészt a városi hívek vállára fog nehezedni. Elengedhetetlenül szükségesnek tartjuk tehát, hogy a tagok gyűjtését maguk az egyháztanácsosok vegyék a kezükbe és teljes erejükkel oda hassanak, hogy a hívek a nehéz időkhöz mért áldozattal járuljanak hozzá az egyház fenntartásához.

Lelkész indítványozza, hogy az egyháztanácsosok osszák fel maguk között a város egész területét és magukkal vitt gyűjtőíveket a hívekkel sajátkezűleg aláírva önkéntes adományok felajánlására hívják fel őket.

A taggyűjtés lehetőleg pünkösd előtt megejtendő, hogy a pünkösd első ünnepén /június 8./ megtartandó közgyűlés már némi képet nyerjen az egyház anyagi helyzetéről s ahhoz képest tudjon az egyház további sorsa felől intézkedni.

Egyháztanács a lelkész javaslatát magáévá teszi és határozilag kimondja, hogy az egyháztanácsosok a város egész területén élő híveit fel fogják keresni s az egyház fenntartásához való hozzájárulásra fel fogják hívni, a vidéki híveket pedig az egyház elnöksége meghívók útján értesíti, hogy a pünkösdi közgyűlésen, amely az egyházat újjá fogja szervezni, lehetőleg teljes számban jelenjenek meg."

1919. június 8-án rendkívüli közgyűlést tartottak. Lelkész üdvözölte a megjelenteket. Előterjeszti hogy ezen rendkívüli közgyűlés egybehívását az tette szükségessé, hogy a Tanácsköztársaság elválasztotta egymástól az államot és az egyházat, nemcsak minden támogatást megvont az egyháztól, de annak minden ingó és ingatlan vagyonát elkommunizálta s ezáltal az egyházakat létalapjukban ingatta meg.

Megengedte azonban, hogy az egyházak, mint magántársulatok továbbra is fennálljanak és azok fenntartásához a hívek önkéntes adományukkal hozzájáruljanak. Az egyházaknak ennek folytán újonnan kell szervezkedniök. Az újjászervezés munkáját egyháztanácsunk már megindította, egyenként felkeresve a híveket felszólította őket az egyház fenntartásához való önkéntes hozzájáulásra. Örömmel jelenti a közgyűlésnek, hogy egyházunk tagjai között egyetlen egy sem akadt, aki az egyház további fennállását a legmelegebben ne óhajtaná s annak fenntartásához a maga szívesen adott adományával ne járult volna. Az eddigi gyűjtés eredményének részletes előterjesztésére felkért dr. Ballus

Zsigmond ismerteti a hívek egyházszeretetének és áldozatkészségének eredményeit, melynek során az eddig meglátogatott 158 egyháztag összesen 21.318 koronát, tehát átlag 135 koronát ajánlottak fel az egyház fenntartására. Ez az eredmény mindnyájunk elképzelését messze felülmúlja és mindnyájunk lelkét örömmel és büszkeséggel tölti el. Kéri a lelkészt, hogy amint eddigelé lelkes vezére volt kis egyházunknak, maradjon továbbra is annak hűséges őre és gondviselője, hogy ezekben a reánk nehezedett súlyos időkben is sértetlenül fennmaradjon és virágozzék kicsiny de híthű egyházunk.

Lelkész mélyen meghatva köszönte meg a lelkének jóleső elismerő szavakat és ígéri, hogy amint eddig is élete minden munkásságát egyházunk felvirágoztatására szentelte, úgy ezentúl is fokozott mértékben fogja ezen kötelességét teljesíteni. Hálásan köszöni az egyházhíveknek áldozatkészségüket és az egyháztanácsosoknak fáradozásukat..." A város belterületén kívül lakó hívek felkereséséről majd alkalmas módon gondoskodva lesz."

Ezekután előterjeszti lelkész a június hó 7-én tartott egyháztanácsülés négy indítványát, amelyeket a közgyűlés egyhangúlag elfogadott, kimondva, hogy:

1. Az egyház újjászervezésének ügyét egyelőre függőben hagyja s az egyház összes tisztviselőinek kiutalja eddig élvezett javadalmait.

2. Hogy a hívek által önként felajánlott egyházi adó miként leendő felhasználásával az egyháztanácsot bízza meg.

3. Hogy a fix összegben megállapított lelkészi és kántori stólát eltörli s helyükbe a hívek által önként felajánlott szabad stólát lépteti életbe.

4. Hogy az egyháztanácsot kiegészíti és új egyháztanácsosokká megválasztja a következő egyháztagokat: Kovács Lajost, Klementisz Zoltánt, Francsek Józsefet, Beretvás Istvánt, Eördögh Gyulát, Klein Gyulát, Sárkány Pált, Wágner Vilmost és Udvardy Kálmánt.

Az 1919. július 27-én tartott presbitériumi gyűlésen lelkész bemutatja és felolvassa a közoktatásügyi népbiztosságnak az egyházi vagyonnak köztulajdonba vétele tárgyában kelt 13. K.N. számú rendeletét, melynek értelmében liquidáló bizottság leltár mellett köztulajdonba fog átvenni mindent, ami az egyház és általa kezelt alapítványi vagyonnak állagát képezte. A templom eddigi vallási céljára marad, a lelkészi lakás pedig további intézkedésig szintén meghagyatik a lelkész használatára. A művelődési osztályhoz be kell jelenteni az újonnan szervezett egyháznál alkalmazott egyének névsorát, valamint azon személyek jegyzékét is, akik eddigi egyházi szolgálatuk alól felmentettek s megélhetésük ez idő szerint biztosítva nincs. Felkéri az egyháztanácsot, hogy az egyházi személyek további alkalmazására, illetve eddig viselt állásaikból való felmentésük tárgyában hozzon határozatot s az egyházi vagyon liquidálásához kebeléből küldjön ki bizottságot.

Az egyháztanács a közgyűléstől kapott megbízatása alapján mérlegelve az egyház csekély számú tagjainak korlátozott teherbírását, kimondja, hogy az egyház eddigi tisztviselői közül csupán Sárkány Béla lelkészt tartja meg, akinek a gyermekek hitoktatását is kötelességévé teszi, ellenben Szeberényi Zoltzán segédlelkészt, Szarka Jenő kántor-hitoktatót és Kovács Ferenc egyházszolgát eddig viselt állásaikból felmenti és fizetésüket f.é. augusztus hó 1-től beszünteti. Mégis úgy, hogy addig, míg ellátásukról, illetve megélhetésükről a Tanácsköztársaság nem gondoskodik, eddigi fizetésüket visszatérítés terhe mellett, de legfeljebb az év végéig havi előleges részletekben továbbra is kiutalja.

Lelkész bejelenti, hogy az állami köztulajdonba vett bérházunk terhei között szerepel özv. Lipóczy Antalné 26.000 koronás és Bencsik Elek és neje 20.000 koronás kötvény kölcsöne, amelyek után augusztus hó elején válik ismét esedékessé a kamatfizetés. Kérdezi, hogy mi történik ezen kölcsönökkel, illetőleg a hitelezők ezen követeléseivel ? - Az egyháztanács többek hozzászólása után kimondja, hogy miután általános jogszbály szerint a jogutód felelős a jogelőd tartozásaiért, nevezett egyháztagok kölcsönéért a Tanácsköztársaság szavatol.

Eördög Gyula indítványozza, hogy az egyháztanács készíttessen közjegyzőileg hitelesített másolatot az egyház által beszolgáltatott értékpapírokról kapott elismervényről és azt őrizze meg az egyház irattárában. - Egyháztanács az indítványt elfogadja és a másolat elkészíttetését elrendeli.

Végül még a lelkész indítványozza, hogy arra való tekintettel, miszerint nyáron a vasárnap délutáni istentiszteleteket senki sem látogatja, mondja ki az egyháztanács, hogy a Szent-György naptól Szent-Mihály napig /április 24-től szeptember 29-ig. Évszázadok óta fennállott hagyomány, hogy a naptári napokat az illető napra eső nevekkel jegyezték meg./ terjedő időközben a vasárnapi délutáni istentiszteleteket beszünteti. - Egyháztanács az indítványt elfogadja és határozatilag megerősíti.

Örvendetes presbiteri ülésre került sor *1919. október 5-én !*

Lelkész melegen üdvözölte az egybegyűlt egyháztanácstagokat, az isteni gondviselés iránti mélységes hálával eltelve jelenti, hogy *kommunizmus gyászos korszaka augusztus hó 2-án véget ért* s a meggyötört emberiség felszabadult a reá nehezedő nyomás alól. Egyházunk visszakapta elkommunizált bérházát s így fenntartása ismét biztosítva van !

Albrecht Sándor indítványozza, hogy a nagy drágaságra és a nehéz megélhetési viszonyokra való tekintettel szavazza meg az egyháztanács az egyház lelkészének, segédlelkészének, gondnokának és egyházszolgájának mindazokat a segélyeket, melyeket a többi egyházak már kikutaltak tisztviselőiknek. - Egyháztanács a javaslatot elfogadja és Sárkány Béla lelkésznek 4900 kor., Szeberényi Zoltán segédlelkésznek 2500 kor., Kézmárszky Károly gondnoknak 1500 kor., Kovács Ferenc egyházszolgának 2500 kor. és Mikó Rózsa kántorhelyettesnek 600 korona segélyt megszavaz. /Megszavazott segélyeket mint amelyek az egyház jótékony alapjainak megmentése céljából lettek részükre megszavazva, nem vették fel, s így az alapok teljes összegükben fennállnak./

Lelkész felveti a kérdést, hogy miután egyházunk a tanácsköztársaság idejében elvett bérházát visszakapta, az egyház a fenntartására önként felajánlott összegeket beszedi-e a hívektől, vagy annak csak bizonyos részét fogja egyházi adó gyanánt elfogadni ? - Egyháztanács kimondja, hogy mivel a hívek által felajánlott összeg főleg az egyház lelkészének megélhetésére lett fordítva, ami azáltal, hogy az egyház bérházát visszakapta, kellően biztosítva van, a hívektől csak a múlt évben fizetett összeget fogja adó gyanánt beszedni.

A szomorú emlékű 19-es eseményekről Sárkány Béla lelkész még megemlékezett az 1920. július 4-én tartott közgyűlésen is. Egyebek között ezeket mondta: "Szinte félve veszem kezembe a tollat, amikor visszapiilantást kell vetnem ennek a felettünk lezajlott közigazgatási esztendőnek gyásszal és rettegéssel teljes idejére. Legjobb szeretném a feledésnek legsűrűbb leplét borítani mindarra, ami ezalatt a hosszú esztendő alatt annyi keserűséggel töltötte el szíveinket s oly mély nyomot hagyott mindannyiunk elgyötört lelkében.

A magyar nemzet ezeréves büszkesége lett semmivé az elmúlt esztendő fertőjében; meggyalázták, kigúnyolták vakmerő és cinikus gonosztevők mindazt, ami fenséges és szent volt eddig minden tisztességes magyar embernek a szívében. A világháború következtében elvérzett országunk szomorú helyzetét felhasználták arra, hogy a szó szoros értelmében kirabolják, tönkretegyék ezt a szerencsétlen országot, a kommunista világboldogító hazug jelszavaival megmételyezte ennek a hazáját szerető józan magyar népnek a 4 és 1/2 éves világháború sok nehéz küzdelmében kimerült lelkét.

1919. március hó 21-e az a szomorú dátum, amely a kommunizmus gyászos korszakának kezdetét jelenti.

Messze elvezetne célomtól, ha azt a sötét korszakot csak főbb vonásokban is jellemezni akarnám, csupán azokra a momentumokra kívánok évi jelentésemben kiterjeszkedni, amelyek egyházunkat közelebbről érintették. A tanácsköztársaságnak legelső intézkedése az volt, hogy az egyházat és államot elválasztotta egymástól és az egyháztól nemcsak minden anyagi támogatást megvont, hanem az egyháznak minden ingó és ingatlan vagyonát állami köztulajdonná tette, elkommunizálta, az egyház további fennállását egyedül a hívek áldozatkészségére bízva.

Majd eltiltotta a vallástanítást s a tanuló ifjúság fiatal lelkét a nemzetköziség tanaival mételyezte meg, a tanítókat pedig átképző tanfolyamokon hallgatásra kötelezte, így remélve őket a kommunizmus világforgató tanai számára megnyerhetni. Kunfi Zsigmond közoktatásügyi miniszter nyíltan kijelentette, hogy ezt a szót, hogy "hazafias" nem akarja többé hallani, mert neki csak háza van, nem pedig hazája. A magyar nép szívében így akarták kioltani a hazafiúi érzés szent lángját akkor, amikor Európa többi országaiban fokozott lánggal lobbant az fel..."

"....A kommunizmus gyászos korszaka augusztus 2-án ért véget, amikor a meggyötört magyar nép lelke felszabadult a reá nehezedő rettenetes nyomás alól. És habár a kommunizmust a 2 és fél hónapig tartó román megszállás követte, az egyházunk szabad működését nem akadályozta, sem anyagi károsodással nem járt egyházunkra nézve.

A kommunizmus rémuralma alól felszabadult lelkünk azonban - fájdalom - nem sokáig élvezhetett zavartalan örömöket, mert csakhamar eljutott hozzánk annak a lealázó békeszerződésnek a híre, amellyel a győztes entente hatalmak ezeréves magyar hazánkat feldarabolták és annak 2/3 részét odaítélték ellenséges szomszédainknak. Hiába tiltakoztunk az igazságtalan ítélet ellen, szavaink nem találtak meghallgattatásra, s ma testvérink milliói idegen járom alatt nyögnek, hazánk legszebb részei ellenséges hatalmak birtokában vannak és számukra nem maradt egyéb, mint az a lelkeinkben élő rendületlen hit, hogy az igazság napja előbb utóbb fel fog ragyogni s amit ravasz csellel, hazug ármánnyal elraboltak tőlünk, azt Istennek jóságos keze újból vissza fogja adni nekünk.

Ebben a hitben dolgozzunk és munkálkodjunk, míg majd a felszabadulás órája ütni nem fog s mi örömmel fogjuk ismét keblünkre ölelni most elszakított magyar testvéreinket."

Erről a tragikus eseményről a kecskeméti ker. egyházak is megemlékeztek. Megindító gyászbeszédekben mondták el fájdalmukat. Záradékul pedig egy határozati javaslatot fogadtak el, amit minden felekezet jegyzőkönyvébe beírni rendeltek, az utókor okulására.

Ime az akkor fölvett jegyzőkönyv rövidített, de szövegében változatlanul hagyott kivonata:

"*Jegyzőkönyv,* felvétetett Kecskeméten a ker. egyházaknak a párisi ötös-tanács által közölt békefeltételek közlése következtében keletkezett nemzeti gyász alkalmával a városi közgyűlés termében *1920. évi január hó 20-án* tartott közös üléséről, a melyen *Révész István* prelátus-plébános elnöklete és *dr.Hetessy Kálmán* reform. lelkész, *Sárkány Béla* ág. hitv. ev. főesperes, *Bagi László* rom. kath. egyh. főgondnok, *Burdács Rezső* reform. egyházi főgondnok, *Beretvás Pál* ág. hitv. ev. egyházi főgondnok és *Pacsu Mihály* gör. kel. egyházi főgondnok társelnöklete alatt jelen voltak a róm. kath. egyháztanács részéről 39-en /nevek fölsorolva/.

A református egyháztanács részéről 42-en /nevek fölsorolva/

Az ágost. hitv. ev. egyháztanács részéről 21-en /nevek fölsorolva/.

A görög keleti egyház részéről: *Papp György* és *Dragolovits László.*

1. Az ülés megnyitásával kapcsolatban *Révész István* prelátus-plebános a következő előterjesztést teszi: Keresztény egyházak, gyászoló közönség ! A református egyház vezetőségétől indult ki az a fönséges eszme, hogy hazánk ravatlánál a kecskeméti ker. egyházak tanácsosai összejöjjenek. A fönséges eszme viszhangra talált a kecskeméti ker. egyházak vezetői lelkében és ma összejöttünk, hogy gyászunkat, fájdalmunkat együttesen fejezzük ki, hogy a közös gyászból erőt, kitartást merítsünk a jövőre... Ezek előterjesztése után indítványozza, hogy az ülés vezetésére elnök és melléje társelnökök, a jegyzőkönyv felvételére jegyző, hitelesítésére pedig minden egyháztanácsból két-két tag választassék...

2. *Révész István* prelátus-plebános az ülés megnyitása után a következő beszédet intézte a ker. egyházak tanácsosaihoz és az egybegyült közönséghez: "Keresztény egyházak tanácsosai ! Gyászoló közönség ! Mint a mesés egyetértésnek és békének csodás tüneményét emlegetik Kecskemétnek azt az eseményét, mikor a katholikus hívek befogadták templomukba a hajléktalan református híveket és ott felváltva szolgálták Urunkat, Istenünket... Ker. egyházak tanácsai, gyászoló közönség ! Hogy gondviselő Istenünk irgalmát megnyerjük, tegyünk e gyászos percben szent fogadást, melyet beiktatunk minden ker. egyház jegyzőkönyvébe, hadd legyen az időtlen időkig a kecskeméti magyar hívek drága evangéliuma. - A fogadást tartalmazó határozati javaslat felolvasására felkérem nagytiszteletű Hetessy Kálmán ref. lelkész urat.

A prelátus-plebános magas szárnyalású beszéde után *dr.Hetessy Kálmán* református lelkész emelkedett szólásra és a határozati javaslatot a következő beszéddel vezette be: "Mélyen tisztelt tanácsok ! Hazánk megpróbáltatásának ezen súlyos napjaiban, mikor földi hatalmasságok ítéletet tartottak hazánk felett s azt szétdarabolásra ítélték, összejöttünk mindenekelőtt Istennek házában, hogy ott az Örökkévaló előtt panaszoljuk el fájdalmunkat s kérjük megverettetésünkben az ő mindeneket jórafordítható segítségét. Azután összejöttünk ide, a ker. egyházak tanácsába, hogy itt egymásra nézve egymás szívének dobogását hallgatva, egymás kezét megszorítva törjön ki lelkünkből a honfiúi érzésünk minden keserűsége, mely hangosan kiáltja azt a nagy igazságtalanságot, melyet a világ készül elkövetni egy nagy és dicső múltú nemzet, egy ezer éves ország ellen... Minden csepp vérünk feláldozásával tiltakozunk az erőszak kegyetlen igazságtalansága ellen s azért *a következő határozati javaslatot terjesztjük a mélyen tisztelt tanácsosok elé:* A kecskeméti

ker. egyházak egyháztanácsosainak közös gyűlése a honfiúi fájdalom mélységes érzésével értesült arról a kegyetlen ítéletről, mellyel a győző hatalmasságok sújtották hazánkat és amelyet mint békeszerződést nyújtották át követeinknek. Ez az úgynevezett békeszerződés a világtörténelem legnagyobb igazságtalansága, mert egy ezeréves ország állami, szervezeti, közgazdasági és földrajzi egységét szaggatja szét, csak azért, hogy a győző hatalmak ügyének érdekében és saját önző céljainak elérése végett ellenünk támadt szomszédainkat, a szövetségi hűség álnok megszegéséért ezer éves hazánk értékes darabjaival jutalmazza.

Tudjuk, hogy minden igazságtalanság a világon csak ideig-óráig való, mert az örökkévaló Istven világtervében csak az Igazság ereje lehet egyedül győzeledelmes. Ezt tudva és ebben bízva lelkünk mélyéből tiltakozunk a kegyetlen elvakultság erőszakos ítélete ellen, melyet hazánkkal szemben kimondott s Istenbe vetett hittel várjuk az Igazság diadalát és hazánk teljes felszabadulását. De míg az igazság diadalra juthat, imádott hazánknak s magyar véreinknek a szenvedések és megpróbáltatások útját kell járnia. Még az igazság diadalra jut, a gyásznak sötét fájdalmába kell öltöznünk. De ezt a gyászt nem lemondással, de bízó reménységgel viseljük ! Ezért a kecskeméti ker. egyházak együttes gyűlésére összegyült egyháztanácsosai:

I. Tiltakozunk az erőszak durva és nemzeti létünket megsemmisíteni akaró békéje ellen s rendületlenül ragaszkodunk hazánk területi integritásához, ezer éves egységéhez és minden erőnket, szívünk minden érzését, őseink verejtékével, könnyével és vérével megszentelt egységes, szabad Magyarország jövendőjének áldozzuk;

II. A közös szent munkára minden igaz magyarnak testvéri kezet nyujtunk s óhajtjuk, hogy a Krisztusban való testvéri békesség szent áldásában működjenek együtt a ker. felekezetek, melyeknek egymáshoz való viszonya az egy célra törekvő szeretet legyen;

III. Nagy nemzeti szerencsétlenségünkben, melyhez még az általános ínség is szegődött, nyomatékosan felhívjuk híveinket, hogy szívük minden áldozatkészségével nyújtsanak segítséget a nagy nemzeti célok elérésére s a nyomor enyhítésére, mert egy nemzet sírját csak fiainak a hűtlensége és önzése áshatja meg.

IV. Felhívjuk híveink figyelmét a nemzeti gyász méltóságteljes hordozására. Méltónak kell lennünk a nagy időkhöz. Némuljon el egy időre minden vidám dal, könnyelmű zene, zajos táncmulatság. Óh, hiszen táncolhat-e a gyermek, mikor haldoklik az édesanyja;

V. Fordítsa mindenki testének minden erejét, elméjének minden tehetségét, szívének minden szent érzését, lelkének minden lelkesedését nemzetmentő, hazátsegítő, hazát megtartó nagy munkára. Hazánk megmentésére áldozott nagyszerű erőfeszítésünkkel ejtsük ámulatba a világot, késztessük belátásra, ismertessük el velük azt a megdöbbentő igazságtalanságot, melyet egy dicső multú, élni képes és élni akaró nemzettel szemben elkövettek.

Magyar testvéreink ! Fel a szívekkel ! Félre a csüggedéssel ! Istenben bízva, szent munkára szövetkezve, nagy és szent erényekkel meggazdagodva induljunk el magyar hazánk megmentésének, felépítésének és boldoggá tételének útjára az örökké való Istennek nagy nevében !"

Dr.Hetessy Kálmán beszéde és határozati javaslatának előterjesztése után *Sárkány Béla* ág. hitv. ev. főesperes emelkedett szólásra és a következő beszédet mondotta:

"Tisztelt Egyháztanácsülés ! Mélyen tisztelt gyászoló közönség ! Azok a gyönyörű szavak, amelyekkel a prelátus Úr Ő Méltósága mai tanácskozásunkat megnyitotta, méltó tolmácsai voltak a gyásznak és fájdalomnak, amely minden igaz magyarnak szívét eltölti; az az általános helyeslés pedig, amellyel a mélyen tisztelt gyászoló közönség a helybeli ker. egyházak elnökségeinek *dr. Hetessy Kálmán* ref. lelkésztársam által előterjesztett javaslatát fogadta, félre nem ismerhető bizonysága annak, hogy az abban foglalt javaslatok mindannyiunk szívében visszhangra találtak s így azokat elfogadásra külön is ajánlani szinte fölösleges dolog...

A keserű megpróbáltatásnak e szomorú napjaiban a kecskeméti ker. egyházak elnökségeinek lelkét áthatotta annak a szent kötelességnek érzete, hogy együttes erővel, vállvetett munkával kell hozzáfogniok a porbahullott magyar haza újjáépítéséhez. A béke napjaiban mindenik egyház külön haladhatott a maga útján szent célja felé. Ezek az utak sokszor párhuzamosan haladtak, néha keresztezték egymást, olykor talán szembe is kerültek egymással, de a leverő gyásznak e szomorú napjaiban egybefutnak a mi utaink, hogy megértő testvéri szeretetben összefogva küzdjünk, dolgozzunk és imádkozzunk hazánk üdvéért és boldogulásáért. És ez a testvéri szeretet nem lesz szíveinkben múló fellobbanás, mely mint a szalmaláng hirtelen fellobog, azután kialszik, hanem együttes munkára serkentő szent elhatározás, amely nem fog megszünni hevíteni szíveinket mindaddig, amíg csak ismét nagynak és szabadnak nem látjuk ezt a darabokra tépett szegény magyar hazát!

S mivel ezt a célt kívánja szolgálni előterjesztett javaslatunk is, ajánlom azt elfogadásra."

Sárkány Béla főesperes beszéde után *Bagi László* róm. kath. egyházi főgondnok a következőkép szólott:

"Mélyen tisztelt együttes tanácsülés! Midőn a mai alkalommal felszólalok, az én feladatom csupán csak az, hogy a világi elem részéről megállapítsam, mikép mindazokkal egyetértünk és együttérzünk, amiket itt a helybeli egyházak jelenlévő fejei, - kikre nézve elmondhatjuk, hogy ők Kecskemét város méltó büszkeségei - az imént oly szépen előadtak.

Kijelentem, hogy a tett javaslatokat elfogadjuk, de kérem, hogy szabadjon nekem ezekkel kapcsolatban még néhány szót elmondanom. Amikor ebben a teremben körülnézek és látom azt, hogy a különböző vallásfelekezetek képviselői ezen együttes tanácsülésen együtt vannak: jóleső elégtétel és megelégedés tölti el a lelkemet, mert ebből azt is látom, hogy végre a magyar megtalálta egymás kezét, hogy végre a magyar szívek egymás felé nyílnak, s erre én, tudva azt, hogy mily nehezen és hogy épen csak a tizenkettedik órában jutottunk ennyire, - azt mondom, hogy még most is jól van, csak legalább a tizenkettedik órától, a mai nagy veszély idejétől fogva értsük egymást!...."

Bagi László szavai után ismét *Révész István* emelkedett szólásra és a következőket mondotta:

"Keresztény egyházak tanácsosai! Gyászoló közönség! Óh vajha az a fönséges jelenet, mely a gyászos percekben elvonult könnyes szemeink előtt, megmaradna lelkünk mélyén; vajha a nemes eszmék, melyek most remegő ajkainkról felhangzottak, átitatnák lelkünket, szívünket minden időre. Óh akkor közel lenne édes magyar hazánk feltámadása. Mert az

igazságtalan ítélettel leszakított részek akkor kapcsolódnának újra vissza szent földjéhez, amikor a különböző egyházak gyermekei egymást megértve, a közös anyát izzón szeretve, szorosan símulnak egymás szíve fölé, oly szorosan, hogy az a veszedelmes harmadik, az a kegyetlen ék, soha se férkőzhessék a keresztény szívek közé !

Az igaz, hogy oltáraink még nem tolódtak egymásba, mert nem jött még el a Krisztusi jövendölésnek az "egy akol és egy pásztor" fönséges eszméjének országa, de azért van közös oltárunk: a magyar nemzeti érzés szent oltára, ahol naponként bemutathatjuk, testvéri szeretetben egyesülve, a hazaszeretet drága áldozatát. Igaz, hogy még vallási dogmáink nem fedik egymást, de azért együtt mondhatjuk közös hiszekegyünket, a: "Hazádnak rendületlenül"-t.

Igaz, hogy még nem mondjuk közösen imáinkat, de azért van nekünk egy fönséges közös imádságunk, a magyar Hymnus, melynek ereje csodát is tehet, mert, ha testvéri szeretetben zengjük azt, feltámasztja haldokló hazánkat is.

Csak az a nép hal meg, mely önmagát ítéli halálra. Mi élni akarunk Krisztusi hitben s tiszta erkölcsben ! Mi élni akarunk egymásnak és a magyar hazának izzó szeretetében. Azután jöhet ránk a korlátolt emberi észnek és kegyetlen emberi szívnek bármilyen ítélete, rajtunk erőt nem vesznek a pokol kapui sem !"

"A ker. egyháztanácsosok gyűlése örömének ad kifejezést a kecskeméti ker. hitfelekezetek példás együttérzése fölött és abbeli erős hittel van eltelve, hogy a ker. egyházak békés együttműködését, jóban és rosszban való együttérzését a jövőben semmi sem zavarja meg, - az előterjesztett határozati javaslatot egyhangúlag hozott határozattal lelkesedéssel elfogadja és elrendeli az ülés jegyzőkönyvének öt példányban való kiállítását, melyből egy-egy példány a helybeli ker. egyházak irattáraiban, egy péáldány pedig a városi levéltárban fog elhelyezést nyerni. Kmf. - Aláírták a Jegyzőkönyv elején feltüntetett lelkészek és egyháztanácsosok. Jegyezte Gere Mihály jegyző. A jegyzőkönyv hitelesítőül Sárkány Béla főesperes-lelkész."

Szép eszmék, gyönyörű gondolatok. Napjainkban is időszerűek !

1921. február 2-án Számadó közgyűlés volt, az *1920.* évről.

Sárkány Béla főesperes ez alkalommal egyebek között így beszélt:

"Az idő sebesröptű szárnyán ismét egy közigazgatási év merült el az örökkévalóság tengerébe. Egy gonddal és fájdalommal teljes esztendő, amely semmi fényt nem derített sivár jelenünkbe, sőt mintha még sötétebb fátyollal takarta volna el szemeink előtt a jövőt.

A ránk kényszerített igazságtalan békeszerződés földresújtott bennünket. Hazánk szent földjét földarabolták, otthonaink nyugalmát feldúlták, - megrabolták, kifosztottak bennünket, csak egyet nem tudtak elvenni tőlünk, a jobb jövő reményébe vetett hitünket; azt a töretlen meggyőződésünket, hogy amit gonosz kezek elraboltak tőlünk, azt Istennek jósága ismét vissza fogja adni nekünk.

Az Úr evangéliuma rávilágít azokra a szomorú ösvényekre, amelyeken járunk és megmutatja az utat, amely kivezet bennünket életünk sivár pusztaságából és virágos mezőkre vezet bennünket, ahol lelkünk felüdül, fájdalmunk megenyhül és lelkünk megnyugvást talál. Az Istenhez való visszatérésnek, az evangélium igazságaiba való elmerülésünk útja ez. Az anyagias, önző gondolkodást, amely annyira behálózza lelkeinket, le kell vetköz-

nünk és át kell hatnia lelkeinket annak az igazságnak, hogy semmit sem használ az embernek, ha az egész világot megnyerné is, az ő lelkét pedig elveszítené.

Nekünk protestánsoknak kétszeres okunk van reá, hogy a vallásos érzést ápoljuk és ébrentartsuk önmagunkban és terjesszük hitsorsosaink körében. Aki nyitott szemmel jár, annak lehetetlen nem látnia, hogy a róm. kath. egyház milyen eszközökkel igyekszik tért hódítani és híveket szerezni protestáns híveink köréből. A házasságkötések alkalmával mindent elkövetnek, hogy reverzálist csikarjanak ki a protestáns féltől a saját javukra. Ezekre megy évenként azoknak a protestánsoknak a száma, akik a rábeszélésnek engedve elkötelezik gyermekeiket a kat. egyháznak. Semmi sem lehet azért ma szentebb kötelessége minden protestáns embernek, minthogy őrállója legyen a maga egyházának. Ha azt akarjuk, hogy egyházunk szilárdan álljon az ősök által megvetett alapon, nem elég, hogy szájjal valljuk magunkat protestánsnak, tettel kell megbizonyítanunk, hogy szeretjük egyházunkat. Olyan szomorú jelenség az, amikor kis templomunk a vasárnapi istentiszteletek alkalmával szinte kong az ürességtől. Kérdem, t. közgyűlés, várhatjuk-e az ifjú nemzedéktől, hogy hithű, buzgó tagjai legyenek egyházunknak, ha mi magunk nem járunk előttük jó példával ? A példa vonz; ha a gyermek azt látja, hogy az apja nem megy a templomba, maga is templomkerülővé válik. Tegyük azért szívünkre a kezünket s ne feledjük el, hogy egykor számot kell adnunk sáfárkodásunkról, - használjuk fel tehát a kegyelem idejét arra, hogy ne csak testi, de lelki kincseket is gyűjtsünk magunk számára. Szeretettel kérem azért egyházunk tagjait, főkép pedig az egyháztanácsos urakat, hogy a vasárnapi istentiszteleteket szorgalmasan látogatni s ezzel másoknak is jó példát nyújtani szíveskedjenek.

1921. május 5-én tartott presbiteri ülésen lelkész bejelenti, hogy a mai egyháztanácsülésnek főtárgyát az Evangélikus Szövetség megalakításának kimondása és előkészítése képezi. Ismerteti az Ev. Szövetség célját, gazdasági, közművelődési és társadalmi nagy feladatait... A Szövetség az ev. egyház érdekeit, vagyonát, tekintélyét, szabadságát a társadalmi tömörülés erejével kidomborítani, megvédeni, helyreállítani és biztosítani törekszik. Kapcsolatot fog teremteni a Szövetség a hasonló irányban dolgozó külföli evangélikus szervezetekkel és minden lehetőt el fog követni arra nézve, hogy a nemzetközi kapcsolatok révén felvehessük az érintkezés fonalát a magyarhoni egyetemes egyházunk testéből kiszakított hittestvéreinkkel s kitartásra, hűségre buzdítsuk őket addig is, míg Isten kegyelme a jelenlegi válaszfalakat ismét ledönti. De keresni, ápolni és mélyíteni akarjuk azokat a kapcsolatokat is, melyek minket és más felekezetű keresztyén magyarsághoz fűznek. Egyszóval a Szövetségnek célja a hitélet mélyítése s egyházunk tagjainak egyházfenntartó munkába való tömörítése. - Majd ismerteti az Országos Evangélikus Szövetségnek alapszabályait és felhívja az egyháztanácsot hogy mondja ki az Ev. Szövetség helyi fiókjának megalakítását és az alapszabályok értelmében terjesszen a pünkösd 1. ünnepén megtartandó közgyűlés elé javaslatot a Szövetség tisztikarának és választmányi tagjainak megválasztása iránt.

Egyháztanács lelkész előterjesztését helyeslőleg tudomásul veszi és annak létesítése iránt javaslatot tesz a rk. közgyűlés elé. Elnök: Sárkány Béla és Klein Gyula ref. főgimn. tanár, jegyző: Sárkány Pál, pénztáros: Wagner Vilmos, választm. tagok: Fehér István, Blajsza Sándor, Kovács Lajos, Sárkány Pál.

1921. december 4. Lelkész bejelenti, hogy a városi népgondozó kirendeltség vezetője aziránt kereste meg egyházunkat, hogy az evang. temetőben nyugvó hősök sírjainak gondozását és neveiknek emléktáblával való megjelölését vállalja el. - Közgyűlés az elesett hősök emlékének ápolását készséggel magára vállalja s erről a népgondozó kirendeltség vezetőjét értesíti.

1923. március 18-án tartott közgyűlésen Sárkány Béla lelkész beszámolt az 1922. év eseményeiről. Egyebek között elmondta, hogy egy jubiláris közigazgatási esztendőnek végéhez jutottunk el a mai nappal. Február hó 5-én múlt 30 esztendeje annak, hogy egyházunk közgyűlése Koritsánszky János, akkori Miklóstelepi igazgató urat egyhangú lelkesedéssel felügyelővé választotta. Azóta 30 hosszú éven át, nemes buztalommal, és lelkes odaadással fáradozik kis egyházunk felvirágoztatásán - s ezért most, midőn felügyelői munkásságának ezen kiemelkedő határállomásához eljutott, örömmel ragadom meg az alkalmat, hogy őt egyházunk nevében meleg szeretettel üdvözöljem s neki egyházunk érdekében kifejtett önzetlen munkásságáért hálás köszönetet mondjunk, kérve az egek Urát, hogy tartsa meg őt egyházunk javára, testi és lelki erőben még nagyon soká ! - Felügyelő urunk azonban nemcsak egyházunkban fejtett ki áldásos munkát, de mint a helyi Gazdasági Egyletnek elnöke hálára kötelezte le maga iránt Kecskemét város egész gazdatársadalmát. E téren kifejtett szakavatott, körültekintő és semmi fáradságot nem ismerő eredményes munkásságért a kormányzó úr ő fő méltósága a közelmúltban gazdasági főtanácsossá nevezte ki, nagyszámú tisztelőinek igaz örömére. Élvezze a kitüntetést és a vele járó méltóságot jó egészségben sokáig !

... de azért ez esztendő sem repült el fejünk felett egészen nyomtalanul. Tempolunkba bevezettük a villanyt 22.989 korona költséggel, orgonánkat rendbeszedettük és új változattal bővítettük 35.022 korona kiadással, temetőnket az áll. gyermekmenhely felőli oldalán drótfonattal bekeríttettük, epersövénnyel körülültettük, a temetőőr lakásához istállót építtettünk és a temető rendezését munkába vettük, mely célra a múlt évben 69.535 koronát fordítottunk. Ez alkalommal a várostól 420 nöl területet kaptunk temető céljára leendő használatra.

... nem mulaszthatom el, hogy hálás szívvel ne mondjak köszönetet egyházunk híveinek, akik a fenti célokra örömmel ajánlották fel adományaikat. Egy új orgona beszerzésére a gyűjtést tovább folytatjuk s a nehéz idők dacára híveink nem lankadtak meg az adakozásban. A jószívű adakozók sorából ki kell emelnem Tiringer Ferenc egyháztanácsos urat, aki templomunkat 2 díszes és értékes csillárral ajándékozta meg. Nemes tette magában hordja legszebb jutalmát, de egyházunk őszinte hálával adózik neki nagylelkű adományáért...

... az elismerésnek és köszönetnek szavaival kell adóznom Fehér István egyháztanácsos úrnak is, aki egyháza iránti meleg szeretetétől indíttatva, önként magára vállalta temetőnk rendezésének nehéz és fáradságos munkáját, s időt és fáradságot nem kímélve igyekszik rendet és csínyt teremteni az élők kegyeletének e megszentelt helyén. Nemes buzgalmáért fogaadja egyházunk híveinek hálás köszönetét.

1923. július 15-én tartott rendekívüli hözgyűlésen lelkész bejelentette, hogy a püspök úr leiratot intézett az egyházközségekhez, amelyben arra hívja fel őket, hogy a földbirtok reform végrehajtása alkalmával lelkészeik és tanítóik részére megfelelő terjedelmű javadalmi földeket biztosítanak. Ismerteti az 1920. évi XXXVI. tc-et, amelynek 84. paragrafusa akként rendelkezik, hogy földbirtok politikai célnak kell tekinteni földeknek az egyházközségek számára való átengedést is, abból a célból, hogy lelkészkedő rendes lelkészeik és tanítóik javadalmazására szolgáló javadalmi földeket létesíthessenek, illetőleg ilyen földeiket megfelelő nagyságra kiegészíthessék. A kérelmet az országos földbirtokrendező bíróság által kiküldött Kir. Járásbírósági, vagy Kir. Törvényszéki tárgyaló bíróhoz kell benyujtani, vagy szóval is elő lehet terjeszteni. A föld kérését egyházközségi gyűlésen kell elhatározni, az egyháznak a tárgyaláson való képviseletével valakit meg kell bízni, s az egyháznak ki kell nyilatkoztatnia, hogy az egyházközségnek juttatandó földért fizetendő haszonbér és vételár fizetése iránti kötelezettséget elvállalja. Indítványozza ennélfogva, hogy a közgyűlés a lelkészi 20 hold földnek 50 kat. holdra való kiegészítésére 30 holdat, a kántor-tanító javadalmazására 25 holdat, vagyis összesen 55 kat. hold földet kérjen a földbirtokrendező bíróságtól.

A közgyűlés a lelkész előterjesztését egyhangúlag magáévá teszi és határozatilag kimondja, hogy a földbirtokrendező bíróságtól a lelkész javadalmazására a már meglévő 20 kat. hold földhöz még 30 kat. holdat, a kántor-tanító javadalmazására 25 kat. holdat, tehát összesen 55 kat. hold földet kér...

Az egyháznak a tárgyalásokon való képviseletével Sárkány Béla lelkészt és Kézmárszky Károly gondnokot bízza meg azzal, hogy bármelyikük akadályoztatása esetén a másik megbízott az egyházat teljes joggal képviselheti. Minthogy pedig a tárgyaláson fontos jogi kédések is felmerülhetnek, felhívja a közgyűlés a kiküldött megbízottakat, hogy a tárgyalásra jogi tanácsadóként dr.Nagy Mihály ügyvédet is kérjék fel. Végül kötelezőleg kijelenti a közgyűlés, hogy az egyházközség a nyerendő földért fizetendő haszonbér és vételár fizetése iránti kötelezettséget elvállalja. Egyben azon kérést intézze a bírósághoz, hogy a vételár fizetését 10 évre elhalasztani szíveskedjék.

1923. december 9-én tartott rk. közgyűlésen lelkész bejelentette, hogy az Egyesült Budapesti Fővárosi Takarékpénztárnál fennállott 300.000 koronás tartozása - kifizettetett, s így már bérházunk teljesen tehermentes ! Örömének és hálájának ad kifejezést, hogy a jóságos Isten így megsegítette kis egyházunkat s kéri a Mindenhatót, hogy további munkálkodásunkban is legyen velünk támogató kegyelmével...

1924. július 15-én ünnepelt a gyülekezet, amikor Petőfi Sándor születésének 100. évfordulója alkalmából egy fekete svédgránit emléktáblát helyeztek el a bérházunk Szabadság-térre néző falába, annak emlékére, hogy Petőfi két és fél évig az evangélikus iskolába járt. /Az emléktábla elhelyezését 1923. november 7-én határozták el, de különböző okok miatt az ünnepség idejét későbbre halasztották/.

Ünnepélyünk két részből állott. A templomi ünnepség fél 11 órakor vette kezdetét, amelyen részt vettek: Fáy István főispán, Zimay Károly polgármester, a Petőfi Társaság, az egyházak, a katonaság, a törvényszék, a járásbíróság, a pénzügyigazgatóság, a különböző egyesületek és testületek, a jogakadémia, a tanintézetek és a nagyközönség felekezeti

különbség nélkül. Az ünnepély a Hymnussal kezdődött, majd Rosenauer Lajos egyházfelügyelőnk méltatta szép beszédben az ünnepély jelentőségét. Ezután Pekár Gyulát, mint a Petőfi Társaság elnökét és a többi vendéget köszöntötte meleg szavakkal. Ezt követően Szabó Ambrus, Petőfi: "Magyar vagyok" c. költeményével ragadta magával a lelkeket a költő hazafiúi bánatának, dacának és büszkeségének érzelmi világába. Majd Herédi Szabó Imre, Kremán Sámuel, Zaizon Ferenc, dr.Garzó Béla és Farkas Kálmán hatalmas quintettje következett. Ezután Pekár Gyula tolmácsolta a Petőfi Társaság üdvözletét /a Petőfi Társaság épp ez időben tartotta ülését Pesten/.

Az evangélikus énekkar "Tied vagyok, tied hazám" éneke után Muraközy Gyula ref. lelkész magasan szárnyaló imában adott hálát az Urnak Petőfiért.

A templomi ünnepség a Szózat eléneklésével ért véget, amikor is a közönség a Lutherpalota előtti térre vonult, ahol a Petőfi emléktábla leleplezése és átvétele következett. A Polgári Dalkör "Álmodtam szépet, gyönyörűt" című Petőfi dal nyiotta meg az ünnepélyt. Majd Platser Károly ev. községi tanító szavalta el "Petőfi emléke" című ódát nagy hatással. Majd Sárkány Béla vázolta rövid vonásokban Petőfi kecskeméti gyermekéveinek eseményeit, s közben Mikus János egyházhívünk adta elő tárogatón Petőfi: "Szülőföldemen". c. dalának refrénjét: "Cserebogár sárga cserebogár". Ezután az emléktáblát, amelynek ez a felirata: "E ház helyén állott evangélikus egyházunk iskolája, amelyben Petőfi Sándor az 1828-30. években a betűvetést tanulta." Egyházunk nevében Sárkány Béla felajánlotta szellemi tulajdonul a Petőfi Társaságnak, amit Pekár Gyula köszönettel fogadott, kiemelve, hogy bár ez már az 1126. Petőfi ünnepély, de az első, amely a költő gyermekkorára vonatkozik. Majd kegyeletes megőrzés végett átadta az emléktáblát Kecskemét város közönségének, amit Zimay Károly polgármester vett át, lendületes beszéddel...

Az ünnepély a Polgári Dalkörnek "Mi volt nekem a szerelem" c. gyönyörű énekével ért véget, amelyet Kremán Sámuel ref. kántor-karnagy vezetett.

1927. június 2-án presbiteri ülés volt, amelyen több fontos kérdést vitattak meg. Lelkész bejelentette, hogy f. évben elmaradt püspöki egyházlátogatás 1928. május hónapban lesz. Minthogy erre az alkalomra kellőképen elő kell készülni, előterjeszti az ezzel kapcsolatos javaslatait:

a/ indítványozza, hogy bérházunkban az I. emeleten lévő két kislakás bérletét mondjuk fel, s az így nyert helyiségeket alkalttassuk át tanácsteremmé.

b/ minthogy minden nagyobb egyházban szokásban van, hogy a gyülekezet érdemes férfiainak arcképét megfesteti, illőnek tartaná, hogy az új tanácsteremben helyezzük el néhai Laukó Károly lelkész, Koritsánszky János egyházfelügyelő, Beretvás Pál főgondnok, Kezmarszky Károly gondnok és Kressák Pál kántor-hitoktató portréját. A képeket festessék meg dr.Czakó Jenőné, Udvardy Flóra előnyösen ismert fővárosi festőművésznővel.

c/ az egyház tisztviselőinek a bérpalotában lévő lakásait - minthogy azok 16 éve festetve nem voltak - a püspöki egyházlátogatás idejére le kellene festetni.

d/ indítványozza, hogy a bérpalota lépcsőházában egy emléktábla helyeztessék el, mely az utókor számára hirdeti, hogy ki volt a bérház tervezője, mikor épült, ki volt akkor az egyház lekésze, felügyelője, gondnoka, kikből állott az egyháztanács.

Lelkész indítványait a presbitérium elfogadta és a feladatok elvégzésével a gondnokot megbízta.

1927. július 17. Presbiteri ülésen lelkész bejelenti a jövő évben esedékes püspöki látogatással kapcsolatban a gyülkezet régi óhaját, hogy vallásos ünnepségek rendezésére, továbbá az istentiszteletek bensőbbé és áhitatosabbá tételére már alkalmatlan orgonánk cseréjét. Felveti egy új orgona beszerzésének gondolatát, miután jelenlegi orgonánk semminemű művészi célt nemcsak hogy nem szolgál, de szerkezetének régiségénél fogva még a rendes istentiszteletek végzésénél is zavarólag hat. Az új orgona beszerzésére vonatkozólag tervezetet és árszámítást kért az ország egyik legkiválóbb orgonaépítőjétől a pécsi Angster cégtől, amely a tervezetet küldve, válaszában tudatja, hogy hajlandó egyházunk számára egy új 20 változatú orgonát, amelybe később még beszerelendő 5 változat számára szükséges megfelelő nagyságú fújtató és motor is helyet foglalna, mindennemű költséggel együtt, rendkívül kedvező fizetési feltételekkel szállítani. Egyben vállalkozik arra is, hogy a régi orgonát vagy átveszi, vagypedig annak eladását közvetíteni fogja...

Miután többek hozzászólásából lelkész arról győződött meg, hogy az egyháztanács egyes tagjainak aggályuk van egy új orgona beszerzésével járó megterhelés miatt, a felvetett indítványt nem kívánta szavazat alá bocsátani, hanem azt visszavonta...

A gyülekezet azonban nagy többséggel ragaszkodott az új orgona beszerzéséhez, így 1927. december 11-én ismét összeült a presbitérium, újabb határozatra. Lelkész felidézte az egyháztanács emlékezetében, hogy az új orgona ügye egy alkalommal már tárgyalva lett, de mivel ez alkalommal az egyháztanács tagjai nem tudtak egyöntetű megállapodásra jutni, a napirendről levették az orgona ügyet. Azóta az egyházhívek körében mind erősebben nyilvánult meg az az óhaj, hogy a küszöbön álló püspöki egyházlátogatás alkalmából az egyház új orgonát szerez be jelenlegi elavult orgonája helyébe. Ezen mozgalomról tudomást szerezve érintkezésbe lépett Angster József és Fia pécsi és Rieger Ottó budapesti jónevű orgonagyárosokkal és ajánlatot kért tőlük egy 2 manuálos, 25 változatú hangversenyorgonára. A beérkezett ajánlatokat elküldte Schmidthauer Lajos budapesti orgonaművésznek, kérve reájuk szakvéleményt. Az új orgona beszerzési ára mintegy 27 ezer pengő. Erre a célra az évek óta gyűjtött "orgona alapnak" 786 pengőt kitevő összege 10.000 pengő takarékpénztári betét és az eladandó orgona ára áll az egyház rendelkezésére. A szállítási feltételek kedvezőek volnának, mert az orgona megrendelésekor az árnak 1/4 része, az orgona átvételekor ismét 1/4 része volna fizetendő. A másik 2 részlet 1929. május 10-én és 1930. május 10-én lenne esedékes. - Egyháztanács egyhangúan kimondta, hogy a pécsi Angster cégtől kell megrendelni az orgonát, a szakértői vélemény figyelembe vételével. A szerződés megkötésére az egyháztanács lelkészt és gondnokot megbízta.

1928. január 22-én a presbiteri ülésen lelkész bejelentette, hogy Schmidthauer Lajos orgonaművész szakvéleménye alapján a gyülekezet elnöksége a szerződést Angster József és Fia céggel megkötötte, az új orgona 27 fő és 22 mellékváltozatú lesz, 27.500 pengő értékben.

Az orgona avatás és vallásos ünnepéllyel egybekötött püspöki egyházlátogatás idejét célszerűnek tartaná május hó 20-án megtartani, hogy az orgonát pünkösdkor használni lehessen. E célból fel kívánja kérni püspök urat, hogy egyházlátogatásának idejéül a pün-

kösd előtti vasárnapot, vagyis május 20-át tűzné ki. - Egyháztanács mindkét bejelentést elfogadta éa felkéri az elnökséget a szükséges intézkedések megtételére.

1928. március 11-i presbiteri ülésen az egyháztanács tudomására hozta Sárkány Béla lelkész, hogy a korábbi /1927. június 2./ határozatok értelmében elkészült a bérház I. emeletén lévő tanácsterem, elkészültek "az érdemes férfiak" portréi, a festések, és a bérpaolta lépcsőházába a márványtábla 120 x 80 cm nagyságban. Ezeken kívül kimeszeltették a templomot belülről. A tervezett ablaküvegeket kivágatták, az orgona védésére pedig az ablakokra rolókat szereltettek föl.

1928. május 19-20-a között került sor Raffay Sándor püspök látogatására. A köztiszteletben álló püspök 19-én, szombaton de. 11 óra 11 perckor érkezett Kecskemétre. A vasútállomáson Zimay Károly polgármester a város közönsége, Kerekes Ferencné pedig az ev. nők nevében üdvözölte a püspököt, akinek kíséretében volt dr. Zsigmondy Jenő kerületi felügyelő, Kruttschnitt Antal főesperes, báró Kaas Albert esp. felügyelő, dr. Szelényi Aladár egyetemes főjegyző és dr. Rásó Lajos egyetemes ügyész. Hintókkal az evangélikus templom elé hajtattak, ahol Sárkány Béla főesperes-lelkész üdvözölte az egyháztanácsosok, az ev. hívek és az ev. tanulóifjúság élén. Rövid istentisztelet után a lelkész lakásán lévő szállására ment a püspök, majd az egyház temetőjét és ingatlanait tekintette meg. /Írja a *Kecskeméti Közlöny*. Egyébként a püspöklátogatás minden mozzanatát hűen közölte a lap/.

Lelkész 1928. évi beszámolójából tudjuk /1929. febr. 17./ hogy... az egyházlátogatás /püspöki/ ideje 1928. május 19-22. napjaira volt kitűzve. Hogy a látogatás annál emlékezetesebb legyen egyházunkra nézve, az egyház közgyűlése elhatározta ez alkalomra egy új hangversenyorgonának beszerzését, amelynek felavatását a püspök úr volt szíves elvállalni. A két manuálos, 27 fő és 22 mellékváltozatú légnyomatú csőrendszerű orgonát a jónevű pécsi Angster József és Fia cég szállította az egyháznak 27.800 P-ért. Azt a püspöklátogatást megelőző napon Wehner Géza orgonaművész, az Országos M. Kir. Zeneművészeti Főiskola tanára átvette, azon írásbeli szakvéleményt adva róla, hogy: "... az orgona minden tekintetben megfelel a templomi használatnak és a méretéhez képest művészi követelményeknek: hangszínezésben gazdag, kezelése egyszerű, játszása kellemes, úgy manuálban, mint pedálon egyaránt. Korpusza és játékasztala egy elsőrangú magyar gyár szolid, művészi munkája."

...Este 6 órakor az egyház új orgonáját avatta fel a püspök úr. Zsúfolásig megtelt előkelő közönséggel ez alkalommal templomunk. Az ünnepélyt a dunántúli énekeskönyv 498. énekének első három verse vezette be. Majd Bakay Péter alesperes imádkozott. Azután a püspök úr tartotta meg gyönyörű felavató beszédét a 33. zsoltár 1-4 verse alapján. "Miként sugárzó tavaszi hajnalon madárdal dícséri az Urat, akként örvendezzünk mi is, amikor átérezzük, hogy az isteni gondviselés teszi széppé és boldoggá az életet. "Az igazakhoz illik a dícséret," az áhitatos élet megszentelt élet, az imádság órája áldott óra, amely megfürdeti az ember lelkét. A kecskeméti evangélikus egyház is átérezte, hogy igazakahoz illik a dicséret, s azért emelte az új orgonát, hogy segítse vele magasságokba szállani a lelkeket, hogy üdítse és boldogítsa a szíveket. Harmónia a vallásos érzés, amely az orgona harmónjiájával hatja át a hívőket, s a lélek oly tiszta, oly békés lesz, mint a tavaszi hajnal ébredése a természetben.

"Azzal a rendeltetéssel avatom fel az orgonát, hogy intse szent áhitatra a szent hajlékba térőket, hogy szülessék meg az áhitatosan imádkozókban a tiszta élet új világa. Vezesd orgona a lelkeket, emeld Istenhez a szíveket, fokozd művészi ihlettel a harmóniát, adj szárnyakat a buzgóságos imádságnak. Legyen áldott minden hívő, aki Veled dícséri Istennek szent nevét."

Megható volt, amint az egyes énekversek idézése közben halkan megszólalt az orgona és a szöveget részketve kísérte az énekek dallama.

Ezután igazi lelki gyönyörűséggel hallgatta a közönség Wehner Géza orgonaművésznek pompás játékát, aki a következő műveket adta elő az orgonán: *J.S.Bach:* G-moll praeludium és fuga, *Couprein:* Iseur Monique, *P.G. Martini Bossi*: Aria con variazioni, *M.E. Bossi:* Casizonica, *Liszt F.:* Változatok *J.S. Bach* Weinen Klagen Sorgen Zegen sind das Christen Frauen brot c. cantatája felett.

Orgonajáték közben a Református Tanítóképző énekkara Lovas László karnagy vezetésével a "Térj magadhoz drága Sion" kezdetű éneket énekelte.

A hangverseny végén Krudtschnitt Antal főesperes imája után a 498. ének 5. versét énekelte a gyülekezet.

Ezt követően ünnepi vacsora volt a lelkész lakásán a magas vendég tiszteletére. Ezen a püspök és kísérete, a gyülekezet vezetősége, majd Fáy István főispán, Zimay Károly polgármester, Szeles László ref. főgondnok, dr. Hetessy Kálmán és Muraközy Gyula ref. lelkészek, valamint Farkas Kálmán a Protestáns Egyesület elnöke vettek részt.

Este 9 órakor ideális szép májusi estén a Kecskeméti Dalárda és a Polgári Dalkör nagyszrű együttes lampionos szerenádot adtott a püspök tiszteletére. Hatalmas tömeg vette körül a Luther-palota előtti teret, hogy a színesen kivilágított erkélyen megjelenő püspököt üdvözölje, aki méltató szavakkal köszönte meg a közönség zajos tetszésével a szép hangversenyt, s lekesítette a dalosokat a magyar dal ápolására.

Másnap, május 20-án, vasárnap 1/4 10 órakor ünnepi istentisztelet kezdődött, amelyen részt vettek az egyházak elnökségei és küldöttei, a főispán, a város vezetősége, a honv. tisztikar, a vitézi szék, különféle hatóságok, testületek és egyesületek vezetői.

Krudtschnitt Antal főesperes oltári imája után Salfer Károly vallástanár énekelte igen szépen, hatásosan Szakra Jenő kántor orgonakísérete mellett *Kapi Gyula:* "Mi Atyánk"-ját, majd Sárkány Béla főesperes prédikált I. Péter IV. 7-11. ige alapján.

A Díszközgyűlés után a lelkészi hivatalban fogadta a tisztelgő küldöttségeket. A róm.kath., ref., gör.kel., és izr. egyházak vezetőinek üdvözlő szavai után Fáy István főispán, majd a város vezetősége, a helyőrség, a rendőrség, a vitézi szék, a törvényszék, ügyészség, járásbíróság és ügyvédi kamara, a pénzügyi tisztviselők és az adhóhivatal, a posta, a felső-, közép- és alsófokú oktatási intézmények vezetői, az egyházi és világi nőegyletek képviselői, a Kaszinó, Gazdasági Egyesület, Move, Ipartestület nevében köszöntötték a vendéget. A pöspök minden egyes tisztelgő küldöttségnek külön-külön költői szépségekben gazdag, hazafias érzéstől áthatott beszédben mondott köszönetet.

Az üdvözlő küldöttségek fogadása után 13 órakor 150 terítékes ünnepi ebéd volt a Kaszinó dísztermében, ahol pohárköszöntők hangzottak el. Dr. Raffay Sándor püspök meleg szavakkal, maghatottan mondott köszönetet.

Délután 4 órakor a hősök emlékének szenteltek ünnepet az ev. temetőben, ahol kegyeletes beszédet mondott Salfer Károly vallástanár. Az ev. énekkar pedig alkalmi énekeket adott elő Szakra Jenő karnagy vezetésével. A kegyeletes ünnepség koszorúzással ért véget.

Du. 6 órakor vallásos esetnek kellett volna lennie, amely azonban a városunkon aznap este átvonuló Harmaasvorth angol lord ünneplése miatt csak 1/2 8 órakor vehette kezdetét. Templomunk azonban a késői idő ellenére is teljesen megtelt áhitatos közönséggel. Közének után Bakay Zoltán dunaegyházi lelkész, esp. főjegyző imádkozott. A Városi Dalárda Hermann Sámuel karnagy vezetésével egy *Mozart* művet énekelt, majd a "Keresztyénség forradalma" címen dr. Kovács Sándor tartott értékes előadást. Ezt követően egy alkalmi quintett *Beethoven* vonós ötösét adta elő, majd a Dalárda szép *Rossini* kórust énekelt. Végül a püspök úr záróbeszéde és közének fejezte be az ünnepélyt.

Ekkor vett búcsút a püspök a gyülekezettől is, mert másnap, 21-én, és 22-én Kiskunfélegyházán, Lajosmizsén és Kerekegyházán látogatta meg az ottani gyülekezeteteket.

Kecskemétről 22-én este 3/4 9 órakor indult vissza Budapestre, feledhetetlenül kedves emlékeket hagyva maga után mindazoknak lelkében, akiknek szerencséjük volt vele találkozni.

A püspöklátogatás után tovább folyt az egyház munkája rendes kerékvágásban.

Csupán érdekességként jegyezzük meg, hogy 1929. február 13-án tartott presbiteri ülésen Wagner Vilmos egyháztanácsos indítványára a lelkészi hivatalba bevezettetik a telefont...

1933. április 9-én tartott közgyűlésen lelkész bejelentette, hogy Révész Imre kormányfőtanácsos, festőművész és felesége, tragikus módon elhunyt, Vilma leányuk emlékére, egy művészi értékű képet ajándékozott egyházunknak, amelyet a tanácsteremben helyeztek el. A képet kegyeletes megemlékezés keretében vették át és leplezték le 1932. december 1-jén az ajándékozó nagynevű művész és felesége, valamint rokonaik és ismerőseik jelenlétében, bibliaórán...

1933. május 21-én lelkész bejelentette, hogy a Takarékpénztár Egyesület igazgatósága őt a Takarékpénztár elnökévé választotta meg. Ez irányú elfoglaltsága azonban nem fogja akadályozni az egyház ügyeinek további hűséges szolgálatában.

1933. november 12-én rendkívüli közgyűlés volt, amelynek egy tárgypontja volt csupán. *Dr. Luther Márton* születése 450. évfordulójáról való megemlékezés.

Lelkész nemes hevülettel méltatta nagy reformátorunk jelentőségét. Meggyőző erővel mutatott rá *Luther Márton* vezéri egyéniségére, akinek fellépése nemcsak a lelkiek terén, de minden téren megújulást jelentett, akinek köszönhetjük az evangélium nagy áldását, aki azonban Isten kezében csak eszköz volt, az ő akaratának bátor, meggyőződéses és hivatott végrehajtója.

A beszéd után lelkész felolvasta a püspöki kar levelét, amely a gyülekezeteket felhívja, *dr. Luther Márton* 450 éves születése évfordulójának komoly, bensőséges és a lelkek mé-

SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

lyén történő méltó megünneplésére, majd felhívja a gyülekezetet, hogy a nagy nap jelentőségének megörökítéséül, az Isten s egyházunk jövőjébe vetett rendíthetetlen bizalom tanuságtételeként helyünkről felállva, hallgassák meg a következő hitvallást:

"Hitvallás ! Mi a magyarhoni ágostai hitvallású envagélikus keresztyén egyházak kecskeméti evangélikus egyházközsége, annak minden rendű és rangú Istenben hívő tagjai, alázatos magasztalással áldjuk a maga ügyét diadalra juttató mindenható szent Isten nevét, hogy 450 esztendővel ezelőtt, 1483. november 10-én született *Luther Mártont* a keresztyén anyaszentegyház reformátorát küldötte miközénk.

Dícséretet mondunk a bűnön és halálon győzedelmes Úr Jézus Krisztusnak, hogy az ő evangéliuma megtisztított hirdetésére és az Antikrisztus elleni minden küzdelemre ezen ő apostoli lelkű tanítványát felölvezte az igazság fegyverével és elvezette győzelemre.

Ünnepet ülünk az Isten Szentlélek dicsőítésére, hogy *dr. Luther Mártonban* és az ő követőiben a Krisztus anyaszentegyházának bátor és hűséges vallóit és építőit szolgálatba állította és áldásokkal koronázta.

Örömmel, hódolattal és hívő lelkünk igaz meggyőződéséből fakadó ragaszkodásunk bensőséges hűségével valljuk és fogadjuk, hogy *dr. Luther Márton* tanításában megtisztult keresztyénség ágostai vallású evangélikus anyaszentegyházunkhoz ennek a bűnös és bűnbánatra és megtérésre megváltott világnak minden változásai közepette bátorsággal és szent örömmel tántoríthatalanul hűséges tagjai és követői maradunk ! Isten minket ugy segéljen !"

Az egyházhívek szeméből előtörő örömsugár, s a szívek együtt dobbanása jelentette, hogy a "Hitvallás" jövő életünk vezéreszméje lesz.

Lelkész megemlékezett az egyházhíveknek arról a régóta táplált óhajáról, hogy a templompadokat új padokkal és a padlózatot új kövezettel lássuk el. Bár mindnyájan érezzük a megromlott gazdasági viszonyok nyomasztó hatását, mégis azt látjuk, hogy még a legkisebb és legszegényebb gyülekezetekben sem halt ki az áldozatkészség egyházaink iránt, sőt az anyagi leromlottság egyenes cáfolataként az csak állandóan erősödik, éppen azért felkéri a híveket, hogy a nagy nap jelentőségét és alkalmát felhasználva, valósítsuk meg a régi óhajunkat, s a padok és kövezet kicseréléséhez hozza meg mindenki tehetsége szerinti anyagi áldozatát. E nemes célra ő a maga részéről 100 pengőt ajánl föl. - Helyeslőleg tudomásul veszik.

1934. március 23-án a presbiteri ülésen lelkész a hívek tudomására hozta, hogy a püspöki kar egyetemes egyházunkban az istentiszteletek egységesítését óhajtva, a böjti időszakban új istentiszteleti rendet mutatott be minden ev. gyülekezetben. A mai napon kell eldönteni, hogy az egyházhívek az újabb liturgikus istentiszteletet kívánják-e bevezetni, vagy pedig ragaszkodnak az eddig használatos rendhez. - A gyülekezet hívei szótöbbséggel a régi rend fenntartása mellett döntöttek.

1935. február 17. Közgyűlés. Lelkész - egyebek között - bejelentette, hogy az elmúlt évben templomunk régi téglakövezetét díszes mozaiklapokkal cseréltük fel. A hívek nemes áldozatkészsége, a nehéz gazdasági viszonyok ellenére olyan szépen megnyilatkozott, hogy alig másfél évi gyűjtés után megvalósíthattuk régi vágyunkat, templomunk dísztelen

téglaburkolatát az Isten házához méltóbb kövezettel cserélhettük fel. A nemes célra a hívek 2296 P. 70 fillért ajánlottak fel és a mai napig 1993 P. 20 fillért fizettek be. A kövezés összes költsége 1905 P. 20 fillért tett ki; így a gyűjtésből fennmaradt 88 P. 05 fillér, amely összeget új templompadok céljára takarékpénztárba helyeztük el. A kövezés nehéz munkáját Dianovszky Sándor és Hereberger Ádám kőműves, egyháztagunk végezték méltányosan megállapított áron, a hívek teljes megelégedésére, a kövezés munkáját pedig Varga Lajos kőműves vállalkozó vezette és felügyelte teljesen díjtalanul. Hűséges munkájukért megérdemlik, hogy neveiket jegyzőkönyvünkben megörökítsük.

Lelkész őszinte megbecsüléssel és tisztelettel üdvözli Beretvás István egyháztanácsost kormányfőtanácsossá történt kitüntetése alkalmával, kívánva, hogy a jó Isten adjon neki hosszú időt magas tisztének viseléséhez.

Beretvás Istvánt örömmel tölti el a szíves köszöntés, s válaszában ígéretet tesz arra, hogy családja régi hagyományainak megfelelően mindenkor az egyház érdekeit fogja szem előtt tartani.

Múlt évi kerületi közgyűlésünk elrendelte, hogy a pesti magyar egyháznak a múlt év böjti időszakában tartott liturgikus istentiszteletei formáját kerületünk valamennyi magyar nyelvű istentiszteletén állandóan gyakorolnunk kell. E határozat értelmében istentiszteleteinket advent első vasárnapjától kezdve liturgikusan végezzük. Az új rend nem találkozik ugyan híveink osztatlan tetszésével, de mivel az istentiszteletek egységesítése régi törekvése egyetemes egyházunknak a hozott határozatnak alá kell magunkat vetnünk. A megszokás lassan meg fogja barátkoztatni az új istentiszteleti renddel azokat is, akik ma még a szokás hatalmánál fogva szívesebben látnák az istentiszteletek régi formáját.

1937. május 21. Közgyűlés. Egyéb közlendők között lelkész bejelentette, hogy az egyház híveinek sürgetésére gyűjtés indult meg a régi templompadok új padokkal való kicserélésére. Mindeddig 3-4 ajánlat érkezett adományok formájában. Kéri a közgyűlést, hogy a nemes ügy érdekében minél többen járuljanak a gyűjtés sikeréhez.

1939. február 21. Közgyűlés. Lelkész a legnagyobb elismerés hangján emlékezett meg arról a kiváló sikerről, amely a Budapesten felállítandó Luther szoborra való országos gyűjtést koronázta. Az összegyűjteni remélt 40.000 P helyett közel 100.000 pengőt eredményezett. Fényes bizonysága ez evangélikus híveink meleg egyházszeretetének. A nehéz gazdasági viszonyok ellenére is, egy rövid hónap alatt ilyen hatalmas összeggel tették lehetővé, hogy nagy reformátorunknak az ország fővárosában méltó szobrot emeljenek. /A szobor ma Zuglóban, az Ev. Teológia udvarában van felállítva/.

1940. február 18-án tartott presbiteri ülésen lelkész bejelentette, hogy 19-én reggel megkezdik a templom régi padjainak felszedését s ezt követően az új padok beállítását. Fölmerült az egyháztanácsosok részéről, hogy az istentiszteleteket meg lehetne tartani a templom karzatain is. Lelkész a maga részéről ezt nem tartja megvalósíthatónak, de egyébként is a testvér ref. egyház vezetősége lehetővé tette, hogy amíg a munkálatok folynak templomunkban, híveink a ref. templomban tartandó istentiszteleteken vehessenek részt. Lelkész közölte még ezzel kapcsolatban, hogy régebben megállapított terv sze-

rint az elkészült templompadokat püspök urunk március 17-én tartandó istentisztelet keretében fogja átadni rendeltetésének.

1940. február 25-én tartott közgyűlésen lelkész bejelentette, hogy a templompadok cseréje már folyamatban van és március 17-én, virágvasárnap fogja püspök urunk új padjainkat felavatni és magasztos rendeltetésének átadni. A régi padok szétbontása alkalmával tünt ki, hogy legfőbb ideje volt azokat újakkal kicserélni, mert a száz évesnél is öregebb padok már olyan korhadtak és szuvasok voltak, hogy rövid időn belül teljesen használhatetlenek lettek volna.

Az új padokat Bajcsi János asztalosmester készíti 6795 pengő 44 fillér összegért s a szép és kényelmes kemény, tölgyfa padok nemcsak kellő díszét fogják képezni templomunknak, hanem ismét hosszú időre biztosítják a kényelmes 244 ülőhelyet.

Amikor új templompadjainkról a közgyűlésnek költelességszerűen jelentést teszek, kegyeletes érzéssel emlékezem meg egyházunk korán elhalt, nagy reményekre jogosító ifjú tagjáról, felügyelő urunk gépészmérnök fiáról, Maurer Zoltánról, aki 1931. június 4-én egy magasfeszültségű áramütésnek tragikus áldozatává lett s akinek készpénz hagyatékát annak idején megtört szívű szülei azzal a rendeltetéssel adták át egyházunknak, hogy azt a majdan berendezendő új templompadok költségei egy részének fedezésére fordítsuk. A kamatokkal immár 444 P 50 fillérre szaporodott összeget felügyelő urunk adományával 500 P-re egészítette ki. A ma egy hete megtartott egyháztanácsülésnek határozata kimondta, hogy tragikus véget ért derék hívének emlékét azon a helyen, ahol ő vasárnaponként az istentisztelet ideje alatt ülni szokott, egy kis emléktáblával örökíti meg. Adjon egyházunk ezen kegyeletes elhatározása a mélyen sújtott szülők szívének enyhülést, korán elvesztett drága fiuk emléke felett pedig virrasszon időtlen-időkig egyházunk híveinek áldó kegyelete.

Lelkész a közgyűlés tudomására hozza még, hogy a templomban az új padok szerelése miatt 3 hétig istentisztelet nem lesz. Első alkalommal virágvasárnap lesz istentisztelet, amikor az ünnepi igehirdető *dr. Raffay Sándor* püspök úr lesz, aki istentisztelet keretében fogja az elkészült padokat rendeltetésének átadni. Virágvasárnap előtti szombaton rendezi meg az ev. nőegylet fővárosi művészek közreműködésével egyházzenei hangversenyét, amelyen püspök urunk előadást fog tartani.

1940. szeptember 29-én a presbiteri ülésen *Kolozsi Rektorisz Gyula* gondnok úgy a maga, mint az egyháztanács nevében köszönti az egyház lelkészét kormányfőtanácsossá történt kinevezése alkalmából, kiemelve, hogy a magas helyről jött méltó elismerés, kitartó munkásságának eredménye. Kívánja, hogy a jó Isten kegyelme és áldása legyen további eredményekben gazdag munkáján. - Lelkész meghatva mondott köszönetet a meleg, elismerő és köszöntő szavakért. Bár nem kereste és nem várta, mégis örül a kitüntetésnek, de nem is a maga személyét illetően, hanem azért, mert ebben a kitüntetésben az ev. egyház megbecsülését és az igaz szolgálat elismerését látja. Ígéri, hogy még őt az Isten kegyelme megtartja, ugyan olyan buzgósággal fogja szolgálni egyházát, mint eddig.

1942. május 11-én tartott presbiteri ülésen lelkész felolvasta az egyházi főhatósághoz visszaküldendő kérdőív tartalmát, amely szerint:.... az egyháznak minden épülete bizto-

sítva van, de az épületek nincsnek valami nagy rendben, mert az egyház jövedelmének legnagyobb részét elviszi a rendkívül magas házadó.

Az egyháznál letett régi alapítványokról szóló leveleket őrzik. Az új alapítványok teljes értékükben megvannak, a takarékpénztárban kamatozásra elhelyezve. Alapítványokat az egyház jelenleg kamatfizetés mellett kölcsönvett. Értékük mintegy 12.000 pengő.

... Az egyház állami fizetéskiegészítést és a közpénzből segélyt nem kap, mivel iskolája nincsen. Ingatlana van az egyháznak mintegy 80 hold /46 ha/, bérháza 500.000 pengőt megér, földjein jó anyagból készült épületei vannak. Az ingatlanok a gyülekezet nevén vannak, az egyháznak mintegy 50.000 pengő adóssága van, amelyben azonban benne van az OFB által az egyháznak juttatott földek lassú lejárattal törlesztendő vételára is. Az ingatlanok bérbe vannak adva.

Az egyház híveinek megadóztatása alacsony. Az állami egyenes adó után 30 százalék, a személyi adó pedig progresszíve megállapítva 1-12 pengő összegben. Pénzértékben átszámítva 180 pengőt fizet az az egyháztag, aki a legtöbb egyházi adót fizeti.

A templomi perselypénz évi 800-1000 pengőt tesz ki. Az önkéntes áldozatkészség a hívekben állandóan megvan, s egyre erősödik. Bizonysága ennek a templom kikövezésére és az új padokra történt adakozás. A gyülekezet tagjainak szeretetteljes adakozása az "aranykönyv"-ben nyer megörökítést.

Lelkész a betegeket látogatja, a hívek között rossz szokások nem uralkodnak, az erkölcsi élet megbomlása az általános, sajnos a jelenben általánosan tapasztalható okokkal kapcsolatos.

Gyülekezeti könyvtár van, mintegy 500 kötetből áll. A hívek az Evangélikus Élet, Üzenet és Harangszó c. egyházi lapokat olvassák. Lutherszövetség az egyházban van, és az összes hiterősítő megmozdulások annak keretében történnek.

Szegény egyházak megsegítésére gyámintézeti adakozás van, sőt a gyülekezet rendelkezik egy kis gyámintézeti tőkével is.

Az egyház szolgálatában gyermek-, vagyes és férfikar működik, a nőegylet áldásos tevékenységet fejt ki, a gyülekezet szegényeiről rendszeresen történik gondoskodás, még karácsonyi segély alakájában is.

Vallásos esték évenként 2-3-szor tartanak. A gyülekezet felügyelője Pesten él, helyettese az egyház gondnoka, akivel lelkész közösen végzi az egyház számadásait.

A lekész a hívekkel jó viszonyban van, s az egyház tisztségviselőinek a gyülekezet tagjaihoz való viszonya megfelelő."

A véres kegyetlen háború folyt tovább és következményei egyre súlyosabbak lettek. Az istentsizteleti alkalmakról sokan hiányoztak. A hadköteles sorban lévő férfiak túlnyomó többsége katonai szolgálatot teljesített valahol Magyarországon... Aggódó családjaikkal együtt imádkozott a gyülekezet: hogy épen, egészségesen vezérelje haza őket az Úr !

Az egyre nehezebb anyagi helyzetre való tekintettel az egyház 10 hold földjét volt kénytelen eladni 85 ezer pengőért, hogy az állammal szemben fennálló súlyos adóhátralékait, valamint az Egyetemes Nyugdíjintézettel szemben meglévő tartozásait, de még az 1943. évre szóló adókat is kifizethessék. A presbitérim úgy határozott /1943. október 31-én/, hogy a fennmaradó összegből 1944. január hónapban kifizeti az egyház egész évi adóját

is. Az egyház további zavartalan működéséhez elegendő lesz majd a bérleményekből befolyó pénzösszeg.

1944. őszére a városban teljes volt a fejetlenség, félelem, zűrzavar. Az aggodalmat keltő hírek, a front közeledése fokozta a bizonytalanságot. A városi hatóság és a katonai parancsnokság elrendelte október 25-ével a város kiürítését. A különböző felekezetek lelkészi fölkeresték az illetékes városi és katonai vezetőket mentesítésük érdekében. Nem hogy nem engedélyezték maradásukat, de még fenyegetőleg is föllléptek ellenük a parancs megtagadásáért. Igy aztán az illetékes minisztériumokhoz is fordultak a mentesítés ügyében, de ott is elutasították kérelmüket.

Kecskeméten a front többször is átvonult, s persze ez mindig súlyos károkkal járt. Majd amikor már kissé megnyugodott a város és a katonai helyzet, gyülekezetükért aggodó és azt féltőn szerető presbiterek egymást értesítve, Isten segítségét kérve, megállapodtak abban, hogy *1944. december 16-án* délután fél 3-kor találkoznak templomunkban. Erről a találkozásról tudomást szerzett *Kovács Bálint* református lelkipásztor is, akit a Lélek ereje elhozott erre a találkozóra. Az akkor történtekről szóljon az ott fölvett jegyzőkönyv:

"*Jelen vannak:* Kovács Báint ref. lelkipásztor, id. Sárkány Pálné, továbbá id. Sárkány Pál, Volker Hugó, Albrecht Sándor, Tiringer Ferenc, Wagner Vilmos, Kéler Gyula presbiterek és végül Kovács Lászlóné egyházfi felesége.

Az összejövetel célja: az egyházi élet szükséges megindítása.

Amikor Kecskemét thj. város hatósága és a katonai parancsnoksága által a polgári lakosság kiürítése 1944. október hónap 25-ével elrendeltetett, a kecskeméti evang. egyház két lelkipásztora, kántora és gondnoka is elmenekül. Október hónap 30-án pedig az orosz katonaság Kecskemét városát elfoglalta. Az idő óta istentiszteletek nincsenek. A gyermekek hitoktatásban nem részesülnek és a hívők serege elhagyottan, tájékozatlan bizonytalanságban, - a legváltságosabb időben teljesen magára maradt. E sorsdöntő napokban az egyház sorsát Voelker Hugó, id. Sárkány Pál és Wagner Vilmos egyháztanácsosok legjobban a szívükön viselvén, azon fáradoztak, hogy legalábbis az itthon maradt presbitereket összehívják és velük az egyházi életet a körülményekhez képest, bármilyen módon megindítsák, hogy a hívők is lássák, tudják, hogy élünk, dolgozunk és törődünk velük.

A csekély számban megjelent presbitereket Wagner Vilmos köszöntötte. Könnyekig elfogultan közölte, hogy milyen terhes feladat teljesítésére jöttünk össze. Nehéz munka vár ránk, de most, a még soha nem volt ily válságos helyzetben kell legjobban helytállnunk és megmutatnunk, hogy milyen kötelezettségeink vannak egyházunk iránt.

Meleg és szíves szeretettel köszöntötte a megjelent és az összejövetelen résztvevő Kovács Bálit ref. lelkipásztort. Örömének adott kifejezést, hogy terhes elfoglaltsága mellett is módot talált, hogy a testvér, árva egyházunkat fölkeresse és annak sorsa iránt érdeklődött s a kapcsolatot igyekszik velünk megteremteni.

Kérte a nagytiszteletű úr segítő jóakaratát és jóságos támogatását.

Wagner Vilmos az összejövetelt megnyitó meleg, őszinte és önzetlenül érzékeny szavai után id. Sárkány Pál köszöntötte a kevés számmal jelenlevő presbitereket és főképpen nagytiszteletű Kovács Bálint lelkipásztort, aki nagy elfoglaltsága mellett is nem ismerve fáradságot és nem kímélve időt, megjelent közöttünk."

Presbiterek találkoztak Wagner Vilmos lakásán *1945. január 31-én* is. Megjelentek az ev. nőegylet részéről és megbízásából id. Sárkány Pálné és Wagner Vilmosné. A presbiterek közül: id.Sárkány Pál, Fehér István, Voelker Hugó, Albrecht Sándor, Clementisz Zoltán, Fusch Sándor és Kéler Gyula.

A megjelenteket Wagner Vilmos igen meleg szerettel, megható szavakkal üdvözölte és örömének adott kifejezést, hogy a saját otthonában ennyien összejöttek. A jó Isten segítségét kérte további munkálkodásukhoz.

Wagner jelentette, hogy a bérházban tíz üzlettulajdonos már kinyitott. Megígérték, hogy az egyházat készpénzzel támogatják, ami a későbbi üzletbér elszámolásánál figyelembe lesz véve.

A prebitérium annál nagyobb sajnálattal állapította meg, hogy a gyülekezet még mindig vezető és lelkipásztor nélkül van. Ez a körülmény a lelkigondozást nélkülöző hívek seregében, de nem különben az egyház ingó vagyonának romlásában látszik meg leginkább. Az egész bérpalota teljesen ki van szolgáltatva az átvonuló orosz katonaságnak, de nem különben a polgári lakosság állandó fosztogatásának, rombolásának. Igy az egyház ingó vagyona állandóan pusztul, csökken, elvész, amit sajnos a presbitériumnak nics módjában megőrizni, megvédeni.

Wagner Vilmos javasolta, hogy az 1944. december 16-án felvett jegyzőkönyvet legalább 100 példányban nyomassuk ki és azt az egyház hűséges hívei között osszuk szét. erre azért lenne szükség, mivel a hívek ezt nagyon kérték. Ha nem is lehettek jelen ezen az alkalmon, legalább hiteles jegyzőkönyvből értesülhessenek az akkor történtekről. - Wagner javaslatát elfogadták és támogatják.

1945. március 18-án vasárnap délután fél 4 órakor ismét összejöttek a presbiterek Wagner Vilmos Nagykőrösi u. 19. szám alatti lakásán. Ezen megjelentek a házigazdán kívül Voelker Hugó, Dianovszky Sándor, Fehér István, Klein Gyula, Alberecht Sándor, Clementisz Zoltán, Fuchs Sándor, Tiringer Ferenc és Kléber Gyula presbiterek. Házigazda tisztelettel és szeretettel köszöntötte a megjelenteket, különösen a köztünk most először megjelent Klein Gyula és Dianovszky Sándor peresbitereket.

Szóba került főesperes úr levele, amelyben egy segédlelkész kiküldetése végett a püspök úrhoz Budapestre való utazást javasolja. - Az egyházat érintő ezen igen fontos ügyben a presbitérium egyhangúlag megállapodott abban, hogy ez idő szerint Budapestre utazni nagyon körülményes és talán nem is ajánlatos. De nem is javasolja a segédlelkész kérdését azért sem, mert ha esetleg a fizetését biztosítani tudjuk is, de lakást és élelmezést részére, a mai viszonyok között, még átmenetileg sem lehet.

Sőt, az egyház egyik tagja sincs abban a helyzetben, hogy lakást tudna adni, mert sajnos, az otthonainkkal sem rendelkezünk szabadon. Meg kell várnunk lelkészünk hazatérését. Addig pedig a ref. egyház készséggel ad lelkészt és az egyház ügyeit is irányítja. Ezért javasoljuk, hogy egyelőre a ref. egyház pásztoroljon bennünket.

A református gyülekezet már húsvéttól az istentiszteleteket saját templomában óhajtja tartani, de részünkre egy lelkészt küld ki a vasárnapi istentiszteletünkre...

1945. április 1-jén délelőtt fél 12-kor ugyancsak Vajta /Wagner/ Vilmos lakásán jöttek össze. Jelen voltak: a református egyház részéről Kovács Bálint lelkész, dr. Joó Gyula főgondnok, valamint Tormássy Ferenc, Varga Mihály és Györffy Balázs presbiterek. Az

ev. egyház részőrl Sárkány Béla főesperes-lelkész és felesége, továbbá Rektorisz Gyula gondnok, Vajta /Wagner/ Vilmos és Kéler Gyula presbiterek.

A református egyház küldöttségileg jelent meg az evangélikus egyháznál, hogy köszönetét fejezze ki, amiért istentiszteleteiket 1944. december 25 óta az ev. templomban tarthatták meg. A szónok dr. Joó Gyula főgondnok volt. Hálánkat és szeretetünket tolmácsoljuk - mondta, - hogy az ev. egyház felajánlotta templomát az istentiszteletek megtartására, ahol összejöttünk és evang. testvéreinkkel közösen dícsérhettük az Istent. Habár a magyar nemzetnek még mindig nagypéntekje van, de néha kisüt a nap és reményt nyújt a szebb jövőre. Ebben a hitben, hogy ez a napsugár állandósul, a sok szenvedésnek, nélkülözésnek véget vet, adja a jó Isten, hogy ez a szeretet, ami összeköt bennünket, a jövőben még erősebb legyen. Hitben, szeretetben együtt segítsük egymást.

Ezen igen meleg hangú beszéd után Sárkány Béla főesperes válaszolta: Ha valaki, úgy én tartozom hálával református hittestvéreinknek. Mikor Kecskemét kiürítését hivatalosan elrendelték, innen nem akartam elmenni, de amikor azt a felvilágosítást kaptam, hogy a várost el kell hegyni, mert másképpen karhatalommal távolítanak el, kényszerűségből én is eltávoztam. Távollétemben mindig fájó érzés fogott el egyházam után és nagyon bántott, hogy itt kellett hagynom, de bíztam a jó Istenben, hogy megsegít bennünket. Hálámat fejezem ki az itthon maradottaknak, akik az egyház vagyonát igyekeztek menteni és az egyház ügyeit irányitani.

Hálával tartozom Kovács Bálint ref. lelkésztársamnak, aki a súlyos és igen terhes időkben saját egyházán kívül az ev. egyház lelkigondozását is magára vállta és ügyeit intézte. Habár a dogmák el is választanak bennünket, de nem akadályozhatja meg, hogy szeretetben, egymást támogatva ne dolgozzunk egyházunk építő és nevelő munkájában. Én is abban reménykedem, hogy a nap egyszer ki fog ránk is sütni, mert a sok szenvedésre és bánatra fog jönni az öröm, a szebb idő. Kérem a jó Istent, hogy továbbra is legyen segítségünkre és adjon erőt egyházaink építő munkájához.

Ezen megható beszéd után Kovács Bálint ref. lelkész a jövőre nézve is felajánlotta szolgálatukat és bármiben segítségüket.

A küldöttség tagjai még sokáig elbeszélgettek és köszönetüket fejezték ki Vajta /Wagner/ Vilmos ev. presbiternek, mint házigazdának szíves vendéglátásáért.

Ezzel a jegyzőkönyvvel - úgy éreztük, - hogy az itthon maradt presbitrek ügyvezető hivatása befejeződött. Amit az akkori helyzethez képest meg tudtak tenni: az egyház vagyonát menteni és az irányítást intézni, úgy érzik, hogy annak megfeleltek és azt a jó Isten, az emberek és az egyház iránti kötelességből, hűségből tették és ígérik, hogy továbbra is ugyanezt cselekszik." Kmf.

Így zárult le egy nehéz, viharos korszak gyülekezetünk életében. A testvéri szeretet, Istenbe vetett hit átsegítette a híveket egy nehéz korszakon.

1945. május 13-án vasárnap délelőtt 10 órakor a templomban tartották meg a következő presbiteri ülést. Napirend előtt Vajta /Wagner/ Vilmos kért szót. Igen nehéz időkben - mondotta - múlt év december 16-án ugyanezen a helyen találkoztunk páran, itt maradt presbiterek. Arról tárgyaltunk, hogy mitévők legyünk, hogy is fogjunk az építő munkánkhoz, amikor Kovács Bálint ref. lelkipásztor váratlanul köztünk termett, azt sem tudjuk

miképpen, és felajánlotta segítségét. Az ő irányítása, bátorítása és tanácsa mellett vettünk erőt az egyházat mentő munkánkhoz.

Majd szeretettel üdvözölte Sárkány Béla főesperest, Rektorisz Gyula gondokot, és a többi visszatért presbitert. A sok megpróbáltatás után - mondta - adja a jó Isten áldását eredményes munkálkodásunkra és egyházunkra, hogy azt újból fel tudjuk virágoztatni.

Megható szavai után Sárkány Béla főesperes válaszot. Hálsan köszöni a kedves szavakat. Ha belátnánk az ő lelkébe, akkor tudnánk megérteni, hogy milyen mélységes fájó érzés fogta el, amikor a város kiürítése folytán az egyházat itt kellett hagynia. De az Isten kegyelme vigyázott rá és így a legnagyobb elégtétel számára, hogy visszatérhetett kedves hívei közé. A jó Isten áldását kéri egyházunkra és minden hívére.

A decemberi jegyzőkönyben azt a kifejezést, hogy a lelkészek, a gondnok és a kántor "elmenekültek", sérelmezi, mert az nem felel meg a valóságnak. Az első betörés /orosz betörés/ alkalmával helyén maradt, de a második alkalomkor parancs volt a város kiürítésére. Így kénytelen volt elmenni Budára a leányához, ahonnan nem lehetett mindjárt hazajönni. A sok szenvedést türelemmel viselte, bizott az Isten segítségében.

Nem mulaszthatjuk el - mondta - hogy itt is ismét köszönetet mondjunk Kovács Bálint ref. lelkipásztornak, aki a legkritikusabb időben szolgálatát felajánlotta egyházunknak és a hívek lelkigondozásáról is gondoskodott.

Ugyancsak köszönetet mond Vajta /Wagner/ Vilmos presbiternek is a nehéz időkben végzett példaadó munkásságáért, de nemkülönben a többi itthon maradt presbiternek is: id. Sárkány Pál, Voelker Hugó, Albrecht Sándor, Fehér István, Tiringer Ferenc, Fuchs Sándor és Kéler Gyula presbitereknek, akik az egyház ügyét szívükön viselték, siettek annak segítségére lenni és akik az egyház anyakönyveit, valamint a lelkészi könyveket /könytárat/, a Révész Imre-féle nagy festményt, a portrékat stb. megmentették.

Klein Gyula igazgató ugyancsak helyteleníti a jegyzőkönyvben szereplő "elmenekültek" szót és kéri annak helyesbítését. - Tanácsülés az "elmenekültek" szót "eltávoztak"-ra módosítja.

Sárkány Béla főesperes jelentette, hogy az egyház bérháza még mindig orosz katonai kórház, így lakásuk nincsen. Ezért jelenleg Vajta /Wagner/ Vilmos és felesége vendégszeretetét élvezi ő és felesége, amiért soha el nem múló hálával tartozik nekik. Miután azonban leánya és családja is hazajöttek, 2 szobás lakást vettek ki és jelenleg az Őz u. 11. sz. alatt laknak.

.... Jelentette még a tanácsülésnek, hogy az úrvacsorai és keresztelő edények, valamint az ostysütő még nincsenek meg. Ez idő szerint az urvacsorát ostya helyett kenyérrel adjuk. Az anyakönyvek megvannak, az egyik könyvből hiányzik 1885. augusztus 17-től 6 évi keresztelési adat. Az esketési és temetési adatok 1857-től 1891-ig megsemmisültek, a városi levéltárban meglevő anyakönyvi másodpéldányokból azonban valószínűleg pótolhatók lesznek.

Az 1945. december 2-án tartott presbiteri ülésen főesperes lelkész bejelentette, hogy Friedrich Lajos s. lelkész Budapestre megérkezett. Igazoltatása ügyében még ott van, de jön vissza Kecskemétre.

Szarka Jenő kántorunk családjával Székesfehérváron van, mint orosz tolmács.

1946. február 3-án vasárnap d.e. 11 órakor is volt presbiteri ülés a lelkész lakásán /ideiglenes lakásán/. 17 presbiter volt ott.

A tanácsülés megkezdése előtt a presbiterek a kiürített bérházat már megtekintették. Megállapították, hogy a lakásokban ajtók, ablakok hiányoznak, vagy össze vannak törve. Általában olyan állapotban van az épület, hogy annak helyreállítására a költségeket az egyház nem bírja vállalni, ezért az a lelkész indítványa, hogy a lakásokat olyan bérlőknek adjuk ki, akik saját költségükön rendbe hozzák.

A lelkészi lakás öt szobájából csak 3 szoba maradna, a másik 2 szobát Friedrich Lajos s. lelkésznek adnák át, aki ezt az ajánlatot készséggel elfogadta.

Az egyre súlyosbodó infláció miatt a lelkészek fizetése sok gondot okoz. Az egyháznak nincsenek meg a bérházból származott jövedelmek, a földek után járó bérleti díjak is hiányoznak. Ebben a súlyos anyagi helyzetben kell kiutat találni. Végül úgy döntöttek, hogy a presbiterek fölajánlanak készpénz adományokat a lelkészek ideiglenes fizetésének kielégítésére. Ott helyben mindjárt össze is adtak 850 ezer Pengőt... Az összeg felosztását az elnöksége bízták. Az infláció súlyos voltára jellemző, hogy 1946. évre költség- és jövedelem előirányzatot nem lehetett készíteni. Ezután a tanácsülés az egyház tisztviselőinek illetményét 50 %-kal kívánja felemelni március hó 1-jétől. Ezek szerint a lelkésznek 12 millió, a segédlelkésznek 9 millió, egyházfinak 4,5 millió és a temetőőrnek is 4,5 millió Pengő fizetést állapítottak meg. A fizetéseknek jövőbeli zavartalan folyósítását az üzletbérlők önkéntes adományai felajánlásaiból vélték biztosítottnak.

Ezután lelkész bejelentette, hogy a svéd ev. egyházak szeretetcsomagokat juttattak el Kecskemétre is. 10 csomag /á 5 kg/ érkezett. Ezek szétosztására kér javaslatot. Tanácsülés úgy határozott, hogy 5 csomagot az egyház tisztviselőinek adjanak át, 5 csomagot pedig a gyermekes családok között kell szétosztani. Ennek bonyolítására bizottságot küldtek ki.

Szóba került még a temető fásításának ügye. A háború vége felé nagyon sok akácfát vágtak ki a temetőnkből illetéktelenül. Pótolni kell a hiányt. Lelkész szerint helyes volna, ha az egyháztanácsosok is közreműködnének az akácfa csemeték kitermelésénél és ültetésénél. Az Állami Faiskolánál díjtalanul kapunk facsemetéket. Az indítvány elfogadása után úgy döntöttek, hogy 1946. március 26-án, Gyümölcsoltó boldogasszony napján délelőtt fél 9 órakor a kitermelésnél minél többen részt vesznek és segítségre lesznek.

1946. március 24-én közgyülést tartott a gyülekezet a főesperes-lelkész és a gondnok elnöklete alatt a hívek csekély számával.

Lelkész beszámolójában fájó szívvel emlékzett arról, hogy ha bombatámadás nem is érte épületeinket, a háború vihara súlyosan megrongálta egyházunkat. 1944. október 24-én a politikai hatóság rendeletet bocsátott ki, amelynek értelmében városunk egész lakosságának el kellett hagynia a várost. Az egyházak lelkészei a rendelet megjelenése után felkeresték a főispánt és arra kérték, hogy a rendelet visszavonása érdekében járjon el a kormánynál, ami meg is történt, fáradozása azonban eredménytelen volt s így a város többi lakosával együtt az egyház tisztviselőinek is el kellett hagyniok a várost. A pár nap múlva kiadott ujabb rendelet, amely szerint aki akar, saját veszélyére visszatérhet a városba, már oly időben jutott hozzánk, amikor már visszatérésre nem volt lehetőség.

Vezető nélkül maradt egyházunk ügyeit Wagner Vilmos egyháztanácsos és néhány presbiter vette kezükbe, míg az egyház lelki ügyeit és a felmerült lelkészi teendőket az időközben hazatért Kovács Bálint református lelkipásztor végezte.

Minthogy a református egyház temploma megrongálódott, a református testvérek 1944. december 25-től 1946. április 1-jéig egyházunk templomában tartották istentiszteleteiket. A nehéz időkben megbizonyított hithűségükért egyházunk tanácsosainak, testvéri szolgálatkészségükért pedig Kovács Bálint ref. lelkésztársamnak ezúttal is hálás szívvel mondok köszönetet.

Magam és feleségem Budán a Várban, poklok poklában, a legsúlyosabb megpróbáltatások közt éltük át az 1944. október 25-től 1945. március 22-éig terjedő 5 hónapot. Teljesen legyengülve, kimerülten érkeztünk haza március 23-án. Lakásunkat teljesen kifosztva és az oroszok által kórház részére lefoglalva találtuk. Soha el nem múló hálával köszönöm Wagner Vilmos egyháztanácsos, h. gondnok és kedves feleségének, hogy részünkre lakásukat mindjárt szerettel fölajánlották és közel 2 hónapon át ellátásunkról is jóságosan gondoskodtak.

Április 1-jén, húsvét 1. ünnepén tartottam első ízben istentiszteletet és ettől kezdve Friedrich Lajos lelkésztársam december 18-án történt hazaérkezéséig magam vezettem egyházunk ügyeit és végzem összes lelkészi teendőit.

Szarka Jenő kántorunk még máig is Székesfehérváron van, ahol mint orosz tolmács teljesít szolgálatot és mint ilyent, az orosz parancsnokság nem engedi haza. Minthogy orgonánk rossz, gyermekeink vallástanítására pedig alkalmas helyiségünk nincs, kántorunk távolléte ezidőszerint nem okoz nagyobb hiányt.

Sajnálattal említem, amiről híveimnek úgyis van tudomásuk, hogy bérháunk lakásai három kivételével, mind a mai napig le vannak foglalva. Eleinte kórház volt bennük, ma a lelkészi lakás egy részét és a felette lévő II. és III. emeletet elfoglalva az oroszok által, míg a bérház többi lakása üresen áll; de jelenlegi állapotában nem is volnának használhatók, mert a szobák összes ajtajai és ablakai hiányoznak. A régi lakók közül hárman vállalkoznának a lakások nagy költséggel való helyreállítására, de azokat az oroszok egyelőre még nem engedték át.

Egyházunkat egyébként még a következő károk érték: a lakások belső berendezése, a fürdőkályhák, fürdőkádak, mosdótálak, rolók meg vannak rongálva, nagyrészt hiányoznak. A tanácsterem 48 tonett székét elvitték. A templom összes villanykörtéi, az oltári szőnyegek, az oltár és szószék összes terítői, az urvacsorai edények, kelyhek, ostyatálak, boroskancsó, keresztelőtál és kanna elvesztek, az orgona megrongálódott, a templom ablakai közül 100 db be volt törve, ezeket részben már rendbehozattuk. A vízvezeték motorját is elvitték. Nőegyletünk teljes berendezése is elveszett. Az egyik keresztelési anyakönyvből az 1885. augusztus 17-től 1891-ig terjedő adatok, míg az esketési és temetési anyakönyvekből az 1857-1891-ig terjedő időről szóló bejegyzések megsemmisültek.

Evang. gyermekeink vallásoktatását Friedrich Lajos hitoktatónk hazaérkezéséig a református hitoktatók végezték, mert nekünk sem megfelelő tantermünk, sem fűtőanyagunk nem volt. Hazatérése után azonnal kézbe vette a hitoktatást és összevont órákban maga foglalkozik a tanulókkal.

Az elemi iskolásokkal pedig vasárnapi iskolát tart a KIE helyiségében.

Lelkész bejelentette még, hogy a pénz értékének bizonytalansága és folyamatos elértéktelenedése miatt - folyó 1946. évre nem tud költségvetést készíteni, amit a közgyűlés tudomásul vett.

1946. július 21-én vasárnap az egyház bérházában, a volt lelkészi hivatalban tartottak tanácsülést, amelyen Friedrich Lajos s. lelkész elnökölt. Imájában hálát adott a jó Istennek, hogy megengedte érni, miszerint ismét a bérháunkban jöhettünk össze. Imájában kérte, hogy a betegeskedő Sárkány Béla főesperes minél előbb elhagyhassa betegágyát és megjelenhessék közöttünk és az ő bölcsessége, tapasztalata és áldozatkészsége továbbra is szolgálhassa egyházunkat.

Ezek után ismertette a bérházban eddig elvégzett munkálatokat:

a/ az elmúlt hét alatt legelőször is helyreállítottuk a volt lelkészi hivatalt és a lelkészi lakást, valamint a tanácstermet. Azonban a helyreállítási munkákat le kellett állítani kellő fedezet hiánya miatt. Az asztalos munkákat Bajcsi János asztalos végezte, akinek tartozunk még 100 kg sóval.

b/ Pulai kőműves a lelkészi lakásból távolította el a katlanokat és lehordta az udvarba. A lakásokban, a pincében, és a padláson szeméttakarítást végzett. Összes munkadíja 12,5 q tengeri, amire alig kapott még valamit. Becsületes és lelkiismeretes munkát végzett.

c/ Dianovszky Sándor egyházunk buzgó tanácsosa az összes kőműves meszelési munkát elvégezte dijtalanul, amiért az egyház nevében hálás köszönetet mond, de felhatalmazást kér annak írásban való tolmácsolására is.

d/ A lakatos munkákat Tiringer Ferenc, az üveges munkákat pedig Maizlinger Mihály végzi, akiknek a munkadijuk még ismeretlen.

e/ A takarító asszonyok munkája is ki van egyenlítve, napi 8 kg kenyérliszttel.

Megfelelő anyagi fedezet áll még rendelkezésre 12 q gabonában, amit Fehér Ferenc temetkezési vállakozó ajánlott fel az óvóhelyen lévő gerendákért. Ezzel Pulai kőműves számláját fogjuk fedezni.

Felolvasta Friedrich Lajos s. lelkész az üzlettulajdonosok által felajánlott aranyakat és természetbeni hozzájárulásokat.

A kántor lakására, rendbehozatalára a megfelelő anyagi fedezet még hiányzik.

Lelkész javasolja, hogy a jobbmódú egyházhíveket az egyháztanácsosok keressék fel természetbeni adományok megajánlása végett. Azonkívül ajánlja, hogy az óvóhelyen még meglévő kisebb gerendákat is adjuk el. - Tanácsülés a javaslatokat elfogadja és elhatározza, hogy egy-egy egyháztanácsos 2-3 hívet keressen fel és kérje fel őket az egyház támogatására.

Lelkész bejelenti még, hogy a Köztisztasági Hivatalnál eljárt annak érdekében, hogy az épület hátsó részében lévő rothadt burgonyát 140 millió adópengőért 3 napon belül hordják ki, amelyre fedezetet kér. - Tanácsülés tagjai a munka elvégzésére a szükséges pénzt mindjárt összeszedték...

Az épület és a templom között lévő szemét elhordására felkérik Fehér Ferenc temetkezési vállalkozót és Sallay Mihály kereskedőt.

A lelkészi lakásban és hivatalban a villany helyreállítására vonatkozólag Kolozsi Rektorisz Gyula gondnok jelenti, hogy Csertő István vízvezeték-szerelő bérlőnk a szerelési munkákat díjtalanul végzi, csak az anyagot számítja fel. Fazekas villanyszerelővel együtt dol-

goznak össze. A motort Csertő adja, a szivattyú még jól. Azonban a kút vizét először Budapesten meg kell vizsgáltatni.

Bejelenti még s. lelkész, hogy az ún. iskolán kívüli ifjúság az egyház tanácstermét rendbehoznák, ellenében viszont azt kérik, hogy havonta egy-két alkalommal összejöhessenek, amikor komoly és vidám előadásokat tartanának. - A tanácsterem kérdés ezzel megoldódik, csak az ablakok üvegezése hiányzik még.

A Nőegylet bejelentette, hogy egyik délután a nőegylet tagjai rohammunkával takarítást végeznek a lelkészi hivatal és a lakás helyiségeiben /a beköltözés július 28-án történik/.

1947. március 23-án közgyűlés volt, amelyen lelkész megemlítette, hogy most egy éve szólalt meg először a megrongált orgonánk könnyeket csalva a templomban jelen volt hívek szemébe. Indítványozta, hogy mondjunk ez alkalommal újabb köszönetet dr.Murányi Károly kegyesrendi tanárnak és Hegedűs Ernő joghallgatónak, akik fáradságot nem kímélve, önzetlen munkájukkal a mindenéből kifosztott egyházunkat orgonájához ismét hozzásegítették és ezzel istentiszteleteink áhitatát nagyban emelték. - A közgyűlés az indítványt magáévá tette és nevezetteknek az egyház háláját írásban is kifejezte.

Ezt követően lelkész közli, hogy a megüresedett kántor-hitoktatói állásra /Szarka Jenő kántor-hitoktató állásáról lemondott. 1912. szeptember 1-jétől 1944. október 20-áig szolgálta egyházunkat 32 éven át hűségesen. Új állomáshelye Állami általános iskola Székesfehérvár. Hűséges, áldozatos munkáját a közgyűlés elismerte és Isten áldását kérte munkájára./ pályázatot kellene kiírni, azonban tekintettel arra, hogy az orgona szolgálatot már egy éve Hegedűs Ernő joghallgató látja el igen művészien a hívek teljes megelégedésére és ígéretet tett, hogy a tanítói oklevelet egy éven belül megszerzi, azt a javaslatot terjeszti elő, - amit már a tanácsülés is elfogadott - hogy Hegedűs Ernőt egy évre ideiglenesen 1947. szeptember 1-jétől 1948. augusztus 31-éig orgonaszolgálati és kántori teendők ellátására, valamint evangélikus gyermekeink hitoktatására alkalmazza, minden kötelezettség nélkül, havi 200 forint fizetés mellett. - Közgyűlés a javaslatot elfogadta.

1947. március 30. Közgyűlés. Lelkész közli, hogy belügyminiszteri engedéllyel az Országos Luther Szövetség megalakult. A vidéki L.Sz.-ek is csak ennek keretén belül jöhetetnek létre, amelynek megalakulásához 20 rendes tagnak kell lennie.

Lelkész bejelenti, hogy az újságokban megjelent és az államvezető politikusok ajkán is elhangzott az a megdöbbentő kijelentés, hogy a hitoktatást fakultatívvá akarják tenni és ezzel az egyház kezéből az erkölcsi nevelés leghatásosabb eszközét, a kötelező vallásoktatást ki akarják venni. Felkéri azért az egyház közgyűlését, hogy a kormány ezen szándéka ellen emelje fel tiltakozó szavát, mert a mai zilált társadalmi viszonyok között, amikor nap-nap mellett borzadva olvassuk a lapokban az erkölcsnek szörnyű elfajulását, egyenesen az állam érdeke ellen volna a hitoktatás fakultatívvá tétele, mert ha valamikor, úgy napjainkban fokozott mértékben szüksége van az államnak az egyházak munkájára és az ifjúság valláserkölcsi nevelésére. - A közgyűlés kimondja, hogy a kecskeméti evangélikus hívek összessége nevében tiltakozik a hitoktatás fakultatívvá tétele ellen és megkéri az állam vezetőségét, hogy ezt a nagyfontosságú kérdést vegye le a napirendről és az állam jól felfogott érdekében tartsa fenn továbbra is a kötelező hitoktatást ! Megkeresi a közgyűlés az egyházi főhatóságot is, hogy a maga részéről is tegyen meg minden lehetőt a kötelező hitoktatás fenntartása érdekében ! ...Ma is időszerű - sajnos - ez a kérdés !...

1947. szeptember 9-én a pestmegyei alsó egyházmegye elnökségének látogatása volt, amelyen részt vettek Kemény Gábor főesperes és dr. Kaás Albert egyházmegyei felügyelő elnöklete alatt Sárkány Béla lelkész és a presbitérium tagjai.

Az egyházmegye elnöksége vizsgálat alá veszi az egyházközség vagyonát, közintézményeit, közigazgatását, tisztviselőinek működését, a gyülekezet lelki életét és szerzett tapasztalatait a következőkben állapítja meg:

I. A vagyon

a/ Az egyházközség ingatlanai az egyházközség nevén vannak-e telekkönyvileg ?
- Igen.

b/ Épületeik tűzkár ellen biztosítottak-e ?
- Igen, a Jóléti Intézetnél 902.500 Ft-ra.

c/ A földosztás mennyiben érintette a földingatlan állagát ?
- Nem érintette.

d/ Hány százaléka az épületek háborús kárt szenvedése ?
- 50 százalék. Károk nagyrészben helyreállítva, a helyreállíthatatlan károk jegyzékét az egyházközség elnöksége be fogja terjeszteni.

e/ A templomi felszerelés megfelelő-e és miben szenvedett háborús kárt ?
- Elvesztek az összes kegyszerek, oltár és szószékterítők, szőnyegek, le nem rögzített székek. Súlyosan megsérültek: az orgona, a mennyezet és az ablakok. Helyreállítva: a mennyezet és az ablakok.

f/ A temető elhatárolása miként van megoldva ?
- Körülhatárolt volt, jelen állapotban teljes megújításra szorul. Részben fásítva van.

g/ Az egyházközség ingatlanai /lelkészi, tanítói, kántori stb. földek/ miként hasznosíttatnak ?
- 70 hold /40,3 ha/ föld haszonbérbe van adva /lelkészi föld 20 hold, egyházi 50 hold/. Helvécián 1 hold 178 nöl szőlő, 600 nöl templomtelek és felerészben gyülekezeti ház.

h/ Az egyházközség készpénze miként gyümölcsözik ?
- Készpénz 947 Ft 91 fillér. Kézi pénztárban, mint forgótőke.

i/ Az élő alapítványok rendeltetésszerűen használtatnak-e ?
- Nincsenek, elértéktelenedtek.

j/ Az egyházi adókulcs megállapítására, a kivetésre, elkönyvelésre nézve a törvényes intézkedéseket pontosan hajtják-e végre ?
- Az egyházi törvényekben megengedett osztályokba való sorolás miképtje, az egyház elnöksége és gondnoka által tett javaslat alapján a presbitérium hozzájáulásával. Állami egyenes adó 30 százaléka.

k/ A tisztviselők rendesen kapják-e fizetésüket ?
- Igen.

l/ Az egyházmegyei elnökség részéről tartott pénzvizsgálat eredménye ?
- Számadások rendben, készpénz leszámolva 947 Ft 91 fillér.

m/ Az egyházmegyei elnökség észrevétele az I. a-l pontok kapcsán:

- Pillanatnyilag az anyagi helyzet nehéz. Ez természetes is. A jobb anyagi élet fázisai adva vannak az egyház ingatlanainak várható szerencsésebb hozamában. Az újabban alkalmazott egyházi adókivetést a jövőben nem szabad mellőzni.

II. Közintézmények

Jótékony intézmények vannak-e és hogy működnek ?

- Nincsenek.

III. Közigazgatás

a/ Az egyháztanács, képviselőtestületi bizottságok, stb. a törvényes rendelkezéseknek megfelelően alakíttattak-e meg ?

- Igen. Felügyelő megbízatása lejár 1949-ben, a gondnoké is.

b/ Az egyháztanácsot, közgyűléseket szabályszerűen hívja-e egybe az elnökség ?

- Igen.

c/ A jegyzőkönyvek szabályszerűen vannak-e vezetve, leírva, hitelesítve ?

- Aláírás és pecsét még sok helyen hiányzik.

d/ A lelkészi hivatal iktatókönyve pontosan van-e vezetve ?

- Igen.

e/ Anyakönyvek vezetése, évvégi lezárása megfelel-e a rendelkezéseknek ?

- Az anyakönyvek közül megsemmisült az 1885. augusztus 12-től 1891. december 31-ig terjedő születési, és az 1857-től 1891. december 31-ig terjedő esketési és halotti anyakönyv. Az elveszett adatok a városi levéltárban lévő másodpéldányból pótolva lettek.

f/ A levéltárban rendben, biztos helyen vannak-e az anyakönyvek, jegyzőkönyvek, számadások, okiratok és egyéb iratok ?

- Levéltár megsemmisült a leglényegesebb okmányokkal együtt.

g/ Az egyháztanács, képviselőtestület megfelelnek-e tisztüknek ?

- Részben igen, részben a buzgóság hiánya észlelhető.

h/ Ha a törvényben előírt egyházközségi tisztségek nincsenek betöltve, miért nem töltötte, illetve tölti be az egyházközség ?

/válasz nincs beírva/

i/ Mikor tartottak utoljára általános tisztújítást ? Ha lejárt volna a képviselőtestület, egyháztanács, felügyelő, stb. megbizatása, úgy miért nem tartja be a gyülekezt az E.T. vonatkozó rendelkezéseit ?

- 1943-ban.

j/ Ha nem, miért nem képviselteti magát az egyházközség az egyházmegye évi rendes közgyűlésén ? Megfelelő időpontban gondoskodik-e az egyházközségi közgyűlés a küldöttek megválasztásáról ?

- Igen.

k/ Közegyházi terheit /egyházmegyei, egyházkerületi járulékot, nyugdíjfizetési fenntartási járulékot stb./ rendszeresen befizeti-e az egyháztanács ? Ha nem, úgy mivel indokolja késedelmeskedését ?

- Hátralékaink törlesztését az év utolsó negyedére ígéri.

l/ Egyházmegyei elnökség észrevétele a III. cím a-k pontjaira vonatkoztatva: Közigazgatás rendben.

IV. Hitélet

a/ Az istentiszteleteket a hívek milyen buzgósággal látogatják ?

- A gyülekezet 20 százaléka, a belterületiek 40 százaléka.

b/ Buzgón élnek-e a hívek az Úr szent vacsorájával ? Hány alkalommal van évente úrvacsoraosztás ?

- Évi úrvacsorai alkalmak száma 10-12. Megnyugtató.

c/ Végeznek-e a gyülekezetben komoly belmissziói munkát és miben áll ez?

- Hívek látogatása /évi 320 alkalom/, minden héten bibliaóra, minden vasárnap ifjúsági összejövetel, vasárnapi iskola, minden hóban szeretetvendégség.

d/ A konfirmációi oktatás kellő ideig és a szükséges komolysággal eszközltetik-e? Ki vezeti ?

- Igen, 6 hétig, hetenként négyszer, a lelkész.

e/ Elegendőek-e az istentiszteletek, könyörgések? Nem kívánna-e a gyülekezet, főleg a téli hónapokban több alkalommal igehallgatást ?

- Marad változatlanul.

f/ Járatnak-e a hívek egyházi lapokat ? Van-e egyházi iratterjesztés ? Van-e a gyülekezeti tagoknak bibliája ?

- A lapok hiányoznak, iratterjesztés nincs.

g/ Van-e gyülekezetben vasárnapi iskola ?

- Igen.

h/ Tartanak-e a gyülekezetben evangelizációt ?

- Nem.

i/ Milyen a gyülekezeti tagok, nem utolsó sorban az ifjúság magatartása az egyházzal szemben?

- Általában jó. Az ifjúságé igen megnyugtató.

j/ Munkálkodnak-e a presbiterek a szigorúan vett üléseken kívül is az egyház életében?

- Alig.

k/ Az egyházmegyei elnökség észrevételei a gyülekezet hitélete kapcsán:

- A megállapítást a mai helyzet mérlegelésénél téve meg:

"Igen megnyugatató."

V. A tisztviselők

a/ Jó példával, buzgósággal jár-e elől az egyház felügyelője, másodfelügyelője ?

- Igen, buzgó, komoly vallásos életet élő.

b/ A lelkész az istentisztelet tartásában, szentségek kiszolgáltatásában, általában hivatalos működésében és családi életében hivatásához méltó módon jár-e el ?

- Tiszteletet parancsoló.

c/ A tanítók egyházi szempontból is megfelelő buzgósággal és sikerrel működnek-e ?

- Nincsenek.

d/ A többi tisztviselők, egyháztanács és képviselőtestület tagjai a vallásos életben, istentiszteletek látogatásában, az egyházi tisztviselők és hatóságok iránti tiszteletben jó példát mutatnak-e ?
- Példás, kifogástalan.
e/ Az egyházmegyei elnökség észrevételei a tisztviselők működése kapcsán:
- Fenti megállapításokat a presbitérium egybehangzó véleménye alapján tette meg az elnökség.

VI. A szórványok
a/ A gyülekezet gondozásába tartozó szórványok átlagos távolsága az egyháztól ?
- Átlag 21 km.
b/ Rendszeresen, vagy csak alkalmilag gondozza-e a lelkész a szórványokat ?
- Helvéciát rendszeresen.
c/ Milyen közlekedési eszköz áll a lelkész rendelkezésére ?
- Vasút.
d/ A szórványhívek adóösszege, önkéntes adománya, stb. fedezi-e a szórványlátogatás terhét ?
- Igen. Kecskemét gyülekezete terhére és a szórványból befolyó adóból.
e/ A szórványoknak van-e helyben szórványgondnoka, vagy néhány presbitere ?
- Igen.
f/ Miben lehetne előmozdítani a szórványgondozás kielégítőbb megoldását ?
- Közlekedési eszköz, munkaerő.
g/ Részt vesznek-e a szórványhívek az egyházközség közgyűlésein ?
- Nem.
h/ Végeznek-e iratterjesztést a szórványok felé ?
- Nem.

VI/a. Fiók és leányegyházak
a/ Fiók /leány/ egyházban milyen a hívek hitélete ?
- Nagyon jó.
b/ Van-e gondnoka, presbitériuma ?
- Van.
c/ Saját terheiken túl mennyiben járulnak hozzá az anyaegyház lelkészi állásának stb. fenntartásához ?
- Semmivel.
d/ Egyházmegyei elnökség megjegyzései a szórványok, fiók- és leányegyház gondozását illetően ?
- Mindenben kielégítő.

VII. Az iskola
a/ Miután a gyülekezetnek iskolája nincsen, mily iskolákban nyernek oktatást az egyház gyermekei ?
- Állami és felekezeti.

b/ Ki végzi a hitoktatást ? Megfelelnek-e az óraszámok ahhoz, hogy a gyermekek vallási öntudata mind teljesebb legyen ?
- Friedrich Lajos hitoktató lelkész és e munkára felvett Parlag Károly igazgató-tanító.
c/ Vannak-e a gyermekeknek hittankönyveik, bibliájuk ?
- Nincsenek.
d/ Szórványokban részesülnek-e gyermekeink rendszeres hitoktatásban ?
- Igen.
e/ Egyházmegyei elnökség megállapítása az oktatásra vonatkozóan:
- Hitoktató lelkész az ifjúság nevelését úgy órában, mint az egyéb belmissziói vonatkozásban ritkán tapasztalt hozzáértéssel végzi.

VIII. Egyházmegyei elnökség észrevételei az egyház egészére vonatkoztatva:
- Múlthoz viszonyítva az egyházi élet anyagi és lelki életére vonatkoztatva visszaesés mutatkozik, ami a mai idők velejárója, jövőt illetően bizonyosra veszi, hogy úgy a lelki, mint anyagi élete útjáról az akadályok elhárulnak.

IX. Egyházmegyei elnökség esetleges rendelkezései
Tekintettel az egyházi élet vitathatatlan érdekeire és következményeire elnökség kifejezte, presbitérium egyhangúan elismerte az elodázhatatlan parancsoló szükségszerűséget, hogy a mindenkori vallástanító lekész részére az egyház bérházában szabad lakás biztosítandó. Utasítja az elnökség az egyház presbitériumát, és gondnokát, hogy amint egy lakás felszabadul, azt erre a célra minden körülmények között biztosítani kell, ebben a vonatkozásban a hatóságokkal szemben is megteendők az előzetes intézkedések.
Erről az elnökség a kérdés lezárásáig is időközi jelentést is kér.
Felkéri az egyházközség elnökségét, hogy a jelen ülésről távolmaradt presbitereket az egyházi törvények ide vonatkozó rendelkezései értelmében igazolásra kérje föl. Amennyiben ilyen jelenségek a rendes presbiteri ülésekben is tapasztalhatók, az igazolások minden esetben bekérendők.

X. Záradék
Jelen jegyzőkönyvet - felolvasás után - az egyházmegye és egyházközség elnöksége a jegyzőkönyv vezetője, az egyház gondnoka, valamint a presbitérium hitelesítésre kiküldött két tanuja tudomásul vette és jóváhagyta. A két eredeti példányban készült jegyzőkönyv egyike az egyházmegyei, másika az egyházközségi irattárban helyezendő el.
Az egyházmegyei elnökség részéről elrendelt intézkedések végrehajtásáról az egyház elnöksége ... időtartamon belül jelentésre kötelezett. ---

kmf.

1948. január 17-én tartott presbiteri ülésen lelkész bejelentette, hogy a tanácsterem szükséges bővítéséhez a maga részéről hozzájárul olymódon, hogy a bővítéshez szükséges egy szobát a lakásából erre a célra felajánl.

Országos Széchényi Könyvtár

A szabadságharc 100 éves évfordulója alkalmából 1948. február 25-én közgyűlést tartottak. Ezen lekész méltatta a szabadságharc jelentőségét... A mi lelkünket kell, hogy nemes büszkeséggel és jóleső örömmel töltse el annak tudata, hogy a 48-iki események kiemelkedő vezérei a mi ev. egyházunk fiai. Kossuth Lajos, Petőfi Sándor, Görgey Arthúr...

A haza nagy fiához, Petőfi Sándorhoz drága emlék fűzi ev. egyházunkat. Születésének helye fölött vitáznak az egyes községek, születésének ideje azonban a kiskőrösi ev. egyház anyakönyvének bejegyzése szerint 1823. január 1-je. Atyja Petrovics István kiskunfélegyházi mészáros mester volt, anyja pedig Hrúz Mária, akinek családja Felső-Magyarországról szakadt le az Alföldre. Petrovics 6 éves fiát 1828. május havában Kecskemétre hozta, az evangélikus iskolába beíratta és Hrúz Mihályék gondjára bízta.

A gyermek Petőfiből idők folyamán a magyar nemzetnek legnagyobb költője és a magyar kultúrának a világirodalomban legismertebb képviselője lett, aki viszontagságos életet élt 1849. július 31-én bekövetkezett haláláig, a segesvári csatában. Nevét aranybetükkel írta be nemzetünk történetébe és örök büszkesége marad mindig evangélikus egyházunknak...

... Szeptember 9-én egyházmegyei elnökség Kemény Gábor főesperes és br. Kaász Albert egyházmegyei felügyelő hivatalos elnöki látogatást tettek egyházunkban. A fölvett jegyzőkönyv tanusága szerint, mindent rendben találtak. Kifejezte elnökség azon kívánságát, hogy a mindenkori vallástanító részére az egyház bérházában lakás biztosíttassék, mihelyst egy lakás megürül...

... Népmozgalmi adatok /1947-ben/: Született 12 gyermek /5 fiú és 7 leány/. Házasságon kívül egy sem. Konfirmált 28 gyermek /11 fiú és 17 leány/. Házasságot kötött 7 pár. Reverzális javunkra: 2, kárunkra: nem volt. Elhaltak száma: 23 /12 férfi és 11 nő/. Urvacsorával éltel 412-en.

Lélekszám: anyaegyházban 1173, fiókegyházakban: Nagykőrösön 204, Szórványban 137, összesen: 1514. Anyaegyház: Kecskemét, Félegyháza, Nagykőrös, szórványok: Alpár, Helvécia, Kóharyszentlőrinc, Pálmonostora, Szank.

Lelkész: Sárkány Béla, hitoktató-lelkész: Friedrich Lajos, Papnövendék nincs. Tanító nincs, tanítónő nincs, önálló kántor: üresedésben, óvónő nincs, nyugalmazott tanító nincs, diakonissza nincs.

Egyházi tisztviselők: Lelkész: Sárkány Béla. Hitoktató lelkész: Friedrich Lajos. Felügyelő: Fehér Sándor pénzügyi főtanácsos. Ügyész: dr. Szabó Jenő. Gondnok: Rektorisz Gyula. Kántor: üresedésben. Jegyző: Tandori Gyula.

Az 1948. május 13-án tartott presbiteri ülésen felügyelő felolvasta Sárkány Béla lelkész levelét, amelyben bejelenti, hogy idős kora és hanyatló egészségi állapotára való tekintettel lelkészi állását fiatalabb lelkésznek óhajtaná átengedni, amennyiben az egyházközség hajlandó volna két kérését teljesíteni. Az első kérése az, hogy attól a lakástól, amelynek megépítésén annyit fáradt és munkálkodott, és amelyben jelenleg is lakik, ne kelljen megválnia.

Másik kérése pedig az, hogy mivel igen csekély nyugdíjat folyósítana számára az egyház nyugdíjintézete egészítse ki a gyülekezet annyira, hogy szerény megélhetése biztosítva legyen. Ez esetben 1948. június 1-jével nyugdíjba vonulna.

Sárkány Béla lemondási szándéka nem volt meglepetés az egyháztanács tagjai számára, mert ezirányú szándékát már az elmúlt év november havában kifejezésre juttatta. Sajnálattal veszi tudomásul egyháztanács lelkész bejelentését. Az egyház történetében is igen ritka eset az olyan hosszú szolgálati idő, mint amilyent Sárkány Béla lelkész töltött el a papi pályán. Az 56 évi szolgálatból több, mint 40 évet a Kecskeméten töltött el.

Kérelmeit elfogadhatónak ítélik és a soron következő közgyűlés elé terjesztik. Egyháztanács felhatalmazza a felügyelőt, hogy a pünkösd utáni vasárnapra összehívandó közgyűlés elé terjessze az egyháztanácsnak egyhangúlag hozott határozatát.

1948. június 16-án tartott presbiteri ülésen megjelent dr. Murányi György Kiskőrösről, s bejelentette, hogy a lelkészi hivatalt az egyházkerület püspökének rendelkezése szerint Friedrich Lajos helyettes lelkésznek leltár szerint átadta...

Főesperes felhívására a lekészválasztási szabályrendelet 13. szakasz 6/ pontja szerint szükséges bizottságot a presbitérium kiküldi... s elrendeli a presbitérium, a szavazók névjegyzékének megtekintésére felhívó templomi kihirdetést...

1949. augusztus 31-én tartott presbiteri ülésen lelkész bejelentette, hogy a gyülekezet tagjaitól hozzá érkező kérések alapján, más gyülekezetekhez hasonlóan, az apostoli hitvallást a gyülekezet tagjai a lelkésszel együtt, hangosan mondják el. - Kimondta a presbitérium, hogy a legközelebbi istentiszteleti hirdetést követő vasárnaptól kezdve így fog történni.

Ugyanekkor javasolta lelkipásztor, hogy hitéletünk fejlesztésére igen üdvös lenne, ha minden hónap első vasárnapján úrvacsorát osztanának a gyülekezetnek. - Presbitérium kimondta, hogy minden hónap első vasárnapján legyen urvacsoraosztás.

1950. február 12-én rendkívüli közgyűlést kellett összhívni, az egyre súlyosbodó, egyházunkat érintő gazdasági nyomás miatt. Fehér Sándor felügyelő ismertette az egyház súlyos anyagi helyzetét. Ennek értelmében 183 ezer Ft állami adótartozásunk van, és ennek óriási kamata folytán állott elő ez a helyzet, ami csak növekedni fog. Miután az egyház földingatlanainak az állam részére való felajánlásunk által adógondjaink egy része megoldódnék, javasolja a rk. közgyűlésnek, hogy ajánlja fel az egyház ingatlanait az állam részére. - Hosszas vita után a közgyűlés határozatilag kimondta, hogy az egyház földingatlanait, kivéve a helvéciai belmissziói ház szőlőjét, az állam részére megvételre ajánlja fel azzal a kéréssel, hogy az ingatlanok vételárával az egyházra kirótt vagyondézsmát kiegyenlítettnek tekintse.

1950. július 30-án a presbiteri ülésen lelkész bejelenti, hogy a Bányai Ev. Egyházkerület gyülekezetei f. év június 27-én abszolut többséggel püspökké választották Dezséri László óbudai ev. lelkészt.... Bejelentette, hogy az új püspököt megválasztása alkalmából táviratban köszöntötte...

Felügyelő bejelenti, hogy a Bács-Kiskun megyei Földhivatal f. év július hó 15-én kelt 8127/I/k-19/195O. számú véghatározatával értesítette egyházközségünket, hogy: "Helvécia tanyaközség belterületének kialakítása érdekében a kecskeméti ev. egyház tulajdonát képező és a kecskeméti 9436. sz. tkvi betétben felvett 20061/29 és 20061/31. hr. számú, összesen 1 hold és 185 nöl területű ingatlant teljes egészében azzal vette igénybe, hogy

800 nöl területtel a felül építményeket a kecskeméti evangélikus nép egyházi céljaira visszaadja." - Tudomásul vették.

Felügyelő jelenti még, hogy a Bács-Kiskun megyei Ingatlanforgalmi Bizottság július hó 2-án kelt és 1950. július hó 24-én jogerőre emelekedett 10.681/1950. MIB. sz. véghatározata közli, hogy nevezett Bizottság a MNK nevében 1950. évi október 1-jei hatállyal átveszi a kecskeméti ev. egyházközség tulajdonát képező 70 kat. hold 378 nöl területű, 981.35 korona kat. tisztajövedelmű ingatlant, ugyancsak átveszi a Bizottság a fenti ingatlanokon lévő Nyíri dűlő 25 és 26 számú összes tanyaépületeket, magtárt és istállót. Az ingatlant 1950. október első napján az Állami Gazdaságok megyei központja veszi át. - Tudomásul vették...

Úgy látszik, nem elégedett meg az állam ennyivel...

Jelenti felügyelő még, hogy az Állami Adóhivatal III. 11.186/1950. számú rendeletével 40 q 56 kg. búza befizetésére kötelezi az egyházat gazdasági fejlesztési járulék címén. Indoklása az, hogy a földek október 1-jéig, tehát még ebben az évben az egyház tulajdonában vannak. Miután az egyház tulajdonában lévő 70 kat. holt földről ebben a gazdasági évben az egyház bérlőitől egyetlen fillér sem érkezett be az egyház pénztárába, a megzőgazdasági fejlesztési járulék fizetésére fedezet nincs. Gondnokunk felajánlotta illetékes hatóságnál, hogy a kivetett búzaadó megfelelő pénzértékét az állam részére átvett földingatlan árából vonják le. A gondnoknak ezen bejelentése az Adóhivatal illetékes tisztviselője által az aktára feljegyzetetett, de nem valószínű, hogy akceptálásra kerül... Tudomásul vette a presbitérium...

1950. november 24-én felügyelő jelentette a presbitériumnak, hogy az egyháznak az állam részére átadott földingatlanait az állam 1950. október 1-jével birtokba vette és a telekkönyvi átírást foganatosította. Az erről szóló iratot megküldte. A gondnok irattárba helyezte. Bejelentette azt is, hogy a Bács-Kiskun megyei járásbíróság végzést küldött az egyháznak arról, hogy vagyondézsma és illetékegyenérték adótartozásunkat az egyház Szabadság téri bérházára betáblázta. Ezt is tudomásul vette a presbitérium...

Az 1951. évről szóló lelkészi beszámoló tudomására hozta a közgyűlésnek, hogy Eszik István a Bács-Kiskun megyei Állami Egyházügyi Hivatal vezetője december 8-ikán látogatást tett a lelkészi hivatalban. E látogatás kapcsán lelkész is megjelent ebben a hivatalban december 10-ikén. Eszik István jóindulatáról biztosította egyházunkat...

A vallástanítást az 1951. évben Parlagh Károly presbiter testvér és Hafenscher Károly s. lelkész végezte. 1951-ben 41 általános iskolai tanuló jelentkezett vallástanulásra a középiskolákból csupán egy !...

1952. július 6-án lelkipásztor bejelentette, hogy a Magyarországi Evangélikus Egyház 1948-ban Budapestre összehívott zsinatának 1952. évi május hó 20-dik napján tartott ülésén megállapította, kihirdette és életbeléptette a Magyarországi Evangélikus Egyház területi beosztásának újjárendezéséről szóló I. törvénycikket. Az Evangélikus Egyház Zsinatának 1952. évi I. törvénycikkét Horváth János az Állami Egyházügyi Hivatal elnöke a Magyar Népköztársaság nevében 1952. május 22-ikén elfogadta éa aláírta.

Az I. törvénycikk szerint a Magyarországi Evangélikus Egyház 2 kerületből áll: az Északi és a Déli kerületből. Mindkét kerület székhelye Budapest. Az Északi Ev. Egyházkerület püspöki székhelyéül a zsinat a Budai Ev. Egyházközség Vári lelkészi körét, a Déli Ev.

Egyházkerület püspöki székhelyéül a Pesti Ev. Egyházközség Deák téri lelkészi körét jelölte ki. Az Északi Egyházkerület püspöke dr. Vető Béla, a Déli Egyházkerület püspöke Dezséry László.

A zsinat a magyarországi ev. egyházközségeket összesen 16 egyházmegyébe osztotta be. Az egyházközségnek egyházmegyékbe való beosztásául az államigazgatási megyék határait vették figyelembe.

1953. január 18-án tartott presbiteri ülésen felügyelő bejelentette, hogy adminisztratív okok miatt a gyülekezetekben a hitoktatás szünetel... ezért javasolta Parlag Károly óraadó hitoktatónknak az eddigi, 182,50 Ft havonta fizetett javadalmát átmenetileg szüneteltetni....

Az 1953. január 25-én tartott közgyülésen Parlag Károly javasolta a Himnusz gyakoribb éneklését istentiszteletek után.

Ugyancsak Parlag Károly kérdést intézett az elnökséghez a hittanoktatás ügyében. Lelkipásztor válaszában kijelentette, hogy e kérdésben már folynak a tárgyalások...

Lelkész szomorúan jelentette, hogy a vasárnap délelőtti istentiszteletek látogatottsága erősen csökken ! Különösen hiányoznak a férfiak és a fiatalok !

Hasonlóan szomorú jelenség, hogy a szórványokban is csökken az istentiszteletekere járók száma...

Vasárnapi iskola nem volt 1952-ben, a gyermekek 1/2 11-kor kezdődő gyermek-istentiszteleten vettek részt, de sajnos sokan elmaradnak ezekről az alkalmakról, akik pedig eljárnak, késnek... A gyermekistentiszteletek létszáma 15 fő körüli volt.

Ifjúsági összejöveteleket nem tartottunk. Az ifjúsági bibliaórák tartását érdeklődés és részvétel hiánya miatt novembertől be kellett szüntetni... Addig 28 bibliaóra volt, de csak 4-en jártak el...

Vallástanítás az 1952. évben engedély hiányában sem a gyülekezetben, sem a szórványokban nem volt...

A pártállam az egyház céltudatos elsorvasztása érdekében minden eszközt bevetett, de Istenben bízó, egyházukhoz hűséges egyháztagok ellenálltak, s egyházunk ügyét vitték tovább, Isten segítségével.

1953. július 11-iki presb. ülésen Veöreös Imre lelkész előterjeszti az istentiszteleti élettel kapcsolatos javaslatait. Így pl.

a/ mozgó perselyezést
b/ az oltáron villany gyertyák helyett viasz gyertyák égjenek
c/ az oltár legfontosabb részét képező feszületet megasabbra kell helyezni
d/ istentiszteletek alkalmával a Miatyánk közös, hangos imádkozása
e/ a vasárnap esti istentiszteleteknél a délutáni istentiszteleti rend bevezetése.

Ezek értelmében az egyháztanács elhatározta:

a/ július 26-ától bevezeti a vasárnap délelőtti istentiszteleten a mozgóperselyezést. A három zárt perselyt váltakozva hordják körül és helyezik az oltárra a presbiterek, nők, ifjúság. Az oltárra helyezés után, a Miatyánk imádkozása előtt a lelkész offertóriumi imát mond.
b/ az oltári feszületet magasabban helyezik el, hogy jobban kiemelkedjék.
c/ a Miatyánkot ezentúl közösen, hangosan imádkozza a gyülekezet.

d/ az oltáron kizárólag viaszgyertyákat alkalmaz.

e/ vasárnap este a délutáni istentiszteleti rend szerint legyen az istentisztelet.

Felügyelő előterjesztette a második félévi egyházközségi háztartás ügyét. A Szabadság tér 3. szám alatti bérházunkat 1953. július 1-jével államosították. Ez a körülmény a második félévi költségvetést alapjaiban módosítja. A kieső jelentős jövedelem szükségessé teszi, hogy a gyülekezet teljesen a hívei áldozatkészségére építse háztartását. Ezelőtt a gyülekezet tagjainak kevés terhet kellett hordozniok, most azonban nekünk kell fenntartani egyházközségünket. "Gazdag egyház voltunk, áldozatvállaló egyház leszünk."....

Egyháztanács felhatalmazást ad az elnökségnek, hogy a második félévi költségvetése tekintetében alkalmazkodjék az új anyagi helyzethez...

Sajnálattal és köszönettel válik meg Kovács László egyházfi munkájától. Munkakörét a gyülekezet lelkésze, a s. lelkész és más, erre vállalkozó gyülkezeti tagok között osztja meg. Többek között ennek érdekében templomgondnokságot létesít, amelynek keretében hétről-hétre a gyülekezet önként vállalkozó két-két nőtagja végezze a templom és tanácsterem takarítását. Megszünteti a kántori állás fizetéses jellegét, a kántori szolgálatot önkéntes munkává nyilvánítja, amiért a gyülekezet alkalmilag fejezi ki háláját kisebb jelképes összeggel. A s. lelkész havi helyi javadalmazását 250,- Ft-ban állapítja meg, ezenkívül lakószobát, fűtést, világítást ad részére természetben. A templomi villanyvilágítást a látási viszonyoktól teszi függővé....

Lelkész előterjeszti, hogy az egyházközség bélyegzője cserélésre szorul. A körbélyegző ellentmondásban van a bibliai és hitvallási egyházfogalommal, mert nem az egymás kezét megfogó szeretet a vallás alapja, a gyülekezet megteremtője.

Sajnálatos módon az orgonánk ügye ismét napirendre került. A 25 esztendős orgona a háború alatt megsérült, ideiglenes javítása nem volt elegendő a biztonságos használathoz. Javíttatására viszont nincs pénz ! Az egyetemes nyugdíjosztály is tárgyalta kérelmünket, de nem tudtak részünkre 8000 Ft kölcsönt nyújtani. Isten segítsége viszont nem maradt el ! Egy szórványhívünk, meghallva anyagi nehézségeinket, kamatmentes kölcsönt nyújtott. Igy a pécsi egykori Angster gyár jogutódja, a Pécsi Hangszer és Asztalosárugyár szakértő munkatársai az orgonát rendbehozták 1954. nyarán, 6500 Ft-ért.

1954. november 20-án tartott presbiteri ülésen dr. Parlag Gyula egyháztanácsos egy érdekes javaslattal állt elő. Az volt a gondolata, hogy a templomunk Arany János utcai forntján a bazársor lebontásával a templom szépen kinyílna eddigi zártságából. Szép előkert lehetne a bazár helyén. Fehér Sándor presbiter helyeselte a javaslatot, annál is inkább, mert ismerve a városrendezési elgondolásokat, ezek kedveznének az ötlet megvalósításában. - Presbitérium a javaslatot helyeselte. Hát ha nem is akkor, de 1982-től az elképzelés megvalósult...

Még az 1954. évben végzett statisztikai adatok szerint az akkor 88.000 kecskeméti lakosból 394 belterületi és 143 külterületi evangélikus élt. Ez összesen 537 lélek, akik 328 lakásban, otthonban éltek. 23 tiszta evangélikus család élt ekkor Kecskeméten. 159 evangélikus házastársa katolikus, 74 pedig református vallású volt. 51 evangélikus özvegy volt. 1850-ben 520 volt a gyülekezet lélekszáma. 100 év múlva is csak ennyi ?! 1920-ban 1180, 1930-ban 1173 evangélikust tartottak számon /valószínű, hogy a tanyavilágban élőkkel együtt/.

Az 1954. évről szóló lelkészi jelentés gyülekezetünk kiemelkedő eseményei között említi a templomépítési jubileumi emlékezéseket. 90 éves templomjubileumi évünkben, 1953. november 1-jétől 1954. május végéig 6 alkalommal emlékeztünk meg a *szószékről*, az *oltárról, kersztelő medencéről, orgonáról, templompadokról* - igehirdetés keretében, a *templomépítésről* pedig előadás keretében. E sorozat történeti, tanító és ébresztő jelleggel fordította a figyelmet templomunk múltjára és mai jelentőségére... A jubileumi esztendő áldozatos alkotása orgonánk teljes megújítása...

Hittanórát csak a piarista gimnáziumban tartottunk ev. diákok számára...

Oltárterítő készletünk kiegészítésére beszereztünk lila és piros oltár- és szószék terítőket. A lelkészlakásban beállítottuk a hiányzó cserépkályhát. A szenespincének használt sekrestyét visszaállítottuk eredeti rendeltetésének. Helyreállítottuk a lomtárnak használt volt hittantermet és abban helyeztük el az értékes Laukó-féle gyülekezeti könyvtárat. A könyvtárterem nyári melegben hűvösebb, kisebb összejövetelek helyéül szolgál. A gyülekezeti termet átrendeztük, főfalára a terem összhangját meghatározó feszületet szereztünk be. A lelkészi hivatal részére irógépet vásároltunk. A múlt esztendő legnagyobb anyagi teljesítménye orgonánk megújítása volt.

1956. október 14-én tartott presbiteri ülésen felügyelő ismertette a templom-tetőjavításának ügyét. A megindított gyűjtés eredménye kétszerese a reméltnek ! Ennek következtében lehetővé vált a kőműves munka elvégzése is, amely a renoválás érdekében szükséges... A gyűjtés többlet eredményéből elvégeztettük a költségvetésen felül szükséges bádogos munkákat is. Énekszám táblát készíttettünk a tanácsterembe. - Örömmel vették tudomásul.

1957. február 24-én közgyűlés volt, s ezen lelkész beszámolt az 1956. évről. Ime: ..." Nemzetünk életében az ősz nagy eseményeket hozott. Mindnyájan átéltük az öröm, az aggódás, a félelem, a csalódás, a szorongás hullámzó érzéseit. Úgy hányódtunk a napok viharában, a hírek kavargásában, az események rohanásában, mint őszi falevél a szélben.

Az október 23-ával kezdődő történelmi időszakot Isten drága szava kísérte gyülekezetünkben. Október 26-án, pénteken este, a város pattanásig feszült hangulatában, az utca lüktető viharzajában a bibliaórára mégis összegyűlt 4 léleknek Ézsaiás próféta igéje hangzott: "A hegyek eltávoznak, és a halmok megrendülnek, de az én irgalmasságom tőled el nem távozik, így szól könyörülő Urdad." /Ézs.54.10./.

Október 28-án vasárnap, az utcai harcok miatt a tanácsterembe szorultunk az istentisztelettel. Kilenc lélek mégis ott volt. Az alapige zsoltár-imádság volt: "Seregeknek Ura, Istene, meddig haragszol a te népednek könyörgésére ? Könnyhullatásnak kenyerével élteted őket s könnyhullatások árjával itatod meg őket. Állíts helyre minket, világosítsd a te orcádat, hogy magasztaljunk." Isten üzenete a prédikációban így hangzott: Az előző években sok volt hazánkban a keserűség, kevés az imádság: most imádkozzunk hazánk jobb jövőjéért !

Október 31-én, reformáció ünnepén - amikor hazánk élete fordulat elé került - az igehirdetésben külön-külön egyházi és nemzeti vonatkozásban hangzott fel a zsoltáros régi kérdése: "Nem elevenítesz-é minket ismét, hogy néped örvendezhessen benned ?" /Zsolt.85.7./ - Aznap délután pedig a közös reformációi ünnepélyen a 46. zsoltárt olvastam. Luther Márton hősi énekének, az Erős várunknak, eredeti zsoltárán viharzó tenger

zúgása és földcsuszamlás moraja hangzik át: "Nem félünk, ha eltávoznék is a föld, ha hegyek omlanának is a tenger közepébe; zúghatnak, tajtékozhatnak hullámai: Nemzetek zajongnak, országok mozognak, Isten kiereszti hangját, megszeppen a föld. csendesedjetek és ismerjétek el, hogy én vagyok az Isten !" Háromszor kiáltotta bele az igehirdetés az események zajába: Isten ! Isten ! Isten ! Ő a történelem Ura, személyes gondviselőnk, az egyház igazi áldása a világ számára ! Igy teremtődhet a lelkek mélyén nagy csend, a hitnek nyugalma.

Aztán jött november 4-e, vasárnap. Az országos orosz támadás után, amikor a kecskeméti kihalt utcákon még csak kenyérért mentek az emberek a falak mentén és még füstölgött az egyik középület, 8 lélek mégis együtt volt, a délelőtti istentiszteleten és hallgatta Jézus bíztatását: "Ne félj, csak higgy !" /Márk 5.35-36./

Egy hét múlva pedig, november 11-én, a vasárnapi istentiszteleten, az átélt események után különösen is Isten vígasztalására szomjas lélekkel jött össze szokatlanul nagy gyülekezet. Ezt az apostoli intést találta az Isten időszerű szavának: "Alázzátok meg magatokat Isten hatalmas keze alatt, hogy felmagasztaljon titeket annak idején." /1. Péter 5,6./ És arról beszéltem: Az elmúlt három hét alatt mindnyájan megtapasztaltuk az Isten hatalmas kezét: fölemelő kezét, védő kezét, sújtó kezét. A most kezdődő időszak az Isten előtt való megalázkodás ideje. Alázkodjunk meg népünk bűnei miatt, amelyek az októberi napokban is jelentkeztek sok egyéni érdek, önzés, gyülölség előtörésében. És alázkodjunk meg Isten akarata előtt: továbbra is hagyjon bennünket kemény, nehéz iskolájában. De ebben az alázatban benne lehet az a reménység is, hogy egyszer leveszi rólunk a terhet, amely alatt mindnyájan roskadozunk...

Október 23-a utáni gyülekezeti életünknek volt azonban egy új, ha csak rövid ideig tartó, de nagyon drága lehetősége: a visszanyert hitoktatás ! Isten azzal ajándékozott meg bennünket a sivár hónapokban, hogy általános és középiskolás diákjaink, a messzi vidékről itt tanuló bentlakó evangélikus diákok is, megkóstolhatták minden korlátozás nélkül a hittanórák ízét. Egész gyülekezetünk számára nagy öröm lehet, hogy boldogan kóstoltak bele és tartottak ki mindvégig, amíg ez az alkalom újra elveszett. A hittanórák apró aranyszemekként csillognak gyülekezeti életünk téli hónapjainak sívó homokjában...

A hitoktatás megszervezése november végén a kecskeméti 14 általános és 6 középiskolában nem volt kis feladat, a lehetőség megragadása azonban sürgetett és napok alatt elvégeztük. A karácsonyi szünidő után azonban már csak néhány hétig tarthattuk, de még így is megért minden fáradságot. Arra jöttünk rá, hogy a tanulók örömmel veszik a heti 2 órai többletet, és a szülők minden más egyházi alkalomnál nagyobb jelentőséget tulajdonítanak a hittanóráknak...

1959. október 11. Az ekkor volt presbiteri ülésen lelkész örömmel közölte, hogy tavasz óta élt bennük a vágy: megújítani, új ruházba öltöztetni kedves templomunk belső terét. Isten ajándékaképpen megkaptuk a szükséges anyagi fedezetet. A Megyei Tanácstól 10 ezer, az egyházkerület a külföldi segélyekből ugyancsak tíz ezer forintot adott erre a célra.

A presbitérium többször foglalkozott a renoválás kérdésével és elhatározta, hogy a templomi villanyhálózat 220 V-nak, ill. az előírásoknak megfelelően átalakítja, elvégezteti a tető és csatorna javíttatásokat, bemeszelteti a falakat, a belső tér farészeit mázoltatja, az oltár körüli térdepelőt felújíttatja és új oltárterítőt /zöld színűt/ szerez be. Szeptember

14-én megkezdődtek a templombelső rendbehozatalának munkálatai. 2 hétig tartottak a munkák. A felújítás összes költsége 19.943 Ft 13 fillérbe került... Talán ötven éve volt hasonló belső tatarozás...

1960. május 23-án fölvett jegyzőkönyv. Jelen voltak: Sikter András esperes, Ponicsán Imre főjegyző és Görög Tibor lelkész. A háromtagú bizottság feladata az egyházi épületek felülvizsgálata volt. Megállapították a tapasztaltakkal kapcsolatban, hogy:

a/ a templom belsejét 1959. őszén renoválta a gyülekezet a Lutheránus Világszövetség és a Megyei Tanács 10-10 ezer Ft-os támogatásával. A belső renoválást rendben lévőnek találták.

b/ a templom külső renoválása időszerű ! 1963-ban ünnepli a gyülekezet a templom építésének 100. évfordulóját, s az a gyülekezet vágya, hogy akkorra a külső renoválás is elkészüljön. E célra fél millió Ft-ra lenne szükség. A gyülekezet erre nem képes. 1962-re legalább 100 ezer Ft segélyt kér a gyülekezet. A templomot Ybl Miklós tervezte.

A Luther-palotát 1953-ban államosították kivéve az épület 1/12-ed részét, mely jelenleg is a lelkészi lakás, iroda, s. lelkész lakás és tanácsterem. Görög Tibor megjegyzi, hogy az egész házat az Ingatlan Kezelőség renoválja, sőt bizonyos részt ráépít, s ennek következtében a fent közölt hányad megváltozik telekkönyvileg. Annak a veszélynek van kitéve a gyülekezet, hogy a renoválással kapcsolatban a gyülekezetet az I.K. megterheli a ráeső hányad szerint, s azt a gyülekezet vállalni nem tudja. Az illetékes egyházi hatóság segítségét kérik.

1962. május 27-én tartott presbiteri ülésen lelkész bejelnti, hogy a templomban legutóbb tartott hangverseny alkalmából a nagy esőzés okozta beázás nyomán kitünt, hogy a templom tetőzete erősen megrongálódott. szükséges lenne a 100 esztendős tetőzetet rendbehozatni. Szakiparosokkal már tárgyaltak. Két ajánlat érkezett, 10, illetve 8 ezer Ft-ot tenne ki. Egy harmadik szakvélemény szerint 22.272 Ft, ez azonban gyökeres felújítást ígér ezért az összegért. Segélyekért folyamodnak /a hívek áldozatkészsége, külföldi egyházi segélyek, tanácsi segítség/.

1963. november 3-án, a templomépítés 100. évfordulója alkalmából *Díszközgyűlést* tartottak.

Jelen voltak: Sikter András esperes és Görög Tibor lelkész elnöklete mellett mintegy 150 egyháztag.

Holanik Júlia szavalata után Görög Tibor lelkész a díszközgyülést megnyitja és a jkönyv hitelesítésére felkéri Ballus Tivadar és Kemény Szilárd egyháztanácsosokat, továbbá Benyó Albinné és dr. Majthényi Béláné hittestvéreket.

Szeretettel köszönti a templomunk 100 éves mérföldkövénél megjelent Sikter András esperest, Sokorai Károly lelkész testvért, valamint a helybeli református gyülekezet lelkipásztorát.

Hitvallásunk: A kecskeméti ev. gyülekezet meghatottan borul Isten lába elé a 100. mértföldkőnél, melyhez templomával megérkezett.

Köszöni szerető Urának azt, hogy örömében és megpróbáltatásaiban e helyen megszólat igéjében, megajándékozott a testvérek szeretetével, vígasztalta a szomorkodókat, megáldotta e szent helyen a keresztség és úrvacsora szentségében részesülőket, megerősítette

Lelkével a konfirmandusokat, szavával bocsátotta el a házasélet útjára a hűséget fogadó szíveket. Köszöni a 100 esztendő alatt itt elmondott és meghallgatott imádságokat, a megszólaló orgonát, a felcsendülő éneket, az itt szolgálatot tevőket s a templomban ülők csendes áhitatát.

Bűnbánattal megvallja az emlékező gyülekezet, hogy sok a mulasztása, kevesebb a buzgósága.

Hitet tesz a jelenvaló időkben amellett az Úr mellett, akinek szeretete Jézus Krisztus által örök, hatalma csodás. Hitet tesz e mostani nemzedék amellett az Úr mellett, aki örök életre hívta el s a földi életben szeretetben, hitben, reménységben akar élni, míg elérkezik az Úr elé.

Kéri a gyülekezet Istenét, áldja meg továbbra is e szent helyet, ajándékozza tiszta igéjét ide s az utánunk jövő nemzeték - mikor mi már nem leszünk e földi életben - fogadja el tőlünk azt az igét, melyet a legelső evangélikus lelkész hirdetett itt Jer. XXXIII. alapján: "Dicsérjétek a Seregek Urát, mert jó az Ur, mert örökkévaló az ő kegyelme." /Jer.33.11.b./

Hatvani Lajos ref. lelkész megható szavakkal juttatta kifejezésre a ref. egyház együttérzését és Isten áldását kéri a testvérgyülekezetre. Egyúttal tolmácsolja egyházmegyéje jókívánságait is. Méltatja Ybl Miklós remekművét, amelyben az ev. hívek testvéri együttérzéssel építik a ref. testvérekkel együttsen az Isten országának, az új Jeruzsálemnek szent ügyét.

Sokorai Károly lelkész a pestlőrinci gyülekezet nevében köszönti a nagy évforduló alkalmából a kecskeméti gyülekezetet. Hálás szívvel gondol a templom múltjával kapcsolatban arra, hogy a saját templomának is tartja, mert 57 évvel ezelőtt lépte át először a templom küszöbét, 50 esztendeje konfirmálták itt, és 43 évvel ezelőtt tartotta ebben első prédikációját és 35 évvel ezelőtt búcsúzott innen mint eltávozó segédlelkész. Hálás Istennek e templommal kapcsolatos emlékekért és kéri Őt oltalmazza továbbra is dicsőségének szolgálatában.

Sikter András az egyházmegye és a saját gyülekezete nevében szeretettel köszönti az ünnepi alkalomból a kecskeméti gyülekezetet és isten áldását kéri a gyülekezetre és templomára.

Görög Tibor lelkész hálásan megköszönve mindhárom köszöntést, Isten áldásának kívánásával zárta a közgyűlést.

kmf.

1964. június 28-án, valamint az október 11-én tartott presbiteri üléseken Görög Tibor lelkész a templom szükségszerű felújításáról beszélt és ennek lehetőségeit vitatták meg. Szóba került, hogy a Lutheránus Világszövetség 100 ezer, a Megyei Tanács pedig 25 ezer forinttal járulna hozzá a munkákhoz. Arról is szó volt, hogy a városfejlesztés során az Arany János utcában a templom előtti üzletsort lebontanák és új építményekkel a templom egy vonalba kerülne azokkal. Ilyenmódon majd kialakuló új városképbe méltó módon kell illeszkednie műemlék templomunknak is /most, amikor ezek a sorok íródnak, már eldöntött tény, hogy a Katona József Megyei Könyvtár impozáns nagy épülete lesz majd templomunk szomszédságában/.

A fölújítással kapcsolatban 1965. augusztus 8-án tartott tanácsülésen, mint meghívott szakértő, részt vett Juhász István városi főmérnök, Prepszent Andor kőműves és Gulyás Pál megbízott építési vállalkozó is.

Lelkész előadta, hogy az eddig végzett felújítási munkák során kiderült; a főpárkányzat alatti rész tönkrement. Az előzetes fölmérések során ezt nem lehetett látni, s így erre a javításra költségvetés sem készült, s nincs is rá fedezet.

A műszaki megoldás ismertetésére fökérte Juhász István főmérnököt, aki elmondta, hogy az Ybl Miklós által 1862-ben tervezett templom műemlék jellegű, s ezért annak eredeti építészeti elemeit nem lehet elhagyni. A javítást úgy kell megoldani, hogy eredeti formája, szépsége megmaradjon a templomnak, de az elpusztult részeket betonnal úgy kell kitölteni, hogy statikailag megfeleljen a követelményeknek és a műemlék jelleg megmaradjon. Az így jelentkező többlet költség mintegy 20 ezer forintot tesz majd ki.

A meghívott vállalkozó és kőműves kilátásba helyezte, hogy szemptember végére elkészülhetnek a munkák.

1965. október 31-én az istentisztelet után díszközgyülés volt a templomban. Az ünnepi istentiszteletet dr. Káldy Zoltán püspök tartotta. Ezt követően Görög Tibor lelkész lépett a gyülekezet elé és ismertette a templomépítés és a mostani renoválás előzményeit, történetét.

"A templom a mi számunkra személyes emlékek kedves helye is. A konfirmáció, az esküvő személyes élményein túl jelenti az élő Krisztussal való drága találkozásokat, amikor megvígasztalt, szelíd szemével ránk tekintett, bátorított. - mondotta. - Örülünk, hogy templomunk iránt kifejezhettük szeretetünket, hosszú hónapok előkészületei után.

A fölújítás már nagyon időszerű volt. Legutóbb az 1911-es földrengés után, tehát 54 évvel ezelőtt javították ki a megrongálódott épületet 30 ezer korona segélyből. Az állagmegóvás azért is fontos volt számunkra, mert országunk egyik legszebb evangélikus temploma a minénk. Meglátszik minden részletén, hogy a múlt század második felének legnagyobb építésze tervezte, alkotta, 102 évvel ezelőtt. Szerény honoráriumért vállalta el 1862-ben a kis, 600 lelket számláló kecskeméti evangélikus gyülekezet templomának építését.

Az 1678-ban porig égett fatemplomból nem maradt meg más, csak a kehely alakú szószékünk.

Egy év alatt épült föl a város szívében a csodálatos alkotás, amelyen a X-XII. század román építészetének formaelemei hűen jelennek meg. Kereszt alaprajza van, hogy ez a gyülekezet mindig Jézus Krisztus keresztjéből éljen. Benne elmúlt évszázadok néznek reánk, hogy megbecsüljük a régi idők kincseit is, ugyanakkor valami bátor, modern hang is megszólal falairól. Karcsu tornya az épület szívéből nő felfelé. Sarkait támpillérek koszorúzzák s emlékeztetnek az "Erős vár"-at jelentő oltalmazó Istenre.

Kecskemét városképében a gyönyörű alkotás nem érvényesül. Az elrejtettség - bár fáj nekünk - mégis kicsit szimbólum is. Jézus Krisztus evangéliuma csendes, nem kiáltó erő, rejtett. De hatásának kell érvényesülnie odakint, otthon, munkahelyen, a szeretetben, lelkiismeretességben. Azért imádkozik csendesen, hogy legyen itt helye: az örvendezőnek, a gyászolónak, legyen kiindulása az ebben a világban végzendő jó szolgálatoknak."

Befejezésül köszönetet mondott a püspök úrnak, hogy a finn testvérek Lutheránus Világszövetségi adományát nekünk volt szíves juttatni, a Megyei Tanács 25 ezer, a városi

Tanács 15 ezer Ft-os juttatását. Híveinknek, hogy lehetővé vált a 211 ezer Ft-os összeg kifizetése a felújításra.

Megköszönte még a munkák során lelkiismeretes munkát végző mérnök és a különböző szakemberek munkáját.

1967-ben Sikter András esperes bejelentette lemondását. Az egyházmegyei presbitérium dr. Káldy Zoltán püspökkel egyetértve, Görög Tibor lelkészt jelölte az esperesi tisztség betöltésére. A kecskeméti gyülekezet ugyancsak egyhangú szavazással Görög Tibort választotta.

1967-ben 5 fiút és 9 leányt keresztelt meg a lelkész. Oltárnál megáldott 9 párt, eltemetett 10 férfi és 5 nőtestvérünket.

Ugyanebben az évben, - panaszolta lelkész - legalább százan nem járultak hozzá az egyház anyagi terheinek enyhítéséhez !...

1969-ben esperes-lelkész megkeresztelt 12 fiút és 9 leányt.

Konfirmált 9 fiút és 18 leányt. 8 vegyespárt esketett meg, és eltemetetett 8 férfit és 4 nőt.

Szintén 1969-ben 179 család, családfő fizetett egyházi hozzájárulást. 174 család, családfő egyáltalán nem fizetett !

Az egyház terheinek, kiadásainak százalékos megoszlása a következőképpen alakult: lelkész, segédlelkész illetménye az egész kiadás 33 százaléka. Közegyházi hozzájárulásra 11 százalék. Templomépület karbantartására 10 százalék. Dologi kiadások /iroda, utiköltségek, fűtés, közüzem/ 18 százalék. Adó, biztosítás, törvényes terhek 5 százalék. Egyéb /alkalmi díjak, tiszteletdíjak/ 6 százalék. Szeretetszolgálat 6 százalék. Belmisszió, vegyes kiadások 11 százalék.

Az egyházfenntartási járulék három úton érkezik pénztárunkba:

a/ a hónap első vasárnapján tartott istentiszteleteken, névvel ellátott borítékokban leadott hozzájárulást három tagú bizottság számolja és könyveli.

b/ őrállóink közvetlenül gyűjtik össze a hozzájárulásokat és leszámolják a könyvelő testvérnek.

c/ csekken érkezik az OTP-ben nyitott csekkszámlánkra.

1969-ben közel 2000 Ft-tel több volt a perselypénz, mint az előző évben. Igaz, hogy a nálunk tartott reformáció emlékünnep és a lelkész szentelés /1969. május 29-én D. Káldy Zoltán püspök lelkésszé szentelte ifj. Görög Tibort. Templomunk először szolgált ilyen lélekemelő szertartáson. A templomban öröm volt számomra a gyülekezet szeretetét visszatekintéskor megköszönnöm. Irja Görög Tibor esperes-lelkész/ ünnepe emelte így meg az évi perselypénz összegét.

Az anyagyülekezet bevétele és kiadása utáni maradány 10.584 Ft és 20 fillér volt.

1970. május 10-ikén lelkész bejelentette a presbiteri ülésen, hogy a Luther-palotába megkezdték a földgáz bevezetését. Ez elől egyházi tulajdonrészünk sem térhet ki. Legföljebb a konvektorok beállítását nem egyszerre, hanem anyagi lehetőségeink szerint szereltetjük be. Az év végi beszámolójában azt közölte Görög Tibor esperes-lelkész, hogy a 60.000 Ft bevezetési és szerelési költségből gyülekezetünk pénztára 7.890 Ft-ot fizetett ki. A többit az egyházkerületi segélyek, temetőnk egy részének kisajátítási ellenértéke és a Megyei Tanács fedezte.

Ebben az évben 4 fiú és 9 lány keresztelése történt. 4 pár esküdött. Eltemettünk 3 férfit és 6 nőtestévrt. A perselypénz 13.869 Ft volt.

Az 1971. február 21-én tartott presbiteri ülésen lelkész az előző évi zárszámadással kapcsolatban szomorú tényt közölt, miszerint a költségvetés kiegyensúlyozott ugyan, de a színvonalat mind nehezebb tartani, mivel az árak emelkednek, viszont a hívek állandó, lassú csökkenése, lemorzsolódása miatt is nehezebb s több kötelezettség hárul reánk. Ezért a pénzügyi fedezet biztosítása érdekében valami megoldásra van szükség, amit leginkább a havi hozzájárulások emelésével lehetne elősegíteni. Nem elég a havi 20-40 Ft hozzájárulás. Legalább az aktív dolgozók 30-50 Ft felajánlására lenne szükség. Ezt az elképzelést a gyülekezeti tagok tudomására kell hozni...

A hozzászólások azt eredményezték, hogy az esperes-lelkész illetményét kb. 15 százalékkal meg kell emelni úgy, hogy havi fizetése legalább 2000 Ft legyen, 1971. január 1-jétől visszamenőleg. Ezt a megoldást a gyülekezetnek vállalnia kell.

1972. január 30-án tartott közgyűlés elsősorban pénzügyi beszámolóból állott. Az összes bevétel 1971-ben 70.195 Ft volt, 62.014 Ft kiadással szemben. Lelkész bejelentette, hogy új kiadás fog jelentkezni, Országos Közegyházi Járulék címen. Ez nem kis terhet fog jelenteni gyülekezetünknek...

Kérdést intézett esperes-lelkészhez egy gyülekezeti tag: Kiskőrösön, de több helyen is házasságkötő termeket létesítenek /az egyházi esküvők elhagyása érdekében.../: van-e visszaesés ezzel a ténnyel kapcsolatban az egyházi szertartások statisztikájában ?

Lelkész válasza: Mindenkinek szabad döntésére és leliismeretére bizzuk, hogyan és milyen keretek között óhajtja életének eseményeit körülvenni....

1972. február 25-én a tanácsülésen szóba került a Kecskeméten májusban megrendezésre kerülő ev. világkonferencia megfelelőbb körülményeinek biztosítása érdekében a templom belső tatarozása. Előzetes tájékozódás szerint ez mintegy 8000 Ft-ba kerül. Ehhez jön még külön az oltár megvilágításának költsége. A kiadások túlnyomó részét Káldy Zoltán püspök és az egyházmegyei gyülekezeti segély fedezi.

Görög Tibor esperes-lelkész 1972. május 14-től eltávozott Kecskemétről, Óbudára, ahol D. Koren Emil egyházmegyei esperes iktatta be új szolgálati helyére. A kecskeméti gyülekezet jegyzőkönyvileg is megköszönte Görög Tibor 14 évi itteni szolgálatát. Egyházmegyénk is veszített vele, hiszen öt éven keresztül a Bács-Kiskun megyei esperesi szolgálatot is végezte. Isten áldása kísérje őt és családját új gyülekezetében.

Az új lelkész megválasztásáig Káposzta Lajos látja el a gyülekezet szolgálatát, mint megbízott lelkész. Káposzta Lajos közölte még azt is, hogy a lelkészi hivatalt naprakész állapotban találta, amelynek vezetését a Lutheránus Világszövetség konferenciája miatt Görög Tibor lelkész május 31-éig végzi.

1972. május 23-án került sor Kecskeméten a Lutheránus Világszövetség bizottsági konferenciájának megtartására. Nagy öröm volt gyülekezetünknek, hogy éppen városunkban és gyülekezeti közösségünkben tartották meg ülésüket. Örömmel üdvözölhettük a megnyitó istentiszteleten a világ minden tájáról összegyűlt delegátusokat, élükönk *Kybira* tanzániai püspökkel.

Osztoztunk a konferencia gyászában is, amikor templomunkban istentiszteleten vitték Isten színe elé gyászunkat és reményünket *Lesman Purba* indonéz eforus itt bekövetkezett halála alkalmából.

A június 4-iki lelkészválasztó presbiteri ülésen Káposzta Lajos megbízott lelkész ismertette a megüresedett lelkészi állás betöltésének módját a II. E.T. 42. §/a pont alapján. Ennek megfelelően a presbitérium elhatározta, hogy a megüresedett lelkészi állást választás útján kívánja betölteni. Megbízott lelkész érvek felsorakoztatása után javasolja megválasztani Tóth-Szöllős Mihály dunaegyházi lelkészt, aki nem ismeretlen a kecskeméti gyülekezet előtt, hiszen egyházmegyei főjegyzőként is ismert.

A szokásos formaságok után presbitérium egyhangú szavazással Tóth-Szöllős Mihály mellett foglalt állást s a június 18-ára kitűzendő közgyűlésnek javasolja megválasztását. Ez megtörténvén, 1972. július 9-én lelkészbeiktató díszközgyűlésen D. Káldy Zoltán püspök Tóth-Szöllős Mihályt lelkésszé iktatta be.

Megválasztott lelkész beiktatási igehirdetésében többek között ezeket mondta: "... ajánlom magamat a gyülekezetnek, mint Isten szolgája." Erre a szolgáló útra hívta a gyülekezetet is. A gyülekezetnek egyre inkább szolgáló közösséggé kell lennie... Lehet szolgálni bárkinek, aki a legkisebb indíttatást is érzi az oltárgondozás, beteglátogatás, egyházfenntartás, stb. terén, kinek mire van képessége, hajlandósága...

A lelkésziktató díszközgyűlésen részt vettek az iktatási szertartást végző püspök, dr. Bakay Péter felügyelő, a kecskeméti gyülekezet hívei nagy számban, valamint az egyházmegye gyülekezeteinek képviselői mintegy 18-an. Az üdvözlések elhangzása, a levelekben és táviratokban érkezett jókívánságok felolvasása után a díszközgyülés a Himnusz eléneklésével véget ért.

1973. március 13-án az egyházmegye gyülekezetei egyhangúlag Tóth-Szöllős Mihály kecskeméti lelkészt egyházmegyei esperessé választották. D. Káldy Zoltán püspök iktatta be hivatalába.

1974. február 17-én tartott presbiteri ülésen esperes-lelkész ismertette a II. E.T. 9 és 11. §-át, amelyek szabályozzák a presbiterek választását. Ezek szerint *presbiterek nők is lehetnek*. Olyan presbiterekre van szükség, akik feddhetetlen, példamutató életet élnek. Kötelezettségeikkel, aktivitásukkal rendszeresen részt vesznek az egyház munkájában, stb. A tanácstagok 6 évre /1974-79/ lesznek megválasztva. Egy-egy gyülekezetben 8 tagnál kevesebb, de 50 tagnál több nem lehet. A mi gyülekezetünkbe kb. 13 fő megválasztására lenne szükség, a szórványokat is beleértve. 6 fő póttag választását is javasolja.

Presbitérium egyetértett és jelölőbizottságot küldött ki.

Az 1974. március 17-én tartott közgyűlésen esperes-lelkész ismertette a jelölőbizottság javaslatát a megválasztandó presbiterekre; ezek szerint 12 rendes és 8 póttagot választottak. A 12 rendes tag közül 3 nő és 9 férfi, a póttagok közül 7 nő és 1 férfi presbitert választottak meg.

1974. május 19-én tartott első presbiteri ülésen lelkész üdvözölte a megválasztott presbitereket, majd javaslatot tett bizottságok alakítására. Így javasolta: a/ számvizsgáló bizottság, b/ templomgondozó-, c/ offertórium kezelő-, d/ hálaáldozat kezelő-, e/ temetőgondozó- és f/ építési bizottság létrehozását.

Az 1974. évről szóló beszámoló /1975. március 23-án/ adatai szerint 9 fiú és 9 leány keresztelése volt. 4 esketés, mind a négy vegyes házasságú. Eltemettünk 7 férfi és 10 nőtestvért.

1974-ben 99.676,32 Ft volt a pénzforgalom. Ez az alábbiak szerint oszlott meg:

Személyi kiadásokra /fizetések/	35.000 Ft,	35 %
Dologi kiadásokra /iroda, fűtés, adók/	14.000 Ft,	14 %
Gépkocsi fenntartás, utiköltségek	5.800 Ft,	6 %
Járulékok és adományok /Teol, stb./	14.000 Ft,	14 %
Új Teológiára	4.250 Ft	4 %
Belmisszió, vegyes	8.300 Ft	8 %
Maradvány	17.300 Ft,	17 %

A bevételek 50 %-a adódik az egyházfenntartásból, adományokból és a perselypénzből. A többi az előző év maradványából, államsegélyből, bérleti díjakból és iratterjesztési bevételekből.

1975. szeptember 14-én tartott presbiteri ülésen esperes-lelkész szóvá tette, hogy a gyermekek biblia órára való megszervezésében az ő ereje és ideje nagyon kevés, az egész gyülkezet segítségét kéri, hogy ez a szép és nagyon fontos szolgálat mielőbb beindulhasson... és hogy a gyermekek hittanoktatása is elindulhasson...

Az 1976. évről szóló beszámolót 1977. március 27-én tartotta a gyülekezet. Esperes-lelkész ismertette, hogy 1976-ban 59 délelőtti és 4 ünnepi esti, 9 hétköznap esti istentisztelet volt. 44 bibliaóra és 14 ökumenikus alkalom, 6 szeretetvendégség, s ez összesen 136 alkalom. Ezen kívül gyermekeknek és az ifjúságnak 21 esetben volt összejövetele.

1976-ban igyekeztünk híveink névjegyzékét is összeállítani. Kezd kibontakozni gyülekezetünk mérete nemcsak területileg, hanem lélekszám tekintetében is. Eszerint kerek számban 1000 evangélikus emberről tudunk Kecskeméten és a szórványokban. A megoszlás 2/3-1/3. A városban kb. 640, a szórványokban 360 a lélekszám. Ezt az arányt mutatják az istentiszteletek számadatai is. Az 59 templomi istentisztelet mellett 63 a szórvány istentiszteletek száma. 20 templomi úrvacsoraosztás mellett 21 a szórványokban osztottaké. 430-an vettek úrvacsorát az anyagyülekezetben, 170-en a szórványokban. A betegeknek kiosztott úrvacsorával 6 alkalommal 16-an éltek. A gyülkezet lélekszámához viszonyítva ez nem túl sok, kb. 65 %.

1978-ban megkereszteltünk 14 gyermeket, 3 párt eskettünk és 20 testvérünket temettük el.

1977. június 18-án tartott presbiteri ülésen megjelent Sárkány Tibor h. esperes, hartai lelkész, mint megbízott vizsgálatvezető, aki gyülekezetünknél általános vizsgálatot tartott. A lefolytatott vizsgálatról felvett jegyzőkönyvet Sárkány Tibor ismertette. A vizsgálat 3 részből állott: hivatali, háztartási /gazdasági/ és általános vizsgálatból.

A jegyzőkönyv szerint az egyházi élet minden körülményeire kitérve megállapítást nyert, hogy az egyház a társadalmi rendszerbe teljesen beleilleszkedve folytatja és eredményesen végzi a hívek lelki gondozását. A hívek ragaszkodnak az egyházhoz, amely az anyagi támogatásban is megmutatkozik.

Az egyház berendezései hiánytalanul és gondosan megőrizve vannak. A szükséges nyilvántartásokat pontosan vezetik. Elhelyezésük biztonságos. A költségvetés keretein belül pontos számadással gazdálkodik, pénztára naprakész.

Országos viszonylatban is kiemelkedő, eleven élet tapasztalható.

A presbitérium - megismerve a jegyzőkönyv tartalmát - megelégedéssel vette azt tudomásul és köszönetét fejezte ki esperes-lelkésznek önzetlen munkájáért.

Presbitérium megemlékezett Sárkány Tiborné lelkészi munkásságának egyházunknál végzett kisegítő lelkészi munkájáról, amiért hálás köszönetét fejezte ki.

Erre az időre esik még dr. Majthényi Béláné presbiterünk kántori szolgálatának 25. évi jubileuma. Pontos, lelkiismeretes, önzetlen munkájért a presbitérium köszönetét fejezte ki és továbbra is erőt, jó egészséget kíván szolgálatához.

1977. október 9-én a presbiteri ülésen espres-lelkész bejelentette, hogy az egyház régi raktárhelyiségét /a volt fáskamrát a melléklépcső mellett/ 3 évre bérbe vette a Moziüzemi Vállalat, törvényes havi bérösszegért. A raktárhelyiséget teljesen felújítják, amit azután irodának használnak.

1980. október 4-én esperes-lelkész bejelentette a presbitériumnak, hogy a Lutheránus Világszövetség soron következő ülésének megrendezésére Budapesten kerül sor, 1984-ben. Két hétig fog tartani és 100 gyülekezetet is meglátogatnak majd az ülés résztvevői, köztük Kecskemétet is. Templomunk ekkor lesz 120 éves. Remélhető, hogy ekkorra az Arany János utcai üzletsor lebontásra kerül és templomunk teljes szépségében látható is lesz. A templomot legalább kívülről erre az alkalomra tatarozni kell. Már most gondolnunk kell a sok költséggel járó felújítás anyagi fedezetének biztosítására.

1981. június 28-án tartott presbiteri ülésen is a templom felújítás és a LVSz Budapesti ülésére és kecskeméti látogatására összpontosították a figyelmet. Előzetes szakértői vélemények szerint a külső felújítás mintegy 300-400 ezer Ft-ba kerülne. Jelenleg 73 ezer Ft áll a gyülekezet rendelkezésére. Remélhető, hogy különböző pénzforrásokból a szükséges fedezet meglesz.

Már korábban /1978. szeptember 28-án/ szóba került esperes-lelkész javaslatára - szolgálati lakásának kisebbítése a fenntartási költségek /fűtés, világítás/ csökkentése miatt, de a lakás alapterülete utáni lakbérfizetés okán is. Műszaki szakértői vélemény meghallgatása után presbitérium helyt adott a javaslatnak. Ennek értelmében a különböző adminisztratív ügyek elintézése és a szükséges átalakítási munkák elvégzése után a lelkészi lakásból leválasztott részt /nem tudni, hogy hány négyzetméterről van szó/ a Moziüzemi Vállalat /1981. június 28-án tartott presbiteri ülés jegyzőkönyve szerint/ havi 1700 Ft-ot fizet.

1982. június 19-én a presbiteri ülésen esperes-lelkész bejelentette, hogy dr. Majthényi Béláné kántorunk szolgálatának szép jubileumához érkezett. 30 év óta ül templomunk orgona padján /1952. május 22-től/ s azóta hűségesen szolgálja gyülkezetünket. A 30 év valamennyi lelkészi jelentése egyhangúan ezt tanúsítja. Ez a szolgálat nemcsak Jézussal és az Ő erejével volt lehetséges...

Bejelentette esperes-lelkész, hogy az építési hatóságokkal megtörtént a templom körüli bejárás, és ennek eredménye az az elhatározás, hogy az Arany János utcai oldalon a templom kiszabadul eddigi elzártságából. Még ebben az évben elkészül a terv- és költségvetés és az építési engedély kiadása.

A templom külső renoválása 1983. szeptember elején kezdődött a torony újra bádogozásával. Ez a munka 2 hónapig tartott. Ezt követte a toronysisak felújítása, 3 heti munkával. November végére készen volt a torony, a kereszt november 19-én került a helyére.

1984. március 12-én kezdte meg a kőműves a külső renoválást, a templom előtti üzletek lebontását. A munkák párhuzamosan haladtak és 1984. július 29-ére a renoválás elkészült. Augusztus 17-én az iparosok teljesen elvonultak.

A jó szervezésnek, összehangolt munkáknak meglett az eredménye ! Istennek hála, a nagy munka sikeres elvégzéséért.

Templomunk igen impozáns lett, a város egyik ékessége. A kecskeméti lakosok el sem tudták képzelni, hogy a bazársor milyen gyönyörű templomot takart el 1892-óta. Napokon, heteken át igen sokan csodálták meg templomunkat, még éjjel is, mert díszkivilágítást is kapott a műemlék templom.

A felújítás összes költsége 2.355.658 Ft-ba került. Az adományokból, segélyekből, támogatásokból 2.370.030 Ft jött össze. A hiányzó 14.372 Ft-on kívül hátra van még a tetőcserepezés kifizetése, ami kb. 18-19.000 Ft, valamint a kőművesmunkák hátralévő 200.000 Ft-ja. Ezeket az összegeket 1985. március végéig kell kiegyenlíteni. Szükséges tehát a további adományok gyűjtése.

Az 1984. május 20-án tartott presbiteri ülésen a LVSz. programja is napirendre került. Esperes-lelkész bejelentette, hogy Kecskemétre a vendégek előreláthatóan 1984. július 28-án kora délután érkeznek és 29-én estig maradnak itt. Ezek szerint Budapestről ebéd után /12.15-kor/ indul 30 fő autóbusszal Kecskemétre és kb. 16 órakor érkeznek meg. Szálláshelyük az Aranyhomok szállodában lesz. Elhelyezkedésük után 16.30-kor fogadást tart részükre a város vezetősége a Városi Tanács dísztermében.

19.30-kor vacsora, amely után a Kodály Intézetben esti koncert lesz, s ezen a vidéki lelkészek is megjelennek ismerkedés céljából.

Másnap 10 órakor istentiszteleten vesznek részt, amelyen a küldöttség személyenként mutatkozik be.

12 óra után közös ebéd a presbitérium tagjaival /a részt venni kívánókat előre össze kell írni/.

Ebéd után Helvéciára van tervezve látogatás, a szórvány gyülekezet megismerésére. 15 órától istentisztelet lesz, amely után látogatást tesznek a Helvéciai Állami Gazdaságban is.

Ezzel véget ér a program, autóbusszal vissza indulnak a vendégek Budapestre.

Egy másik delegáció Kiskőrös, Soltvadkert, Csengőd és Harta között fog megoszlani.

1984. november 4-én templomszentelő istentisztelet volt, majd ezt követően díszközgyűlés.

Az istentisztelet a 254. ének 1-2. versének eléneklésével kezdődött. Ezt oltári szolgálat követte, majd karének következett.

Igeolvasás /episztola és evangélium/, Hitvallás. Igehirdetés előtt a 317. ének 1-4. versének éneklése után igehírdetést és szentelést tartott dr. Káldy Zoltán püspök.

Általános könyörgő imádság, Miatyánk, Ároni áldás után a 293. számú ének eléneklésével a templomszentelő istentisztelet véget ért.

Az énekkar szolgálata után dr. Bakay Péter felügyelő üdvözlő és méltató szavai nyitották meg a díszközgyűlést.

Üdvözölte és köszöntötte a megjelent egyházi és állami személyiségeket, a református egyház részéről megjelent testvéreket és az istentiszteleten résztvevőket; így dr. Káldy Zoltán püspököt, az egyházmegye lelkészeit, a református egyházat képviselő Pungor Béla lelkészt, dr. Mészáros Ottó gondnokat, a róm. kath. egyház részéről megjelent Marosi Izidor püspököt.

Az állami szervek küldötteit; dr. Mező Mihály tanácselnököt, Fischer István általános elnökhelyettest, Juhász István városi főmérnököt, és Fehér Sándort, a Hazafias Népfront elnökét.

Az evangélikus és református egyház nagyszámban megjelent tagjait.

Dr. Bakay Péter felügyelő nyitó- és üdvözlő szavai után Tóth-Szöllős Mihály esperes-lelkész ismertette a templom renoválás történetét. Köszönetet mondott dr. Káldy Zoltán püspöknek hathatós támogatásáért és segítségéért. Ugyancsak megköszönte a gyülekezet áldozatkészségét és erején felüli anyagi segítségét.

Meleg szavakkal mondott köszönetet a Városi Tanács elnökének, dr. Mező Mihálynak és Juhász István városi főmérnöknek a fölújítás során tanusított készségükért és támogatásukért.

Ezt követően dr. Kádly Zoltán püspök is köszetét fejezte ki mindazoknak, akik a templom renoválásán fáradoztak, s azért anyagi áldozatokat is hoztak. Megköszönte a város vezetőségének azt a városrendezési elgondolást, amelynek eredményeként műemlék templomunk immár teljes szépségében látható is.

Káldy püspök szavaira dr. Mező Mihály tanácselnök és Fehér Sándor, a Hazafias Népfront elnöke válaszolt. Üdvözölték a püspököt abból az alkalomból is, hogy a nemrég lezajlott Lutheránus Világszövetség elnökévé választotta.

Köszöntő szavakat mondott még: Marosi Izidor katolikus püspök, dr. Mészáros Ottó a ref. egyház főgondnoka, valamint az egyházmegye lelkipásztorai.

A közgyűlés dr. Káldy Zoltán püspök záróimájával és Himnusz közös éneklésével ért véget.

1986. október 19-én tartott presbiteri ülésen esperes-lelkész egyebek között örömmel jelentette, hogy a felújítással kapcsolatban minden eddig volt tartozást kifizettünk ! Köszönet illeti a névtelen adakozókat áldozatvállalásukért.

1987. szeptember 20. Presbiteri ülésen a templom belső felújításának szükségessége ismét napirendre került. Ez a munka kb. 1 millió Ft-ba kerül.

A templompadlás takarítása is nagyon időszerű, ennek költsége kb. 2000 Ft lenne.

A leltározás során szóba került a gyülekezeti teremben lévő rossz székek selejtezése és helyettük újak beszerzése. Presbitérium a székek cseréjéhez hozzájárult.

1988. április 10-én tartott presbiteri ülésen Tóth-Szöllős Mihály esperes-lelkész ismertette azt a püspöki körlevelet, amely közli, hogy a Budapesti Evangélikus Gimnázium ismét megnyílik. Jelenlévők örömmel vették tudmásul, hogy visszakapatuk nagyhírű iskolánkat, ahol a jövő nemzedék evangélikus értelmisége vallásos képzésben, evangélikus szellemben is részesül. A gyülekezet az induló tanévre 20.000 Ft támogatást szavazott meg, a következő években pedig 10-10 ezer Ft támogatást ad. A gyülekezeti tagok is rendszeresen hozzájárulnak évenként a gimnázium fenntartásához.

Hozzászólások során elhangzott, hogy a gyülekezeti tagokat levélben is föl kell kérni a gimnázium támogatására.

Az Erdélyből menekült magyar testvéreink megsegítését is szorgalmazták a presbitérium tagjai.

1988. július 24-iki presbiteri ülésen Tóth-Szöllős Mihály esperes-lelkész bejelentette, hogy 1988. július 1-jei hatállyal esperesi megbízatásáról lemondott, és pedig az Evangélikus Élet főszerkesztőjévé történt megbízatása és a sajtó ügyekkel kapcsolatos ügyek intézése miatt.

Ezt követően ismertette dr. Harmati Béla püspök levelét, amelyben elrendelte az esperesi tisztség választás útján történő betöltését. Presbitérium egyhangúlag Káposzta Lajos soltvadkerti lelkészre adta le szavazatát. Az erről az eseményről készült levelet aláírva, lepecsételve lelkész aljuttatta a szavazatszedő bizottság elnökének.

Bejelentette továbbá, hogy reményünk van arra, hogy két ifjú kántorjelölt közül egy gyülekezetünkbe kerül. Az egyik Frecska Pál, a másik Meskó Pál. Mindketten részt vettek a fóti kántorképzésen.

Ismét szóba került a templom renoválásának szüksége. Bádogos és kőműves szakemberek véleménye alapján megállapították, hogy a csatornahálózat eldugult a galambok elszaporodása miatt, s ez okozza a vízfolyást és a vakolat romlását. A bádogos munka mintegy 11 ezer Ft, a kőműves állványozás, vakolás, festés pedig 75 ezer Ft-ba kerülne, s ezek a munkák 2-3 hétig tartanának. A szükséges összeg szinte meg is van, kötvényekben, s így a jövő évben ezek a kötvények kamataikkal együtt fedeznék a kiadásokat.

1988. november 27-én a presbiteri ülésen Tóth-Szöllős Mihály bejelentette, hogy 1988. december 31-ével Budapestre távozik főszerkesztői és sajtóügyi teendőinek ellátására. Helyébe Kis János lelkész jön, aki gyakorlatilag már végzi is munkáját gyülekezetünkben. Orosházáról jött hozzánk, ahol 8 évet szolgált mint igazgató-lelkész. Beiktatása későbbi időpontban lesz, a hideg templom miatt, de azért is, mert szolgálati lakását egyelőre nem tudja Tóth-Sz. M. átadni, Kis János pedig azt használatba venni, mivel a Pestre költöző lelkésznek még nem sikerült megfelelő lakást szerezni.

1989. január 22. A presbiteri ülésen megjelent Káposzta Lajos esperes-lelkész, aki ismertette dr. Harmati Béla püspök 1988. november 9-én kelt levelét, amelyben közölte, hogy 1988. november 15-iki hatállyal Kis Jánost megbízott lelkésszé nevezte ki Kecskemétre, Tóth-Szöllős Mihály helyére, aki december 31-ével lemondott itteni állásáról és Budapesten az Országos Egyház Sajtóosztályának vezetését vette át.

Az E.T. értelmében presbitérium a jelölést elfogadta, s a szükséges formaságok jegyzőkönyvbe vétele után Káposzta Lajos esperes meleg szavakkal búcsúztatta a távozó lelkészt, aki 17 éves kecskeméti szolgálata után vette át új feladatát Budapesten.

1989. november 12-én vasárnap 10 órakor lelkésziktató ünnepi díszközgyűlés volt a zsúfolásig telt templomban. A gyülekezet hívein kívül a református egyház, a római katolikus egyház, a Piarista Rendház, a Kiskőrösi Evangélikus Gyülekezet énekkara, az Orosházi Evangélikus Gyülekezet /Kis János korábbi szolgálati helye/ küldöttei, Bács-Kiskun Megye és Kecskemét Város Tanácsának küldöttei, valamint a Kodály Zoltán általános iskola énekkara és tanárai jelentek meg.

Az evangélikus egyházat dr. Harmati Béla, a Déli Evangélikus Egyházkerület püspöke, Káposzta Lajos Bács-Kiskun Egyházmegye esperese, Lupták György /Kiskőrös/ és Szabó István /Dunaegyháza/ lelkészek képviselték.

A meghatóan szép lelkésziktató istentiszteleten dr. Harmati Béla püspök hirdetett igét /2. Kor. 12.9./. Ezt követően a lelkésziktatás, lelkészek áldása, üdvözlések következtek, majd Kis János lelkész szószéki szolgálata /Jer. 1. 17. alapján / és az oltári szolgálat, valamint a 254. ének 1-4. versének éneklése után a lelkésziktató díszközgyűlés véget ért. Közös ebéd következett, a Megyei Tanács éttermében.

1990. június 10-én vasárnap, istentisztelet után a templomban presbiteri ülés volt, amelyen a gyülekezet érdeklődő tagjai is részt vettek.

Kis János lelkész ismertette a napirendi pontokat. Először a finn Hyvinkaa-i gyülekezet presbitériumának minket érdeklő jegyzőkönyvi kivonatát közölte. Ez tulajdonképpen egy szándéknyilatkozat, amely szerint Kecskemét város finn testvérvárosának evangélikus gyülekezete kapcsolatot kíván alakítani a mi gyülekezetünkkel. Egyúttal megköszönik látogatásuk alkalmával tapasztalt érdeklődő, testvéri szeretetünket.

Presbitérium örömmel fogadta a testvér finn gyülekezet szándékát, s bár a földrajzi távolság igen nagy Hyvinkaa és Kecskemét között, s gyakori találkozásokra nemigen számíthatunk, fölkérte a lelkészt a kapcsolatfölvétel lehetőségeinek kimunkálására. Egyben arra is kérte, hogy gyülekezetünk szeretetteljes üdvözletét tolmácsolja, s közölje elképzeléseinket.

Második napirendi pontként lelkész bejelentette, hogy a hitoktatás immár törvényes keretek között újra megindulhat, illetve folytatódhat. a megváltozott politikai helyzet következtében a vallásoktatás lehetősége több évtizedes tiltás és akadályoztatás után ismét napirendre került. Egyházunk és gyülekezetünk örömmel tesz eleget ennek a feladatnak is. A szülők és a különböző iskolák igazgatói érdeklődtek már a lehetőségek felől. Számolnunk kell azonban számos nehézséggel is, hiszen eddig 25 iskola jelentkezett ev. vallású növendékeik hitoktatási igényeinek bejelentésével. Az eddig ismert, illetve jelentkezett tanulók létszáma mintegy 60 fő, változó korosztályokból és iskolákból. Az órarendi egyeztetés, a hitoktatás helye és ideje még ismeretlen.

Több hozzászólás és javaslat után lelkész vállalta a hittan oktatás /általános és középiskolás tanulók részére/ legjobb megoldásának kidolgozását. Igen valószínű, hogy péntek délután és szombaton lesznek a hittanórák a gyülekezeti teremben, korcsoportonként. A szórványokban élő evangélikus tanulók hitoktatásának kérdése egyelőre ismeretlen.

Harmadik napirendi pont a templom és az orgona felújításának ügye volt. A templom fölújítására elkészültek a tervek, ezeket a Műemléki Felügyelőség elfogadta, jóváhagyta. Rövidesen elkezdődhetnek a munkák is. A tetőzetet teljesen ki kell cserélni, mert a lécek és a tetőcserepek immár teljesen használhatatlanok. A cserép kiválasztása a Műemléki Felügyelőség dolga lesz. Az orgonát ideiglenesen javítgatta egy hozzá értő szakember, azonban ez csak a pillanatnyi használhatóságát teszi lehetővé.

A templom fölújítására a Megyei Tanács 1,5 millió Ft hozzájárulást helyezett kilátásba, azonba az egyre változó politikai helyzetben erre komolyan nem számíthatunk.

1990. szeptember 23-án vasárnap, istentisztelet után rendkívüli közgyűlés volt, egyetlen napirendi ponttal. Dr. Bakay Péter felügyelőnk tiszte alóli felmentését kérte arra hivat-

kozva, hogy Budapestre költöznek immár nyugdíjas feleségével együtt, hogy leányuk és családja közelében élhessenek. Kecskeméthez már semmilyen családi kapcsolat nem fűzi őket. Szomorú szívvel hagyja itt a gyülekezetet, mert nagyon megszerette és jól érezte itt magát. Kéri a lelkész és a gyülekezet megértését.

Lelkész a presbitérium és a gyülekezet nevében is megköszönte dr. Bakay Péter 23 éven keresztül tartott áldozatos, hasznos felügyelői tevékenységét. Meleg szeretettel vett búcsút maga és a gyülekezet nevében a köztiszteletben és szeretetben álló kedves felügyelőtől és feleségétől.

1990. október 7-én tartott rendkívüli közgyűlésen lelkész az egyházi törvényekre hivatkozással - amely szerint felügyelő nélkül nem maradhat a gyülekezet - javasolta, hogy a soron következő, 1992-ben esedékes tisztségviselők választásáig válassza meg a gyülekezet felügyelőjévé ifj. Szigeti László presbitert.

Közgyűlés egyhangúlag megválasztotta felügyelőjévé ifj. Szigeti Lászlót, akinek eskütételére 1990. október 14-én kerül sor.

1991. április 28-án vasárnap, istentisztelet után a gyülekezeti teremben presbiteri ülés volt, amelyen az érdeklődő gyülekezeti tagok is részt vettek. Kis János lelkész ismertette a templomfelújítás helyzetét. Örömmel jelentette, hogy a tetőzet új lécezéssel, új, megfelelő cserépborítással elkészült. Remélhető, hogy a szakszerű munka a további beázást kizárja.

Szóba került a templom fűtésének szükséges megoldása is. A gyülekezeti terem - hála Istennek - már nem képes az istentiszteletre látogatókat befogadni, tehát a templom fűtési lehetőségét meg kell oldani, éspedig most, a fölújítás során. Ajánlatot kapott az ún. SUKOTE-féle padfűtés beszerelésére. Ezzel a fűtési lehetőséggel megismerkedett és nagyon kedvező véleményeket hallott róla. Fölszerelése, üzemeltetése egyszerű, gazdaságos és a kellő hőmérsékletet biztosítja. Ezzel a fűtési megoldással is szükséges az elektromos vezetékek teljes cseréje a telejes világítás, az orgona biztonságos működtetése érdekében is, 25 A-es automata biztosítékok fölszerelésével. A régi vezetékeket teljesen ki kell cserélni, mert azok használata már élet- és tűzveszélyes ! Az újonnan beszerelendő megfelelő átmérőjű rézvezetékek hosszú időre biztosítják a templomon belüli zavartalan és biztonságos elektromos ellátást.

Az ablakokat is újra kell üvegeztetni. Sok a kitört ablakszem, a meglévő üvegek pedig vékonyak s így a templom belsejébe zavartalanul berepülhetnek a madarak, csak a távozásuk körülményes. Az üvegeket 3 mm-esre kell kicserélni. Ez a munka mintegy 60-80 ezer Ft-ba kerülne, de végre kell hajtani.

A templomot kívülről is festeni kell, 1,5-2 m magasságig. Ezeknek a munkáknak az elvégzésére az anyagi fedezet megvan.

F. év június 9-én az istentisztelet és a konfirmáció a felújított templomban történik !

A szakipari munkákat követő nagytakarításra a gyülekezet tagjainak szíves segítségét kérte.

Erre az alkalomra készült el a templom főbejárata fölötti homlokzati síkján lévő kerek mélyedésbe egy tűzzománc Luther-rózsa. Kis János lelkészt még a felújítás során fökeresete egy magát megnevezni nem akaró házaspár azzal a javaslattal, hogy az említett mélyedésbe készíttetné el ezt a vallási jelképet. Lelkész örömmel és köszönettel vette a javas-

latot, és fölkérte Thúri Endre tűzzománc-művészt a Luther-rózsa elkészítésére. Ez meg is történt, s a szép alkotást 1991. június elején a tűzoltók ingyen fölszerelték a helyére. - Köszönet a "névtelen" adományozóknak !

1991. szeptember 22-én vasárnap istentisztelet után - lelkész kérésére a gyülekezet még együtt maradt. Két bejelentése volt:

1. Korábban, a gyülekezet tulajdonában volt Luther-palota visszaigénylésének kérdése napirendre került a városi önkormányzat ülésén. Ez örvendetes esemény kapcsán különböző vélemények hangzottak el. Lelkész rámutatott arra körülményre, hogy korábbi visszaigénylési beadványunkra választ sem kaptunk eddig. A törvényes út betartásával minden erejével azon lesz, hogy a jogtalanul elvett bérháunkat kapjuk vissza, vagy megfelelő kárpótlásban részesüljünk !

2. A másik bejelentés szomorú tényt közölt. Szeptember 20-án éjjel ismeretlen tettesek betörtek a templomba, az épület bank felőli oldalán. Az első ablak alsó részén az üvegeket betörték, a fakeretet kifeszítették és behatoltak a templomba. A betörők beszennyezték a templomot /a frissen festett falat a behatolás helyén, a szőnyegeket, a sekrestyét/. Az iratterjesztő vitrinből kevés pénzt és könyvet vittek magukkal. Erről a sajnálatos eseményről azonnal jelentést tett a polgármesteri hivatalban és a rendőrkapitányságon. Egyúttal kérte mindkét helyen felújított műemlék templomunk fokozott védelmét.

E szomorú esettel kapcsolatban említette, hogy riasztó berendezés fölszerelése iránt érdeklődött már. A templom bank felőli oldalán lévő 3 ablakot ráccsal kellene ellátni, azonban ehhez a Műemléki Felügyelőség előírása és hozzájárulása szükséges.

Gyülekezet a bejelentéseket tudomásul vette.

1991. november 3-án, vasárnap délután 4 órakor ünnepi istentiszteletet és díszközgyülést tartott a gyülekezet abból az alkalomból, hogy Isten segítségével a templomfelújítás befejeződött.

A templomot zsúfolásig megtöltötték a gyülekezeti tagok és más felekezetek érdeklődő hívei. Megjelent dr. Debreczeny József országyűlési képviselő és Merász József Kecskemét város polgármestere.

A 229. számú ének hangjaira vonult a templomba dr. Harmati Béla püspök, dr. Karl Man a LVSz korábbi főtitkára és felesége /USA-ból/, dr. Edmund Ratz egyháztanácsos /Stuttgartból/, dr. Muntág Andor a Teológia Akadémia dékánja, Káposzta Lajos az egyházmegye esperese és Kis János helyi lelkész.

Ünnepi igehírdetést tartott dr. Harmati Béla püspök, Máté 22. 15-22 versei alapján.

A hálaadó istentisztelet után ifj. Szigeti László felügyelő köszöntötte a megjelenteket és megnyitotta a díszközgyülést. Az első felszólaló Káposzta Lajos esperes volt, aki meleg szeretettel üdvözölte a gyülekezetet és lelkészét. Örömmel nyugtázta a felújítás szép munkáját. Megemlékezett az igényes templomépítő ősökről, akik evangélikus eszméiket is kifejező, de a városnak is díszére váló templomot terveztettek a kor egyik legkiválóbb építészével, Ybl Miklóssal.

Másodiknak Varga László református lelkész kért szót. A megyében élő református hívek nevében üdvözölte a testvér gyülekezetet. A szép és jól sikerült felújításért örömét fejezte ki. Megemlékezett arról a testvéri szeretetről, amely egyházaink között mindig fennállott. Így pl. a református hívek használhatták az evangélikus templomot, amikor

1911-ben földrengés következtében a református templom súlyos károkat szenvedett. De a második világháború vége felé, 1944. karácsonyától 1945. tavaszáig a viszonylag épen maradt evangélikus templomban tarthatták istentiszteleteiket. De ezen kívül is, minden évben együtt dícsérjük az Urat hol itt, hol a református templomban a reformáció emlékünnepén. Legyen ez a templom a védelem, az oltalom helye. A 122. zsoltár szavaival kérte Isten áldását: "...legyenek boldogok a Téged szeretők..."

Ezt követően Fejes László apátplébános a római katolikus egyház üdvözletét tolmácsolta. - A szomszédból jöttem az eredményt megnézni. - mondotta. Isten dicsőségére fáradoztatok, hogy az Isten háza szép legyen. Az orgona felújítása még hátra van, tehát még van min fáradozni. A róm. kat. Nagytemplomnál is sok még az elvégzendő munka, sok a feladat. Ez a gyülekezet példaszerű, szép, eredményes munkát végzett. Sokan fogtak össze. A gyülekezet, a műemlékvédők, a kivitelező munkások. Példaerejű ez a megújítás. Isten áldása legyen rajta !

A következő felszólaló Dr. Karl Man volt, a LVSZ korábbi főtitkára. Pál apostol szavait idézve: "... ahol egy tag szenved, vele együtt szenved az egész. Ahol egy kap dicsőséget, mind megkapja azt. Együtt örülnek, örvendeznek..." Isten viszi előre ügyeinket. Naponta szükségünk van megújulásra, renoválásra. Ez a templom is megújulásra, renoválásra szorult. De a lelkekben is szükség van erre. - Szívből jövő szavai után elmondta, hogy Kecskemét bekerült a LVSZ történetébe. 1972-ben fontos gyűlés színhelye volt ez a város és ez a gyülekezet. Itt zajlott le a Szövetség együttműködési bizottságának találkozója és megbeszélése. Az ülés egyik vitavezetője itt halt meg. Egy burmai püspök. - 1984-ben a LVSZ küldöttei ide látogattak, akkor még nehéz korszakban. A templom kívülről akkor már szép volt.

Isten áldását kérte a gyülekezetre és kívánta, hogy minél többször jöhessenek ide. Magyarul fejezte be mondandóját: "köszönöm szépen!"

Dr. Eduard Ratz egyházfőtanácsos Németországból, Baden-Würtenberg tartományból, Stuttgartból hozta a német egyházak üdvözletét. A 40 évig tartó elszakadás véget ért ! De Isten igéje megmarad örökké ! - Nagyon fontos eseményt ünnepeltünk a közelmúltban. A reformáció ünnepét ! Ma is szükség van a megújulásra. Az egyháznak is, de a híveknek is ! Módjukban volt katolikus, evangélikus és ortodox emberekkel együtt ünnepelni. A lelki megújulásra minden embernek szüksége van. Csak így képzelhető el, hogy a napjainkban Madridban zajló konferencia sikeres legyen. Ezért is imádkoznak és dolgoznak. Isten igéje megmarad ! - Ebben a szépen felújított templomban is halljátok az evangélium üzenetét !

Ezt követően Merász József Kecskemét polgármestere emelekedett szólásra. Tisztelettel és szeretettel hajt fejet azok előtt, akik lehetővé tették a felújítást, nehéz körülmények között is. De sikerült ! A város nevében fölajánlotta a továbbiakban is jóindulatú támogatását.

Szabó István lelkipásztor a következőket mondotta: a dunaegyházi templomot is renoválták. Nem végezhették egyszerre a munkát, de nem pihentek közben. Erőt gyüjtöttek a következő feladatok megoldásához.

Volt és van úgy, hogy a papok egymás nyomdokában járnak a felújításban, és a munka végén együtt örülnek a sikernek. Így volt ez itt is; Tóth-Szöllős Mihály esperes kezdte el

a külső munkálatokat 1984-ben és utóda, Kis János fejezte be a nagy munkát 1991-ben. Már csak az orgona felújítása van hátra. De nemcsak az orgonáé ! A szívnek is meg kell újulni napról-napra !

Kis János lelkész felolvasta az üdvözlő táviratokat, leveleket, amelyek a templom fölújítása alkalmából a gyülekezethez érkeztek.

Tóth-Szöllős Mihály - mint mondta - örömmel jött ide vissza, feleségével együtt. 16 évig dolgozott itt. Sokat álmodozott azon, hogy miként fog fölújulni ez a templom ? Kis János, utóda, megvalósította álmait ! Örül, hogy az oltárkép helyére a kereszt került ! "...Örüljetek az Úrban mindenkor, ismét mondom örüljetek !" Isten áldását kérte a gyülekezetre.

Dr.Harmati Béla püspök volt a következő szónok. Köszöntötte a gyülekezetet, majd hangsúlyozta, hogy a falak mellett a szíveknek is meg kell újulni. Öröm, hogy együtt lehetünk itt, felekezetek, városi vezetés képviselői. Együtt vagyunk, most és legyünk is együtt !

Példaszerű volt az összefogás a felújítás során. Örüljünk, hogy így sikerült. Közöje ezt az eseményt a sajtó, a TV is, mert ez jó hír ! És van ilyen is, nemcsak rossz hírek ! Van öröm is, meg kell keresnei az örömöket !

Örömét fejezte ki afelett, hogy volt tanítványa, Kis János került ide lekipásztornak. Kis János nemcsak jó lelkész, de jó menedzser is. Sok ilyen lelkészre lenne szükségünk.

Az építők is jó munkát végeztek. Az itt szerzett jó tapasztalataimat - mondotta - tovább adom.

Köszöntötte a lelkész feleségét is, aki férje nehéz munkájban is hűséges társa. Igazi lelkészfeleség.

Gratulált mindazoknak, akik ilyen-olyan módon és mértékben kivették részüket ebben a szép munkában. Reményét fejezte ki az orgona sikeres felújítását illetően is.

Ifj. Szigeti László felügyelő a presbitérium és a gyülekezet nevében megköszönte a lekésznek a templom fölújítása terén végzett nagy munkáját. Megköszönte püspökünknek, hogy Kis János lelkészt ide helyezte, Kecskemétre.

Kis János lelkész meleg szavakkal köszönte meg az üdvözléseket, együttérző örömöket. Nagyon örül ő is a felújított templomnak, ő is szépnek találja. De a templom csak akkor igazán szép, ha tele van hívekkel ! Harangunk sajnos nincs, de belső harangunk szóljon, amikor templomba kell mennünk.

Szeretettel foglalkozik az ifjúsággal. Az a mintegy 80 főnyi gyermek jelenti a reményt, a lelkes gyülekezet fennmaradásához. Püspök úrnak arra a megjegyzésére, hogy jó menedzser, azt válaszolta, hogy szívesen jár oda, ahol jó szívvel fogadják, s egyházáért áldozatot is tudnak hozni a hívek.

Köszöni az ajándékot /a gyülekezet új Luther-kabáttal ajándékozta meg/.

Megköszönte a lelkésztársak, az énekkar szolgálatát és meghívta a vendégeket az önkormányzaton tartandó fogadásra.

A Himnusz eléneklésével ért véget a templomban a hálaadó istentisztelet és díszközgyűlés.

Egyházunk iskolája

Hazánkban a reformáció terjedésének kezdetétől az evangélikus egyház nagy súlyt helyezett az ifjúság oktatására is. Szükséges is volt az igyekezet; magas színvonalon oktatni, tanítani a fiatal nemzedék minden korosztályát, hogy hitüket tudatosan, meggyőződésből vallják és hirdessék, fölkészültségükkel, tudásukkal, műveltségükkel szolgálják gyülekezetüket, egyházukat, hazájukat !

Ez a meggyőződés vezette gyülekezet-alapító őseinket is, mert már 1792-ben "....imaházat, iskolát és parochiát alakítottak... Be lévén rendezve az imaház, paplak és iskola, azonnal lelkész választásról gondoskodtak."

Már ugyanebben az évben megkezdte itt tanítói munkáját Wenich Sámuel "rector". Ő volt az első tanítója iskolánknak.

A BKmL-ben található az erre vonatkozó kérelem és engedélyezés: "Preadicator és iskolatanító behozatala iránti tanácsi határozat" címen /1792. január 27. 1791-1794. tanjk.34. lap 184.t.szám/.

Azt is tudjuk, hogy "... az ág. ev. tanító fizetése 100 rénes forint, ezenfelül temetések, ostya sütés és minden tanuló után külön díj járandóságból állt." */Joós Ferenc,* Va. 37./

Ugyanitt olvasható, hogy 1808-ban már az ev. tanító javadalma 100 rénes forint, 20 véka búza, 6 akó bor, 2 öl fa, gyermekenként 1 forint, temetésenként 15-24 krajcár volt.

Iskolánk kezdeti éveiből kevés írott emlék maradt ránk. Az egymást követő tanítók neveit viszont ismerjük, azokat közöljük is.

Ami az oktatás módját illeti, annyit tudhatunk *Joós Ferenc* idézett munkájából, hogy a XVIII. század végén és a XIX. század elején a kecskeméti alsófokú iskolákban csak első és második osztályok voltak. Az első osztályokban két-három-négy éven keresztül jártak a tanulók és legtöbbjük nem került fel még a második osztályba sem...

A tanítóktól eleinte semmiféle képesítés igazolását nem kívánták. Ha valaki vállakozott a tanításra és volt hely üresedésben, alkalmazták. Szakképzettség nélküli tanító volt itt az ev. iskolában például egy kiszolgált káplár, Horváth János nevezetű, aki 1801-1815 között tanítóskodott közmegelégedésre. Híresen jó tanító volt.

Ez idő tájt kevés volt a tanítókat, tanárokat képző felsőbb iskola is, de a szükségletekhez képest kevés volt az ide jelentkező növendékek száma is.

A teológiát végzett ún. papjelölteket nem szentelték lelkésszé azonnal tanulmányaik befejezésekor, csak ha valamelyik gyülekezet "próbaszónoklatra" és bemutatkozásra meghívta. Ha elnyerte a gyülekezet tagjainak tetszését, "híványt" kapott, amelyben rögzítették a lelkész jövedelmét, jogait és kötelességeit s az illető esperességtől kiküldött két lelkész jelenlétében lelkésszé iktatták. Nos, a fiatal, teológiát végzett ún. papjelölt tanítói, esetleg tanári állást vállalhatott, amennyiben a gyülekezet presbitériuma megfelelőnek találta. Ilyen papjelölt tanítója is volt a gyülekezetnek, pl. 1830-1835 között Udvarhelyi József, vagy 1846-1854 között Ugrik József.

Az állam igyekezett az országos méretű gondokon segíteni olymódon, hogy minden tankerület székhelyén /Budán és Pozsonyban/ az ún. normál iskolákban módot adott minden tanítójelöltnek a tanítási módszerek elsajátítására. Kevesen éltek ezzel a lehetőséggel.

Az 1806-ban hírdetett II. Ratio educationis /az oktatásügy szabályozása/ háromféle népiskolát különböztet meg; falusit /egyosztályost/, mezővárosit és kisvárosit /kétosztályost/ és nagyvárosit /háromosztályost/. Kecskeméten ez utóbbit kellett volna szervezni. Meg is küldte a pozsonyi fődirektor az órarendet. Eszerint minden osztályban a heti órák száma 22 és fél. A tantárgyak pedig: I. osztályban: vallástan, betűk ismerete, olvasás, az írás kezdete, számolás, iskolai szabályok.

II. osztályban: hit- és erkölcstan, bibliai történetek, írás és olvasás magyarul és latinul, helyesírás, számtan.

III. osztályban: az előbbieken kívül természetrajz, földrajz, technológia, mértan, a nyelvtan elemei, levél és ügyiratok írása.

Az első osztály kezdőkre és haladókra oszlott és két évig jártak ide a tanulók. A második osztályból át lehetett menni a latin osztályokba /gimnáziumba/.

Az ágostai evangélikusok iskolája e század első felében már kiváló jó hírben állott, annyira, hogy a többi felekezetek tekintélyesebb családjai is sokan ide járatták gyermekeiket - írja *Pásthy Károly.* /25. o./

1823-ban az ev. egyháztanács úgy határozott, hogy bevezeti a latin nyelv tanítását is, ha erre alkalmas tanítót tudnak alkalmazni. "... szükségesnek látván azt, mivel azon gyerekek, akik ebből nagyobb oskolába mennek által, ott könnyebben fognak boldogulni a deák nyelv tanulásában."

Az iskolatanítók sorában a hatodik, nevezetes személyiség volt: Schiffendecker /Hajósi/ Dániel. Ő 1817 és 1830 között tanítóskodott itt. Ő tanította a betűvetésre és a tudományok alapjaira Petrovics Sándort. Neki adatott meg Isten kegyelméből az a lehetőség, hogy hazánk és egyházunk kiemelkedő tehetségű költőjét, a nagy hazafit ő indította nagy magasságokig emelkedő, sokszor göröngyös, rövid életútjára.

Ki is volt ez a tanító ? Több forrás */presbitériumi jegyzőkönyvek, protocollumi jegyzetek, Marton Sándor, Sz. Kőrösi Ilona, Orosz László/* szerint Schiffendecker nagyon szigorú, de igazságos, egyeneslelkű, rendszerető, német neve ellenére jó magyar ember volt.

Nagyon szép kézírása Petőfi ugyancsak szépen írt betűin érzékelhető. Pontosan vezetett iskolai *Protocollumi jegyzetei* az 1830. évvel sajnos véget értek /1837-től folytatódik/. 1831. február 2-án romlott egészségi állapotára való hivatkozással lemondott állásáról. 1830-tól Udvardy József papjelölt-tanító működött az iskolában. A Schiffendecker által beírt utolsó, 1830-as bejegyzés szerint Petrovics Sándorral együtt 49 tanuló járt az iskolába. Majd más kézírással ez olvasható: "Itt a Protocollumi Jegyzetek, a' mint látod, tsorbát szenvednek, mert érdemes Schiffendecker Taníttó Ur elmenetele után ú.m. 1830dik Esztendőtől fogva egész 1837ik Esztendőnek Januáriussáig, sem a' Tanítványok, sem más Jegyzetek fel írva itt nintsenek. De ne gondold, hogy az idő alatt, talán Tanittó vagy Tanítványok nélkül lett volna e' kis Evangelica Ecclesia Ketskeméten ? Voltak ez idő altt érdemes Tanittók ketten is, de hogy ők miért nem folytatták a' mit Schiffendecker T. Ur elkezdett, ti. e Protoi Jegyzéseket, ennek okát én nem tudom."

Schiffendecker kézzel írott magán naplóját a *BKmL-ban* őrzik. Egyebek mellett egy érdekes bejegyzést találni benne: "Az 1824-ik Eszt. Április 22kén tartott Examen alkalmatosságával megelégedvén a' jelen lévő Szülék Tanítványaimnak feleletjeikkel és előmenetelekkel, az azok körül tett szorgalmatos Munkásságomat és szerény fáradozásaimat Gömöri János Curator Személljesen igen szép kifejezésekkel megköszönte 's a többek közzül, a' Szülék és az Ecclesia háládatosságát adandó alkalmatosságát ígérte."

Minden bizonnyal jutalomra számított a derék iskolamester, és joggal.

Petőfi: A jó tanító című versében egykori mesterét kissé gunyorosan, tréfás túlzásokkal örökítette meg.

Tanítója után most lássuk a kis diákot. Szüleivel már Kiskunfélegyházán éltek, jómodban. Az apa székbérlő és mészáros mester. Gyakorta átjárt Kecskemétre. Elsősorban a családi kapcsolatok ápolása miatt. Az itt élő rokonok, a Rhúz /Hrúz/ és a Kovácsay család volt. Hrúz Mihály lakatos és jómódú gazdálkodó, Sándor édesanyjának nagybátyja, Kovácsayné pedig a kis Sándor keresztanyja. Ez a két család gyülekezetünk alapító tagjai voltak, sok más famíliával együtt. Jómódú, szorgalmas iparosok, gazdálkodók lévén, a város lakosságának megbecsülését, tiszteletét élvezték. Petrovics István, az apa, természetesen üzleti ügyekben is járt ide, kivált állatvásárok alkalmával. Ilyen látogatások, családi beszélgetések győzték meg őt arról, hogy Sándor fiának itt kell járnia iskolába. A Hrúz család szívesen vállalta és fogadta a kis iskolást kosztra, kvártélyra, annál is inkább, mert Hrúz Mihályék háza az iskolához közel, az egykori híres Beretvás szálló /ma OTP/ helyén állott. Hrúzéknak jóságos szeretetükön kívül öt gyermekük is volt, ezek közül kettő, Mihály és Benjámin ugyancsak kisiskolás. Hrúz Erzsike, a legidősebb testvér hamar szívébe zárta a kis Sándort, s becéző néven Vicskónak /Petrovicsból/ szólítgatta. A kisfiút féltőn szerető édesanyja 1828. május 10-ikén szekérrel hozta át Félegyházáról a nagybácsi házába.

A kisfiú - ahogy *Marton Sándor* írja, "gyönge, vékony csontú, de csinos, göndörhajú kis barna fiúcska, aki már felezvén életének hatodik esztendejét, gondos szülei kívánják hitfelekezetüknek legközelebb eső jóhírű iskolájába járatni."

Még aznap be is íratták az iskolába. Az akkori iskolai rend szerint az évvégi vizsgák, az examenek április végén voltak. Május elején vették föl az új növendékeket, akik a nyári nagyszünideig be-be jártak az iskolába, hozzászokni a későbbi iskolai rendhez, fegyelemhez. A rendes iskolábajárás, tehát az iskolai tanév október elején kezdődött és a tanév április végén ért véget.

Hrúz Mihály, aki presbitere is volt a gyülekezetnek, vezető egyéniség volt, de nyakas magyar. Még gyülekezetének lelkészével, Hajnal János tisztelendő urral szemben is. A szájhagyomány szerint /írja Marton Sándor i. munkájában/, egy nagyobb temetésen a lelkész prédikációjában így akarta egy kicsit "szelídíteni" szögrehúzó hívének nyakas fejét: "Maghalunk atymáfiai mindnyájan, még Hrúz Mihály uram is, de még talán én is !"

Hrúz Mihály korán megözvegyült, s a háztartás, gyermekek nevelésének gondját-baját Erzsébet vette át, aki nagyon olvasott, ábrándos természetű hajadon volt. Esténként meséket mondott a gyermekeknek, amelyekben a kis Vicskó lelte legnagyobb örömét. A szép hangú Erzsébet gyakran énekelt is nekik. Leginkább az akkor divatos, Cserebogár, sárga cserebogár c. dalt. Ennek emléke oly szépen cseng vissza Petőfi: Szülőföldemen c. költeményében.

Ezek a gyermekkori élmények bizonyára hatással voltak Petőfi későbbi életében. Csak úgy, mint az a körülmény, hogy a szigorú, sokat követelő apa megállapodott Schiffendecker iskolamesterrel, hogy a kisfiút latin és német nyelvre is oktassa, kellő tandíj fejében.

Szorgalmas és jó magaviseletű lehetett a kisdiák, mert szorgalmas tanulást, rendet követelő tanítója rosszaló bejegyzést nem írt neve mellé. Szemben néhány tanulótársával, akiknél akadtak rossz magatartásra, hanyagságra, rendetlenségre utaló bejegyzések.

1830 végén, vagy 1831 elején az eddig Hrúzéknál lakó kosztosdiák kerestanyjához, Kovácsayékhoz került, akik nagy örömmel és szeretettel fogadták keresztfiukat. Így nyilván Hrúz Erzsébet gondján-baján is segítettek egy kissé.

Sajnos, a Protocollumban - mint említettük - nem vezették tovább a régi tanító följegyzéseit.

1831. tavaszán, feltehetően az áprilisi examen után a kis Sándor is elment innen, szülei Szabadszállásra költöztek. Iskoláit máshol folytatta.

Minden esetre ebben az iskolában és az itteni kedves, szerető család környezetében kapta meg azokat az alapismereteket, jellemformáló példaadókat /tanítója, nagybácsija/ amelyek és akik későbbi tanulmányait, magatartását, hazaszeretetét, költészetét befolyásolták. De itt tanult meg a szó szoros értelmében is szépen írni.

1837-től már ismét találunk protokolláris följegyzéseket. Olvasható pl. hogy ebben az évben: "A' fent írtt O. Taníttói fizetés' meg jobbittatott;....

1. Kész pénz 150 ft. Váltóban
2. Két öl fa és két szekér szalma
3. hat akó bor
4. Húsz véka rozs és husz véka árpa
5. A' Tanittás pénz 2 ft Váltó. s a' t.
6. Az enekes halottol 1 ft a' Butsuztatásért 2 ft váltóban
7. Uj esztendei offertorium
8. A' körösi filia Offertorium. Vége."

A kis egyház mindent elkövetett iskolája fölvirágoztatására, úgy, hogy e tanítói állás egyike lett a jobb javadalmazásúaknak. */Palásthy K.* i.m. 25. o./

Az evangélikus egyház - a többi felekezti iskolákhoz hasonlóan - illetékes tanügyi szakemberei kidolgozták az oktatás rendjét. Ezt megküldték az egyes iskoláknak. "Két rendbeli iromány van szerencsém közölni Önökkel, egyik az *oskolai rendszert* foglalja magában, a' másik az *oskolatanítói hivatalt érdeklő utasítást.* Mind a kettő szerkesztve van azért, hogy minden oskolatanító előtt világosak legyenek kötelességei. Kérésem és meghagyásom az, hogy e' két rendbéli iromány tisztán és olvashatólag beírják Önök az *oskolai protocollumba* mit is én oskolai vizsgák alkalmával megtekintendek... Ugy hiszem, e' két rendbeli irományban röviden meg van írva minden, mit egy oskolatanítónak követni kötelessége, miszerint mind esperessége, mind lelkésze, mind egyháza előtt legyen becsülete. Ki azokhoz nem alkalmaztatandja magát, magának tulajdonítsa a' kellemetlenséget, a' bajt, melly őt érni fogja hivatalában... A' ki is ajánlva a' szorgalmat és pontosságot a' tanításban vagyok egész tisztelettel Tudós Tanító úrnak Tápió Szelén, Auguszt. 6-kán 1844. alázatos szolgájuk Mocskonyi József körlelkész."

"*I. Okola tanítói hivatalt érdeklő utasítása*

1. A' tanító mint magános /magán/ ember
2. A' tanító mint polgári társaság tagja
3. A' tanító mint egyházi társaság tagja
4. A' tanító az oskolában
5. A' tanító oskolán kívül"

E sok kötelem után, amelyek a címmondatok alatt pontokban foglalva következnek, az utolsó pontot érdemes idézni. Időszerűsége ma is érvényes: "Végre a' tanító mind lakásánál, mind oskolában és mindenütt tükörül szolgáljon mind a' jó erkölcsben, mind jó cselekedetekben, nemcsak tanítványai, hanem az egyház minden hívei előtt érezze szakadatlanul, melly sokat jelent e' szó. "tanító."

Az "oskolai rendszer" tulajdonképpen a tanítandó anyaggal, a tanítás módszerével, az iskolai rendtartással foglalkozik. Ezek ismertetésére nem térhetünk ki, korábban már láttuk az oktatott tantárgyakat.

Az egyházmegye területén lévő esperességek voltak hívatva a területükön lévő iskolák felügyeletével, ellenőrzésével. Az a lelkész, akit ezzel a feladattal bíztak meg, dékáni, vagy körlelkészi címet kapott. Eleinte csak az examenek alkalmával látogatta meg a gondjaira bízott iskolákat, később azonban renszeres kapcsolattartást követeltek meg a körlelkészektől is, tehát nemcsak évente egyszer, hanem többször kellett vizsgálatot tartani a gondjaira bízott iskolák és tanítóik felett. Így került sor 1846. november 15-ikén Elefánt Mihály körlelkész kecskeméti látogatására. Az ő felügyelete alá tartozott Kecskeméten kívül: Cegléd, Tápiószele, Tápiószentmárton és Tóalmás. Nos, jelentésében a következőket írta: "l. Kecskeméten tanít Ugrik József papjelölt, ki oskolai pályáját bevégezvén, több évek óta úri házaknál, mint magánynevelő működött. Tanítványai számszerint 44en valának. Mint kezdőnek az 1844.ki Oct. 18án esperességileg közlött és a' magyarhoni renszerhez alkalmazott iskolai terv ajánltatott. Az iskolának alapítványai nincsenek; mindazáltal a' gyülekezet 's lelkipásztora részéről tanusított részvét a' legdúsabb kamatokkal 's legszebb jövővel kecsegtet. - A' tanító lakása igen czélszerű és ízletes /így!/; iskolája szinte tiszta és eléggé terjedelmes. Fizetése körülbelől 450 vfnyi, a' tanítási díjakon és stólákon kívül. Földje nincsen."

Elefánt Mihály körlelkész mind az öt iskolát végiglátogatva a következő összesítő jelentést írta még: "Kiviláglik mindezekből, hogy pestmegyei esperességünk ezen egyetlen magyar iskolai köre, különösen ennek iskolái, ha nem is legjobb, mindenesetre tűrhető karban vannak, 's lelkészei pártfogók nélkül nem szükölködnek. - Nincs tehát egyéb hátra, mint hogy bevallván mindmagunknak saját gyengéinket, azok kiküszöbölésén fáradozzunk; szemeink előtt legmagasztosb törvényt tartván, az Istent, kinek gyermekei, 's édes Magyar hazánkat, mellynek polgárai vagyunk. Elefánt Mihály"

1855-60 között az iskola olyan nagy fejlődésnek indult, hogy tanítványainak száma már 100 körüli volt. A város 1855-ben az egyházközség iskolájára 620 frtot utalványozott, s ezt az összeget 1856-ban újabb 400 frttal emelte. Így azonnal másodtanítói állást lehetett szervezni. Ezt nevezték "Kettős tanitóságnak". 1860-ban ismét 200 frt segélyt nyert az

egyház a várostól. Az így biztosított városi évi segély a két tanító fizetésére fordítódott. */OEL. Püsp. látogatás jknyve./*

1860-ban kántor-tanítóvá választatott Kressák Pál kiváló pedagógus.

1862-ben a közelgő templomépítés szükségessé tette a régi oskolatemplom és a leányiskola lebontását. Erről a körülményről könyvünk első részében már beszámoltunk.

1863-ban súlyos aszály következtében az egész ország szenvedett. Igy persze városunk is, egyházunk is. A város közgyűlése is tárgyalta az aszálykár okozta helyzetet. "... az 1863ik évi terméketlenségből származott élelmi nagy szükség enyhítésére beszerzett gabona maradányából a tanítóknak ideiglenes fölsegélésére, addigra, még készpénzbeli illetményük legalább részben kiállíttathatnék, az Egyházak rendelkezésére mérsékelt értékben megállapított mennyiség átadattassék. .... minden elemi oskolatanító részére 20. véka rozs a Község rendelkezése alatt lévő gabonából, az illető Egyházi Elöljáróságnak, vékánként 1 ft 20 kr mérsékelt árban kiadatni rendeltetik." */BKmL. KGyJK. 1866./*

Az 1863. évi nagy szárazság és az 1866. május 23, 24-iki fagy általános nyomorba döntötte a lakosságot. A város nem fizette rendesen a megajánlott iskolai segélyt, így azután az egyházak sem tudták fizetni tanítóikat. Volt eset, hogy 11 hónapon át egy krajczárt sem kaptak a tanítók. .... nemcsak a tanítók fenyegetőztek a tanítás beszüntetésével, hanem az egyház /nemcsak az evangélikus/ az iskolák "országos botrányul szolgáló bezárásával." /Pásthy i.m./

Végülis a nehéz helyzet Isten segítségével megoldódott, a tanítás beszüntetésére nem került sor.

Okulva a rossz évek tapasztalatain, az 1864. május 1-jén tartott közgyűlésen Margócsy József lelkész és a tanító urak kérik a közgyűlést, hogy termény járandóságukat negyedévenként fizessék ki az eddigi évenkénti egyszeri helyett. Közgyűlés a kérést elfogadta és megszavazta.

1867/68 telén a város által fölajánlott 25 öl fára és ennek rőzséjére egyházunk is igényt tartott, a két tanterem, a hivatalok és a tanácsterem fűtésére.

1870. február 2-án tartott közgyűlésen Laukó Károly lelkész bejelentette, hogy báró Eötvös miniszter és Horváth Döme miniszteri tanácsos - aki iskolánk egykori növendéke volt - meglátogatta iskolánkat. Ez alkalommal Horváht Döme oly összeget ajánlott föl iskolánknak, amennyit híveink közül egyházi célokra csak a leggazdagabbak fizettek. /összeg nincs jelezve./

1870. december 24-én tartott presbiteri ülésen lelkész bejelentette, hogy Kressák Pál tanítónkat a M. Kir. Közoktatásügyi miniszter 6 hónapra Drezdába küldi ki tanulmányútra, tapasztalatcserére. Ez időre 1000 frt államsegélyt kap. - A presbitérium örömmel veszi tudomásul ezt a kitüntető kiküldetést és gondoskodni fog Kressák Pál helyettesítéséről.

Az 1868. évi 38. tc.-nek Kecskemét népoktatásügyére nézve az lett a legfontosabb eredménye, hogy a felekezeti népiskolák lassanként megszünnek és helyettük kifejlődnek majd a községi népiskolák, s ezt a kérdést a város értelmisége már 1851-ben kívánta. /Irja *Pásthy K.* i. könyvében. 40. o./. Természetesen ez a folyamat nem ment könnyen és viták nélkül...

1871. április 2-án tartott ülésén gyülekezetünk presbitériuma is foglalkozott ezzel a kérdéssel. A református egyház az iskolák községesítését elfogadta, az ev. egyház is. Az évenként kapott 620 frt államsegély kevésnek bizonyult iskolánk fenntartásához, s ez eléggé súlyos anyagi megterhelést jelentett kis lélekszámú egyházunknak. Ráadásul az iskolaépület is eléggé rossz állapotban volt már és kicsinek is bizonyult, mert csupán 40 tanuló részére biztosított férőhelyet, de ezt is szűkösen. Az egyház a város illetékeseivel folytatott tárgyalásai alapján megállapodás történt, s ennek értelmében egyházunk ragaszkodott a hitoktatás zavartalan folytatásához, tanítóink átvételéhez, valamint ahhoz a kikötéséhez, hogy kántorunk az egyházi szolgálatokat végezhesse.

Az 1868. évi 38. országos népoktatási törvény értelmében a létesítendő községi iskolák felállítását nemcsak előnyösnek, de szükségesnek is tartjuk /református, evangélikus, majd a görög kel. egyházak/ legerősebb indokul a különböző vallású honpolgárok közötti testvériség szilárdítását hozván fel...

Az egyházak, az izr. egyház kivételével a községi iskolák mellett nyilatkoztak. A városi közgyűlés 1872. augusztusában elhatározta, hogy a községi iskolákat október 1-jén megnyitja. A községi iskolaszék tagjainak a számát pedig a lelkészen és a tanítók képviselőjén kívül 25 főben, majd csakhamar 30 főben állapította meg.

A református, evangélikus és gör. keleti egyházak átengedték használatra iskolaépületeiket a városnak. Az iskolai felszereléseket és a taneszközöket leltár mellett engedték át olyan feltétel mellett, hogyha valamikor az iskolák megint egyházi iskolák lennének, a város tartozik azokat jó karban visszaadni.

A város átvette a református és evangélikus egyháznak tanítóit személyenként 700 frt javadalmazással. Egyúttal kimondta a városi közgyűlés, hogy a községi tanítók között mindenkor legyen ág. ev. tanító is, aki pályázatilag köteleztessék az egyház által fizetendő 300 frt tiszteletdíjért a templomi istentiszteletek - és tanítási időn kívül - a temetéseken mint kántor, szolgálni.

Ez utóbbi intézkedéstől csak az esetben lehet eltérni, ha keresztülvitelét a pályázat eredménye lehetetlenné tenné */Pásthy i.m. BKmL.Kgy.Jkv. 732/1872/.*

Ilymódon a községi iskola az 1872/73. tanévvel megkezdte működését, a ref., evang. és gör. kel. egyházi iskolák ezzel egyidőben megszüntek.

A róm. kat. egyház ekkor még nem adhatta át iskoláit a városnak, mert még néhány tisztázatlan kérdés nem oldódott meg */Kgy.jk. 701/1872. BKmL./*

1877-ben a zsidók is csatlakoztak a községesítéshez, s ezzel az alapfokú oktatásnak felekezeti jellege megszűnt.

Az 1872. szeptember 1-jén tartott presbiteri ülés jegyzőkönyvéből is ezeket tudhatjuk meg, némi kiegészítéssel. Pl. Kecskemét város az 1872. augusztus 29-én kelt 5213 számú átiratában tudomásul veszi, hogy egyházunk az iskolaépületet f. év október 1-jétől 1 évre a városnak ugyancsak iskola céljára díj nélkül átadja. Meggondolandó viszont, hogy a nem éppen jó épület szolgálja-e az oktatást a továbbiakban, mert az épület 40 fő befogadására alkalmas csupán. Közös udvarban van a lelkészi- és tanítói lakás és a templom. Zavaró lenne a községi iskola jelenléte, annál is inkább, mert a templomépítés során fölmerült az iskolaépület lebontása.

A tanítók heti 2 órában tanítanának hittant, hétfő és szombat reggel kántori teendőket, valamint a temetéseken teendőiket ellátják /évente 25-30 temetés volt/. Ezeket érthetőleg tanítási órákon kívül fogják végezni. Az egyház fizet a kántornak ezekért a munkákért, a város pedig a tanítói munkáért. Igy a jobb jövedelem reményében lesz jelentkező /kántor-tanító/ és választási lehetőség is.

Vallásoktatás az elemi iskolákban kedden és pénteken lesz, d.e. 10 órától.

A nagyobb növendékek hétfőn és szombaton a reggeli istentiszteleteken részt vesznek.

Kressák Pál nevével már találkoztunk. 1860. augusztus havában választatott egyházunk népiskolai tanítójává, kántorává s csakhamar jegyzőjévé. 1872-ben megszünt egyházunk rendes tanítója lenni, s a törvényhatósággal kötött egyeség értelmében átkerült a községi iskola kötelékébe, s mint ilyennek, a városi törvényhatósági közgyűlés megengedte, hogy a részére kifizetett 300 frt évi tiszteletdíj mellett egyházunknál a kántori és hitoktatói teendőket - "a községi iskolaügy hátrányára származható minden következhető, vagyis tanítói működésében gátoltatása nélkül végezhesse."

1872-1901. szeptember haváig nagy hűséggel, kitartással végezte a vallás oktatását mindeha példás eredménnyel */Közgy., lelkészi jelentés 1901-ről/.*

A gazdasági felső népiskolába a községi iskolaszék Kressák Pált, a helybeli ágost. ev. egyház jeles tanítóját az intézethez rendes tanítóvá megválasztotta a gazdasági szakoktatással egybekapcsolt felső népiskolába. 1872. december 7-én megkezdte működését 44 tanulóval, kiket az elemi iskola IV. osztályából vett át */Pásthy K. i.m./.*

Lélekszámban csekély gyülekezetünk az oktatás terén is - bátran mondhatjuk - 80 év alatt nagyot alkotott. Közmegbecsülés, tisztelet övezte az egykori oskolatanítókat, mestereket, rektorokat, mikor hogy nevezték őket. Istenbe vetett hitük, egyházszeretetük, az ifjúságért érzett felelősség- tudatuk segítette, bátorította őket nemes feladatuk, hivatásuk vállalalásában. Sokszor nagyon sanyarú, szegény körülmények között is. Az 1863. és 1866. évi súlyos időjárási károkról tettünk ugyan említést, de ezeken kívül nagyon sokszor volt szegénységben, nélkülözésben részük. Együtt éltek a gyülekezet tagjaival jóban, rosszban. Sok jó tanítványt neveltek Istenfélelemre, egyházszeretetre, szorgalmas becsületes munkára, öntudatos magyarságra.

Egyházunk temetője

Temetőkert létesítésére már a gyülekezet hivatalos megalakulása előtt gondoltak itt élt evangélikus elődeink. Erről az igényükrők könyvünk elején már beszámoltunk.

Hornyik /1927/ idézett munkájából /24. o./ tudjuk, hogy: "A lutheranus felekezet régi temetője, melynek helyén most a vasút melletti sétány áll, 1778-ban; a zsidók lezárt régi temetője pedig 1774-ben nyittatott; az előtt egyiknek sem volt temetője."

Egy másik temetőhelyet pedig "1791. Mrt. 23-án Szrnkányi Dániel szűcsmester vett az evangélikusoknak a Matkói és Halasi utak között 100 R. forintokért */Laukó, 1882. Sárkány, 1928./*

A kis létszámú evangélikus lakosság nagy gondot fordított mindenkor sírkertjére. Az ősök, szeretteik iránti kegyelet, tisztelet, erkölcsi kötelességükké tette, hogy halottaik saját temetőjükben, saját lelkészük által eltemetve pihenjék örök álmukat. A temetőbe látogatók pedig csendes, nyugodt elmélkedéssel, fohászkodással gondolhassanak elhúnyt szeretteikre és áldhassák ott is Istenünket.

A presbitériumnak mindenkor volt temetőgondnoka, aki a temetőhöz illő rendre, csendre, a kegyelet betartására és betartatására felügyelt. Az ő feladata volt a temetőőr munkájának ellenőrzése, valamint a városi hatóság által megkövetelt körülárkoltatás, fásítás, sövény- vagy más kerítés készíttetése, jókarban tartása, stb. is.

Az un. Szrnkányi-féle temető mellett "1832. október 29-én 260 forintért 30 utcából álló szerény szőllőjét" az Ev. egyház megvette */1828-1835. Tjkv. 446. lap./*. Az új részt azonban csak 1853-tól vették használatba, mert ez év november 20-án tartott presbiteri ülés kimondta, hogy: "....az Új temetőnek árkába fákat ültetni felszóllíttatnak az Egyháztagok, és temetkezés alkalmakkor, sáros időbe Tiszt. s Tanító Urak részére kotsit tartoznak az illető felek rendelni."

Bizony ez időben Kecskemét vagy nagyon sáros, vagy nagyon poros volt. Esős időben nehéz volt a városban a járás-kelés, a nagy sár miatt... Az említett 1853. év ősze is ilyen lehetett, mert: "...ősszel októberben elkezdette az esési, egész télen szörnyű rossz utak voltak, sok helyen járhatatlan utak is voltak, melyet a víz alsó árja /talajvíz/ is nagyon elöntötte a szántóföldeket és kaszálókat..." - írja az egykori krónikás, Diószeghi István följegyzéseiben */BKmL. Szilády Károly jegyzetei.* Kecskemét város története. I./.

Bizony ilyen útviszonyok mellett, az akkor még nagyon kacskaringós utcákon körülményes volt a városközponttól a kb. 6-7 km-re lévő temetőt megközelíteni és onnan vissza is jönni !

Ezt a temetőhelyet a város déli részén lakó ev. családok egészen 1873. augusztusáig használták.

Az 1778-ban megnyitott temető is bővült. 1857. április 4-ikén 2640 számú átiratában a város polgármestere aziránt kereste meg az egyházat, hogy: "a vasút melletti ev. temetőnek majdan sétányul szolgálása tekintetéből fákkal leendő beültetését az egyház engedje meg."

Az egyház elnöksége azonnali válaszában közölte, hogy: "Tekintetbe véve városunk csinosodását, nemcsak hogy semmi ellenvetésünk nincs, sőt azon tervet mi örömmel üdvözöljük... tisztelettel kérjük azonban, hogy a beültetésnél ezen tér határainak kijelölésére felügyeltetni szíveskedjék, mivel mi e térhez, amely egyházunknak nem a városi hatóságtól utaltatott ki temető helyül, hanem eleinktől készpénzen vétetett, mindaddig, mig azért, vagy más daraab földdel, vagy készpézzel nem kárpótoltatunk, egyházunknak tulajdonosi jogát mindenkorra fenntartjuk."

1862. áprilsi 22-én tartott presbiteri ülésen " gondnok bejelentette az ülésnek, hogy a város az egyház által kért és szorgalmazott temető helyett T. Gáspár Lajos főbíró úrnak vasút melletti szőleje megvételével kiadta s az egyházat április 15én annak bitokába helyezte, a még mondott 1004 nöl tért mely a végzésig megállapított térnagyságot kiegészíti ez év őszén szintén ki fogja sajátítani, s az egyháznak birtokába adni."

Azonban úgy látszik, a bürökrácia malmai akkor is lassan őröltek, mert: "az egyház hosszas várakozás, gyakori sürgetés után a vasút mellett egy új temetőt nyithatott, mely némileg berendezve 1869. Május 24-kén meg nyittattatott." */1870. február 2-án tartott közgyülés jkve./*

1906. november 12-én du. 4 órakor Laukó Károly kiváló képességű, hívei és a város egész közönsége által is tisztelt és szeretett lelkész meghalt, életének 68. esztendejében. Végrendeletében meghagyta, hogy koporsója fából legyen, minden felírás nélkül, holttestét a templomba ne vigyék, de a parochiális udvarról temessék, gyászbszédet koporsója felett ne mondjanak, mert: "legszebb s legmaradandóbb prédikáció a lefolyt élet, azt gyászbeszéddel magasztalni fölösleges, szépíteni, hazug színben pompzátatni Isten és emberek előtt útálatos." Holttestét egyszerű sírgödörbe tegyék porladó hívei között a rendes sorba. Koszrút koporsójára tenni nem szabad, használt bibliája díszítse koporsóját... Egyszerű sírhalmomhoz úgymond- egy szerény emlékművet ha tesznek, itt előre megköszönöm, főként azért, hogy bizton legyen jelezve sírhelyem azok számára, kik kegyelettel gondolnak rám s olykor felkeresik síromat."

Ez a szerénység, nemeslelkűség jellemezte Laukó Károly lekészt, aki 1866 és 1906 között pásztorolta szeretett gyülekezetét...

Temetőnkkel többször is foglalkozott a presbitérium, illetve a közgyűlés. 1923. március 18-án tartott közgyűlésen Sárkány Béla főesperes-lelkész egyebek között temetőnkről is megemlékezett: "temetőnket az áll. gyermekmenhely felőli oldalán drótfonattal bekerítettük, epersövénnyel körülkerítettük, a temetőőr lakásához istállót építtettünk és a temető rendezését munkába vettük, mely célra a múlt évben 69.535 koronát fordítottunk. Ez alkalommal a várostól 420 nöl területet kaptunk temető céljára leendő használatra.

...az elismerésnek és köszönetnek szavaival kell adóznom Fehér István egyháztanácsos úrnak is, aki egyháza iránti meleg szeretétől indíttatva önként magára vállalta temetőnk rendezésének nehéz és fáradságos munkáját, s időt és fáradságot nem kímélve igyekezett rendet és csínyt tenni az élők kegyeleteinek e megszentelt helyén. Nemes buzgalmáért fogadja egyházunk híveinek hálás köszönetét."

1928. május 19-20-án dr. Raffay Sándor püspök látogatta meg gyülekezetünket. Megérkezése napján délután kilátogatott temetőnkbe és legnagyobb megelégedésének és csodájának adott kifejezést a gondozott, virágos, kegyeletet őrző szép temető látványa fölött.

Az erre az alkalomra készült lelkészi beszámoló temetőnkről így emlékezik meg: "A temető a vasút mellett fekszik 2 kat. hold területen, jól bekerítve, fásítva, élősövénnyel is bekerítve. A benne álló lakóházban lakik a temetőőr. A temetőőr 40 P fizetést kap, egyéb jövedelmét a temető még szabadon álló földje, a sírok gondozásáért és a sírásásért kapott díjak képezik. A sírok 150-180 cm mélyre ásatnak. A temető rendben tartása körül kiváló érdemei vannak Fehér István temetőgondnoknak."

Öröm és jóleső érzés olvasni és tudni, hogy ilyen szép temetőnk volt...

Az 1947. évről szóló lelkészi beszámolóban lelkész örömmel jelenti, hogy a városi közgyűlés Fehér István felügyelő urunk közbenjárására 5000 Ft segélyt szavazott meg temetőnk megrongált kerítésének helyrehozására.

Az 1964. június 28-án tartott presbiteri ülésen Polonyi Pál temetőgondnok kérdést intézett temetőnk bezárására vonatkozóan. Görög Tibor lelkész válaszában közölte, hogy az "Egyháztanács sajnálattal írhatja jegyzőkönyvébe azt a tényt, hogy a Városi Tanács rendelkezésére az evangélikus temetőt 183 esztendő után /173 esztendőről van szó, mert 1791-ben nyílt meg a Szrnkányi Dániel által vásárolt és a gyülekeztnek temetőhelyül szolgáló sírkert/ a többi egyházi temetőhöz hasonlóan 1964. június 30-ával bezárják. Sírboltba kivételesen még lehet temetni 1964. december 31-éig.

1968. február 18-án tartott presbiteri ülésen Görög Tibor főesperes-lelkész bejelentette, hogy az ev. gyülekezet temető területének kb. 10,5 nölnyi területét Kecskemét Város Tanácsa a vasúti aluljáró építése miatt igénybe veszi. Ennek következtében 10 sírból a halottak exhumálásra, és az új köztemetőbe való szállítására kerül sor. A város a területért 15 ezer forintot fog fizetni.

Még ebben az évben, március 31-én a presbitérium szükségesnek tartotta a temetőőr teendőinek pontos meghatározását. Ezt 9 pontban hatáozták meg.

Az 1970. február 15-iki presbiteri ülésen esperes-lelkész indítványozta a sírgondozási díjak 1970-re szóló felemelését, éspedig:

dísz síroknál	180 Ft helyett	200 Ft,
kripta síroknál	300 Ft helyett	320 Ft,
kis síroknál	220 Ft helyett	240 Ft,
lekövezett síroknál	80 Ft helyett	100 Ft.

Indítványozta még a temető bekerítésével az átjárás megszüntetését. Temetőgondnok vállalta az átjáró út mindkét végének lezáratását a Tanács illetékes osztályával.

1970. május 10-én a presbiteri ülésen Görög Tibor esperes-lelkész örömmel jelentette, hogy régi tervünk most megvalósulhat. Gyülekezetünk és az egyházmegye gyülekezetei fekete márványkövet készíttetett és állíttatott fel Sárkány Béla volt főesperes-lelkész nyugvóhelyén. A sírkőavatási szertartás közvetlenül a presbiteri ülés után lesz a már lezárt temetőnkben...

1975. május 25-én ismét szóba került temetőnk ügye a presbiteri ülésen. A sírok rendetlenek, elhanyagoltak. Presbitérium fölkéri a temetői bizottságot, hogy vizsgálja meg: az

elhúnytaknak élnek-e még hozzátartozói és kik azok ? A későbbi esetleges viták elkerülése érdekében ez a kérdés mielőbb tisztázandó.

1987. szeptember 20-án szó volt a temetői sírhelyek megváltásának lehetőségéről. Lejárat után 1000 Ft egységes sírhelyárért megválthatók a sírhelyek.

1988. április 10-ikén a presbiteri ülésen megint szóbakerült temetőnk ügye. A Városi Tanács műszaki osztálya levélben kereste meg a gyülekezetet, a temető körüli kerítés építtetése ügyében. Mivel gyülekeztünknek nincs pénze erre a célra, a válasz az, hogy építesse meg a tanács. Egyben közölték azt is, hogy 1989-ben lejárt a 25 év az utolsó sírbatételtől számítva. Ennek értelmében kihirdethető a sírhelyek megváltásának lehetősége.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Irodalom

Bagi László: Emlékkönyv a kecskeméti honvédemléktábla leleplezése alkalmára. Kecskemét, 1892.

Balla János: Jegyezetek. I-II. Bács-Kiskun megyei levéltár. (Továbbiakban: BKmL.)

Entz G.-Genthon I.-Szappanos J.: Kecskemét. Műszaki Kiadó, Bp. 1961.

Érkövy Adolf: Az 1863. évi aszályosság a Magyar Alföldön. Bp. 1863.

F.HD.: = Ferencesrendiek Historia Domusa. Latinból fordította Dr. Szabó Attila. MTA. Regionális Kutatások Központja.

Hornyik János: Kecskemét város története okelvéltárral. II. Kecskemét, 1861.

Hornyik János: Kecskemét város gazdasági fejlődésének története. Kecskemét, 1927.

Iványosi-Szabó Tibor: Kecskemét 1848/49-ben. Kecskeméti Füzetek 1. Kecskemét, 1990.

Kecskeméti Evangélikus Gyülekezet: Presbitériumi és közgyűlési jegyzőkönyvek, és irattár. A' kecskeméti Evang. iskolában tanuló Növendékek' Név- és Jegyzőkönyve 1819ik Évtől 1851-ig.

Kecskeméti Lapok: Ismeretterjesztő hetilap. 1868-tól

KGYJK: = Közgyülési jegyzőkönyvek. BKmL.

Ladányi Gergely: Napiírás. BKmL. IV.1518.10.

Laukó Károly: A kecskeméti ág. hitv. ev. egyházközségben 1882. június 17-én főtisztelendő Dr. Szeberényi Gusztáv Superintendens úr által megtartott egyházlátogatáshoz szerkesztett jegyzőkönyv. 1882. Országos Evangélikus Levéltár /továbbiakban OEL./

Magyar Kurír. Politikai hírlap. 1786-tól.

Marton Sándor: A kecskeméti Katona József Kör évkönyve az 1913-1932. évekről. Kecskemét, 1933. Ebben: Petőfi Kecskeméten.

Orosz László: Kecskemét irodalmi öröksége. Kecskeméti Füzetek. 2. Kecskemét, 1990.

Pásthy Károly: Kecskemét közoktatásügye a múlt században és a jelen. Kecskemét, 1899.

Sárkány Béla: A kecskeméti ágostai hitv. ev. egyházban 1928. évi május 19-én és 20-án tartott püspöki látogatás jegyzőkönyve. 1928. OEL.

Schiffendecker Dániel: "Nationes variae" feljegyzések. Kézirat. BKmL.

Szabó Kálmán: kézirat gyűjteménye; földrajz, éghajlati viszonyok. Katona József Múzeum Történeti Adattára.

Sz. Kőrösi Ilona: Petőfi Emlékhelyek Országos Találkozója. Petőfi Sándor Társaság, Kecskemét, 4. sz. emlékhelyi füzetek. Ebben: Petőfi kecskeméti iskolaévei.

Szilády Károly: Kecskemét város története. I. BKmL.

Szokolay Hártó János: Szabados Kecskemét városának történeti ismertetése. Kecskemét, 1846.

THJK. = Törvényhatósági jegyzőkönyvek. BKmL.

Vasárnapi Újság: Vegyestartalmú hetilap. 1854-től

Va. = Várostörténeti adatok. BKmL. 1. ismeretlen szerző: Várostörténeti feljegyzések 1700-1799.

Va. 2.: Kecskeméti krónika a legrégibb időtől 1848-ig. Tóth János.

Va. 7.: Ismeretlen szerző: Kecskemét város történetének vázlata. BKmL.
Va. 37.: Joós Ferenc: Adatok Kecskemét oktatásügyének múltjához. BKmL.
Va. 74.: Műemlékek... BKmL.
Va. 77.: Csikai László /1960/: Hogyan nézett ki Kecskemét 80 évvel ezelőtt ? BKmL.
Ybl Ervin: Ybl Miklós. Képzőművészeti Alap Kiadó. Bp. 1956.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Gyülekezetünk lelkészei:

Wenich György	1792-1796
Hajnal János	1796-1849
Torkos Károly	1843-1847 /helyettes lelkész/ 1847-1850
Czékus István	1850-1855
Torkos István	1856-1863
Margócsy József	1864-1866
Laukó Károly	1866-1906
Sárkány Béla	1907-1948
Friedrich Lajos	1948-1953
Veöreös Imre	1953-1958
Görög Tibor	1959-1972
Káposzta Lajos	1972
Tóth-Szöllős Mihály	1972-1988
Kis János	1988-

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Gyülekezetünk segédlelkészei:

Melczer Dezső	1907
Fábori László	1911-1912
Krón Ferenc	1914-1915
Falvay Jenő	1916-1918
Szeberényi Zoltán	1918-1921
Jakobi R. Viktor	1921-1922
Salfer (Sokorai) Károly	1925-1929
Kován Murányi György	1929-1932
Friedrich Lajos	1932-1948
Takács József	1948-1953
ifj. Hafenscher Károly	1951
Vető Béla	1951-1952
Harkányi László	1953
Madarász István	1953-1954
Kiszely Sándor	1954-1955
Vértesy Rudolf	1955-1956
Dr. Benes Miklós	1956
Veöreös Imréné	1956
Kiszely Sándor	1957-1958
Cselovszky Ferenc	1959
Bodrog Miklós	1959-1960
Zászkaliczky Péter	1960-1961
Dedinszky Tamás	1961-1962
Aradi András	1967
Franciszci György	1968-1969
Eszlényi László	1970
Dr. Malya János	1979-

OSZK Széchényi Könyvtár

Gyülekezetünk felügyelői:

Dezsi István	1830-1835
Karlovszky Zsigmond	1835-1842
Sárközi Ábrahám	1842-1843
Brever Fülöp	1855-1856
Paulinyi Vilmos	1856-1858
Turcsányi József	1860
Handtel Károly	1861-1862
Gömöry Frigyes	1862-1864
Földváry Gábor	1865
Gömöry Frigyes	1866-1864
Földváry Gábor	1868-1878
Szimonidesz Lajos	1879-1880
Koritsánszky János	1893-1923
Rosenauer Lajos	1923-1927
Maurer Frigyes	1928-1946
Fehér Sándor	1946-1964
Kemény Szilárd	1964-1967
Dr.Bakay Péter	1967-1990
ifj. Szigeti László	1990.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Gyülekeztünk tanítói /kántorai/:

Wenich Sámuel	1792-1794	
Szraka Mátyás	1794-1795	
Mikovinyi József	1796-1800	
Horváth János	1801-1815	
Kapcsándi István	1815-1816	
Schiffendecker Dániel	1817-1830	
Udvardy József	1830-1835	
Gömöry Frigyes	1835-1836	
Ábrahám István	1836-1839	
Possert János	1840-1844	
Dudás György	1844-1846	
Ugrik József	1846-1854	
Wolfgang Lajos	1855-1859	"Kettős tanítóság"
Lemle János	1856-1857	
Sass István	1858-1867	
Kressák Pál	1860-1902	
Eifert Henrik	1867-1869	
Steiger Ferenc	1869-1871	
Hrúz Béla	1902-1912	
Szarka Jenő	1912-1942	
Mikó Rózsa	1919	
Parlagh Károly	1942-1947	
Hegedűs Ernő	1947-1951	
Dr. Majthényi Béláné	1951-	

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

VISSZAEMLÉKEZÉSEK

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

A hatalmas második

Lk 18, 1-18.

Már nagy gyermek és öreg utas voltam a világban, amikor egyszer sírva fakadt szívvel hazamentem a falumba. Olyan árván bandukoltam a kicsi házunk felé, mint akinek már a temetőbe hullottak az álmai. Mégis, mintha valaki belém karolt volna, siettem előre, hiszen tudtam, hogy ott engem mindig várnak és mindig szeretnek. Amikor beléptem a régi kedves küszöbön, a szavak meghaltak az ajkamon, odatérdeltem az édesanyám elé és ő áldott öleléssel hagyta, hadd mossák tisztává és könnyűvé a könnyeim a szívemet. Néhány nap mulva minden rendbejött és én dalolva mentem tovább újra dolgozni és újra élni.

Látod Testvér, az imádság mindig ilyen hazatérés. Egy síró gyermekarcnak boldog kisímulása Isten Szeretetének áldott ölében.

Tudod-e Testvér, hogy nagy dolog az, hogy neked és nekem mindig és mindenütt van hová hazamenni. Tudod-e, hogy milyen nagy dolog az, hogy a hatalmas és örök Isten velünk szóba áll, hogy megengedi azt a nagy csodát, hogy én imádkozzam, hogy a porszem ráhajoljon a csillagokra!!

Ma, az imádság vasárnapján erről a hatalmas másodikról, Istenről beszél nékünk az Ige.

Először is azt mondja el, hogy *az imádkozó embernek mindig Isten a Társa.* Valóban nem jó az embernek egyedül lenni és mindnyájunk élete abban telik el, hogy társat keresünk. Valakit, egy másikat, aki megért minket, aki velünk sír és velünk nevet, aki segít és szeret, akivel egy dobbanás a szívünk és az életünk. És bizony mennyi szomorúság, mennyi csalódás, mennyi elválás és mennyi búcsúzás van ebben a társkeresésben. Vannak, akik sohasem találkoznak, vannak, akik csalódnak egymásban és vannak, akik sírva búcsúznak el egymástól.

Milyen jó, hogy van Valaki, aki hatalmas és örök Társa az embernek. Milyen jó, hogy Isten mindig megmarad nekünk és Benne megmarad mindaz, ami valaha is szép volt az életünkben.

Azután azt mondja az Ige, hogy *az imádkozó embert mindig hallja az Isten.* - Az, hogy Isten hatalmas társa az embernek, ebből az következik, hogy Isten akkor hallja igazán az imádságomat, ha én Hozzászegődöm, melléje állok, Vele járok. Ha egy utam és egy otthonom van örökké Övele. Két húr akkor muzsikál a legszebben, ha egymás mellett van a hegedűn, ha ugyanazt a dalt dalolja. Talán te is láttad már Testvér, hogy nagy zenekarokban ketten ülnek egy kotta előtt. Látod, az igazi imádságban mindig ez történik, hogy ketten ülnek egy kotta előtt: Isten és az imádkozó ember. És akkor derül igazán boldogság és üdvösség az ember életére, ha Isten Igéjét, Isten akaratát dalolja el imádságként az életünk. Imádkozó Testvér, ne legyen néked soha olyan külön álmod, olyan külön kívánságod, olyan külön kottád, amihez nem ülne le mellék társnak az Isten.

Istennel együtt, ketten, egy kotta előtt ez az élet titka, szépsége, öröme és üdvössége.

Végül azt modja az Ige, hogy az a hatalmas második, az Isten, *mindig meghallgatja az imádkozó embert.* Isten örök társunk, mindig velünk van, de ne felejtsd el Testvér, soha-

sem rabszolgánk, hanem Édesatyánk. Sohasem azt teszi, amit az imádságunk parancsol Néki, hanem azt, amit a szíve és a szeretete a számunkra jónak lát. Isten atyai szíve aranyos szűrő és ezen valóban sokszor megszűri botor kívánságainkat és csalárd álmainkat, de azt sohasem felejtsd el, hogy Isten mindig jobbat, többet és nagyobbat ad annál, amit mi kérünk. Isten a meglepetések Istene, és egyszer boldogan fogja megtudni minden sírva imádkozó ember, hogy a kagyló könnyeiből születnek a gyöngyök. Örök életünk és üdvösségünk nem egy hervadó rózsafa alatt, hanem egy keresztfán született. Ne sirass hulló rózsaleveleket, ha melletted megmarad életben és halálban örök társad, az a hatalmas másik, a te Istened.

Régi csatában kedvenc katonáját egy rózsafa mellé parancsolta a vezér. Folyt a vér és hullottak egymás után a vitézek. A csata után csapzottan, lihegve és véresen odalépett a vezér a kedvenc katonához: Látod, amig te őrízted a rózsafát, a rózsafa megtartott tégedet.

Én ma azért imádkozom, hogy ti mindnyájan megmaradjatok imádkozó szívvel a Keresztfa mellett. Amig itt vagytok, tudom, megőriz és megmarad mellettetek a Krisztus.

Mert egyszer kiderül, hogy a Keresztfa mégis rózsafa volt, hiszen mellette kivirult néktek a békesség, a boldogság és az üdvösség.

Valóban a csodák fája ez: alatta találja meg mindig Isten az embert, és e csodafa alatt találja meg egymást a térben, időben, halálban szétszórt ember az Isten szívét. Ennek a csodafának egyik legszebb levelét, az imádságot adom most néktek emléknek, búcsúzásnak és Isten előtt való viszontlátásnak. Ámen.

Friedrich Lajos

ev. lelkipásztor búcsú igehírdetése a kecskeméti gyülekezettől - ahol 23 évig szolgált - 1953. május 10-én Rogate vasárnapján.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Fehérek a tájak az aratásra

Naplójegyzetek 1953-1958

A tanítványok szétnéznek a földeken, és azt mondják:
"még négy hónap, és jön az aratás". Jézus másképpen látja: "Ime, mondom nektek: emeljétek fel a szemeteket, és lássátok meg, hogy a mezők már fehérek az aratásra" /Jn 4,35/. A hozzánk érkezett jelzések szerint Kecskeméten ugartörés várt volna rám és magvetés. A rejtett valóság más volt: Isten aratásba állított. A lélekmezőket láthatatlanul elkészítette ő, és nekem nem maradt más hátra, mint betakarítani a termést.

Első szolgálatom 1953. május 30-án, szombat délután beszélgetés volt a konfirmandusokkal, előkészítésül a másnapi konfirmációra. Hatan voltak: Domokos László, Sárkány Jenő, Parlagh Gyula, Tomcsányi Edit, Bálint Etel, Bitó Ilona. Egy évre rá 33 konfirmandus állt templomunk oltára körül. Szüleik és az ő lelkük csak a hívó szóra várt, hogy jöjjön ez a fiatal sereg a városból és a szórványokból útravaló áldást kapni életükre szólóan.

Néhány héttel később őrállói szolgálatra toboroztam szószékről és személyesen pár alkalommal. Július 19-én az istentisztelet záró oltári szolgálata keretében 14 őrálló vállalta a küldetést a gyülekezet testvéri kapcsolatának ápolására. Ők lettek a meghosszabbított pásztori kéz és a megsokszorozott hívó hang. Isten már előre elkészítette lelküket, s reám csak a munkába állításuk feladata maradt. Kiszélesedett névsoruk 1957-ből megeleveníti előttem az arcokat: Parlagh Károly, dr. Parlagh Gyuláné, dr. Sántha Györgyné, dr. Majthényi Béláné, Fodor Vincéné, Héjjas Ferencné, dr. Szabó Józsefné, özv. Nagy Lajosné, Wardeiner Katalin, özv. dr. Merétey Sándorné, Romhalmi János, Osztein Katalin, Kara Mária, Göbölyös Sándorné, Tamási Jánosné, Koncz Istvánné, özv. Kerekes Ferencné. Nem feledkezhetünk el az időközben neves fiához, dr. Vajta Vilmoshoz kitelepült özv. Vajta Vilmosnéről, aki leghűségesebb szolgáló tagjaink közé tartozott, míg közöttünk volt, majd odakintről kísérte hazaszálló gondolataival gyülekezetünk életét.

1954. őszén örömmel észleltem, hogy megtörtént az anyagyülekezet számbavétele másfél év munkájával. Az őrállók végigpásztázták a várost külterületével együtt. Régebbi hiányos névsorok alapján, továbbá személyes kapcsolatok és kérdezősködés révén keresték fel az evangélikusokat, és készítették elő látogatásaimat. Nyomunkban járva látogató hetekre sűrítetten jutottam el híveinkhez. A fogadtatásból láttam, hogy számos, templomtól elidegenedett egyháztag vette szívesen az egyház közeledését hozzájuk. A látogatásokról készített feljegyzéseim életsorsok tükrévé váltak, s bepillantva a nyolcadrét alakú papirlapokba ma is úgy látom, hogy sok családban járt előttem az Úr Jézus. Az akkor 88.000 kecskeméti lakosból a hét városrészben 394, a tizenegy külterületen /Mária-hegy, Budai-hegy, stb./ 143 evangélikust tarthattunk számon.

Közben folytatódott a szórványok felderítése régebbi névsorok és személyes érdeklődés segítségével tanyáról tanyára. Nyilvánvalóvá lett, hogy a kecskeméti gyülekezetnek több tagja él szórványban, mint az anyagyülekezetben. 32 szórványhelyből másfél év alatt 25 területet jártam végig. A többi is sorra került. Egy adat 1955-ből: 7183 kilométert tettünk meg szórványúton vasúttal, autóbusszal, kerékpáron, motorkerékpáron és gyalog. Első kecs-

keméti évünkben Nagykőrös hatalmas kiterjedésű tanyavilágát két tanitványom járta végig felderítésként: Havasi Kálmán és Szépfalusi István teológiai hallgatók. Csak egy emlékemet idézem fel. Orgoványon azelőtt soha nem volt evangélikus istentisztelet. Az egyik tanyán megtudtam, hogy az idős asszony kis unokája mindennap felolvas egy kopott, megsárgult füzetből bibliai igét és imádságot. Ugyan hogyan kerülhetett ide a tizenegy évvel azelőtt Győrött megjelent, Isten előtt című imádságos könyvecske ?! Másutt élő rokonuk küldte el annak idején, s lett ez a kis könyv Istenhez és egyházhoz fűző kapoccsá. 1956-ban jegyeztem fel magamnak: nagykőrösi istentiszteletünkön a legnagyobb fagyban is megjelenik egy 44 éves asszony, noha messzebb lakik, Nyársapátiban, izületi bántalmai is vannak. S ez egy kora nyári nap óta történik, amikor a homoktengerben motorral evickélve felkerestem. Ha Isten nem készítette volna elő a lelkét, mit sem jelentett volna az én egyszeri látogatásom.

Ifjúságunkból gyermekbibliakör-vezetői munkára érett meg 1957-re négy fiatal. Megjelenik előttem lelkes tekintetük: Benkő Ágnes, Szentirmai Mária, Angyalosi Zsuzsanna, Veöreös Ildikó.

Sok tennivaló várt munkás kezekre. Oltárgondozás, templom és tanácsterem-takarítás. Csupán szólni kellett, s máris jelentkeztek. Az őrállókon kívül Szontagh Gáspár, Tánczos Ferencné, dr. Baky Ferencné, dr. Szakáll Imréné.

Az orgona sem maradt soha néma: Hegedűs Ernő és Majthényi Béláné a szívüket adták bele a megszólaltatásába.

Olvasom az egyházzenei estjeink programjait. Gyülekezeti énekkar alakul. Nem volt szükség noszogatásra: akiknek Isten jó hangot adott, jöttek dicsérni az Istent. Hegedűszó és szólóének zengett az Urnak. A kórus ünnepi istentiszteleteinken is énekelt.

A református gyülekezettel való jó kapcsolatért sem kellett külön fáradozni. Meleg szívvel fogadott Tóth Endre és Kovács Bálint lelkipásztoruk. Az igehallgatóink sorában is megjelentek. Engemet is ért a nagy veszteség, hogy Tóth Endrét hamarosan elhívta az Isten. Néhány református fiatal barátsága kecskeméti éveim tartalmas emlékei közé tartozik.

Két jubileum esett kecskeméti szolgálatom idejére. Templomunk építésének 90. évfordulója, melyet szerény keretek között ünnepeltünk. Történeti előadáson kívül a templom jelentőségét kibontó sorozat szolgálta ezt a célt. A másik évforduló: Fehér Sándor tízéves felügyelői működésének dátuma. Isten gondviselése, hogy személyében a város és a közélet egyik vezető embere egyházi tisztségét betölthette hűséges templomjáróként. Eszköze volt Istennek a presbitériumunkkal együtt.

1954. november 5-én történt. Névnapom alkalmából meglátogatott bennünket "Gyurka bácsi" és "Mici néni" - Sántha Györgyéket mindenki így hívta a gyülekezetben. A szószóló Mici néni volt. Gyurka bácsi először elfogódottan hallgatott, ami nem volt jellemző kedélyes, beszédes természetére. 1905-1946. között több verseskötete jelent meg, de most merőben újat tartalmazott az a néhány vers, amelyet a költő nálunk felolvasott. Az elsőt a június 13-i konfirmációi igehirdetésem váltotta ki belőle. Ezzel megindult a biblikus versek sora, mely költemények 1954-1972 között születtek. Halála után a Testamentum című kötet foglalta magába őket. Az elhangzott prédikáció nem létrehozta, hanem csak előhívta a napvilágra a Biblia fölé hajló lélekből, amit Isten az utolsó évben érlelt benne.

A táj élménye és az élő Krisztus munkája egybeszövődött vidéki csendes napjainkon. 1955-től három nyáron át Sántha Györgyék jakabszállási tanyáján tartottunk többnapos gyülekezeti elmélyedést. A régi kúria és a körülvevő vadregényes kis park háttere volt Isten hangzó igéjének. A Tisza-parti Tőserdő százados fái között és a nagynyíri erdőben ifjúsági konferenciákat rendeztünk.

A gyülekezet rendkívüli szeretetét feleségemmel és lányaimmal együtt sok jelből láttuk. Ritka papszeretető gyülekezet a kecskeméti, ahogyan elődeim és utódaim hasonlóképpen tapasztalhatták.

Hálával gondolok vissza a mellettem szolgáló segédlelkészekre. Közülük ketten már elhunytak: Kiszely Sándor és dr. Benes Miklós. Az élők találkozhatnak e sorokon keresztül a gyülekezet hálájával is: Madarász István, Vértesy Rudolf. Teológiai végzettségű feleségem 1956. márciusától kezdve töltötte be a segédlelkészi munkakört. Izzó napsütésben és havas télben végezte a szórványmunkát; az anyagyülekezetben igehirdető szolgálat, gyermekmunka, az énekkar vezetése és más feladatok estek reá. Velem együtt Isten iránti hálával és gyülekezeti tagokra emlékező szeretettel gondol ő is vissza életünk egyik legszebb szakaszára, a kecskeméti évekre.

Különös találkozása a dolgoknak: az elmúlt hónapokban, még erre a visszaemlékezésre történt felkérés előtt, többször elővettük kecskeméti fényképalbumainkat. A fotók Sántha Tibor művészi érzékét és ragaszkodását dícsérik. Ezek révén élhetjük át újra és újra mindazt az örömöt és szép emléket, amit számunkra Kecskemét jelentett, és meg nem fakulóan ma is jelent.

Kérdezhetné valaki, miért szerepel olyan sok név visszaemlékezéseimben, hiszen közülük már csak keveseket ismer a mai nemzedék. Azért, mert ők fontosabbak, mint mi, lelkészek. A lelkész hivatástudatból, de foglalkozásszerűen végzi munkáját. A gyülekezetben tevékenykedő hívek nem kötelességből szolgálnak, hanem önként, belső indításra. Hiszem, hogy Istennek az aratást előkészítő munkájából. Ha engedte volna a megszabott terjedelm, még több név állna itt. Ez a kötet, amely a gyülekezet kétszáz éves, a templomavatás 130 éves fordulójára megjelenik, egy kis darabka egyháztörténet. Ragyogjon itt legalább néhányuknak a neve, akik a múltnak ebben a rövid, de emlékezetes szakaszában hűségesen munkálkodtak.

Veöreös Imre

"Hol vagytok, ti régi..."

nem játszótársak,- de drága barátok, testvérek... Jó lenne "közületek csak egyet is látnom!" Kedves Kecskemét ! Mennyi emlék ! Már csak mi idősebbek hordjuk őket a szívünkben.

1958. július késő esti órája. Megérkeztünk teherautóval a Luther-palotába, és lám, ott várt minket a presbitérium a meleg szívű Szentirmai Ottóval. Nemcsak köszöntöttek bennünket, de ők is segítettek az emeletre hordani sok könyvemet. Ezt a mellénkállást éreztük az egész gyülekezet részéről 15 éven át mindennap. Jó visszaemlékezni a beiktatás ünnepére, ahol Szabó József püspök mondta az áldó igét, s előző gyülekezetemből negyvenen búcsúztak sírva.

Hol vagytok, ti régi.. Adi néni, a nagyasszony. Mici néni ott imádkozik csendben az oltárnál, miután gyönyörű virágokkal hétről-hétre feldíszítette azt. Vasárnap reggel 8 óra... Abban a pillanatban a derék volt KIE-tag, Romhalmi János csenget be az énekszámért és a templomkulcsért. Önzetlenül végezte az egyházfi teendőket. Előttem Kerekes Erzsike néni, aki a könyvelést végezte. Nem felejtem, az egyik bibliaóra után három nappal azt mondta ez a nagyon intelligens igazgatónő: "Nem tudtam aludni két éjszaka a bibliakritikai előadása után, - de most már nagyon örülök az új látásnak. Köszönöm."

Hogyne emlékeznék a kedves jó Papp Lajos tanárra, szomszédunkra ! Minden prédikáció után jött és méltatta a gondolatokat, gyakran mindjárt versbe szedve. Emlékeztek Szontágh Gazsi bácsira ? Gyakori látogató volt, s rengeteg egyházi adomát tudott. Madách barátjának leszármazottja volt. Végén, szegény, a szociális otthonba került. Időnként jött az orosz származású Sándor bácsi, s így hozta az üzenetet Gazsi bácsitól: "Az az ember várni maga !"

Jakabszállási csendes napok... De csodás volt a jó levegőben, a dús zöld fák és virágok közt énekelni, igét hallgatni, beszélgetni ! Egyszer - fejvesztés veszélye mellett - kicsempésztem csendesnapunkra a drága Sréter Feri bácsit is igeszolgálatokra. Sántha Gyuri bácsi, a házigazda, felolvasta egy-egy biblia-tárgyú, megkapó versét. Mici néni a háziasszony kedves mosolyával hozta a gyümölcsös és süteményes tálcákat. Szünetben az "örökösnek", Tibinek segítettünk almát szedni.

Volt amikor Tőserdőn tartottunk csendesnapot a kedves Benyácsné rendezésével. Vidám csónakázás és fürdés is beillett a programba.

És hát a szórványutak ! Vasárnaponként 3-4 helyre menni 40-50 km-re vonattal, motorral, később autóval. /Az autóhoz úgy jutottam hozzá, - mivel az egyházvezetőség nem segített, - hogy másodállást vállaltam két évre a házban levő Moziüzemi Vállalatnál./ Soksok örömöt, de fárasztó munkát jelentett a szórvány-munka. Néha, amikor 3-4 helyen sofőr, kántor, pap voltam, - tréfásan szólva, "morogtam" drága elődömre, Veöreös Imrére, aki hallatlan szívóssággal, hűséggel az egérlyukból is összeszedte félvármegye evangélikusait, és rendszeresítette számukra az istentiszteleteket. Évenként egy-egy szórványban tea-délutánt tartottunk műsorral, ahova Kecskemétről is sokan jöttek velem. A kopott harmóniumhoz a kedves Marica ült oda, s nagyon szerették hallgatni Osztein Kató bizonyságtevését. Szivemben van a buzgó Helvécia népe Dombi Gyula és Dobos Dénes testvérek vezetése mellett. Orgovány külön színt jelentett Mezei néni vezetésével.

Közben a templomot kellett tatarozni. 1963-ban belül festettük ki, majd a következő évben kívül hoztuk rendbe.

A református gyülekezettel nagyon jó kapcsolatunk volt. Évenként kiemelkedő alkalom volt, zsúfolt látogatottsággal az imahét. Egyszer az egyháztörténetet vettük sorozatban. Most is derülök azon, hogy amikor a IV. századról volt szó, - és pont december 6-a volt - előadás közben benyitott egy mikulás /Tamás Berci akkor segédlelkész, ma zsinati főosztályvezető/, s a meglepődéshez jól illett a Miklós püspökre emlékezés. Hatvani Lajos lelkész értékes barátsága ma is sokat jelent.

Örömmel emlékezem vissza kitűnő segédlelkész-munkatársaimra: Zászkaliczky Péter, Cselovszky Ferenc, Bodrog Miklós, Dedinszky Tamás, Eszlényi László. Különösen, mikor esperes lettem, megnyugtató volt megbízható, jó szolgálatuk.

Egy rövid visszapillantás mindig hiányos. Mindenkiről kellene egy-egy jó szót szólnom. Értékes presbiterekből, őrállókról. Mikor leírom a neveüket, megelevenednek csendes magánbeszélgetések. Kemény Szilárd, Katona Mihály, Polonyi Pali bácsi és sokan mások, akik elmentek már az örök világba. És még nem szóltam a gyerek-munkáról, a konfirmandusokról. A mi két fiunk is ott járt iskolákba és a gyülekezeti alkalmakra. Ma is őrzöm az egyházi év kis zászlóit, melyekkel bevonultak ádvent első vasárnapján.

Hadd mondjak el feleségemmel együtt Isten előtt és Nektek kedves kecskeméti gyülekezet egyetlen szót csak: "Köszönjük !"

Odaát majd "Folyt. köv."

Görög Tibor

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Ne félj, te kicsiny nyáj...

Élményeim leírását kérik tőlem. Milyen könnyű volna most dolgom, ha - mint sokan teszik - én is naplót írtam volna. De csak azt vallhatom meg töredelmesen, hogy erre nem volt időm. Kollegáim, akik előttem szolgáltak, bizonyára megértik ezt a "hanyagságomat".

Elsőként arról írhatok, - egészen őszintén - hogy soha nem gondoltam arra, hogy Kecskeméten lelkész legyek. Általában húzódoztam a várostól, hiszen kezdettől fogva falusi, földdel és megzőgazdasággal foglalkozó emberek között forgolódtam. Idegen volt számomra a városi környezet, nehezen tudtam elképzelni, hogy ne homogén közegben, családias gyülekezeti közösségben éljek és szolgáljak. Isten másként gondolkodott felőlem és én kezéből fogadtam el a kecskeméti gyülekezetet. Azután az évek folyamán meg is szégyenültem, mert a gyülekezet meleg, családias közösséggé lett, ez volt az első élményem. Éreztem ezt a szórványokban is ! Több kicsi család közösségéből tevődött össze a nagy család, az össz-gyülekezt. Ezt évente megéreztem, amikor a szórvány-napon volt együtt a nagy család.

A szórvány munka mindig felfrissített, nem fogyasztotta, inkább növelte energiámat. Eleinte nagyon bántott, hogy a városban vasárnap délután vagy este nem lehetett összegyűjteni a gyülekezetet rendszeresen. Ezt a hiányt kárpótolta nekem a szórvány szolgálat. Orgovány és Nagykőrös, Kiskunfélegyháza és Kerekegyháza, a helvéciai téli bibliaórák, házi istentiszteletek felejthetetlen élményt, emléket jelentenek még ma is. De jó volt a kisebb szórványokban is látogatni, felkeresni kicsiny nyájunkat.

A kicsiny létszám különben sohasem zavart vagy keserített. Akik ismernek, tudják, hogy az egyházat sohasem a statisztikai számadat jelezte, jelentette számomra. Jézus sehol sem jelölte meg egyháza ismertetőjeleként a tömeget. Neki elég volt a tiezkettő ! Persze örültem annak, ha egy-egy alkalommal jobban megtelt a templom vagy a gyülekezeti terem. Azért ezt nem értékeltem le. Nem volt bennem hamis elégedettség sem, de Jézus szava mindig erősített. Ha neki elég a "kettő vagy három", és már ott van közöttük, megajándékozza őket jelenlétével, én sem zúgolódhatom a kicsonyság, a kis létszám miatt.

Szolgálatom ideje alatt ezt a kicsinységet minden vonatkozásban megtapasztaltam. Lehet ennek okát keresni-találni abban, hogy ez az idő az elmúlt negyven év második felében a kommunista uralom hatása alatt álló embereket közömbössé, olykor ellenségesekké tette. De benne van ebben a vegyesházasságok ügye is, a gyülekezet elöregedése, a kevés gyermek vállalása, a fiatalok másfelé orientálódása és még sok más "objektív" ok is. De azzal a kevéssel, akiket "az Úr adott nékem", azokkal is el kellett végezni a lelkipásztori munkát, tanítást és személyes foglalkozást. Volt esztendő, amikor csak három konfirmandus állt az oltár előtt, de volt tizenkettő is. Ez utóbbi után fellendült az ifjúság közösségi élete. Ma is örömre melegszik a szívem, amikor Borszék Lilianra és Tündére, Varga Beára vagy Lengyel Zolira, Bakay Péterre gondolok és azokra, akik velük együtt jártak akkor. /Tudom, hogy felsorolásom nem teljes, de bocsánatot kérek a többiektől, őket is ide gondolom e sorba./ A karácsony előtti időben azzal álltak elém, hogy meglepnék a gyülekezetet egy karácsonyi előadással. Ők már meg is írták a jelenetet, amit előadnak majd, megrendezték és kivitelezték az egészet. Milyen öröm volt együtt tervezni. Honnan lesznek a korhű ruhák ? Honnan szerzünk subát a pásztoroknak, milyen legyen

az angyal öltözéke és tanulgattuk gitárszó mellett az ifjúság új énekeit, hogy teljes legyen az előadás. A gyülekezetet meglepték. Megmutatták, hogy nemcsak kapnak Istentől, de tudnak adni is a gyülekezetnek a kapott ajándékokból.

Az 1984. év nagy élmények éve volt egész egyházunk, de gyülekezetünk számára is. A Lutheránus Világszövetség Nagygyűlése jelentette élmények sorozatát, na és persze azok az előkészületek, amelyek a rendezéssel együtt jártak. Az az év számomra egyénileg is nagyon nehéz volt, mert a Sportcsarnokban lezajló nagygyűlés rendezésében is nagy részem volt. De emellett belekezdtünk - és Isten segítségével el is tudtuk végezni - templomunk külsejének teljes rendbehozatalát. Jó összhangban a városvezetéssel, több lépcsőben sikerült elérni, hogy ne csak részleges kinyitás, hanem teljes elbontás legyen a templom előtt és így egész szépségében, pompájában "ugorjon elő" az ismeretlenségből ez a gyönyörű "ékszerdoboz" - ahogy akkor emlegették - az Ybl-templom. Ma is hálával gondolok mindazokra, akiknek segítsége nélkül legfeljebb egy zárt udvarban helyrehozott templom épület maradt volna templomunk.

A templom és a körülötte rendbehozott tér időre elkészült. Amikor július 29-én a nagygyűlés vendégei megérkeztek, már teljes pompájában láthatták az esti kivilágításban templomunkat. Abban az időben még nem sok templom - talán egyetlen egy sem - volt kivilágítva ez országban. A vendégekkel való találkozás azt hiszem sokunknak maradandó élménye volt. Emlékezzünk rájuk, legalább nevük említésével: Armenicus Munthe püspök Indonéziából, Salome S Nkurlu asszony Tanzániából, Anne B.Villaddsen lelkésznő Dániából és Erling E. Karlsson tanár Svédországból. Bensőséges közösség alakult az istentiszteleten, meghitt beszélgetés a fehér asztalnál, majd vidám kirándulás délután a helvéciai szórványba, hogy még aznap este visszaszállítsuk őket a budapesti hotelba, szállásukra. Tudom, - mert ott voltam, - hogy hajnalig tartott a beszélgetés, élménybeszámoló a különböző gyülekezetekből visszajött delegátusok között. A nagygyűlés legnagyobb fegyverténye volt az, amit e napon egyházunk cselekedett vendégeivel. Isten legyen érte áldott !

Élményeket kértek. Néhányat mondtam el csupán. Korlátoz a terjedelem, nem írhatom most meg hiányzó naplómat. De jól esik emlékezni. Életemből a férfikor javát, szolgálati időmből egy harmad részt töltöttem el Kecskeméten. Hálás vagyok érte Istennek. S ha sok mindent ma még nem is érthetek abból, ami történt, ráhagyatkozva végzem tovább szolgálatomat egy "szélesebb" szószéken, a betűvel szóló evangélium hirdetésével. Úgy érzem, nem szakadtam el a gyülekezettől, mert hetenként az elkészült lappal - remélem - sokak szívén kopogtatok most is ugyanazzal az evangéliummal: szeret az Isten - szeressük egymást !

Tóth-Szöllős Mihály

Emlékek a változó küzdelmek útjain

"Az emlékek vízinövények,
Melyek a lélek-könnyeiből
Táplálkoznak."

A XX. század első IX. évtizedében az emberiség a gyorsan és sok irányban változó világ súlyos megpróbáltatásai között haladt az életútján. Egyéni emlékeim ehhez a korszakhoz kötődnek és a lelkem könnyeiből táplálkoznak.

A milleneumi gazdg ünnepség sorozat az ezeréves országhoz méltó volt. Lángoló hazaszeretet fényével világosította be egy gazdagabb, boldogabb élet eljövetelének útját, reményt és bíztatást hordozva.

A békés élet fényei nem sokáig ragyogtak, a rohanó élet döbbenetes megpróbáltatásokat zúdított a világra, hazánkra. Ezek hatása hosszabb-rövidebb ideig fájdalmas útitársa maradt népünk is.

Az 1911. évi földrengés pusztításai, a trónörökös pár meggyilkolása, az első világháború kitörése, amelyet akkor a lakosság egy része kitörő örömmel fogadott, az idős király halála, az új király megkoronázása, a háború elvesztése, a polgári forradalom a tanácsköztársaság megalakulása és bukása, a román katonai megszállás, az ezeréves Haza új államformájának, a kormányzóság megalapítása, a második világháború kitörése, borzalmas eseményei, a szovjet 40 évig tartó megszállásának következményei, mind-mind olyan események voltak, amelyek hatása népünk, nemzetünkre, a következő utódokra kedvezőtlenül hatottak és hatnak ma is még sokáig.

Városunk - akkor nagy Kecskemét - 9 önálló település leválasztása előtt, 78.100 lakosa volt, ebből evangélikus vallású 1173, az össz lakosság 1,5 %-a. A fő- és középiskolát végzők számaránya az összes iskolákban 11,4 %-a volt.

Ebben a korban élt és dolgozott mint gyümölcs- és zöldség exportőr Édesapám, aki 36 éven át az Evangélikus Egyház presbitere is volt, 9 tagú családdal rendelkezett. Édesapám és 5 fia evangélikus, Édesanyám és 2 leány református vallású volt, nemes protestáns szellemiségű családban éltek békességben.

1907. szeptember 1-jével kezdtem el az általános iskolai tanulást, természetesen azzal együtt a hittan tanulást is. A hittanórák a templom belső oldalán álló gyülekezeti teremben folytak óránkénti váltással, az iskolai évek nagysága szerint. Akkor a lelkészlakás és iroda a nagy udvar területén lévő épületben volt. A nagy udvar szabad játszótér volt, ahol futkározással, hintázással tölthettük a szabadidőt. Egykor Petőfi Sándor kisdiák is itt futkározott.

1910. évben elkezdődött az álmok megvalósítása, a Luther-palota építése. Ezt az 1911. évi földrengés megzavarta, károkat is okozott, de 1912-re tervszerint befejeződött az építés, a város főtere egy gyönyörű épülettel lett gazdagabb.

Az Egyház iránti hűség, nemes szeretet, az akkori Egyházközség vezetői bátor elhatározását, örök időre hirdeti, hogy ezt a palotát különsebb gazdasági és pénzügyi fedezet nélkül építették fel.

Elismerés, nemes megbecsülés a volt bátor egyházi vezetőknek, örök emléküknek.

1914. június 1-jén templomi ünnepség keretében konformáltam s lettem az Evangélikus egyház elkötelezett tagja.

Érettségi után a Városi Tanács dolgozója lettem. Katonai kötelezettségemnek, a tiszti vizsga letételével eleget tettem, majd megnősültem, a helybeli evangélikus templomban esküdtünk örök hűséget.

Egyházunk közgyűlése egyhangú szavazattal 1929-ben a számvizsgáló Bizottság tagjává választott. Ekkor kezdődött egyházi működésem. A presbiteri üléseken csodálatos meglátások rögződtek bennem. A presbitérium tagjainak mélyen vallásos elkötelezettsége, a város kiemelt polgárait is jelentő egyházközségi tagok emberi magatartása, bátor de bölcs döntései megteremtették az egyház tekintélyét. Helyes útmutatásokat adtak a következő nemzedékeket képviselő fiataloknak. Amit presbiter társaim nekem az együttműködéskor adtak, egész életemben helyes iránymutatóm lett. Örök hála emléküknek.

Egyre jobban láttam igazolva Goethe bölcs megállapítását: "Az emberek feladataikkal nőnek."

A kormány a városok gazdákodásának hatékonyabbá tétele, a törvények maradéktalan betartása érdekében új törvényt alkotott. Az ellenőrzést végző Számvevőszék a Belügyminisztérium létszámába kerültek. Az 1938. évi átszervezéskor a vezetőket újból kinevezték. Ekkor fájdalommal kellett tudomásul vennem, hogy engem nem Kecskemétre neveztek ki. A belügyminiszter másik 3 várost ajánlott. Pécs várost választottam. Fogadtatásom itt példásan emberi volt.

A nagy múltú katolikus városban nem volt sem vallási, sem plitikai, sem személyem elleni észrevétel, csak munkásságom értékelése.

Az evangélikus egyház itt is kis létszámú gyülekezet volt. Az itteni közgyűlés 1939-ben egynahgúlag presbiterré választott. E nemes szellemű gyülekezetnek különös anyagi alapja, lehetősége alig volt, csak a hívek anyagi önkéntes befizetései biztosították a működés anyagi alapját. A gyülekezeti vezetők bátorsága, bölcsessége egy csodálatos lehetőséggel élve, egy nagy, volt szállodához juttatta a gyülekezetet, s megvásárolt egy felszámolás alatt álló szállodai épületet. Az egyszemélyes szobák jó lehetőséget nyújtottak a magános egyháztagok békés otthonául. A bérleti díjakból az épület másik részén, a tiszta evangélikus, teljesen árva gyermekek otthonát alakítottuk ki. Így jött létre a Baldauf Gusztáv Szeretetotthon Pécsett, a Ferenc József úton és ez ma is működik. Az otthon üzemelését diakonissza nővérek végezték, a felügyeletet és irányítást egy gyülekezet közgyűlése által választott Bizottság végezte, amelynek elnöke voltam. Az otthon felavatását D. Kapi Béla püspök úr végezte, 1940. november 17-én.

Az otthon lakója volt egy ideig mint segédlelkész, a későbbi püspök.

A gyülekezeti élet a háborús események nehézségei között is örvendetesen működött. 1950. február 4-étől május 6-áig 13 részből álló előadás-sorozatot rendeztünk, "Feleségképző Akadémia" címen. Az előadók egyetemi tanárok, lelkészek, pedagógusok voltak. Az első előadást én tartottam: "A házasság kétszerkettője" címen. A házasság gazdasági, pénzügyi kérdéseiről, ezek törvényszerűségeiről szólt.

A háború a gyülekezet életére is rányomta bélyegét. Halkabb lett az összejövetelek hangulata. Kisebb összejöveteleket tartottunk csak.

A háborúval járó nehézségeket leszámítva, a Szeretetotthon létesítése és üzemelésének biztosítása volt életem egyik gazdag kora és emléke megmarad örökké.

Az egyre tartó és hatásaiban kiszámíthatatlan háborús helyzet alapos mérlegelése alapján a családban úgy döntöttünk, hogy kezdeményezem és megkíséreljük Kecskemétre történő visszahelyezésemet. A belügyminiszter hozzájárult ahhoz, hogy majd a város igazgatásában dolgozzam. 1946. február 1-jei hatállyal a Városi Tanács közgyűlése egyhangú határozatával a pénzügyi és gazdasági tanácsnoki állásra megválasztott, s a város egyik vezető tisztviselője lettem.

Nem sok idő múlva, a Kecskeméti Evangélikus Gyülekezet küldöttsége felkeresett, s felkért a gyülekezet felügyelői tisztének vállalására. A megtisztelő feladat vállalását nem lehetett visszautasítani, elfogadtam. A közgyűlés 1946. november 10-én egyhangúlag megválasztott.

A Luther-palota a háborús események alatt kisebb-nagyobb károkat szenvedett. A kiürített város ezen épülete szovjet katonai kórházként működött. Az épület felszabadulása után annak rendbehozása volt fő célunk. A gyülekezeti terem fölszerelése eltünt. Az üres terem berendezése fő feladatunk volt. A gyülekezeti tagok és a Luther-palota üzleteinek bérlői adományaikkal segítették a gyülekezeti terem újbóli használatba vételét. A következő őszi-téli hónapokban már gyülekezeti napokat tartottunk, kisebb előadásokat másmás vallási témákról. Főként a gyülekezet együtt tartása, hitélet erősítése érdekében. A megnyitó előadást én tartottam. Később teadélutánokat is tarthattunk. A gyülekezeti élet egyre erősödött.

Néhány év multán ezeken az alkalmakon megjelentek az egyházkerület, a megyei gyülekezetek egyes vezetői is. Elismerése volt munkálkodásunknak, hogy Dr. Ordass Lajos püspök és felesége a diakonissza főnővérrel is meglátogatott bennünket. Püspök úr előadást is tartott. Meglátogatott bennünket Szabó József, Dezséri László püspökök, majd később és több ízben dr. Káldy Zoltán püspök, az egyházmegye vezető lelkészei. Erősödött a gyülekezeti összetartás, erősödött a hit. Előadást tartott dr. Sántha György tanár, irodalmár is, rendkívüli érdeklődés mellett.

Az elmúlt idők generációira nehezedő megpróbáltatások, egyházunk vezetőire, elsősorban a lelkészek fáradságos és nehéz időben végzett bátor munkásságukra jelentett megpróbáltatásokat, de megbecsülést is ! Nezéz időkben példamutatóan látták el vállalt feladataikat.

A gyülekezet és a lelkészek között egyetlen meg nem értés sem volt, még megbántás sem. A mindenkori elvárások, a végzett munka elismerése, a köszönet szavai kifejezésével történt, a legnagyobb megbecsüléssel.

Friedrich Lajos, aki hosszú időn át munkákodott itt mint segédlelkész, majd lelkész, Budapestre került s a Lelkészképző igazgatója lett. Hosszabb-rövidebb ideig itt eredményesen működő Veöreös Imre, Görög Tibor lelkészek családi, egyéni fontos megbízatás vállalása miatt távoztak Budapestre.

Tóth-Szöllős Mihály bátor kezdeményezéssel megvalósította a kecskemétiek régi álmát, vágyát. A házak közé ékelt szép templomot kiszabadította. Most szabad téren áll a gyönyörű épület, a gyülekezet és a város lakosainak igaz örömére.

Az eltávozott lelkészeknek itt végzett munkájukért örök hála, köszönet !

Sárkány Bélát 1907. december 13-án választotta meg a gyülekezet lelkészévé. A gyülekezet hűséges szervezője és ápolója 1960. október havában elhalálozott. Temetése nagy részvét mellett a templomban lefolyt gyász-istentisztelet után, az evangélikus temetőben történt. Nyugdijas éveit Gyenesdiáson, Kapernaumban töltötte. Meglátogattuk, nyugdíját kiegészítettük. A gyülekezet megemlékezését a gyülekezeti teremben én tartottam.

Jelenlegi lelkészünktől a gyülekezeti élet további erősítését, a fiatalsággal való bensőséges foglalkozást kérjük.

Egy nép, egy nemzet egy-egy tagjának életében is jelentkezhetnek olyan válságos percek, órák, amikor Luther Márton örökérvényű szavai zengenek megfáradt lelkemben: "Itt állok, másképp nem tehetek, Isten engedm úgy segéljen!"

Az elmúlt közel egy évszázad, a benne átélt múltunkban, a legnagyobb megpróbáltatások idején hányan és hányan gondoltunk erre az örök igazságra.

Tettük, amit a kegyetlen "sors" életünkbe sodort, jártunk az életúton, fáradságos munkával igyekeztünk építeni a jobb, a szebb, a gazdagabb életlehetőséget, a boldog élethez vezető utat. A boldogabb élethez nem elég a vágyakozás, ehhez áldozatos munkavégzésre, erős hitre és lelki nyugalomra is szükség van !

"Boldog csak az lehet, akinek a hitét,
szélvészek, viharok, sohasem téphetik szét,
Sírásban, örömben Istenét imádja,
Aki őt, örökké boldogítja, áldja..."

Kecskemét, 1992.

Fehér Sándor
Kecskemét Város Díszpolgára

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Kedves templomaim, gyülekezeteim

Immár hosszú életem folyamán megadatott nekem, hogy hazánk és Európa sok-sok kicsiny és hatalmas méretű, egyszerűbb és világhíres szépségű templomát meglássam és sokféle anyanyelvű-nemzetiségű gyülekezet áhitatának, istentiszteletének tanuja és résztvevője legyek. Ezekből hadd említsek meg most csupán kettőt. Az egyik Apostag támpillérekkel körülvett, kedves evangélikus temploma, melegszívű gyülekezete, ott töltött boldog gyermek- és ifjúkoromnak részese.

Most azonban a másik felé fordulok emlékező lélekkel. A kecskeméti evangélikus gyülekezetet - reformáció korabeli kezdetek után - hitük vágyával és erejével akkor élt boldog emlékezetű hittestvéreink 200 éve alapították meg ma is fennálló formájában, s áldozatos utódaik 130 éve építették fel ma is fennálló gyönyörű templomunkat.

Én családommal 1961-ben költöztem Kecskemétre s lettem az itteni gyülekezet tagja, később pedig a gyülekezet bizalmából felügyelője. 1990. közepén vettem búcsút - Budapestre költözve - fájó, de hálás szívvel a gyülekezettől.

Mindig boldog voltam, ha az istentiszteleteken, bibliaórákon hallgathattam lelkészeink elmélyült igehirdetését, találkozhattam hittestvéreimmel s ilyenkor akár csak pár szó erejéig is megérezhettem a kölcsönös szeretet, a lelki közösség melegét. Mert ez az az érzés, lelkület, amelyet jellemzőnek éreztem, érzek a kecskeméti gyülekezetben. Meg az áldozatkészséget, amellyel ez a kislétszmú közösség fenntartotta a gyülekezetet, szépítette templomát, gyülekezeti termét, a lelkészlakot.

Sok évig voltunk együtt. Ott konfirmáltak gyermekeink, ott részesült a keresztségben két első unokánk, egyikük éppen lelkész édesapám századik születésnapjának felejthetetlen templomi megünnepelésén, melyen az egész gyülekezet részt vett. Igen, együtt örültünk közös örömeinkben s együtt voltunk bánataínkban is, amikor egy-egy drága testvérünket utolsó földi útjára kísértük.

Hálás vagyok Istennek, hogy a kecskeméti gyülekezet tagja lehettem. Ezzel a hálával emlékezem vissza az ott töltött időre. Nincs olyan istentisztelet jelenlegi gyülekezetemben, amikor ne gondolnék arra, hogy most a kecskeméti evangélikus templomban is istentisztelet van, felidézem magamban az ottani kedves arcokat, lélekben hallom az orgona hangját, az igehirdetést s imádságom bekapcsolódik az ottaniba.

Kisérje továbbra is Isten áldása a kecskeméti gyülekezetet, minden tagját külön-külön és közösségükben egyaránt.

Dr. Bakay Péter

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Utószó

Aki figyelmesen olvasta a Kecskeméti Evangélikus Gyülekezet 200 évének történetét, az velem együtt vallja, hogy a történelem viharai között igaz a Szentírás kifejezése "mindeddig megsegített minket az Isten". Ez így volt a múltban, s így lesz a jövőben is. Enélkül nincs egyéni élet, de gyülekezeti élet sem. Így az itt leírt dolgok, tények mind Isten szeretetének és kegyelmének hordozói.

Három éve kerültem lelkészként ebbe a gyülekezetbe. Néhány sorban szeretnék nagyon személyes lenni, hisz ez volt első benyomásom is. Egy kis gyülekezet /500 lélek/ a nagyvárosban, s a hozzá tartozó néhány tagot számláló sok szórványgyülekezet. A legközelebbi evangélikus kolléga közel 50 km-es távolságra van. Itt nem a nagy számok dominálnak, nem a nagy lehetőségek, hanem az a szolgálat, amelyről Jézus ezt mondja: a "kevésen" való hűség. Ezt tapasztaltam és érzem ma is e közösség megtartó erejének, hogy Krisztusban testvérek vagyunk, összetartozunk.

Megpróbálom felvázolni mit találtam ideérkezésemkor. Egy kívülről rendbetett templom belül beázásokkal, életveszélyes villanyvezetékekkel, leszakadt karzatfeljáró, málló vakolat. Szükséges volt az Ybl-templom belső renoválása. de miből ? Mégis belefogtunk, s Isten megsegített minket, elvégezhettük a közel 4 millió forintot igénylő feladatot, s a 200 éves gyülekezeti évfordulóra megszépült a 130 éves templom.

Ez a munka csak nagy összefogással és áldozattal történhetett. Mindenki adott valamit, van aki pénzét, van aki munkáját, van aki szeretetét. Enélkül megvalósíthatatlan lett volna e feladat. Így érezzük Isten megújuló kegyelmét, s mi tudjuk, hogy az építést nem lehet befejezni. "Ti magatok is, mint élő kövek épüljetek fel lelki házzá". A munkát folytatni kell, hogy ebben a templomban a hívek lelki épülete is épüljön. Nagy öröm az számunkra, hogy a templom vasárnaponként egyre jobban megtelik. Vallom, csak úgy szép a templom, ha tele van. A renoválásnál feltettük a kérdést: miből, hiszen a gyülekezeti szolgálat terén is ezzel a hittel tudunk csak indulni. S ha hittel tesszük ezt, Isten megáldhatja fáradozásunkat.

Új lehetőségek is nyíltak e három év alatt gyülekezeti életünkben és munkánkban. A társadalmi változások új kapukat nyitottak meg az egyházak előtt, így a mi kis egyházunk előtt is. A Református Gimnázium megnyitásával sok evangélikus gyermek hitbeli nevelését is magunkra kellett vállalni. A gyülekezeti hitoktatás közel 80 gyermeket érint. Velük imatermünkben foglalkozunk.

Egyre nagyobb számban végezzük a keresztelési, esketési szolgálatokat, minden évben konfirmációi oktatással készítjük fel a 12 éves fiatalokat a gyülekezet felnőtt, nagykorú tagjai sorába.

Új lehetőség a már 3 éve gyakorolt szociális otthon-beli szolgálat, a Margaréta Otthonban kéthetente istentiszteleti alkalmat tartunk szép részvétellel, különböző felekezetű testvérek között.

Mindig fontos és szükséges, hogy az idős emberek között megmutathassuk szeretetünket. A kórházban beteglátogatást végzek, s az idő függvényében nagy hangsúlyt szeretnék fektetni a gyülekezet látogatására.

Új lehetőség az 1911-ben épült Luther-palota visszavétele és egyházi szolgálatba állítása. Nagy kihívás, de nagy lehetőség is. A jelenben csak gondolataink és terveink lehetnek arra, miként tudjuk ezt az ősök által épített épületet egyházunk javára felhasználni.

Új lehetőség a jelenben a testvérgyülekezeti kapcsolatok kiépítése. Finnországgal, Németországgal, Erdéllyel alakuló kapcsolataink vannak, hogy testvérre találjunk a más nemzetben élő evangélikussággal.

Egy utószó csak részben lehet összefoglalása a múltnak, beszámoló a jelenről, s előretekintés a jövőre. Ebben a gyülekezetben szeretnénk előre tekinteni. Úgy végezni az istentiszteletet, emberszolgálatot, hogy az mindíg bizonyságtétel legyen. Rengeteg a tervünk, mind templomban, mind a lelki élet területén. Csak néhányat említsek: az orgona rendbetétele ami elengedhetetlenül szükséges, a harang elkészítése és elhelyezése a lehetőségek szerint. /Ebben a templomban soha nem volt harang./ A Luther-palotában helyet találni ifjúságnak, de az idősebb korosztálynak is. Természetesen mindez csak úgy lehetséges, ha szeretetben tudunk összefogni valamennyien.

Sokaknak kelleme köszönetet mondani csak az elmult három év vonatkozásában is. Azoknak, akik felügyelőként, presbiterként, vagy egyszerű gyülekezeti tagként csak Isten ügyét, az egyházat látták maguk előtt amikor adakoztak, amikor terveztek, s amikor azok megvalósítását végeztük.

Köszönök minden imádságot, s hiszem, az az Isten, akinek nevében végezzük egyházi munkánkat, megáldja fáradozásunkat, s megáldja mindazokat, akik bármilyen formában megmutatták szeretetüket.

Erős vár a mi Istenünk !

Kis János

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Ádám

"Ki mondá néked, hogy mezítelen vagy
Avagy talán ettél a fáról ?
I. Mózes 3. 11.

"Az első ember földből való földi,
a második ember, az Úr,
mennyből való."
1. Korinthus 15. 47.

Hűs alkonyatba hullt szép fákat
húroztak már a kék Szeráfok.
Szent kertjében az Úr sétálgat
vala s hinté a békeálmot.

Harmat, páfrány, áloé, állat
összhangos őscsöndbe öltözött,
csak Ádám és Éva bujkáltak
nyugtalanul a halk fák mögött.

"Ádám hol vagy ?" ...hangzott hirtelen
a vád és megrendült a Minden.
"Hallám szavad, de mezítelen
féltem és elrejtőztünk itten."

"Mezítelen ? Ki mondá néked ?"
Tisztaság volt eddig ruhátok.
A tudatlan meztelenséget
nem kell takarni. Tán a fáról

ettél ? Ettetek mindketten
s a Sátánért megrontottátok
a szűz rendet az egyetemben.
Jót és gonoszat tudni: átok.

Tudás!? A nagy a kis végtelennek
titkát bolygató, kínzó varázs;
az útonálló értelemnek
rablómerénye, kígyómarás.

Átkozott a föld miattatok.
Ész és szív egymásnak ostorok.
Ő tenéked fejedre tapos,
te meg néki sarkát mardosod.

Szegény férgek, izgága hangyák
a fanyar lében forgó földön.
Tudás, tudás: boldogtalanság.
Több egy mákszemnyi tiszta ösztön.

Eped az asszony férje után
mint anyjához síró kisgyermek.
Kergetsz egy furcsa célt bőszbután:
Úrnak lenni mindenek felett...

Hűs alkonyatba hullt szép fákat
húrozgattak a bús Szeráfok.
Ős kertjében az Úr sétálva
elhintette az első átkot:

"Porból lettél és porrá leszesz"
Ádámban a lélek szikrázott.
És lángolt a menny kékborszeszes
kegyelme: küld Szellem-Ádámot.

1956. VII. 5.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Nikodémus

"Aki pedig nem hisz,
immár elkárhozott.
János 3. 18.

Nikodémus, Nikodémus.
Isten Fia volt-e Jézus ?
Fű, fa, virág, csillag csillan.
Beszélgessünk. Az Éj itt van.

Nikodémus, Nikodémus.
Ez a világ, mondd, miért bús ?
Vak nem érti a jeleket,
csak az anyagkerekeket.

Jehovától meddig Zeus ?
S mennyi okos farizeus !
A Nap körül csupa műhold.
Maga az isten is mürost.

Nikodémus, Nikodémus.
Mi módon lehet a vén új ?
A víz hasad s ront ha bomlik.
A Kereszt csodája foszlik.

De amikor az égi Szél zúg
S nem tudni, honnan, miért fúj,
egy más ország, egy más élet
illete leng. Ez a Lélek ?

Nikodémus, Nikodémus.
Úgy szerette Isten Jézust
Neki adta ezt a Földet:
a "világot", melyet bölcsek

kormányoznak jobbra-balra
kontárkodva, soha arra,
hol a Krisztus útja vérzik
és a Hajnalcsillag fénylik.

Éjfélt ütött Nikodémus.
Bizony Isten fia Jézus !
S fű, fa, virág, csillag: ablak.
Hívő nézz, imádkozz s hallgass !

1961. VIII. 7.

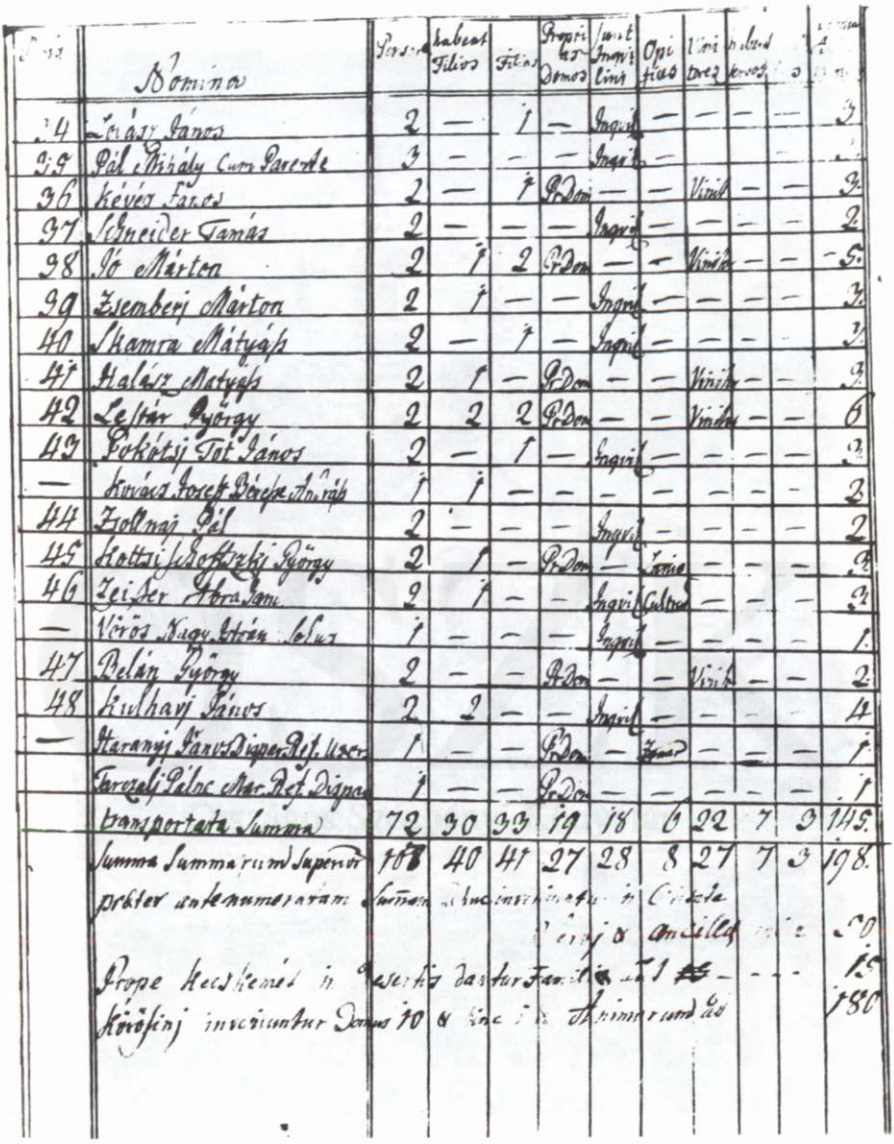
OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

KÉPEK

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

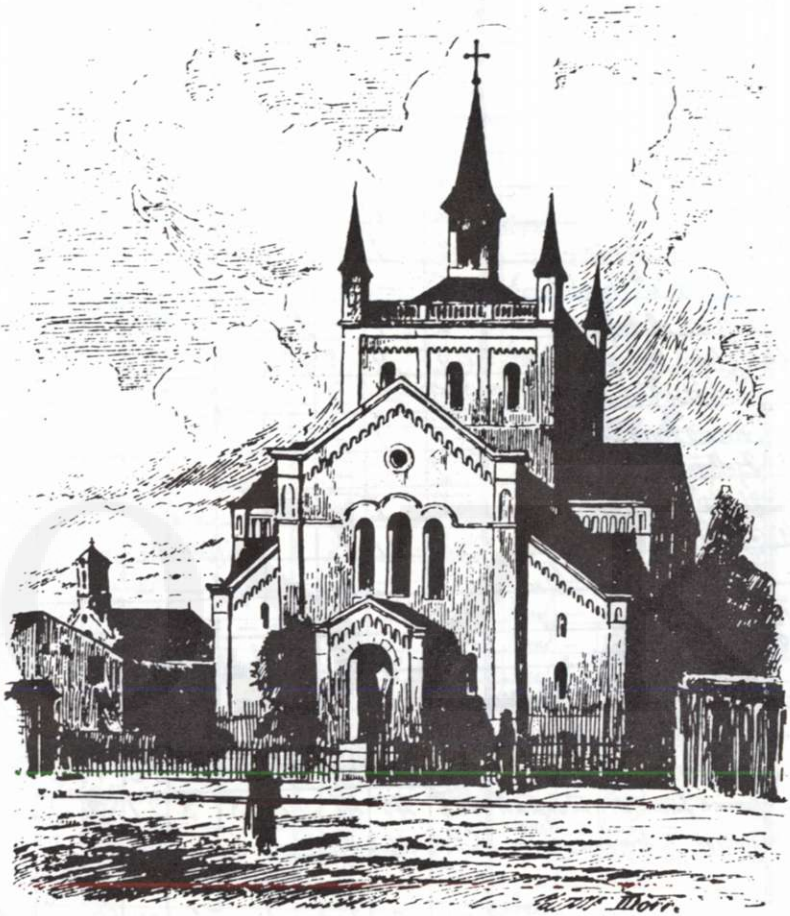
1782 Conscriptio Acquistana Confessionis addictorum Kecskemetini.

Sa ria	Nomina Familiarum	Personae	habent Filios supra annum	Filias	Pagina domicilii	Juniores Inquilini	Juniores Servi	Viduae	Jugera Cubica	Jugera Semi	Summa Animarum
primo	Jegenes Istvánné	2	1	2	Pr. D.	—	Fertálya	—	2	1	8
2	Kruse István egyed. Vidua	3	1	3	Fr. Dom.	—	—	Zsigra	2	1	11
—	Egyházi László Vidua	1	4	—	Fr. Dom.	—	Tanya	—	—	—	5
3	Turcsányi Tót János	2	—	—	Fr. Dom.	—	—	Vinitor	—	—	2
4	Nagy József	2	—	—		Inquil.	—	—	—	—	2
5	Nagy János	2	1	1	Fr. Dom.	—	—	Vinitor	—	—	4
6	Hering Márton	2	—	1	—	Inquil.	—	—	—	—	3
7	Kurutz György	2	2	—	Fr. Dom.	—	—	Vinitor	—	—	4
8	Kovácsy Daniel	2	—	—	—	Inquil.	Sartor	—	—	—	2
9	Petrovics János	2	2	4	Fr. Dom.	—	Sator	—	—	—	8
10	Duday Márton	2	—	—	Fr. Dom.	—	—	Zsigra	2	—	4
11	Szarvas János	2	1	2	Fr. Dom.	—	—	Vinitor	—	—	7
12	Zadunai Szkj Márton	2	—	—	—	Inquil.	—	Vinitor	—	—	2
13	Tiszom István	2	—	—	Fr. Dom.	—	Zolda	—	1	—	3
14	Csorba Kiss János	2	2	—	Fr. Dom.	—	—	Vinitor	—	1	5
15	Lendvai János	2	—	1	Fr. Dom.	—	—	Vinitor	—	—	3
16	Lendvai Tamás	2	1	1	—	Inquil.	—	Vinitor	—	—	4
17	Janes Kádjai Mátyás	2	—	1	—	Inquil.	—	Vinitor	—	—	3
[illegible]	Mihályi István Dipper Ussz. Petrus	1	2	—	—	Inquil.	Tanya	—	—	—	3
18	Holeczky György	2	—	—	—	Inquil.	—	—	—	—	2
19	Sáfár György	2	2	1				Zsigra	—	—	5
20	Sáfár Márton	2	—	3				Zsigra	—	—	5
21	Gál András	2	2	2	Fr. Dom.	—	—	Zsigra	—	—	6
22	Bobus Pál	2	—	—	—	Inquil.	—	Vinitor	—	—	2
23	Facsi György	2	2	2		Inquil.	—	Vinitor	—	—	6
24	Mészáros Györgyné Vidua	1	1	1	Fr. Dom.	—	—	Vinitor	—	—	4
25	Filep János	2	—	—	—	Inquil.	—	—	—	—	2
26	Fekete András	2	1	2	Pr. Dom.	—	—	Zsigra	—	—	5
—	Bobo Ianosné Vidua	1	1	1	—	Inquil.	—	—	—	—	3
—	Duday Tamás Dipper Petr. Ussz.	1	—	—	Pr. Dom.	—	—	Zsigra	—	—	1
—	Bogel Pál Dipper Rom. Cath. Ussz.	1	—	—	Fr. Dom.	—	—	Vinitor	—	—	1
27	Tót Gergely	2	—	—	Fr. Dom.	—	—	Vinitor	—	—	2
28	Németh György	2	1	—	—	Inquil.	—	—	—	—	3
29	Farago Márton	2	1	1	—	Inquil.	—	—	—	—	4
30	Peretvás János	2	—	—	—	Inquil.	—	—	—	—	2
31	Juhász Nagy Mihály	2	1	2	—	Inquil.	—	—	—	—	5
—	Juhász Nagy János	1	—	—	—	Inquil.	—	—	—	—	1
32	Polmi Pál	2	—	1	—	Inquil.	—	—	—	—	3
33	Palinkás János	2	1	1	Fr. Dom.	—	—	Vinitor	—	—	4
	Latus transit	72	30	33	19	18	6	22	7	3	145

	Dominus	Persona	habeat Filios	Filias	Propriet. Domos	Jam Inquilini	Opificium	Vini Arez	Vinea		
34	Szász János	2	—	1	—	Inquil	—	—	—	—	3
35	Pál Király Cum Parente	3	—	—	—	Inquil	—				
36	Kövér Ferenc	2	—	1	PDom	—	—	Vinitor	—	—	3
37	Schneider Tamás	2	—	—	—	Inquil	—	—	—	—	2
38	Jó Márton	2	1	2	PDom	—	—	Vinitor	—	—	5
39	Zsemberi Márton	2	1	—	—	Inquil	—	—	—	—	3
40	Skamra Mátyás	2	—	1	—	Inquil	—	—	—	—	3
41	Halász Mátyás	2	1	—	PDom	—	—	Vinitor	—	—	3
42	Lestár György	2	2	2	PDom	—	—	Vinitor	—	—	6
43	Fekétej Tót János	2	—	1	—	Inquil	—	—	—	—	3
—	Kovács Joseph Bérlő Mátyás	1	1	—	—	—	—	—	—	—	2
44	Zoltnai Pál	2	—	—	—	Inquil	—	—	—	—	2
45	Lattai Judex Király György	2	1	—	PDom	—	Tenia	—	—	—	3
46	Zeiler Hora Jani	2	1	—	—	Inquil	Calcar	—	—	—	3
—	Vörös Nagy István Colus	1	—	—	—	Inquil	—	—	—	—	1
47	Pelán György	2	—	—	PDom	—	—	Vinitor	—	—	2
48	Kulhavi János	2	2	—	—	Inquil	—	—	—	—	4
—	Haranyi Farus Dispen. Ref. Uxor	1	—	—	PDom	—	Textor	—	—	—	1
	Farcali Pálne Mor. Ref. Dispa	1	—	—	PDom	—	—	—	—	—	1
	transportata Summa	72	30	33	19	18	6	22	7	3	145
	Summa Summarum Superior	108	40	41	27	28	8	27	7	3	198
	prster enumeratam Summam										
	Prope Kecskemét in										
	Körösinj inveniuntur Domus										

A még hivatalosan meg nem alakult kecskeméti evangélikus gyülekezet összeírt tagjai 1782-ben.

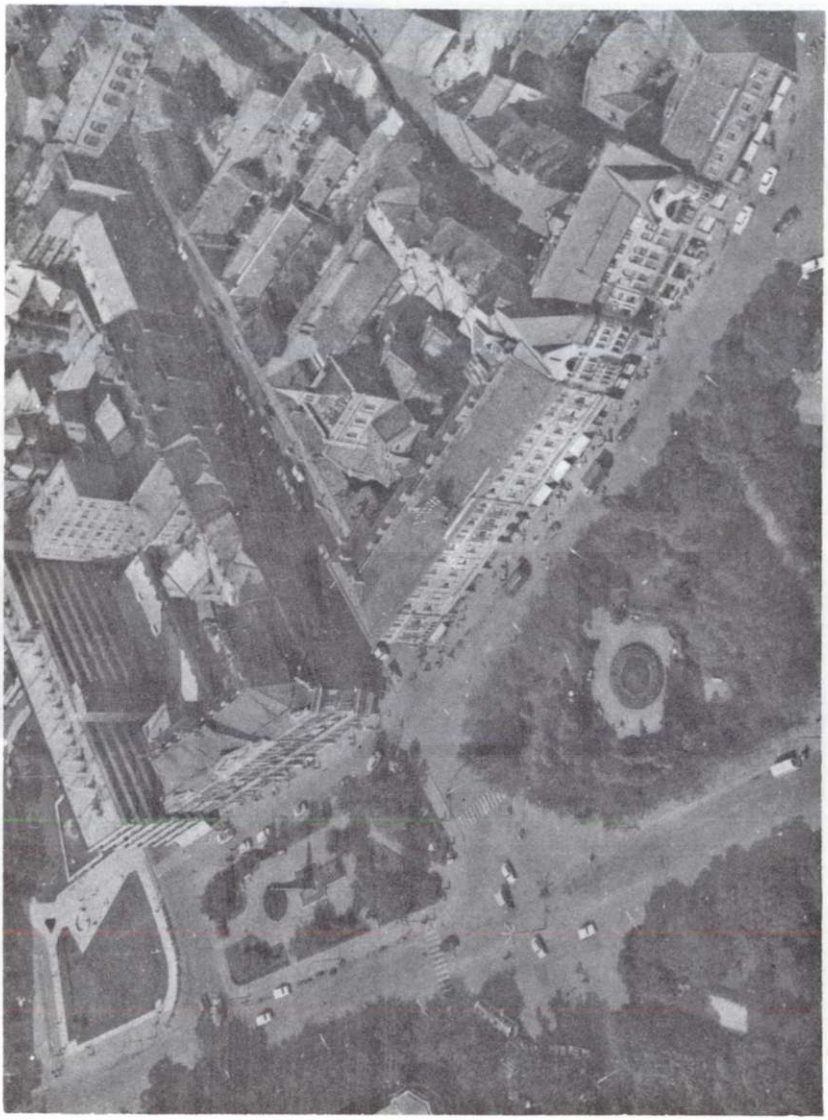

EVANGELIKUS TEMPLOM.

Templomunkról készült metszet 1870 körül.

Az épület udvari részén volt a parochia.

A Luther-palota 1911 után.

Kecskemét belvárosa madártávlatból. A fotó közepén a körülépített templom az 1970-es évek elején.

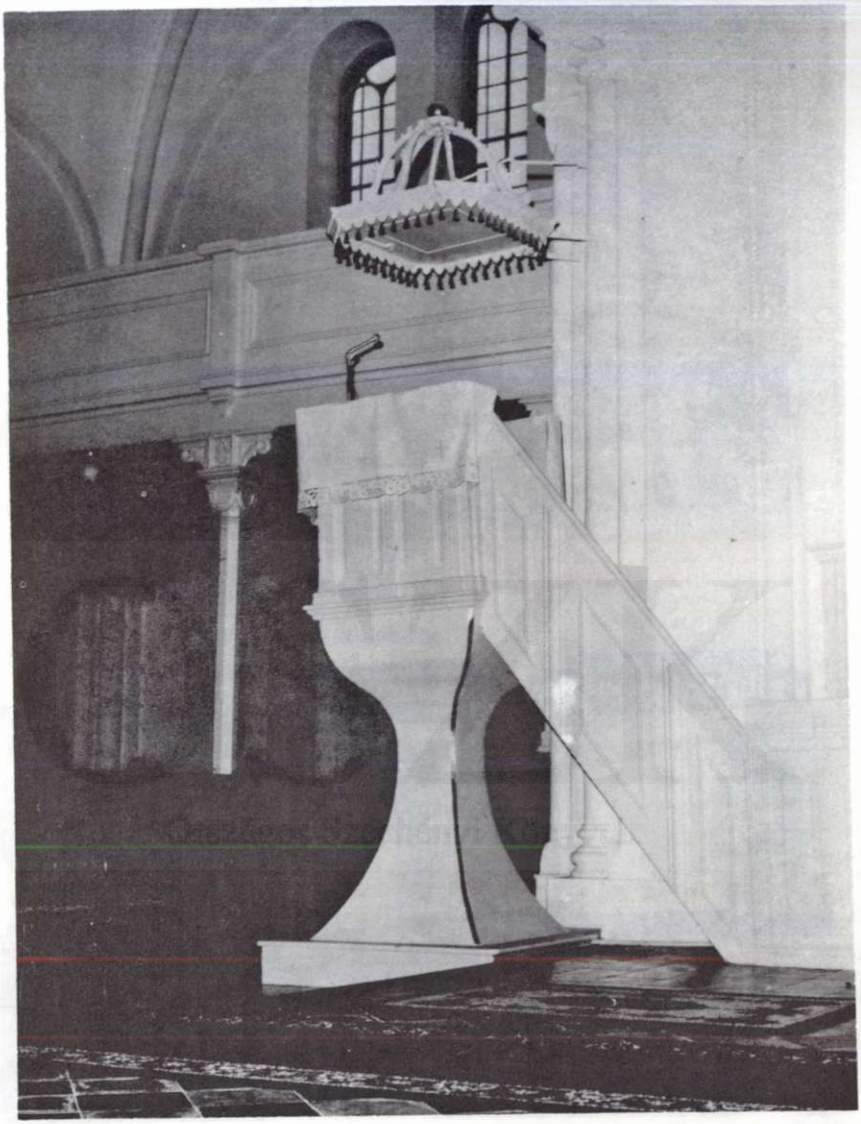
Templomunk az Arany János utca felől 1964-ben.

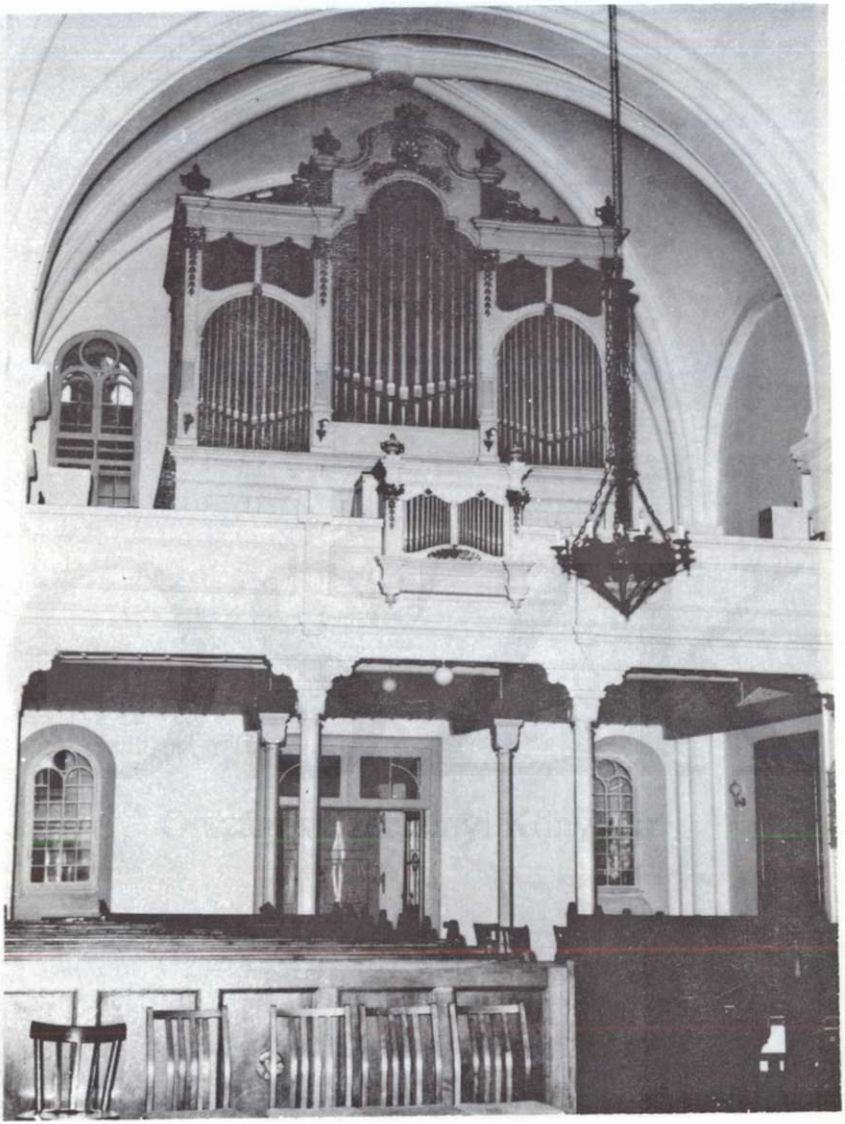
A templom főbejárata felőli kibontása 1984 nyarán.

A templom oltára... (Fotó: Kiss Béla)

szószéke (Fotó: Kiss Béla)

orgonája (Fotó: Kiss Béla)

TARTALOMJEGYZÉK

Káposzta Lajos: Előszó 3
Kis János – Szilágyi Tibor: A kecskemét evangélikus
gyülekezet története 5
Gyülekezetünk iskolája 91
Gyülekezetünk temetője 99
Irodalomjegyzék 103
Gyülekezetünk lelkészei 105
Gyülekezetünk segédlelkészei 106
Gyülekezetünk felügyelői 107
Gyülekezetünk tanítói (kántorai) 108
Visszaemlékezések 109
Friedrich Lajos: A hatalmas második 110
Veöreös Imre: Fehérek a tájak az aratásra 112
Görög Tibor: „Hol vagytok, ti régi..." 115
Tóth-Szöllős Mihály: Ne félj, te kicsiny nyáj... 117
Fehér Sándor: Emlékek a változó küzdelmek útjain 119
Dr. Bakay Péter: Kedves templomaim, gyülekezeteim 123
Kis János: Utószó 125
Sántha György: Ádám 127
Sántha György: Nikodémusz 129
Képek 131
Tartalomjegyzék 143

EVANGÉLIKUS KÖNYVTÁR

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

2186-5

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár